

Philips Pensioenfonds

Jaarverslag 2019

Inhoudsopgave

Voorwoord	3	
1	Kerngegevens, profiel en personalia	7
1.1	Kerngegevens	8
1.2	Profiel	14
1.3	Personalia	19
2	Bestuursverslag	21
2.1	Financiële positie	22
2.2	Risicoparagraaf	28
2.3	Beleggingen	40
2.4	Pensioenen	51
2.5	Goed pensioenfondsbestuur	64
2.6	Communicatiebeleid	71
2.7	Kosten	74
2.8	Verwachtingen 2020	85
3	Intern toezicht	88
4	Verantwoording	98
5	Philips Pensioenfonds in cijfers	105
5.1	Kerncijfers: vijfjarenvergelijking	106
5.2	Ontwikkeling deelnemers	109
5.3	Pensioenregelingen	110
6	Jaarrekening	113
6.1	Balans per 31 december 2019	114
6.2	Staat van baten en lasten over 2019	115
6.3	Kasstroomoverzicht over 2019	117
6.4	Toelichting behorende tot de jaarrekening	119
6.5	Toelichting op de balans	130
6.6	Toelichting op de staat van baten en lasten over 2019	151
6.7	Risicobeheer	162
6.8	Gebeurtenissen na balansdatum	178
7	Overige gegevens	180
7.1	Financiering en uitvoering	181
7.2	Actuariële verklaring	184
7.3	Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	186
8	English Summary	195
Colofon		202

Voorwoord

Beste lezer,

Het is alweer de 91-ste keer dat het jaarverslag van Philips Pensioenfonds verschijnt. In dit ruim 200 pagina-tellende document wordt veel informatie gegeven over onderwerpen waar het Bestuur van Philips Pensioenfonds zich in 2019 mee bezig heeft gehouden. In dit voorwoord geef ik een overzicht van de belangrijkste ontwikkelingen. Maar dit doe ik niet zonder eerst stil te staan bij de bijzondere tijd waarin we nu met z'n allen verkeren. Op het moment van schrijven van dit voorwoord (medio mei 2020) zijn de zorgen om de coronacrisis bij ons allen groot. In eerste instantie zorgen om de naasten en ouderen om ons heen maar ook zorgen over de gevolgen van de coronacrisis op langere termijn voor de financiële markten en dus ook voor uw pensioen.

Onzekerheid vanwege corona groot

Als eerste wil ik u een geruststellende boodschap meegeven. Ondanks de coronacrisis worden alle pensioenen gewoon uitbetaald, en op korte termijn (dit jaar) heeft de crisis ook geen invloed op de hoogte van uw pensioen.

Onze dekkingsgraad heeft helaas wel zwaar te lijden onder de crisis. De wereldeconomie staat onder druk door het coronavirus. Beleggers maken zich zorgen over de economische gevolgen en daardoor zijn financiële markten hard onderuitgegaan. Ook zien we de invloed van de onrust en de daarna door overheden en centrale banken genomen maatregelen op de rentestand. Daardoor is de dekkingsgraad van Philips Pensioenfonds sinds eind 2019 aanzienlijk gedaald.

We volgen de huidige marktontwikkelingen op de voet, maar blijven ons ook richten op de lange termijn. Het kan goed zijn dat als de situatie met het coronavirus beheersbaar wordt, ook de economische activiteit in de wereld weer op gang zal komen en de financiële markten zich geleidelijk gaan herstellen. In dat geval zal ook de dekkingsgraad van het Fonds weer gaan stijgen. Hoe snel en in welke mate de economie zal herstellen is uiteraard onbekend. De onzekerheid is op dit moment groot.

Financiële positie

In 2019 liet de actuele dekkingsgraad van het Fonds het grootste gedeelte van het jaar een daling zien. De oorzaak hiervan was een dalende rente tot augustus, die ondanks de goede rendementen op aandelen en vastgoed, een negatieve invloed had op de financiële positie van Philips Pensioenfonds. Vanaf augustus steeg de rente en samen met de aanhoudende positieve rendementen op aandelen en vastgoed leidde dit tot een stijging van de actuele dekkingsgraad in de laatste maanden van 2019.

Over het hele jaar gezien steeg de actuele dekkingsgraad van 114,5% eind 2018 naar 117,0% eind 2019. Desondanks daalde de beleidsdekkingsgraad in 2019 van 119,8% (eind 2018) naar 114,2% (eind 2019).

Beleggingen

De beleggingen van het Fonds hebben in 2019 bijzonder positieve resultaten laten zien. We zijn het jaar geëindigd met een totaalrendement van 16,6%. Met name de waardeinstijging van aandelen heeft een bijdrage geleverd aan het positieve rendement. In paragraaf 2.3 'Beleggingen' gaan we uitvoerig in op de beleggingsrendementen van het Fonds.

Pensioenen

Eind 2019 was onze beleidsdekkingsgraad 114,2%. Met deze dekkingsgraad konden wij de pensioenen in 2020 volgens ons indexatiebeleid gedeeltelijk verhogen. Ondanks de sterk gedaalde actuele dekkingsgraad door de coronacrisis, werden de pensioenen per 1 april verhoogd met 0,64%. Onze ambitie is gelijk aan de looninflatie voor pensioenopbouwers en de prijsinflatie voor pensioenontvangers en houders van een premievrije polis.

Toevalligerwijs waren loon-en prijsinflatie het afgelopen jaar beide 2%.

De pensioenopbouwers hebben we kunnen laten weten dat zij ook in 2020 volledig pensioen opbouwen.

Afgelopen jaar zijn verschillende vereenvoudigingen in de pensioenregelingen doorgevoerd. Moeilijke en complexe regelingen zijn gesloten en de deelnemers aan deze regelingen zijn hierover uitvoerig geïnformeerd. Als gevolg hiervan is de uitvoering van de pensioenregelingen aanzienlijk eenvoudiger geworden. Dit reduceert de kans op fouten. Bovendien zijn de uitvoeringskosten voor een eenvoudige regeling uiteraard lager dan voor een complexe regeling. Wilt u meer weten over de doorgevoerde vereenvoudigingen? Lees dan de informatie in paragraaf 2.4.5 'Doorvoeren vereenvoudigingen in pensioenregeling'.

Van de doorgevoerde vereenvoudigingen hebben we straks profijt als we overgaan naar de nieuwe pensioenuitvoerder. Vanaf 1 januari 2021 neemt Blue Sky Group de administratie van onze pensioenen over van de huidige pensioenuitvoerder PGGM. Het Bestuur heeft in 2019 veel tijd besteed aan het selectieproces om tot de nieuwe pensioenuitvoerder te komen. Meer hierover leest u in paragraaf 2.4.6 'Selectieproces keuze pensioenuitvoerder'.

Uitvoeringskosten

Het Algemeen Bestuur van Philips Pensioenfonds staat voor het leveren van een goed pensioen tegen zo laag mogelijke kosten. Het Bestuur vindt transparantie over de uitvoeringskosten van groot belang. In dit jaarverslag zijn daarom de verschillende kosten en een uitvoerige toelichting daarop opgenomen. De pensioenuitvoeringskosten zijn in 2019 gedaald naar € 92 per deelnemer (pensioenopbouwers en -ontvangers) (2018: € 112). Belangrijkste oorzaak van deze afname is dat sprake is geweest van incidentele baten en lasten. Per saldo resulteerde dit in een bate van € 13 per deelnemer. Als hiermee geen rekening wordt gehouden, zouden de kosten € 105 per deelnemer hebben bedragen. Nog steeds minder dan in 2018. Dit houdt verband met een afname van de kosten voor externe pensioenadvisering. Meer informatie over de ontwikkeling van de pensioenuitvoeringskosten leest u in paragraaf 2.7 'Kosten'.

De vermogensbeheerkosten zijn in 2019 gelijk gebleven ten opzichte van het jaar daarvoor (0,24% van het gemiddeld belegd vermogen). Er is weliswaar in absolute termen meer betaald aan vermogensbeheerkosten in 2019 dan in 2018 maar het belegd vermogen is ook gestegen.

Nieuw pensioenstelsel

Philips Pensioenfonds volgt de ontwikkelingen rond het mogelijke nieuwe pensioenstelsel op de voet. We leveren daarvoor waar mogelijk input op basis van onze expertise. Maar het is een discussie in de politiek en met werkgevers en werknemersorganisaties. Hierin hebben

wij als pensioenfondsen geen formele rol. Uiteraard bereiden we ons zo goed mogelijk voor op mogelijke gevolgen ervan voor ons Fonds. Zo was dat één van de criteria bij de keuze van de nieuwe pensioenuitvoerder.

Vooruitblik

Ik begon dit voorwoord al met de mededeling dat de onzekerheid over de toekomst op dit moment groot is. Onze actuele dekkingsgraad lag ultimo april 2020 rond de 105%. Als die situatie niet verbetert, zal ook de beleidsdekkingsgraad zich over een klein jaar ergens rond de 105% bevinden. Daarom moeten we er rekening mee houden dat onze beleidsdekkingsgraad de komende jaren niet hoog genoeg zal zijn, dat wil zeggen boven de 110%, om uw pensioen gedeeltelijk te kunnen verhogen. Ook is de kans flink toegenomen dat onze beleidsdekkingsgraad onder de 100% komt te liggen. Als dat gebeurt, komt de vraag aan de orde of wij uw pensioen moeten gaan verlagen. Dat is een vraagstuk dat voor veel pensioenfondsen speelt. En waarover ook de politiek zich buigt, mede tegen de achtergrond van een mogelijk nieuw pensioenstelsel. Uiteraard zullen we ook die ontwikkelingen laten meewegen als een mogelijke verlaging van de pensioenen aan de orde komt. Maar het kan ook zo zijn dat de wereldeconomie zich nog dit jaar weer herstelt, waardoor de dekkingsgraad weer voldoende stijgt. In dat geval is verlaging van uw pensioen ook in het huidige stelsel niet aan de orde. En bij een hele snelle stijging van de dekkingsgraad kan zelfs gedeeltelijke indexatie weer in beeld komen. We weten niet hoe het gaat lopen, de onzekerheid is onverminderd groot. Als Bestuur van Philips Pensioenfondsen volgen wij de huidige ontwikkelingen op de voet en doen wij ons uiterste best om mede op grond daarvan besluiten te nemen die bijdragen aan onze lange termijn ambitie, te weten het verschaffen van een geïndexeerd pensioen aan onze deelnemers.

Over belangrijke ontwikkelingen die van invloed zijn op het Fonds en het pensioen van onze deelnemers informeren wij u via verschillende communicatie-uitingen van het Fonds. Heeft u zelf vragen of wilt u bepaalde onderwerpen aan de orde stellen? Neem contact met ons op! U bereikt ons direct via het e-mailadres algemeenbestuur.ppf@philips.com

Namens het Algemeen Bestuur,

Roel Wijmenga

Voorzitter

1 Kerngegevens, profiel en personalia

1.1 Kerngegevens¹

Bedragen in miljoenen euro's

In deze paragraaf worden de belangrijkste kerncijfers van Philips Pensioenfonds genoemd. De in deze paragraaf opgenomen teksten zijn de belangrijkste toelichtingen die in andere paragrafen in dit jaarverslag uitgebreider aan de orde komen.

	Eind 2019	Eind 2018
Pensioenvermogen ²	21.302	18.572
Voorziening pensioenverplichtingen	18.210	16.204
Actuele dekkingsgraad ³	117,0%	114,5%
Beleidsdekkingsgraad ³	114,2%	119,8%
Vereiste dekkingsgraad ⁴	118,6%	118,8%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,1%	104,1%
Reële dekkingsgraad	92,4%	97,7%
Reële marktrente-dekkingsgraad	84,4%	82,4%
Premiedekkkingsgraad	97,4%	120,2%

De actuele- en beleidsdekkingsgraad van het Fonds worden in deze paragraaf toegelicht. De toelichting op de andere dekkingsgraden van het Fonds is opgenomen in paragraaf 2.1.1 'Toelichting verschillende dekkingsgraden'.

De actuele dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen het vermogen van een pensioenfonds en de pensioenverplichtingen (alle nu en in de toekomst uit te keren pensioenen) die daartegenover staan. Voor de actuele dekkingsgraad gaan we uit van de nominale pensioenverplichtingen. Hiermee bedoelen we de pensioenverplichtingen waarbij we geen rekening houden met verhoging van de pensioenen door indexatie in de toekomst.

¹ Voor een overzicht van de kerncijfers van 2015 tot en met 2019, zie paragraaf 5.1 'Kerncijfers: vijftienjarenvergelijking'

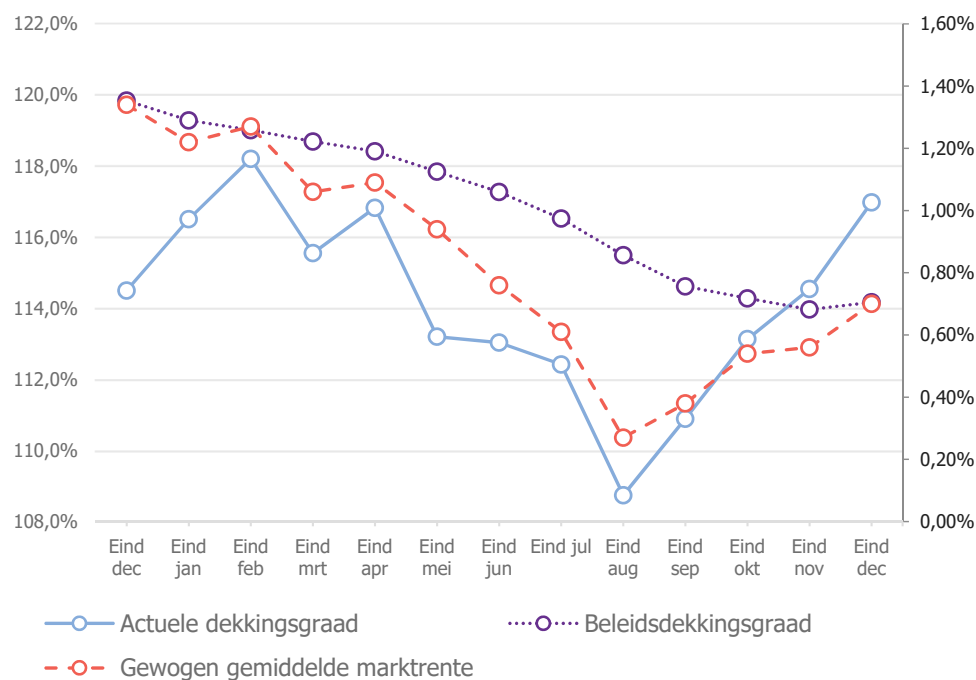
² Het pensioenvermogen is de som van de beleggingen voor risico van het Fonds, de vorderingen, overlopende activa en liquide middelen onder aftrek van de overige schulden en overlopende passiva. Het weergegeven pensioenvermogen per eind 2018 is derhalve exclusief de beleggingen voor risico deelnemers. Het pensioenvermogen inclusief beleggingen voor risico deelnemers was eind 2018: € 18.669 miljoen. Per eind 2019 is er geen sprake meer van beleggingen voor risico deelnemers.

³ In de berekening van zowel de actuele als de beleidsdekkingsgraad per eind 2018 zijn ook de beleggingen voor risico deelnemers en de voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers meegenomen.

⁴ De vereiste dekkingsgraad is gebaseerd op het strategisch beleggingsbeleid.

De beleidsdekkingsgraad wordt berekend door het gemiddelde te nemen van de actuele dekkingsgraden over de afgelopen twaalf maanden. Dat betekent dat het effect van het verloop van de actuele dekkingsgraad gedempt te zien is in de beleidsdekkingsgraad. Daarom wordt alleen het verloop van de actuele dekkingsgraad toegelicht.

Ontwikkeling actuele en beleidsdekkingsgraad 2019

De actuele dekkingsgraad steeg van 114,5% eind 2018 naar 117,0% eind 2019. Tot en met augustus daalde de actuele dekkingsgraad. Financiële markten werden in de greep gehouden door de handelsoorlog tussen de VS en China en in mindere mate de dreiging van een harde Brexit. Centrale banken vreesden dat deze geopolitieke ontwikkelingen het economische herstel zouden remmen. Dit leidde ertoe dat zowel de Federale Reserve als de Europese Centrale Bank (ECB) de rente verlaagden in 2019. Hoewel de lagere beleidsrentes leidden tot goede rendementen op aandelenmarkten, nam de dekkingsgraad af doordat ook de lange rente daalde. Hierdoor daalde de dekkingsgraad. Vanaf september begon de actuele dekkingsgraad echter weer te stijgen. In de laatste vier maanden van 2019 werd het steeds duidelijker dat de VS en China een deelakkoord ten aanzien van de handel gingen afsluiten. Hierdoor nam het risico van een escalatie van de handelsoorlog af. Geholpen door de verkiezingswinst van de Conservatieven in het VK nam tevens de kans op een harde Brexit op de korte termijn af. Met de terugkeer van de rust op het geopolitieke toneel verbeterden de vooruitzichten voor de wereldeconomie. Lange rentes stegen weer wat en aandelenmarkten zetten hun rally voort.

Ondanks de stijging van de lange rente in de laatste maanden van 2019, daalde de lange rente over het jaar 2019 als geheel. Dit leidde weliswaar tot winsten op de portefeuille met vastrentende waarden, maar het positieve effect hiervan op de dekkingsgraad werd teniet gedaan door een stijging van de voorziening pensioenverplichtingen. Dit was negatief voor de ontwikkeling van de actuele dekkingsgraad. De lagere beleidsrentes van de Federale

Reserve en ECB en betere vooruitzichten aan het einde van 2019 leidden ertoe dat aandelenmarkten een zeer goed jaar hadden. De stijging van de waarde van de aandelenportefeuille is dan ook de voornaamste reden waarom de actuele dekkinggraad ondanks de rentedaling met 2,5%-punt steeg in 2019.

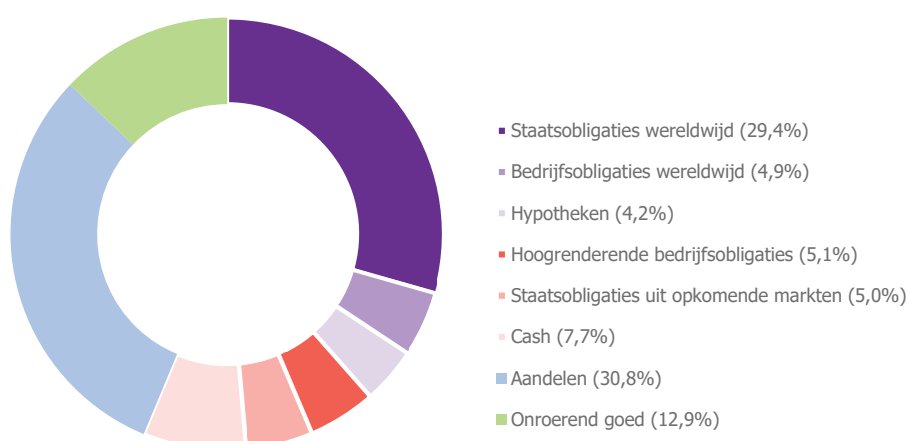
Herstelplan

De beleidsdekkinggraad bevond zich op 31 maart 2019 (118,7%) onder het vereiste niveau (118,74%). Hiermee bevond het Fonds zich op dat moment in een tekortsituatie. In verband daarmee is eind juni 2019 een herstelplan ingediend bij DNB. Dit herstelplan is goedgekeurd door DNB. Ultimo 2019 was nog steeds sprake van een tekortsituatie. Eind maart 2020 is daarom een geactualiseerd herstelplan bij DNB ingediend. Aangezien dit plan is gebaseerd op de beleidsdekkinggraad van het Fonds ultimo 2019, is de herstelperiode relatief kort, circa 1 jaar. Als gevolg van de coronacrisis bevond de actuele dekkinggraad van het Fonds zich ultimo april 2020 rond de 105%. Als die situatie langer aanhoudt, zal het Fonds uiteraard langer in een tekortsituatie blijven, dan de periode van 1 jaar die nu uit het geactualiseerde herstelplan blijkt.

1.1.1 Beleggingen

	Eind 2019	Eind 2018
Totaal belegd vermogen	21.274	18.554

Feitelijke portefeuillevverdeling (eind 2019)

Rendement beleggingen	2019	2018
Totaalrendement ⁵	16,6%	-2,4%

Een toelichting op de rendementen wordt gegeven in paragraaf 2.3.2 'Beleggingsbeleid algemeen en resultaten'.

Beleggingsbeleid in het kort

De doelstelling (ambitie) van het beleggingsbeleid is om een belangrijke bijdrage te leveren aan het realiseren van een reëel pensioen. Daarmee wordt bedoeld een waardevast pensioen voor pensioenontvangers en premievrije polishouders en een welvaartsvast pensioen voor pensioenopbouwers. Om die ambitie te realiseren, is het van groot belang dat de pensioenen geïndexeerd kunnen worden. Om indexatie van de pensioenen mogelijk te maken, moet het Fonds voldoende rendement behalen met de beleggingen.

Gedurende 2019 was de volgende strategische verdeling tussen vastrentende waarden en zakelijke waarden van kracht. Met deze verdeling is er, naar het oordeel van het Bestuur, een goede kans op het halen van de ambitie, namelijk een reëel pensioen, zonder dat de risico's te groot worden. Hierbij wordt uitgegaan van de scenario's die het Fonds, mede op basis van historie, hanteert om vast te stellen of de ambitie haalbaar is.

De strategische verdeling was ultimo 2019 als volgt:

- *57,5% van het vermogen van het Pensioenfonds wordt belegd in vastrentende waarden*

Deze bestaan grotendeels uit relatief 'veilige' beleggingen, die een deel van de pensioenuitkeringen die het Fonds in de toekomst verwacht te moeten doen, in aanzienlijke mate zeker kunnen stellen. Denk hierbij met name aan staatsobligaties met een wereldwijde spreiding. Tevens wordt in risicovollere vastrentende waarden belegd, zoals bedrijfsobligaties en obligaties van opkomende markten. Het hogere risico wordt hierbij gecompenseerd door een hogere rendementsverwachting. Ook cash valt binnen de categorie vastrentende waarden. Cash is geïnvesteerd in kapitaalmarktfondsen/ leningen met een zeer korte looptijd en een goede kredietwaardigheid. Cash heeft daarmee een laag risicoprofiel.

- *42,5% van het vermogen van het Pensioenfonds wordt belegd in zakelijke waarden*

Dat zijn de meer 'risicovolle' beleggingen. Met de zakelijke waarden wordt beoogd een overrendement te behalen ten opzichte van de verplichtingen. Denk hierbij aan beleggingen in aandelen en onroerend goed.

⁵ Het gegeven rendement is inclusief afdekking rente-, valuta- en inflatierisico. Het totaalrendement exclusief afdekking rente- en inflatierisico bedroeg eind 2019 14,8% en eind 2018 -2,4%. Het gegeven rendement is het gerapporteerde rendement. Dit is berekend op basis van werkelijke cijfers. Het bruto en netto rendement dat van dit gerapporteerde rendement is afgeleid, is opgenomen in paragraaf 2.7.6 'Relatie van de vermogensbeheerkosten met fondsrendement en risicoprofiel'.

1.1.2 Pensioenen

Aantal deelnemers	Eind 2019	Eind 2018
Pensioenopbouwers⁶	13.525	13.320
- Flex pensioen	12.383	12.146
- Flex pensioen ES	822	805
- Eindloonregeling	320	365
- Executives Pension Plan	0	4
Pensioenontvangers	53.505	54.440
- Ouderdomspensioen	36.323	36.912
- Nabestaandenpensioen	16.980	17.282
- Wezenpensioen	202	246
Houders premievrije polissen	31.295	31.255
Totaal	98.325	99.015

Ontwikkelingen deelnemersbestand en overige gegevens

Het totaal aantal pensioenopbouwers van het Fonds is in 2019 toegenomen van 13.320 naar 13.525. Tot de categorie pensioenopbouwers behoren ook ex-medewerkers die vanwege arbeidsongeschiktheid of een vertrekregeling (alleen nog in 2018) recht hebben op premievrije voortzetting van hun pensioenopbouw. In de volgende tabel is de uitsplitsing van de pensioenopbouwers weergegeven.

Aantal pensioenopbouwers	Eind 2019	Eind 2018
Medewerkers	12.840	12.547
Ex-medewerkers met een vertrekregeling	0	3
Ex-medewerkers die arbeidsongeschikt zijn	685	770
Totaal	13.525	13.320

⁶ Deelnemers die een arbeidsongeschiktheidspensioen ontvangen (eind 2019: 685 deelnemers), zijn – omdat hun opbouw wordt gecontinueerd – opgenomen in de aantallen onder 'pensioenopbouwers'.

Premies	2019	2018
Werkgevers	221	218
Werkgevers koopsommen	1	2
Werknemers pensioenregeling	16	17
Werknemers vrijwillige verzekeringen	1	1
Totaal	239	238

Uitkeringen	2019	2018
Pensioenuitkeringen	658	660
Afkopen	0	0
Uitgaande waardeoverdrachten individueel	4	6
Totaal	662	666

Indexaties	2019	2018⁷
Pensioenopbouwers in het flex pensioen	2,25%	0,6%
Pensioenopbouwers in het Executives Pension Plan	2,25%	0,6%
Pensioenontvangers en houders premievrije polissen	0,75%	0,6%

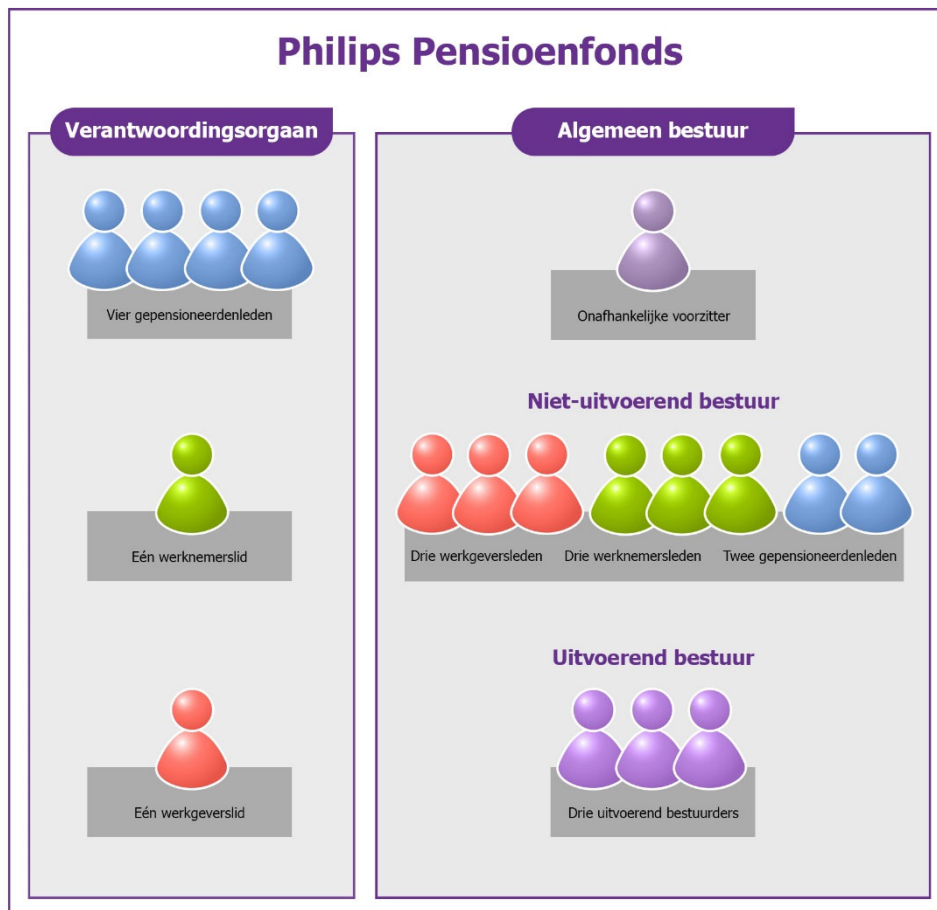
⁷ De indexatie in 2018 bestaat uit een gedeeltelijke indexatie van 0,22% per 1 april 2018 en een extra indexatie van 0,38% per 1 november 2018.

1.2 Profiel

1.2.1 Doelstelling

Philips Pensioenfonds is belast met de uitvoering van de pensioenregelingen die gelden voor huidige en voormalige werknemers van de twee aangesloten ondernemingen (Koninklijke Philips N.V. en Signify N.V.) in Nederland. Dit houdt in: het administreren van pensioenrechten en -aanspraken en uitbetalen van pensioenen en het op solide wijze beleggen en beheren van de betaalde pensioenpremies en het overige vermogen van het Fonds.

1.2.2 Structuur

Meer informatie over de leden van het Algemeen Bestuur is opgenomen in paragraaf 1.3 'Personalia'.

Algemeen Bestuur

Het Algemeen Bestuur bestaat uit twaalf leden: een onafhankelijk voorzitter, drie vertegenwoordigers namens de werkgevers, drie vertegenwoordigers namens de werknemers, twee vertegenwoordigers namens de pensioengerechtigden en drie onafhankelijke⁸ bestuurders. De voorzitter en de vertegenwoordigers van de werkgevers, de werknemers en de gepensioneerden zijn niet-uitvoerende bestuurders. Zij zijn zowel lid van het Algemeen Bestuur, als van het Niet-Uitvoerend Bestuur dat daarvan onderdeel uitmaakt. De voorzitter is een onafhankelijke deskundige. De overige drie onafhankelijke deskundigen zijn uitvoerende bestuurders. Zij zijn zowel lid van het Algemeen Bestuur, als van het Uitvoerend Bestuur dat daarvan onderdeel uitmaakt. De onafhankelijk voorzitter heeft onder meer als taak om toe te zien op een goede samenstelling en op het functioneren van het Algemeen Bestuur en het Uitvoerend Bestuur. Voor personalia, zie paragraaf 1.3.

Het Algemeen Bestuur is verantwoordelijk voor het vaststellen van de visie, strategie en governance van het Fonds en het vaststellen van het strategisch beleid op het gebied van onder andere het vermogensbeheer, het pensioenbeheer en het balansbeheer van het Fonds, alsook het nemen van maatregelen van algemene strekking en de in de statuten van het Fonds aan het Algemeen Bestuur opgedragen besluiten.

Adviseur

Het Algemeen Bestuur laat zich bij de uitvoering van zijn taken bijstaan door een juridisch adviseur.

Toezicht door het Niet-Uitvoerend Bestuur

Het Niet-Uitvoerend Bestuur heeft een dubbele functie. Als gevolg van de wet is de besluitvorming over een aantal onderwerpen, zoals het beloningsbeleid, voorbehouden aan het Niet-Uitvoerend Bestuur. Daarnaast houdt het Niet-Uitvoerend Bestuur toezicht op het beleid van het Algemeen Bestuur en het Uitvoerend Bestuur, de uitvoering van het beleid door het Uitvoerend Bestuur en de algemene gang van zaken in het Fonds. Het Niet-Uitvoerend Bestuur wordt daarbij ondersteund door de Auditcommissie. De kerntaken van de Auditcommissie zijn opgenomen op pagina 16.

Uitvoerend Bestuur

Het Uitvoerend Bestuur bestaat uit de Algemeen Directeur van het Fonds (tevens voorzitter van het Uitvoerend Bestuur), de Directeur Beleggingen en de Directeur Pensioenen. Voor personalia, zie paragraaf 1.3.

Het Uitvoerend Bestuur is verantwoordelijk voor de nadere uitwerking en uitvoering van de door het Algemeen Bestuur vastgestelde visie en strategie en van het door het Algemeen Bestuur vastgesteld strategisch beleid. Daarnaast is het Uitvoerend Bestuur verantwoordelijk voor het vaststellen en uitvoeren van het overige beleid, de uitbesteding van werkzaamheden en het toezicht daarop, het beheren van de risico's en het dagelijks bestuur van het Fonds.

⁸ Met de toevoeging 'onafhankelijk' wordt bedoeld dat deze bestuursleden geen vertegenwoordiger zijn van een geleding en niet in dienst zijn van de werkgevers.

Het Uitvoerend Bestuur wordt bij zijn taken ondersteund door het Bestuursbureau. De medewerkers van het Bestuursbureau zijn, evenals de leden van het Uitvoerend Bestuur, in dienst van het Fonds. Het Bestuursbureau staat onder leiding van de voorzitter van het Uitvoerend Bestuur.

Commissies

Het Algemeen Bestuur kan besluiten één of meer commissies te benoemen; de taak, samenstelling en werkwijze van de commissie(s) wordt bepaald door het Algemeen Bestuur. Het Algemeen Bestuur heeft van deze bevoegdheid geen gebruikgemaakt. Ook het Niet-Uitvoerend Bestuur kan besluiten één of meer commissies te benoemen. Van deze bevoegdheid is gebruikgemaakt door het instellen van één commissie, de Auditcommissie. De Auditcommissie bestaat uit drie leden van het Niet-Uitvoerend Bestuur (één werkgeverslid, één werknemerlid en één gepensioneerd lid). Voor personalia, zie paragraaf 1.3.

De focus van de Auditcommissie ligt op het ondersteunen van het Niet-Uitvoerend Bestuur bij het houden van toezicht. De kerntaken van de Auditcommissie bestaan uit:

- het ondersteunen van het Niet-Uitvoerend Bestuur bij het houden van toezicht op de risicobeheersing van het Pensioenfonds;
- het ondersteunen van het Niet-Uitvoerend Bestuur bij het houden van toezicht op het beleggingsbeleid en de risico's in het beleggingsbeleid van het Pensioenfonds;
- het ondersteunen van het Niet-Uitvoerend Bestuur bij het houden van toezicht op de financiële informatievervalsing en de budgettering van het Pensioenfonds en het adviseren van het Niet-Uitvoerend Bestuur of het Algemeen Bestuur over deze onderwerpen.

In aanvulling op de hiervoor vermelde kerntaken, kan de Auditcommissie door het Algemeen Bestuur en/of het Niet-Uitvoerend Bestuur worden verzocht te adviseren over kwesties waarin het Algemeen Bestuur respectievelijk het Niet-Uitvoerend Bestuur dit wenselijk acht.

Verantwoordingsorgaan

Het Algemeen Bestuur legt verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd. Het Verantwoordingsorgaan is bevoegd een oordeel te geven over het handelen van het bestuur aan de hand van het bestuursverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van het intern toezicht, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, evenals over beleidskeuzes voor de toekomst. Dit oordeel wordt, samen met de reactie van het bestuur daarop, bekendgemaakt en in het bestuursverslag opgenomen. Daarnaast heeft het Verantwoordingsorgaan het recht om advies uit te brengen over een aantal in de wet genoemde onderwerpen, zoals de (gedeeltelijke) overdracht van verplichtingen en het communicatiebeleid. Tot slot draagt het bestuur in overleg met het Verantwoordingsorgaan zorg voor de vastlegging van de doelstellingen en beleidsuitgangspunten, waaronder de risicohouding, van het Fonds.

Samenstelling

Het Verantwoordingsorgaan bestaat uit één werkgeverslid, één werknemerslid en vier gepensioneerd-leden (voor personalia, zie paragraaf 1.3). Daarnaast is voor de werknemers en de werkgevers een plaatsvervangend lid aangewezen.

Sleutelfunctiehouders

Vanaf 2019 zijn de sleutelfuncties verankerd binnen de governance van het Fonds. Het jaar 2019 stond in het teken van het concreet invullen van deze governance met de benoeming van de sleutelfunctiehouders en het, daar waar nog nodig, aanstellen/inhuren van de vervullers. Eind 2019 is de governance ingevuld en geaccordeerd door DNB. Voor personalia, zie paragraaf 1.3.

Bestuursbureau

Met het Bestuursbureau heeft het Bestuur de beschikking over een eigen, onafhankelijke staf van 24 medewerkers. Dit is de stand per eind 2019, exclusief de leden van het Uitvoerend Bestuur.

Accountant/Actuaris

Philips Pensioenfonds heeft Ernst & Young Accountants LLP (EY) als externe accountant aangesteld en Willis Towers Watson als externe actuaris.

Uitbesteding

Philips Pensioenfonds heeft als bestaand beleid dat zowel pensioenbeheer als vermogensbeheer wordt uitbesteed. Het Fonds acht dit gunstig voor de kosten, de kwaliteit en de flexibiliteit.

- PGGM geeft uitvoering aan het pensioenbeheer.
- BlackRock draagt zorg voor de uitvoering van het vermogensbeheer.

Daarnaast heeft het Fonds ook nog andere werkzaamheden uitbesteed.

Pensioenbeheerder PGGM

In het contract met de pensioenbeheerder PGGM is een Service Level Agreement (SLA) opgenomen. In deze overeenkomst zijn afspraken gemaakt over de te leveren prestaties bij een groot aantal processen dat de pensioenbeheerder uitvoert voor Philips Pensioenfonds. Het Fonds wordt periodiek geïnformeerd over de realisatie van de SLA-afspraken. Daarnaast vindt er frequent overleg plaats over allerlei lopende zaken.

Vermogensbeheerder BlackRock

Met de vermogensbeheerder BlackRock is een Investment Management Agreement (IMA) afgesloten waarin onder meer specifieke beleggingsrichtlijnen en -restricties zijn opgenomen. De door BlackRock gerealiseerde beleggingsrendementen worden vergeleken met een door Philips Pensioenfonds vastgestelde benchmark. Het Fonds bespreekt periodiek de gerealiseerde beleggingsresultaten met de vermogensbeheerder. Mede op basis van deze overleggen beoordeelt het Fonds of de uitvoering van de overeenkomst leidt tot een beleggingsportefeuille die past bij de lange termijn verplichtingen. Daarnaast vindt er frequent overleg plaats over allerlei lopende zaken.

Monitoring uitbestedingspartners

Het Fonds toetst regelmatig of de manier waarop de uitbestede activiteiten worden uitgevoerd in overeenstemming is met de gemaakte afspraken. Daarbij wordt ook gebruikgemaakt van onafhankelijke derden. Periodiek wordt met de belangrijkste uitbestedingspartners aan de hand van rapportages overleg gevoerd over de uitvoering van de uitbestede activiteiten. Daarnaast vindt op diverse niveaus frequent overleg plaats met de uitbestedingspartners. Verder is het beleid van het Fonds om via ISAE3402-rapportages zicht te krijgen op de effectieve werking van de interne beheersmaatregelen bij de uitbestedingspartners. Een ISAE3402-rapportage is een rapportage van de uitbestedingsorganisatie voorzien van een oordeel van een onafhankelijke auditor. Hierin geeft de auditor van de uitbestedingsrelatie aan of de uitbestedingsorganisatie zijn in de rapportage genoemde processen op orde heeft en of de beheersmaatregelen in de processen gedurende een bepaalde periode effectief hebben gewerkt.

De werkzaamheden en resultaten van de verschillende uitbestedingspartners van Philips Pensioenfonds worden periodiek geëvalueerd. Op basis van de evaluatie kan worden besloten tot het aanpassen van de afspraken of het beëindigen van de relatie.

1.3 Personalia

Algemeen Bestuur Philips Pensioenfonds		Jaar van aftreden/ herbenoe- ming	Uiterste jaar van aftreden	Relevante nevenfuncties
<i>Onafhankelijk voorzitter</i>				
De heer R.Th. Wijmenga (1957)				- RvC Achmea - RvC Bouwinvest (tot 17 april 2019)
<i>Vertegenwoordigers van de werkgevers (leden A)</i>				
De heer R.W.L.M. Mangelmans (1969)	Vice-voorzitter	2022	2026	
De heer B.F.W. Lindenhovius (1971)		2023	2027	
De heer J.S. de Greef (1979) ⁹	Lid Auditcommissie	2024	2032	
<i>Leden benoemd door de aangesloten (leden B)</i>				
De heer A.L. Uittenbroek (1971)	Lid Auditcommissie	2023	2026	
De heer T.J.J. Denteneer (1960)		2022	2026	
Mevrouw F.E. Leene (1970)		2020	2028	- Lid RvC Covra N.V.
<i>Gepensioneerdenleden (leden C)</i>				
De heer R.G.A. ter Huurne (1959)		2021	2029	- Lid Raad van Advies instituut voor HRM en Psychologie Fontys Hogescholen - Lid Investment Committee investeringsfonds INZET
De heer C.J.M. Reuvers (1953)	Lid Auditcommissie	2021	2029	

⁹ De heer J. de Greef is per 1 april 2020 officieel toegetreden tot het Algemeen Bestuur. Gedurende het verslagjaar was hij aspirant lid.

Uitvoerend Bestuur *Onafhankelijk deskundigen (leden D)*

De heer J.B.J. Kemme (1963)	Algemeen Directeur		-	Voorzitter Uitvoeringsraad Pensioenfederatie
Mevrouw A.C. Joosten-Hendriks (1975)	Directeur Beleggingen		-	Lid Raad van Toezicht PMT
De heer M.J.M. Pernot (1968)	Directeur Pensioenen			

Juridisch adviseur Algemeen Bestuur

De heer A.F. Verdam (1957)			-	Jurist Koninklijke Philips N.V. - Hoogleraar VU Amsterdam - Bestuurder St. GITP
----------------------------	--	--	---	---

Leden Verantwoordingsorgaan*Werkgeverslid*

De heer J.Y. Jongma (1971)		2023	2027	
De heer J.J. Hoogeveen (1967)	Plaatsvervangend lid	2023	-	

Werknemerslid

Mevrouw C. van der Wateren (1973)	Secretaris (tot november 2019) ¹⁰	2021 ¹¹	2025	
De heer G. den Otter (1978)	Plaatsvervangend lid	2021	2027	

Gepensioneerdenleden

De heer E.P. Coutinho (1951)	Voorzitter	2023	2027	
De heer J. Cuperus (1941)		2023	-	
De heer R.W.M. Takken (1956)		2023	2027	
De heer A.J.M. Verhagen (1943)	Vice-voorzitter	2023	-	

Externe deskundigen

De heer C.L. Dert	Auditcommissie			
-------------------	----------------	--	--	--

Sluitelfunctiehouders

De heer R. Kruijff	Actuariële functie			
Mevrouw G. Winters	Risicobeheerfunctie			
De heer J. Herder	Interne auditfunctie			

¹⁰ Vanaf november 2019 heeft het Verantwoordingsorgaan een ambtelijk secretaris in de naam van de heer Rick Crauwels.

¹¹ Het werknemerslid van het Verantwoordingsorgaan wordt voor een termijn van 4 jaar gekozen. Daarna vinden opnieuw verkiezingen plaats. Het plaatsvervangend lid wordt aangewezen door het gekozen werknemerslid van het Verantwoordingsorgaan.

2 Bestuursverslag

2.1 Financiële positie

Bedragen in miljoenen euro's

	Eind 2019	Eind 2018
Pensioenvermogen ¹²	21.302	18.572
Voorziening pensioenverplichtingen	18.210	16.204
Actuele dekkingsgraad ¹³	117,0%	114,5%
Beleidsdekkingsgraad ³	114,2%	119,8%
Vereiste dekkingsgraad ¹⁴	118,6%	118,8%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,1%	104,1%
Reële dekkingsgraad	92,4%	97,7%
Reële marktrente-dekkingsgraad	84,4%	82,4%
Premiedekkingsgraad	97,4%	120,2%

2.1.1 Toelichting verschillende dekkingsgraden

De verschillende dekkingsgraden van het Fonds worden in deze paragraaf toegelicht. Ook wordt de ontwikkeling ervan in het verslagjaar toegelicht.

Actuele en beleidsdekkingsgraad

De actuele dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen het vermogen van een pensioenfonds en de pensioenverplichtingen (alle nu en in de toekomst uit te keren pensioenen) die daartegenover staan. Voor de actuele dekkingsgraad gaan we uit van de nominale pensioenverplichtingen. Hiermee bedoelen we de pensioenverplichtingen waarbij we geen rekening houden met verhoging van de pensioenen door indexatie in de toekomst.

¹² Het pensioenvermogen is de som van de beleggingen voor risico van het Fonds, de vorderingen, overlopende activa en liquide middelen onder aftrek van de overige schulden en overlopende passiva. Het weergegeven pensioenvermogen per eind 2018 is derhalve exclusief de beleggingen voor risico deelnemers. Het pensioenvermogen inclusief beleggingen voor risico deelnemers was eind 2018: € 18.669 miljoen. Per eind 2019 is er geen sprake meer van beleggingen voor risico deelnemers.

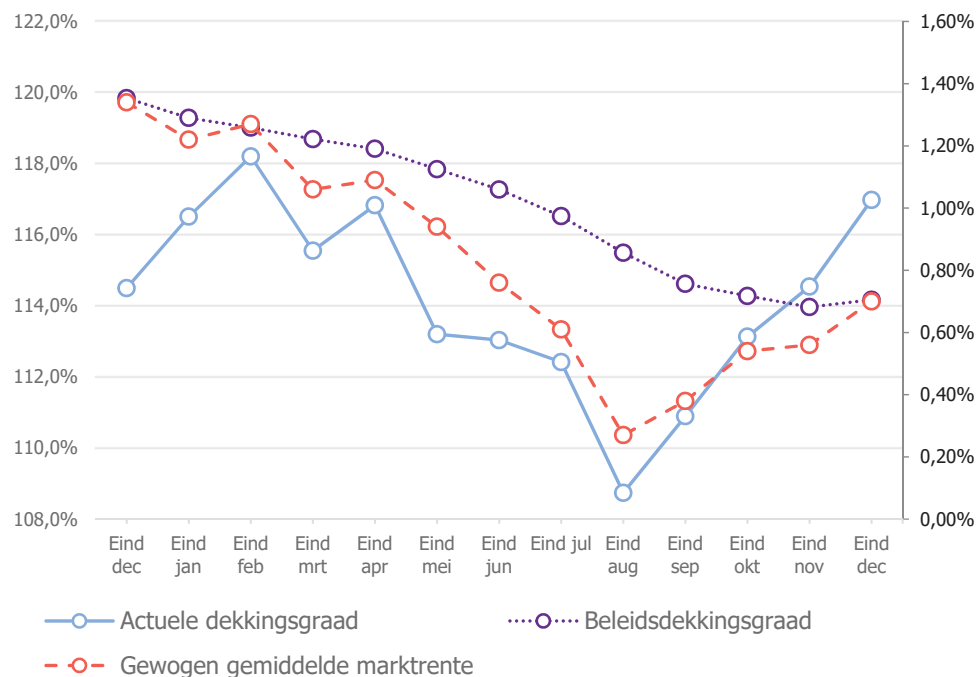
¹³ In de berekening van zowel de actuele als de beleidsdekkingsgraad per eind 2018 zijn ook de beleggingen voor risico deelnemers en de voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers meegenomen.

¹⁴ De vereiste dekkingsgraad is gebaseerd op het strategisch beleggingsbeleid.

De wetgever bepaalt op welke manier de pensioenverplichtingen – die gebruikt worden voor de berekening van de actuele dekkingsgraad – vastgesteld moeten worden. De actuele dekkingsgraad is van belang voor het bepalen van de beleidsdekkingsgraad.

De beleidsdekkingsgraad wordt berekend door het gemiddelde te nemen van de actuele dekkingsgraden over de afgelopen twaalf maanden. Een pensioenfonds is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te gebruiken als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld beslissingen over indexatie. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of een pensioenfonds voldoende buffers heeft.

Ontwikkeling actuele- en beleidsdekkingsgraad 2019

Ontwikkeling gedurende verslagjaar

De actuele dekkingsgraad steeg van 114,5% eind 2018 naar 117,0% eind 2019. Tot en met augustus daalde de actuele dekkingsgraad. Financiële markten werden in de greep gehouden door de handelsoorlog tussen de VS en China en in mindere mate de dreiging van een harde Brexit. Centrale banken vreesden dat deze geopolitieke ontwikkelingen het economische herstel zouden remmen. Dit leidde ertoe dat zowel de Fed als de ECB de rente verlaagden in 2019. Hoewel de lagere beleidsrentes leidden tot goede rendementen op aandelenmarkten, nam de dekkingsgraad af doordat ook de lange rente daalde. Hierdoor daalde de dekkingsgraad. Vanaf september begon de actuele dekkingsgraad echter weer te stijgen. In de laatste vier maanden van 2019 werd het steeds duidelijker dat de VS en China een deelakkoord ten aanzien van de handel gingen afsluiten. Hierdoor nam het risico van een escalatie van de handelsoorlog af. Geholpen door de verkiezingswinst van de Conservatieven in het VK nam tevens de kans op een harde Brexit op de korte termijn af. Met de terugkeer van de rust op het geopolitieke toneel verbeterden de vooruitzichten voor de wereldeconomie. Lange rentes stegen weer wat en aandelenmarkten zetten hun rally voort.

Ondanks de stijging van de lange rente in de laatste maanden van 2019, daalde de lange rente over het jaar 2019 als geheel. Dit leidde weliswaar tot winsten op de portefeuille met vastrentende waarden, maar het positieve effect hiervan op de dekkingsgraad werd teniet gedaan door een stijging van de voorziening pensioenverplichtingen. Dit was negatief voor de ontwikkeling van de actuele dekkingsgraad. De lagere beleidsrentes van de Fed en ECB en betere vooruitzichten aan het einde van 2019 leidden ertoe dat aandelenmarkten een zeer goed jaar hadden. De stijging van de waarde van de aandelenportefeuille is dan ook de voornaamste reden waarom de actuele dekkingsgraad ondanks de rentedaling met 2,5%-punt steeg in 2019.

Vereiste dekkingsgraad

De vereiste dekkingsgraad geeft aan hoe hoog de beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds wettelijk moet zijn. Is de beleidsdekkingsgraad gelijk aan of hoger dan de vereiste dekkingsgraad, dan beschikt het pensioenfonds over een financiële buffer die voldoende is. Deze buffer dient om schommelingen in de waarde van de beleggingen en de verplichtingen op te vangen. Is de beleidsdekkingsgraad lager dan de vereiste dekkingsgraad, dan is de buffer onvoldoende groot. De hoogte van de vereiste dekkingsgraad verschilt per pensioenfonds en is met name afhankelijk van het beleggingsbeleid. Hoe meer risico in het beleggingsbeleid wordt genomen, hoe hoger de vereiste buffers en hoe hoger de vereiste dekkingsgraad.

Ontwikkeling gedurende verslagjaar

In 2019 daalde de vereiste dekkingsgraad licht (eind 2018: 118,8%, eind 2019: 118,6%). De daling van de vereiste dekkingsgraad kan vooral worden verklaard door de gedaalde rente. Hierdoor is de aan te houden buffer voor het renterisico afgenomen. Overigens kent het Fonds ook een minimaal vereiste dekkingsgraad. Dit is de dekkingsgraad die minimaal vereist is om niet in dekkingstekort te geraken. De berekening hiervan is wettelijk voorgeschreven. Deze dekkingsgraad is eind 2019 gelijk aan 104,1%, net als eind 2018.

Reële dekkingsgraad

Hoe de reële dekkingsgraad moet worden bepaald, is wettelijk voorgeschreven. De reële dekkingsgraad is gelijk aan de beleidsdekkingsgraad van het Fonds gedeeld door de beleidsdekkingsgraad die het Fonds zou moeten hebben om naar verwachting structureel te kunnen komen tot volledige indexatie op basis van prijsinflatie. Per eind 2019 was de reële dekkingsgraad van het Fonds 92,4%.

Reële marktrente-dekkingsgraad

Philips Pensioenfonds hanteert naast de beleidsdekkingsgraad ook de reële marktrente-dekkingsgraad. Om deze te bepalen, moet een inschatting worden gemaakt van de toekomstige prijsstijgingen, de inflatie. Het percentage dat gebruikt wordt, is gebaseerd op de marktverwachtingen voor de Europese inflatie. Dit percentage wordt ook wel de 'break-even inflatie' genoemd.

Als er voldoende geld in kas is om naar verwachting structureel zowel de nominale pensioenen als de indexatie te kunnen betalen, spreken we van een reële marktrente-

dekkingsgraad van 100%. Het Fonds streeft ernaar, om binnen 15 jaar een reële marktrente-dekkingsgraad van 100% te realiseren. In het beleggingsbeleid sturen we daarom hoofdzakelijk op de reële marktrente-dekkingsgraad.

Ontwikkeling gedurende verslagjaar

De reële marktrente-dekkingsgraad steeg van 82,4% (eind 2018) naar 84,4% (eind 2019). Net als de nominale rente daalde ook de reële rente per saldo in 2019. Hierdoor nam de voorziening reële pensioenverplichtingen in waarde toe. Hoewel dit gedeeltelijk werd gecompenseerd door een toename van de waarde van de portefeuille met vastrentende waarden, had de daling van de reële rente een negatief effect op de reële marktrente-dekkingsgraad. Echter, het effect van de waardeverhoging van de aandelenportefeuille en in mindere mate de vastgoedportefeuille was zodanig groot dat de reële marktrente-dekkingsgraad toch toenam. De reële marktrente-dekkingsgraad steeg met 2,0 procentpunt over 2019.

Premiedekkingsgraad

Met de premiedekkingsgraad wordt uitgedrukt hoeveel premie wordt betaald voor de nieuwe pensioenopbouw. Voor de vaststelling van de premiedekkingsgraad wordt in beginsel de methode gevolgd die DNB toepast. De premiedekkingsgraad is dan gelijk aan de verhouding tussen de feitelijk (te) ontvangen premie en de premie die benodigd is voor de inkoop van nieuwe pensioenaanspraken, zonder rekening te houden met bufferopslagen in de premie. Hiervoor gaan we uit van de door DNB voorgeschreven rentetermijnstructuur. Bij de vaststelling van de hoogte van de feitelijke premie in 2019 wordt ook rekening gehouden met het restant van € 0,7 miljoen dat in 2019 vanuit de premiereserve nog beschikbaar is voor pensioenopbouw.

De premiedekkingsgraad van Philips Pensioenfonds, volgens de methode die DNB toepast, is gelijk aan 97,4%. De vergelijkbare premiedekkingsgraad was in 2018 120,2%. De daling van de premiedekkingsgraad is het gevolg van de daling van de rente.

Ter beperking van het renterisico over de pensioenopbouw in 2019 tot en met 2021 (het risico dat in deze periode geen volledige pensioenopbouw kan plaatsvinden als gevolg van een dalende rente) is in 2018 in het kader van de besluitvorming door het Algemeen Bestuur over het in uitvoering nemen van de pensioenafspraken van de CAO-partijen over de CDC-periode 2019 tot en met 2021, tevens besloten dit renterisico via aanvullende rentederivaten zoveel mogelijk te elimineren. Deze derivaten worden afzonderlijk gemanaged en geadministreerd. Als rekening gehouden wordt met deze renteafdekking dan bedraagt de premiedekkingsgraad 100,5%.

Dekkingsgraden indexatie

Met betrekking tot de indexatie moet het Fonds wettelijk gezien een ondergrens hanteren. Bij een beleidsdekkingsgraad van 110% of lager mag er wettelijk gezien geen indexatie toegekend worden.

Het Fonds kan pas bij een bepaalde beleidsdekkingsgraad een volledige indexatie verlenen. De te verlenen indexatie moet namelijk toekomstbestendig zijn. In 2019 lag deze grens op 123%. Dit betekent dat bij een beleidsdekkingsgraad van 123% sprake is van volledige

indexatie die ook toekomstbestendig is. Bij een beleidsdekkingsgraad die hoger is dan 123% kan dan ook sprake zijn van gedeeltelijke inhaalindexatie. In verband met nieuwe wet- en regelgeving zal dit percentage van 123% in de toekomst waarschijnlijk moeten worden verhoogd.

2.1.2 Crisisplan

Philips Pensioenfonds heeft een crisisplan opgesteld. Dat is ook wettelijk verplicht. In het crisisplan staat beschreven wat het Algemeen Bestuur gaat doen als het Pensioenfonds in een crisissituatie terechtkomt of dreigt te komen. Het crisisplan is breder van opzet dan het herstelplan, maar omvat ook de situatie dat de financiële situatie zodanig is, dat het Fonds wettelijk verplicht is een herstelplan op te stellen.

Het staat pensioenfondsden vrij in hun crisisplan zelf aan te geven wat zij verstaan onder een crisissituatie. Philips Pensioenfonds vindt dat er sprake is van een crisissituatie als de beleidsdekkingsgraad lager is dan 100%. In die situatie komt één van de belangrijkste doelstellingen van Philips Pensioenfonds, het veiligstellen van de nominale pensioenen van zijn aangeslotenen, in gevaar. Met de nominale pensioenen bedoelen we de opgebouwde pensioenen waarbij we geen rekening houden met verhoging van de pensioenen door indexatie in de toekomst. Het Fonds kan in het geval van een crisissituatie overgaan tot het doorvoeren van een verlaging van de pensioenen en pensioenaanspraken.

Het Fonds streeft ernaar de pensioenen jaarlijks volledig te indexeren. Als de beleidsdekkingsgraad tussen de 100% en 123% ligt, is deze doelstelling niet of slechts ten dele haalbaar. Deze gevarenzone wordt door het Fonds verdeeld in een 'hoog gevaar' en een 'laag gevaar'-zone.

Om te bepalen of het Fonds zich bevindt in een gevarenzone of een crisissituatie, wordt gekeken naar de beleidsdekkingsgraad. Er zijn vier verschillende zones waarin de financiële positie van het Fonds zich kan bevinden:

1. Gezonde beleidsdekkingsgraad ($\geq 123\%$)
Bij een beleidsdekkingsgraad hoger dan of gelijk aan 123% spreekt het Fonds van een gezonde dekkingsgraad. Er is voldoende vermogen aanwezig om in de toekomst volgens het principe van toekomstbestendig indexeren volledige indexatie te kunnen toekennen.
2. Gevarenzone: laag gevaar (110%-123%)
Indien de beleidsdekkingsgraad lager is dan 123%, maar hoger dan 110%, spreekt het Fonds van een gevarenzone 'laag gevaar'. Het vermogen van het Fonds is dan nog altijd groter dan de waarde van de verplichtingen. Het Algemeen Bestuur kent dan gedeeltelijke indexatie toe.
3. Gevarenzone: hoog gevaar (100%-110%)
Indien de beleidsdekkingsgraad gelijk is aan of lager is dan 110%, maar hoger dan of gelijk aan 100%, spreekt het Fonds van een gevarenzone 'hoog gevaar'. Het vermogen van het Fonds is dan nog wel ten minste gelijk aan de waarde van de verplichtingen. Het Algemeen Bestuur mag dan volgens de wetgeving geen indexatie toekennen.

4. Crisissituatie (<100%)

Is de beleidsdekkingsgraad lager dan 100%? Dan zijn er geen buffers meer. In dat geval spreekt het Fonds van een crisissituatie. Volgens het geldende beleid kan het Fonds dan overgaan tot het verlagen van de pensioenen en pensioenaanspraken.

2.1.3 Protocol Crisissituatie

Naast een Crisisplan, beschikt het Fonds ook over een zogenoemd Protocol Crisissituatie. Dit is een beleidsdocument waarin is vastgelegd welke stappen door wie moeten worden ondernomen ingeval van een (dreigende) crisis. Het Protocol kent een bredere definitie van een crisis dan het Crisisplan. Een crisis als bedoeld in het Protocol is een onvoorziene gebeurtenis van substantiële omvang en met significante impact die een direct gevaar betekent voor:

- de (beschikbaarheid van de) middelen (assets) van Philips Pensioenfonds;
- (het uitvoeren van) de pensioenbetalingen;
- de veiligheid en het welzijn van de medewerkers van Philips Pensioenfonds en de leden van het Algemeen Bestuur;
- de continuïteit van dienstverlening en (primaire) bedrijfsprocessen;
- de privacy van de deelnemers in de pensioenregelingen en overige bij het Fonds
- betrokken personen (datalek);
- de reputatie van Philips Pensioenfonds.

Ingeval van een crisis als bedoeld in het Protocol, wordt het Crisisteam van het Fonds bijeengeroepen. Dat is ook bij het uitbreken van de coronacrisis gebeurd. Het Crisisteam bestaat uit:

- Voorzitter Algemeen Bestuur
- Vice voorzitter Algemeen Bestuur
- Juridisch adviseur Algemeen Bestuur
- (Delegatie van) Uitvoerend Bestuur
- Delegatie niet uitvoerend bestuurders (max. 2 personen)
- Communicatiespecialist / woordvoerder
- Directiesecretaris/'logger'
- Afhankelijk van de aard van de crisis: andere specialisaties (bijv. IT, HRM, FG, Compliance officer)

Het Crisisteam heeft in grote lijnen de volgende taken:

1. Coördinatie van de crisis en het stellen van prioriteiten;
2. Coördinatie beperking (reputatie)schade en het treffen van (beheers)maatregelen;
3. Continue inventarisatie van de actuele situatie;
4. Monitoring (social) media
5. Coördinatie van de crisiscommunicatie.

2.2 Risicoparagraaf

Bedragen in miljoenen euro's

Philips Pensioenfonds heeft als statutaire doelstelling om in opdracht van de aangesloten ondernemingen, de door die ondernemingen met hun werknemers gesloten pensioenovereenkomsten uit te voeren. Bij het uitvoeren van deze opdracht staat het nakomen van de financiële toezegging (nominaal) en het waarmaken van de financiële ambitie, binnen de gekozen risicogrenzen, centraal. Bovendien heeft het Fonds de ambitie met goede communicatie actief bijdragen aan het financieel bewustzijn van de aangeslotenen. Randvoorwaarde bij het nastreven van deze ambities is dat de uitvoering van de overeenkomst correct, maatschappelijk verantwoord en zo (kosten)efficiënt mogelijk plaatsvindt. Vanaf 2020 is de communicatie-ambitie aangepast. Meer informatie hierover is opgenomen in paragraaf 2.6 'Communicatiebeleid'.

Na een omschrijving van de ambities en onderliggende principes wordt in deze paragraaf eerst de risicohouding met betrekking tot deze ambities toegelicht. Daarna wordt ingegaan op de risico's in het verslagjaar, de belangrijkste beheersmaatregelen en worden de relevante gebeurtenissen, ontwikkelingen en verbeteringen gedurende 2019 beschreven. De risicoparagraaf wordt afgesloten met de beschrijving van het risicomanagement-proces en met de aandachtspunten voor 2020.

2.2.1 Ambities en principes

Financiële ambitie

Het Fonds heeft een reële ambitie. De reële ambitie houdt in dat het Fonds een waardevast¹⁵ pensioen voor pensioenontvangers en premievrije polishouders wil bieden en een welvaartsvast¹⁶ pensioen voor pensioenopbouwers.

Wat betekent dit concreet voor de verschillende deelnemersgroepen van Philips Pensioenfonds?

- Voor *pensioenontvangers* en *houders van een premievrije polis* streven we naar een pensioen dat jaarlijks verhoogd wordt door indexatie met de prijsinflatie (op basis van de afgeleide consumentenprijsindex van het Centraal Bureau voor de Statistiek). Deze verhoging wordt gefinancierd uit het pensioenvermogen.
- Voor *pensioenopbouwers* streven we, in lijn met de cao-afspraken die in 2018 zijn gemaakt, naar volledige pensioenopbouw met een opbouwpercentage van 1,85%. De pensioenopbouw moet gefinancierd worden uit de premie. Daarnaast streven we voor deze deelnemers naar het verhogen van de opgebouwde pensioenen door indexatie met de looninflatie (de collectieve cao-schaalaanpassingen binnen Koninklijke Philips N.V.). Deze verhoging wordt gefinancierd uit het pensioenvermogen.

¹⁵ Een pensioen dat meegroeit met de prijsinflatie (op basis van de afgeleide consumentenprijsindex van het Centraal Bureau voor de Statistiek).

¹⁶ Een pensioen dat meegroeit met de looninflatie (de collectieve cao-schaalaanpassingen binnen Koninklijke Philips N.V.).

Het Fonds voert binnen vastgestelde risicogrenzen een beleid dat erop gericht is om na uiterlijk 15 jaar alle pensioenen en pensioenaanspraken volledig te hebben geïndexeerd, gemiste indexaties te hebben ingehaald en een zodanige financiële positie te hebben dat ook in de toekomst volledige indexatie toegekend kan worden. Hierbij streeft het Fonds naar een reële markttrente-dekkingsgraad van 100%. Voor de ambitie ten aanzien van pensioenopbouw is het Fonds afhankelijk van de afspraken die op de cao-tafel worden gemaakt.

Principes financiële ambitie

De geformuleerde financiële ambitie is gebaseerd op een aantal principes:

- *Op lange termijn zijn volledige opbouw en koopkrachtbehoud belangrijker dan de nominale waarde van het pensioen*

Voor een 'goed' pensioen is volledige opbouw, dat wil zeggen in lijn met de streefopbouw, een belangrijke voorwaarde. Philips Pensioenfonds is daarbij mede afhankelijk van adequate afspraken over de daarvoor benodigde premie-afdracht aan het Fonds. Inflatie holt de waarde van de opgebouwde pensioenen uit. Gezien het langetermijnskarakter van pensioenen is het belangrijk dat de koopkracht van het pensioen via indexatie behouden blijft.

- *We houden rekening met het verschil in horizon van de verschillende deelnemersgroepen*

Pensioenontvangers bevinden zich in de uitkeringsfase. Voor hen is het pensioen nu een belangrijke inkomensbron. Belangrijk is dat de koopkracht hiervan gedurende de komende jaren op peil blijft, zonder al te grote schommelingen. Pensioenopbouwers bevinden zich in de opbouwfase. Voor een deelnemer die al veel pensioen heeft opgebouwd, is de pensioenopbouw van relatief beperkt belang, maar is zowel indexatie nu als indexatie in de toekomst van groot belang. Voor een pensioenopbouwer die nog maar weinig pensioen heeft opgebouwd, is nu vooral de opbouw van belang en daarnaast indexatie in de toekomst (omdat dan het opgebouwde pensioen veel groter zal zijn). Schommelingen in opbouw en indexatie gedurende de komende jaren raken de actieve deelnemer niet meteen, omdat actieven op dit moment geen pensioen ontvangen. Houders van een premievrije polis bouwen geen pensioen meer op in de regeling van Philips Pensioenfonds. Indexatie nu is voor hen even belangrijk als indexatie in de toekomst. Schommelingen gedurende de komende jaren raken de premievrije polishouders niet meteen, omdat deze doelgroep op dit moment nog geen pensioen ontvangt.

- *Het hoeft niet eenvoudig te zijn om de ambitie te halen, maar het moet wel haalbaar zijn*

Bij voorkeur lukt het om de ambitie van het Fonds in het merendeel van de gevallen te behalen. Om te bepalen of de ambitie haalbaar is, moeten we een inschatting maken van structurele verbanden op de financiële markten (risicopremies, renteniveaus, correlaties etc.) en van beleidskeuzes die buiten de invloed van het Algemeen Bestuur vallen (premie-afspraken op de cao-tafel). De mate waarin een bepaalde ambitie haalbaar is, zal door de tijd wijzigen, bijvoorbeeld als gevolg van veranderingen in de financiële situatie van het Fonds maar ook door extreme of structurele veranderingen in de financiële markten of

wijzigende preferenties van de cao-partners. Bijvoorbeeld: bij een hoge dekkingsgraad is het eenvoudiger om de ambitie waar te maken dan bij een lage dekkingsgraad. Bij een hoge rente is de ambitie ten aanzien van de pensioenopbouw eenvoudiger waar te maken dan bij een lage rente. Het hoeft niet eenvoudig te zijn om de ambitie te halen, maar het moet wel haalbaar zijn. Het definiëren van een onmogelijk haalbare ambitie is zinloos.

- *Op het moment dat de ambitie niet meer haalbaar blijkt, is een discussie nodig over aanpassing van het beleid en/of aanpassing van de ambitie*

Onder bepaalde omstandigheden kan de situatie ontstaan dat de ambitie niet meer haalbaar is bij het beleid dat op dat moment wordt gevoerd. Dit kan verschillende oorzaken hebben (bijvoorbeeld een crisissituatie op de financiële markten, een sterk dalende rente etc.). Ook kan in verschillende richtingen naar een oplossing worden gezocht zoals aanpassing beleggingsbeleid of indexatiebeleid, signalering richting cao-partners, in het uiterste geval een verlaging van de ambitie enzovoorts. In zo'n situatie is daarom een strategische discussie nodig die ertoe kan leiden dat het beleid, de ambitie of beide worden aangepast.

Communicatie-ambitie

Gedurende het verslagjaar heeft het Fonds gewerkt aan een nieuw strategisch communicatieplan. Het nieuwe plan is – na een positief advies door het Verantwoordingsorgaan – in januari 2020 door het Algemeen Bestuur formeel vastgesteld. Philips Pensioenfonds heeft in het strategisch communicatieplan 2020 – 2022 vastgelegd dat met communicatie de volgende twee hoofddoelen worden nagestreefd (communicatie-ambitie):

- *Ik heb het gevoel dat mijn pensioen bij Philips Pensioenfonds in goede handen is*
Bij dit doel gaat het uitdrukkelijk om de perceptie van deelnemers. Hoe ervaren zij het gegeven dat hun pensioen bij Philips Pensioenfonds is ondergebracht? Door middel van communicatie willen we de houding (dat wil zeggen: hoe zij tegen het Fonds aankijken) van deelnemers beïnvloeden. Om vast te stellen hoe we dat kunnen doen, hebben we onszelf de vraag gesteld 'Wanneer zal onze deelnemer het gevoel hebben dat zijn of haar pensioen bij Philips Pensioenfonds in goede handen is?'. Ofwel, aan welke punten kunnen wij werken om dit 'in goede handen'-gevoel te bereiken?
- *Ik weet wat ik kan verwachten met betrekking tot mijn pensioen en wanneer ik in actie moet komen*
Met dit communicatiedoel werken we aan kennis bij onze deelnemers. Tegelijkertijd zit er een houding-aspect achter: de overtuiging 'dat men pensioen begrijpt' bij deelnemers wordt gevoed als men weet wat men kan verwachten en wanneer men in actie kan/moet komen. Met name het kennisaspect maakt dit hoofddoel uitdagend. Toch vindt Philips Pensioenfonds het van groot belang dat misvattingen over pensioen worden weggenomen en deelnemers op zijn minst weten dat er pensioen voor hen is. En dat zij weten hoe zij informatie kunnen vinden over het te verwachten pensioen en op welke momenten het belangrijk is om stil te staan bij pensioen.

Communicatiebeliefs

Voor het bereiken van de communicatie-ambitie hanteert het Fonds 'communicatiebeliefs' die aansluiten bij onderstaande kernbegrippen:

- *Klantgericht*

Door rekening te houden met specifieke situaties en kenmerken van deelnemers, wordt de kans vergroot dat een communicatieboodschap aankomt en begrepen wordt.

- *Evenwichtig*

Philips Pensioenfonds is van mening dat de informatieverstrekking aan deelnemers evenwichtig moet zijn. Hiermee wordt 'evenwichtig' bedoeld zoals opgenomen in de Wet Pensioencommunicatie: Philips Pensioenfonds wil juiste verwachtingen wekken bij de deelnemer ten aanzien van zijn of haar pensioensituatie. Als een deelnemer niet op de hoogte is van de aanwezige voor- en nadelen van de pensioenregeling, kan dat leiden tot verkeerde conclusies. Onder evenwichtig verstaat het Fonds ook dat het Fonds integer handelt en altijd in het belang van de deelnemers.

- *Pro-actief*

Philips Pensioenfonds weet dat de meeste deelnemers niet zelf informatie over hun pensioen gaan 'halen'. Pro-activiteit is daarom onmisbaar om een bepaalde boodschap op het juiste moment bij de deelnemer te brengen, waarop de deelnemer tot actie kan overgaan.

- *Transparant*

Vertrouwen en verbondenheid vormen zich onder andere door de mate van openheid en eerlijkheid van een pensioenfonds.

2.2.2 Risicohouding

Het Fonds definieert 'risicohouding' als de risico's die het Fonds bereid is te lopen om de ambitie met een bepaalde mate van zekerheid te halen. Met betrekking tot deze risicohouding kent Philips Pensioenfonds de volgende principes:

- *We vinden een reële ambitie belangrijk. We accepteren daarbij dat we in een situatie met een dekkingstekort kunnen komen en eventueel de pensioenen moeten verlagen*
Het voeren van een ambitie met betrekking tot koopkrachtbehoud impliceert, zeker bij een reële marktrente-dekkingsgraad die kleiner is dan 100%, dat een bepaalde mate van risico gelopen moet worden om deze ambitie te kunnen halen. Het risico dat het Fonds in onderdekking komt, of zelfs de pensioenen moet verlagen, wordt hierbij niet op voorhand uitgesloten.

- *Als we in zo'n tegenvallend scenario terechtkomen, gaan we bij voorkeur geen risico afbouwen*

Bij de keuze voor een bepaald beleid wordt niet alleen een verwachte ontwikkeling geaccepteerd, maar ook een waaier aan mogelijke scenario's daar omheen. Deze scenario's kunnen gunstiger, maar ook minder gunstig zijn dan de verwachte ontwikkeling. Als zich in de loop van de tijd daadwerkelijk zo'n vooraf geaccepteerd, minder gunstig scenario voordoet, gaan we bij voorkeur geen risico afbouwen. Dit laat onverlet dat structurele wijzigingen in bijvoorbeeld waardering van markten tot een aanpassing van de Allocatie Richtniveaus kunnen leiden.

- *Als de financiële situatie van het Fonds verbetert, nemen we bij voorkeur risico terug*

Als zich in de loop van de tijd een scenario voordoet waarin de financiële positie van het Fonds sterk verbetert, dan is er wellicht vanaf dat punt een beleid te vinden waarbij de ambitie in evenveel of meer gevallen haalbaar is met minder risico. Ook in dat geval is een beleidsdiscussie nodig over de mate waarin, en de wijze waarop risico terug kan worden genomen.

- *De risicobereidheid wordt geconcretiseerd door de vaststelling van risicogrenzen. Bij een overschrijding vindt een beleidsdiscussie plaats*

Risicogrenzen maken het mogelijk om op een vooraf vastgelegde en objectieve manier te beoordelen of het risico hoger of lager is dan vooraf is toegestaan. Bij overschrijding van risicogrenzen vindt echter geen vooraf vastgestelde aanpassing van het beleid plaats. Wel zullen het beleid en/of de ambitie en risicohouding indien gewenst aangepast worden op basis van de situatie en inzichten van dat moment.

Philips Pensioenfonds heeft onder meer risicogrenzen vastgesteld ten aanzien van indexatie, verlagen van opgebouwde aanspraken en opbouw van pensioen.

2.2.3 Financiële ambitie: positie 2019, gevolgen voor deelnemers en risico's

Voor zowel de pensioenopbouwers als de pensioenontvangers en houders van premievrije polissen streeft Philips Pensioenfonds naar een pensioen dat jaarlijks verhoogd wordt door indexatie met de loon- respectievelijk prijsinflatie. Deze verhoging wordt gefinancierd uit het pensioenvermogen.

De beleidsdekkingsgraad lag in het verslagjaar boven de ondergrens (110%) van de indexatiestaffel, zodat gedeeltelijke indexatie mogelijk was. Het Algemeen Bestuur heeft in 2019 conform de indexatiestaffel een gedeeltelijke indexatie toegekend van 2,25% aan pensioenopbouwers en 0,75% aan pensioenontvangers en houders van premievrije polissen. Meer informatie over dit besluit is opgenomen in paragraaf 2.4.1 'Indexatie'.

Philips Pensioenfonds had ultimo 2019 onvoldoende buffers om volledig te kunnen indexeren. Als de veronderstelde rendementsverwachtingen daadwerkelijk uitkomen, zal de financiële positie met het bestaande beleid de komende 15 jaar verder verbeteren en kunnen de pensioenen weer volledig geïndexeerd worden en kunnen gemiste indexaties worden ingehaald. Ook zal de reële dekkingsgraad in dat geval stijgen en over 15 jaar uitkomen boven 100%. Gezien de onzekerheid op financiële markten is het echter goed denkbaar dat de rendementen hoger of lager zullen uitvallen dan is verondersteld. Zowel op korte termijn (1-3 jaar) als op langere termijn (1-15 jaar en meer dan 15 jaar) zijn er risico's ten aanzien van indexatie, maar die zijn niet zodanig hoog dat het Bestuur denkt dat heroverweging van het beleid of de ambitie op dit moment noodzakelijk is. De verslechtering van de financiële positie van het Fonds als gevolg van de coronacrisis heeft hier geen wijziging in gebracht. Uiteraard is de onzekerheid over het halen van de ambitie als gevolg daarvan wel toegenomen.

Naast de indexatieambitie streeft het Fonds naar volledige pensioenopbouw met een opbouwpercentage van 1,85%. De pensioenopbouw moet gefinancierd worden uit de

premie die door de ondernemingen betaald wordt. Op de cao-tafel is een premie van 29,4% van de pensioengrondslag afgesproken voor een periode van 3 jaar (2019-2021). Dit is inclusief de eigen bijdrage. Voor Philips-medewerkers bedraagt deze 2% van de pensioengrondslag, voor medewerkers van Signify bedraagt de eigen bijdrage 5% van de pensioengrondslag. Het opbouwpercentage staat voor deze periode in beginsel vast op 1,85%. Vanaf 2022 is de hoogte van de pensioenopbouw volledig afhankelijk van afspraken die aan de cao-tafel worden gemaakt en van de uitwerking van het Pensioenakkoord.

Risico's

Het marktrisico is voor Philips Pensioenfonds het belangrijkste risico. De rente en het behaalde rendement (op onder andere aandelen en onroerend goed) beïnvloeden de financiële positie van Philips Pensioenfonds. Dit risico wordt zo goed als mogelijk beheerst door de wijze waarop het strategisch beleggingsbeleid is ingericht en door de voortdurende monitoring of het beleid aansluit bij de financiële ambitie en risicohouding. Hiertoe is er ondermeer een limiet gesteld aan het strategisch Vereist Eigen Vermogen van het Fonds en wordt de toelaatbare allocatie naar de verschillende assetcategorieën (vastrentende waarden, aandelen en onroerend goed) bepaald door een op basis van ALM-analyses vastgestelde strategische ruimte. Via de overlay portefeuille wordt de rentegevoeligheid van de liability driven vastrentende waarden met behulp van renteswaps afgestemd op de rentegevoeligheid van de reële verplichtingen. Op deze manier wordt zekerheid ingebouwd om de beweeglijkheid van de (reële) pensioenverplichtingen op te vangen. Er is geen sprake van een vast rentehedge-percentage. Hoe hoger de reële dekkingsgraad, des te hoger het percentage liability driven vastrentende waarden ten opzichte van de verplichtingen en hoe hoger de rentehedge. Ook wordt met behulp van een overlay-portefeuille het valutarisico gestuurd, aangezien de beleggingsportefeuille (vastrentende waarden, aandelen en onroerend goed) een brede internationale spreiding kent en de pensioenverplichtingen van het Fonds in euro's luiden. In tegenstelling tot de valutarisico's zijn de marktrisico's die zijn verbonden aan de beleggingen in aandelen en onroerend goed, niet afgedekt. De uitbraak van het coronavirus heeft een grote invloed op de financiële positie van het Fonds. Meer informatie over dit onderwerp is opgenomen in paragraaf 2.8 'Verwachtingen 2020'.

In de volgende tabellen wordt de invloed van de rente en het behaalde rendement (op onder andere aandelen en onroerend goed) getoond op zowel de actuele dekkingsgraad als de reële marktrente-dekkingsgraad. De tabellen geven een indicatie van de gevolgen van veranderingen in rente en rendement op de dekkingsgraad. De beginsituatie van de eerste tabel is gebaseerd op de hoogte van de actuele dekkingsgraad per eind 2019. In de tweede tabel is voor de beginsituatie (rente en rendement zijn ongewijzigd) uitgegaan van de hoogte van de reële marktrente-dekkingsgraad per eind 2019. De gekozen bandbreedtes hangen samen met de bewegingen van de rente en de rendementen op aandelen en onroerend goed die we in het verleden hebben gezien. Dit betekent overigens niet dat kortetermijnbewegingen van plus of min 1,5% van de rente en van plus of min 20% in de rendementen van aandelen en onroerend goed gebruikelijk zijn. Het betekent echter evenmin dat er geen (korte- of langere termijn) rentebewegingen of bewegingen in rendementen van aandelen en onroerend goed mogelijk zijn die buiten de analyse vallen. Op de website van het Fonds is het 'Model effect rente en rendement' opgenomen. Deze

interactieve tool wordt elk kwartaal geactualiseerd. Meer informatie hierover is opgenomen op www.philipspensioenfonds.nl/model.

Effect rente en rendement op actuele dekkingsgraad (stand eind 2019)

Rentewijziging	Rendement - aandelen en onroerend goed				
	-20%	-10%	0%	10%	20%
-1,5%	100%	103%	107%	111%	115%
-1,0%	102%	106%	110%	114%	119%
-0,5%	104%	109%	113%	118%	123%
0,0%	107%	112%	117,0%	122%	127%
0,5%	110%	116%	121%	126%	132%
1,0%	114%	120%	125%	131%	137%
1,5%	118%	124%	130%	136%	143%

Kleuren-legenda (sluit aan bij de indexatiestafel, zie paragraaf 2.4.1 'Indexatie'):

Rood = verlaging van de pensioenen is aan de orde

Oranje = de pensioenen kunnen niet worden verhoogd

Geel = de pensioenen kunnen gedeeltelijk worden verhoogd

Groen = de pensioenen kunnen volledig worden verhoogd en inhaalindexatie is mogelijk

Effect rente en rendement op reële marktrente-dekkingsgraad¹⁷ (stand eind 2019)

Rentewijziging	Rendement - aandelen en onroerend goed				
	-20%	-10%	0%	10%	20%
-1,5%	65%	67%	70%	72%	75%
-1,0%	69%	72%	74%	77%	80%
-0,5%	73%	76%	79%	83%	86%
0,0%	77%	81%	84%	88%	92%
0,5%	82%	86%	90%	94%	98%
1,0%	87%	91%	95%	100%	104%
1,5%	92%	96%	101%	106%	111%

¹⁷ Voor de reële dekkingsgraad is de reële rente van belang. Die is gelijk aan de nominale rente minus de inflatieverwachting. Een verandering van de rente betekent hier dus een verandering van de reële rente.

2.2.4 Wettelijke risicohouding, haalbaarheidstoets en herstelplan

Het Fonds heeft in 2019 de verplichte jaarlijkse haalbaarheidstoets op basis van de wettelijk voorgeschreven methodiek uitgevoerd. Hierbij bleek dat het verwachte pensioenresultaat op fondsniveau boven de ondergrens van 90% bleef (fondsspecifiek op basis van wettelijke parameters). Tevens was de verwachte afwijking van dit pensioenresultaat in een slechtweersscenario gelijk aan het maximum van 25% (fondsspecifiek op basis van wettelijke parameters). Op basis van deze resultaten heeft het Algemeen Bestuur van het Fonds geconstateerd dat het beleid binnen de wettelijke risicohouding van het Fonds past.

De beleidsdekkingsgraad bevond zich op 31 maart 2019 (118,7%) onder het vereiste niveau (118,74%). Hiermee bevond het Fonds zich op dat moment in een tekortsituatie. In verband daarmee is eind juni 2019 een herstelplan ingediend bij DNB. Dit herstelplan is goedgekeurd door DNB. Per 31 december 2019 was nog steeds sprake van een tekortsituatie. Per eind maart 2020 is daarom een geactualiseerd herstelplan bij DNB ingediend. Aangezien dit plan is gebaseerd op de beleidsdekkingsgraad van het Fonds per ultimo 2019, is de herstelperiode relatief kort, circa 1 jaar. Als gevolg van de coronacrisis bevond de actuele dekkingsgraad van het Fonds zich ultimo april 2020 rond de 105%. Als die situatie langer aanhoudt, zal het Fonds uiteraard langer in een tekortsituatie blijven, dan de periode van 1 jaar die nu uit het geactualiseerde herstelplan blijkt.

2.2.5 Niet-financiële risico's

Philips Pensioenfonds stelt het belang van de deelnemer centraal, dat blijkt uit de financiële- en communicatie-ambities die in de voorgaande paragrafen zijn besproken. De door het Bestuur vastgestelde randvoorwaarde voor het waarmaken van die ambities is een correcte, efficiënte en maatschappelijk verantwoorde uitvoering van de pensioenovereenkomst. Aan de uitvoering van deze overeenkomst zijn uiteraard ook risico's verbonden. In deze paragraaf geeft het Fonds een toelichting op de niet-financiële risico's die in het verslagjaar extra aandacht hebben gekregen.

De afgelopen jaren heeft de pensioenuitvoeringsorganisatie verbeteringen gerealiseerd, waarmee de operationele risico's in de buurt komen van de risicobereidheid van PPF. In het vierde kwartaal zijn met PGGM afspraken gemaakt over de continuering van de dienstverlening tot eind 2020 en over de exit en transitie naar de nieuwe pensioenuitvoerder. Voor wat betreft de dienstverlening streven het Fonds en de pensioenuitvoeringsorganisatie ernaar de kwaliteit van de dienstverlening aan de deelnemers op peil te houden, samen met een beheerste en integere uitvoering.

Het Fonds gebruikt, in het belang van de kwaliteit van de dienstverlening/communicatie en ten behoeve van een (kosten)efficiënte uitvoering, bij voorkeur solide geautomatiseerde oplossingen en staat verder open voor de toepassing van nieuwe IT-technologieën (innovatie). Daarnaast is het beleid gericht op het stimuleren van bewustzijn van het belang van IT-beheersing en op de adequate borging van de informatievoorziening vanuit

het oogpunt van betrouwbaarheid, vertrouwelijkheid, beschikbaarheid en aanpasbaarheid. Het Fonds heeft in 2019 het IT-beleid en het Informatiebeveiligingsbeleid aangepast en opnieuw vastgesteld. Het beleid is marktconform. Verder is, onder andere vanwege de Algemene Verordening Gegevensbescherming, in het beleid extra aandacht besteed aan het treffen van passende beveiligingsmaatregelen voor het uitwisselen, toegankelijk maken en opslaan van data. Tevens is binnen het beleid, gezien de verantwoordelijkheid van het Fonds voor de gehele IT-keten (inclusief uitbestedingen), de aandacht voor de monitoring van uitbestedingspartijen uitgebreid. Door monitoring van de uitbestedingspartij zal het Fonds periodiek vaststellen of de uitbestedingspartij tenminste op het minimum-volwassenheidsniveau zit.

Tot slot vindt het Fonds het zeer belangrijk dat wet- en regelgeving tijdig en correct worden verwerkt in het beleid en de procedures van het Fonds en dat wet- en regelgeving in de uitvoering wordt nageleefd. In verband daarmee worden ontwikkelingen in wet- en regelgeving op systematische wijze gemonitord, zowel intern als door een door ons ingeschakeld gerenommeerd advocatenkantoor. Met dit advocatenkantoor vindt periodiek afstemming plaats over de resultaten van deze monitoring. Daar waar relevant worden ontwikkelingen onder de aandacht van het bestuur gebracht. Het bestuur zorgt ervoor dat de processen van het Fonds en van zijn uitbestedingspartners worden aangepast aan relevante ontwikkelingen in wet- en regelgeving. Zodra processen zijn aangepast, wordt de naleving daarvan langs reguliere weg gemonitord.

Belangrijke ontwikkelingen in 2019

In 2018 zijn de voorbereidingen getroffen voor de IORP2 regelgeving die per 13 januari 2019 van kracht werd. In dat kader zijn de sleutelfuncties verankerd binnen de governance van het Fonds. Het jaar 2019 stond in het teken van het concreet invullen van deze governance met de benoeming van de sleutelfunctiehouders en het, daar waar nog nodig, aanstellen/inhuren van de vervullers. Met name de invulling van Interne Auditfunctie, op een wijze die paste bij de opvattingen van de toezichthouder, heeft meer tijd gekost dan verwacht. Uiteindelijk is de governance per eind 2019 ingevuld en geaccordeerd door DNB. Deze ziet er als volgt uit: tot sleutelfunctiehouder Actuarieel is benoemd de externe actuaire van het Fonds, de heer R. Kruijff, tot sleutelfunctiehouder Risicobeheer mevrouw G. Winters, medewerkster van de afdeling Integraal Risicomanagement van het Fonds en tot sleutelfunctiehouder Interne audit de heer J. Herder.

Eind 2019 heeft het Fonds een (partiële) Eigen Risicobeoordeling opgesteld en ingediend bij DNB in verband met de voorgenomen transitie naar een nieuwe pensioenuitvoeringsorganisatie.

Incidenten

In 2019 zijn 43 incidenten gemeld bij het Fonds. De meeste incidenten hadden betrekking op de pensioenuitvoering en dit waren voor het grootste deel incidenten met een lage impact. Bij 11 incidenten was sprake van een gemiddelde impact. In 2019 heeft zich één incident met een hoge impact voorgedaan.

2.2.6 Risicomanagement/-proces & aandachtspunten

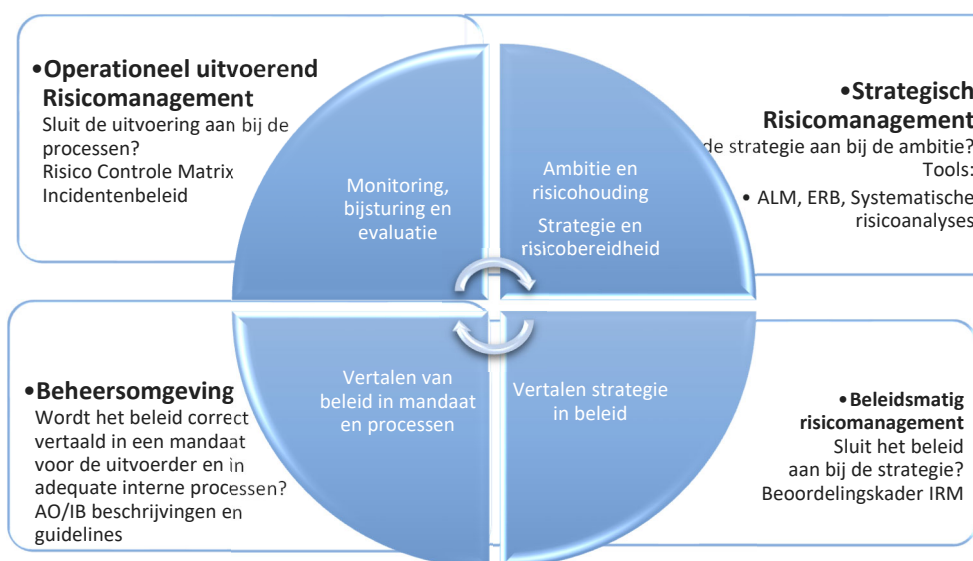
Integraal Risicomanagement staat nadrukkelijk op de agenda van het Fonds. Het Fonds wil een actueel, volledig en samenhangend beeld hebben van alle relevante risico's en zorgen voor gepaste beheersmaatregelen. Ten behoeve van het Integraal Risicomanagement is een onafhankelijk gepositioneerde afdeling Integraal Risicomanagement (IRM) ingericht. Op deze afdeling werkt ook de sleutelfunctiehouder Risicobeheer. De onafhankelijkheid van deze afdeling wordt onder meer geborgd via rechtstreekse toegang tot de voorzitter van het Algemeen Bestuur, periodieke gesprekken met een delegatie van het Niet-Uitvoerend Bestuur en een open uitnodiging voor de sleutelfunctiehouder Risicobeheer voor vergaderingen van het Algemeen Bestuur.

Strategisch risicomanagement

Om de ambities te bereiken, wordt een strategie uitgevoerd. Strategisch risicomanagement omvat alle activiteiten die zich richten op het identificeren en meten van de risico's bij de uitvoering van die strategie, inclusief het op basis daarvan bijstellen van de strategie. Strategisch risicomanagement monitort door de tijd of de strategische ambities van het Fonds waargemaakt kunnen worden en of er eventueel bijsturing nodig is (in het beleid of in de ambitie). Om een goed Strategisch risicomanagementproces vorm te geven, is een heldere definitie van de ambitie en risicohouding van het Fonds noodzakelijk. Het regelmatig monitoren en periodiek grondig evalueren van het risicobeeld ten opzichte van deze ambitie en risicohouding vormt de kern van het Strategisch risicomanagementproces. De monitoring van de financiële ambitie en risk appetite, van het overall risicobeeld van het Fonds (per kwartaal) en de jaarlijkse risicosessies van het Uitvoerend Bestuur zijn belangrijke onderdelen van dit proces. Daarnaast zal tenminste eens in de 3 jaar een Eigen Risico Beoordeling op niveau van het Algemeen Bestuur worden uitgevoerd.

Organisatie

Onderstaande figuur geeft grafisch de verschillende niveaus weer van integraal risicomanagement.

Bij de invulling van het risicomanagement gaan we uit van de gedachte dat risicomanagement bijdraagt aan de realisatie van de doelstellingen van het pensioenfonds en daarmee een belangrijke activiteit is. De missie, visie en risicobereidheid zijn bepalend voor de besturing en strategie van het Fonds. Een besturing gericht op het creëren van de waarde die het Fonds op basis van zijn visie wil toevoegen. De strategie wordt vertaald in beleid waarbij de risico's die aan het beleid verbonden zijn in beeld worden gebracht en worden getoetst aan de risicobereidheid van het Fonds. Vervolgens wordt het beleid geïmplementeerd in procedures en processen inclusief beheersmaatregelen die ervoor moeten zorgen dat bij de uitvoering van het beleid de risico's binnen de risicobereidheid blijven.

Beleidsmatig risicomanagement

Het beleidsmatig risicomanagement bij het Fonds betreft in de kern een onafhankelijke risicobeoordeling door de afdeling IRM van alle relevante beleidsvoorstellen waarover het Algemeen of Uitvoerend Bestuur besluit. Onder meer op deze manier is binnen het Fonds voorafgaand aan besluitvorming 'countervailing power' georganiseerd.

In Beleidsvoorstellen dient expliciet aandacht te worden gegeven aan de bijbehorende risico's en de beheersing daarvan. Bij voorkeur wordt in een aparte paragraaf bij een beleidsvoorstel expliciet ingegaan op de geïdentificeerde risico's, de beoordeling van deze risico's, de voorgestelde beheersing en wordt het resterende risicoprofiel afgezet tegen de risicobereidheid.

IRM geeft, gevraagd of ongevraagd, een oordeel over relevante beleidsvoorstellen waarover het Algemeen of Uitvoerend Bestuur besluit.

Operationeel risicomanagement

Het Operationeel Risicomanagement is het geheel van activiteiten dat het Fonds uitvoert om in control te zijn over het behalen van de ambitie en de daarvan afgeleide strategie en financiële en niet financiële doelstellingen. Het Operationeel Risicomanagement is ingericht rond vier pijlers. De opzet is deels gebaseerd op het COSO Enterprise Risk Management raamwerk, maar vertaald volgens de toepasbaarheid binnen de Fonds-organisatie.

1. De eerste pijler is de interne beheersomgeving omtrent Gedrag en Cultuur. Effectief risicomanagement kan niet worden bereikt zonder het juiste gedrag van de medewerkers, waarbij de 'tone at the top' voor een gedragen risicocultuur essentieel is.
2. Omdat Philips Pensioenfonds een groot deel van zijn activiteiten heeft uitbesteed, wordt het beleid, dat wordt uitgevoerd door de uitbestedingspartners, vertaald in een mandaat voor de uitbestedingspartners waarop effectieve monitoring dient plaats te vinden. De tweede pijler bestaat uit het geheel van beheersmaatregelen die worden uitgevoerd door het lijnmanagement. Deze beheersmaatregelen zijn opgenomen in actuele en normatieve beschrijvingen van de processen, de Administratieve Organisatie/Interne Beheersing beschrijvingen. Vaak betreft het hier zogenoemde hard controls zoals functiescheiding, plausibiliteitscontroles, autorisaties etc.
3. De derde pijler bestaat uit de beschikbaarheid van heldere bestuurs- en verantwoordingsrapportages en een goede informatievoorziening.

4. De vierde pijler bestaat uit de risicomanagement activiteiten die worden verricht vanuit de tweede lijnsfunctie. De Risico Controle Matrix en het Incidentenbeleid en -management zijn hiervoor de belangrijkste instrumenten.

Aandachtspunten risicomanagement

Het Fonds beoordeelt binnen de risicomanagementcyclus continu of en zo ja, op welke wijze verbeteringen in het systeem van risicomanagement kunnen worden aangebracht. In 2020 staat de beheerste uitvoering van de transitie naar de nieuwe pensioenuitvoeringsorganisatie centraal. De coronacrisis in combinatie met de uitvoering van de transitie en het continueren van de reguliere dienstverlening doet een groot beroep op het risicomanagement van het Fonds. Dat geldt zowel voor de beheersing van de financiële als van de operationele risico's.

Door de uitbraak van het coronavirus had Philips Pensioenfonds in de eerste drie maanden van het jaar een negatief rendement op zijn beleggingsportefeuille. Door de onzekerheid omtrent de uitbraak van het coronavirus daalde de lange rente, waardoor de dekkingsgraad verder onder druk kwam. Nu het Fonds zich in dit negatieve scenario bevindt wordt, op basis van de risicohouding, vooralsnog geen risico afgebouwd en wordt vastgehouden aan het vastgestelde allocatie- en rebalancing beleid. In lijn met dat beleid wordt de beleggingsportefeuille aangepast, waarbij in deze periode uiterst zorgvuldig wordt bekeken hoe die aanpassingen in de portefeuille kunnen worden geïmplementeerd in markten.

De coronacrisis heeft natuurlijk ook impact op de twee aangesloten ondernemingen (Koninklijke Philips N.V. en Signify N.V.) in Nederland. Het risico dat deze impact gevolgen zou kunnen hebben voor de premie-inning van het Fonds wordt als laag ingeschat.

De pensioenuitvoering en het vermogensbeheer van Philips Pensioenfonds zijn uitbesteed. Gedurende de coronacrisis wordt de monitoring geïntensiveerd en wordt nauwlettend gevolgd of onze pensioenuitvoerder en vermogensbeheerder voldoende doen om in te spelen op de steeds veranderende situatie. Deze partijen houden in deze tijd het Fonds vaker dan normaal op de hoogte van maatregelen die zij nemen. Deze maatregelen zijn erop gericht om te zorgen dat de belangrijke processen op een integere en beheerste wijze doorgaan en de dienstverlening voor deelnemers op peil blijft.

Naast de bijzondere aandacht die de coronacrisis vraagt zal in 2020 onder andere de aandacht uitgaan naar de invulling van het sleutelfunctiehouderschap door de sleutelfunctiehouders van de actuariële-, risicobeheer- en interne auditfunctie. Verder zullen de reeds vastgestelde beleidslijnen voor de 'Eigen Risicobeoordeling' worden uitgewerkt in het ERB-beleid van het Fonds.

2.3 Beleggingen

Bedragen in miljoenen euro's

2.3.1 Algemene ontwikkelingen op beleggingsgebied

Algemene economische ontwikkelingen hebben directe invloed op de beleggingen van Philips Pensioenfonds. Daarom wordt hier eerst een beeld geschetst van de algemene ontwikkelingen op beleggingsgebied in het jaar 2019.

2019 het jaar van de geopolitieke onrust...

2019 was het jaar dat zich kenmerkte door geopolitieke onrust. Centraal stond hierbij het handelsdispuut tussen de Verenigde Staten (VS) en China. Leek er aan het begin van het jaar nog schot te zitten in de onderhandelingen tussen de VS en China, een tweet van Trump begin mei schudde beleggers ruw wakker. Beleggers hadden in 2019 een lange adem nodig. Pas aan het einde van het jaar werd het duidelijk dat er een deelakkoord ten aanzien van handel tussen de VS en China gesloten zou worden. Daarmee is voor nu de handelsoorlog tussen beide landen afgewend. Het tweede geopolitieke dossier waar beleggers bang voor waren was Brexit. Heel 2019 was er een angst voor een harde Brexit. Pas nadat de EU-lidstaten akkoord gingen met een derde uitstel voor het Verenigd Koninkrijk om de EU te verlaten en nadat de conservatieven in december de verkiezingen hadden gewonnen, werd duidelijk dat op korte termijn een harde Brexit voorkomen zou worden.

...en monetaire verruiming

Een tweede thema van 2019 was dat van monetaire verruiming. Waren beleggers in 2018 nog bang dat de Federale Reserve de beleidsrente verder zou verhogen, uiteindelijk verlaagde de Amerikaanse centrale bank zijn beleidsrente drie keer in 2019. Ook de ECB deed een duit in het zakje. Centrale bankiers keken met argusogen naar het handelsdispuut tussen de VS en China en de moeilijke onderhandelingen tussen het VK en de EU en besloten het zekere voor het onzekere te nemen. Angst dat geopolitieke spanningen het economische herstel zouden gaan belemmeren, zetten centrale bankiers aan beide zijden van de Atlantische Oceaan ertoe aan om het monetaire beleid te versoepelen.

Aandelenmarkten beleefden een zeer goed jaar

Het gevolg van dit alles was, dat ondanks alle zorgen, aandelenmarkten een zeer goed jaar beleefden. Zo steeg de toonaangevende S&P500 in de VS met bijna 30% in 2019. Aandelenmarkten profiteerden van het ruimere monetaire beleid en aan het einde van het jaar van het feit dat de rust op het geopolitieke wereldtoneel wederkeerde.

Lange rente daalde door vele zorgen

Over het geheel genomen daalde de lange Europese rente in 2019. Vanwege de geopolitieke onrust zochten veel beleggers de veiligheid van staatspapier op. De monetaire verruiming van de Federale Reserve en ECB leidde ook tot een lagere lange rente. Pas in de laatste maanden van het jaar, toen de zorgen van beleggers over het handelsdispuut tussen

de VS en China en een eventuele harde Brexit afnamen, steeg de lange rente weer wat. Per saldo kon deze stijging echter niet voorkomen dat over het gehele jaar de lange rente daalde.

2.3.2 Beleggingsbeleid algemeen en resultaten

De doelstelling (ambitie) van het beleggingsbeleid is om een belangrijke bijdrage te leveren aan het realiseren van een reëel pensioen. Daarmee bedoelen we een waardevast pensioen voor pensioenontvangers en premievrije polishouders en een welvaartsvast pensioen voor pensioenopbouwers.

	Eind 2019	Eind 2018
Totaal belegd vermogen	21.274	18.554

Het totaal belegd vermogen per eind 2019 bedroeg € 21,3 miljard, dit is een stijging ten opzichte van eind 2018. Deze stijging is te verklaren door het positieve rendement op de beleggingsportefeuille. Eind 2019 was 8,7% (2018: 8,9%) van het belegd vermogen geïnvesteerd in Nederland. Deze beleggingen in Nederland bestaan hoofdzakelijk uit staatsobligaties en hypotheeklen.

Beleggingsbeleid

Het vermogen van Philips Pensioenfonds is verdeeld over vastrentende waarden (zoals obligaties) en zakelijke waarden (zoals aandelen en onroerend goed). Om op lange termijn verhoging van de pensioenen door indexatie mogelijk te maken, moeten we voldoende rendement behalen met de beleggingen. Deze ambitie kan niet met slechts één beleggingsmix, maar met meerdere mixen worden waargemaakt. Wanneer meer in zakelijke waarden wordt belegd, wordt een hoger rendement verwacht en wordt de ambitie sneller haalbaar. Tegelijkertijd neemt dan echter ook het risico toe. Wanneer meer in vastrentende waarden wordt belegd, nemen de risico's af, maar is de ambitie naar verwachting minder snel haalbaar omdat het verwachte rendement minder hoog zal zijn. Derhalve zijn er onder- en bovengrenzen vastgesteld waarbinnen de verdeling tussen vastrentende en zakelijke waarden kan schuiven. Dit wordt de 'strategische ruimte' genoemd. De strategische ruimte is vastgesteld op basis van een ALM-studie. Onderstaande tabel geeft de strategische ruimte weer.

Strategische ruimte	Ondergrens	Bovengrens
Vastrentende waarden	55%	65%
Zakelijke waarden	35%	45%

Welke beleggingsmix binnen de strategische ruimte op enig moment het beste past, hangt samen met de risico-/rendementskarakteristieken op dat moment. Overigens wordt alleen

een andere beleggingsmix gekozen wanneer structurele ontwikkelingen in de markt hiertoe aanleiding geven.

Ultimo 2019 was onderstaande verdeling tussen vastrentende waarden en zakelijke waarden van kracht. Er is berekend dat er een goede kans is op het halen van de ambitie, namelijk een reëel pensioen, zonder dat de risico's te groot worden met deze verdeling. Hierbij wordt uitgegaan van de scenario's die het Fonds, mede op basis van historie, hanteert om vast te stellen of de ambitie haalbaar is.

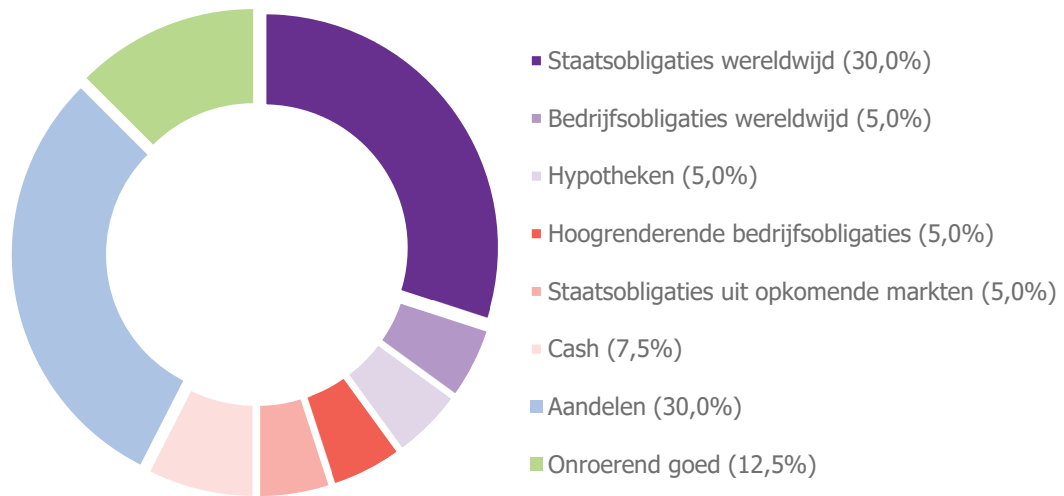
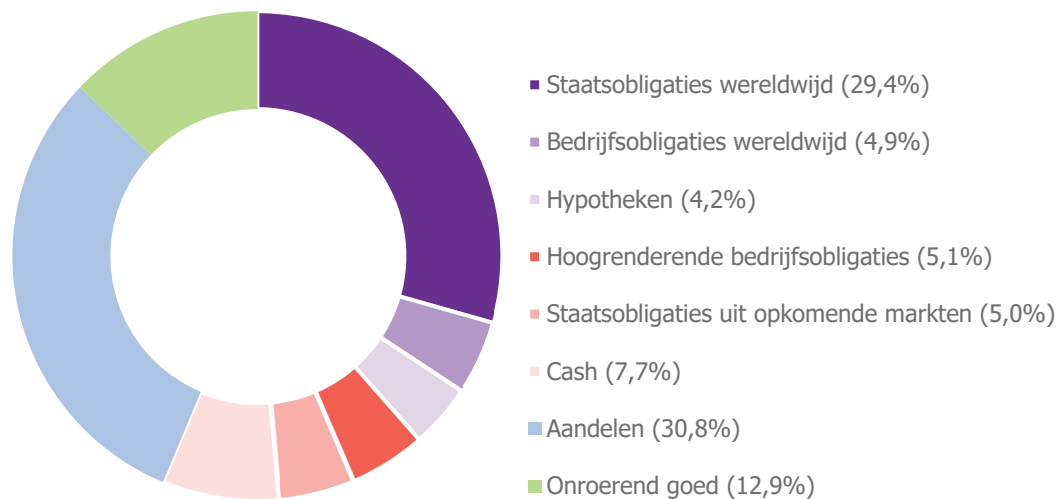
De strategische verdeling was ultimo 2019 als volgt:

- *57,5% van het vermogen van het Pensioenfonds was belegd in vastrentende waarden*
Deze bestaan grotendeels uit relatief 'veilige' beleggingen, die een deel van de pensioenuitkeringen die het Fonds in de toekomst verwacht te moeten doen, in aanzienlijke mate zeker kunnen stellen. Denk hierbij met name aan staatsobligaties met een wereldwijde spreiding. Tevens wordt in (naar verwachting) hoger renderende en iets risicovollere vastrentende waarden belegd, zoals bedrijfsobligaties en obligaties van opkomende markten. Het hogere risico wordt hierbij gecompenseerd door een hogere rendementsverwachting. Ook cash valt binnen de categorie vastrentende waarden. Cash is geïnvesteerd in kapitaalmarktfondsen/ leningen met een zeer korte looptijd en een goede kredietwaardigheid. Cash heeft daarmee een laag risicoprofiel.
- *42,5% van het vermogen van het Pensioenfonds was belegd in zakelijke waarden*
Dat zijn de meer 'risicovolle' beleggingen. Met de zakelijke waarden wordt beoogd een overrendement te behalen ten opzichte van de verplichtingen. Denk hierbij aan beleggingen in aandelen en onroerend goed.

Er zijn verschillende risico's die van invloed zijn op de financiële positie van Philips Pensioenfonds. Zo hebben renteontwikkelingen en de ontwikkeling van de inflatie grote invloed op de mate waarin het Fonds de toekomstige pensioenen (inclusief indexatie) kan betalen. Naast de beleggingen in vastrentende waarden en zakelijke waarden koopt het Fonds daarom nog extra 'bescherming' – in de vorm van een 'swapoverlay' – om de invloed van die risico's deels af te dekken.

Portefeuilleverdeling

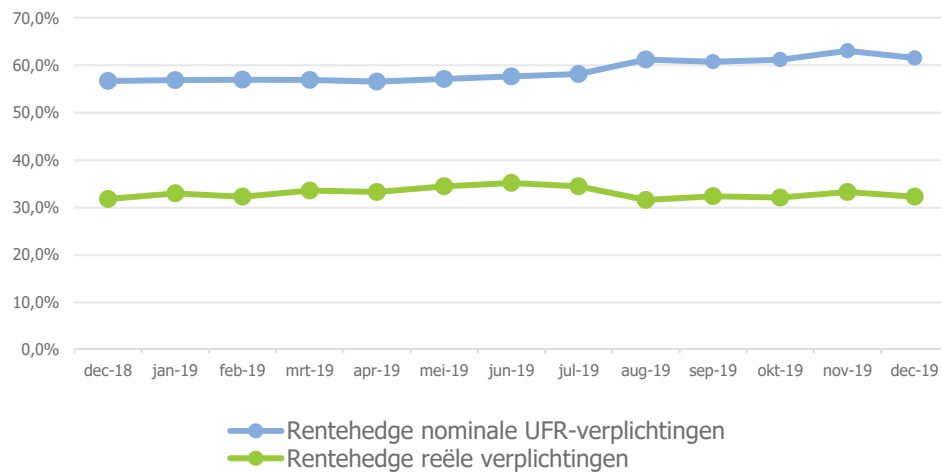
Hieronder wordt getoond hoe het belegd vermogen van het Fonds verdeeld is over de verschillende beleggingscategorieën. De strategische verdeling geeft aan op welke verdeling van het vermogen het beleggingsbeleid van het Fonds aanstuurt. De feitelijke verdeling geeft aan hoe de verdeling van de beleggingen feitelijk eind 2019 verdeeld was. Vastgesteld kan worden dat er een verschil is tussen de strategische en feitelijke verdeling per einde verslagjaar. Dit verschil valt binnen de hiervoor door het Bestuur vastgestelde bandbreedtes.

Strategische portefeuilleverdeling*Feitelijke portefeuilleverdeling (eind 2019)***Verloop rentehedge-percentage**

De mate waarin het renterisico wordt afgedekt (de 'rentehedge'), kan door de tijd fluctueren, afhankelijk van de feitelijke beleggingsmix en de reële marktrentedekkingsgraad. In het algemeen geldt dat de rentehedge hoger is als meer in (relatief veilige) vastrentende waarden wordt belegd en als de dekkingsgraad hoger is.

Ondanks enige tussentijdse fluctuaties is het rentehedge-percentage gedurende 2019 weinig veranderd. Dit is te zien in onderstaande grafiek. Deze toont de ontwikkeling van het rentehedge-percentage ten opzichte van de voorziening pensioenverplichtingen op basis van de door DNB voorgeschreven rente (UFR-curve) alsook ten opzichte van de reële

voorziening pensioenverplichtingen (op basis van de 1-dags swapcurve gecorrigeerd met de volledige inflatiecurve).¹⁸

Totaalrendement

Rendement beleggingen

	2019	2018
Totaalrendement ¹⁹	16,6%	-2,4%

In paragraaf 2.7.6 is de relatie van de vermogensbeheer- en transactiekosten met het totaalrendement opgenomen.

Rendement per beleggingscategorie

In de volgende tabel worden de rendementen per beleggingscategorie gegeven tegenover het rendement van de bijbehorende benchmark. Onder de tabel is een toelichting op de rendementen opgenomen. Het betreft hier voor de verschillende beleggingscategorieën de rendementen in euro's, waarbij het effect van de valuta-afdekking niet is meegenomen. Het valutarisico van de belangrijkste valuta's (waaronder de dollar en de yen) wordt geheel afgedekt voor de meeste beleggingscategorieën. Voor de beleggingscategorie aandelen geldt dat de helft van het valutarisico wordt afgedekt. Ook andere valuta's worden soms

¹⁸ In augustus 2019 is de berekening van de rentehedge op basis van de nominale UFR-verplichtingen gewijzigd. Voorheen werd de rentehedge intern ingeschat door uit te gaan van de rentegevoeligheid van de verplichtingen en LDI assets op basis van *duratie*. Vanaf augustus 2019 wordt gebruikgemaakt van informatie op basis van *DV01* (dollar value 1 basispunt). Deze nieuwe methodiek sluit aan bij wat in de markt gangbaar is. Vanwege deze wijziging in methodologie neemt de gerapporteerde rentehedge van de nominale UFR-verplichtingen toe met 6,5%-punt.

¹⁹ Het gegeven rendement is inclusief afdekking rente-, valuta- en inflatierisico. Het totaalrendement exclusief afdekking rente- en inflatierisico bedroeg eind 2019 14,8% en eind 2018 -2,4%. Het gegeven rendement is het gerapporteerde rendement. Dit is berekend op basis van werkelijke cijfers. Het bruto en netto rendement dat van dit gerapporteerde rendement is afgeleid, is opgenomen in paragraaf 2.7.6 'Relatie van de vermogensbeheerkosten met fondsrendement en risicoprofiel'.

(deels) afgedekt. Het totaaleffect van de valuta-afdekking is te zien op de regel 'Afdekking valuta (contributie aan totaal)'.

Onder de tabel is tot slot een toelichting opgenomen over de rendementen in vergelijking met de benchmark.

Rendementen beleggingscategorieën	Feitelijke omvang	Passief /actief	Rendement	Benchmark ²⁰
Staatsobligaties wereldwijd	29,4%	Passief	15,4%	15,5%
Bedrijfsobligaties wereldwijd	4,9%	Actief	11,9%	11,0%
Hypotheek	4,2%	Actief	7,1%	nvt
Hoogrenderende bedrijfsobligaties	5,1%	Actief	16,9%	16,6%
Staatsobligaties uit opkomende markten	5,0%	Actief	15,8%	15,1%
Aandelen	30,8%	Passief	29,5%	29,0%
Onroerend goed ²¹	12,9%	Actief	9,2%	9,4%
Cash	7,7%	Actief	-0,5%	-0,5%
Afdekking valuta (contributie aan totaal)²²			-2,2%-punt	
Afdekking rente- en inflatierisico (contributie aan totaal)			1,6%-punt	

Geopolitieke zorgen en monetaire verruiming...

Na een beleggingsrendement van -2,4% in 2018, bedroeg het totale beleggingsrendement 16,6% in 2019. Zoals eerder uitgelegd in paragraaf 2.3.1 'Algemene Ontwikkelingen op beleggingsgebied' werd 2019 gekenmerkt door zorgen over het handelsdispuut tussen de

²⁰ De componenten van de strategische benchmark per eind 2019 zijn: Customized Barclays Global Aggregate Treasury 15Yr+ index, Customized Barclays Global Aggregate ex Japan index, JPM GBI EM Global Diversified index ex Russia, JPM EMBI Global index ex Russia, BofAML Global HY Constrained index, Customized MSCI IMI World aandelen index, Customized Emerging Markets aandelen index, Customized MSCI Global Property index, FTSE EPRA/NAREIT Developed index, BofAML 3month Euribid CMS index. Er is geen benchmark voor Hypotheek vanwege het illiquide karakter van de categorie.

²¹ De rendementen getoond voor de categorie Onroerend goed zijn reeds gecorrigeerd voor de afdekking van valuta-effecten.

²² Exclusief afdekking valuta-effecten van Onroerend goed.

VS en China en een eventuele harde Brexit. Tevens verruimden de Fed en de ECB het monetaire beleid in 2019. Dit leidde tot een daling van de lange rente in 2019.

...leiden tot hoge rendementen op de beleggingen in vastrentende waarden

De daling van de lange rente ondersteunde de rendementen van de beleggingen in vastrentende waarden. Dit verklaart waarom het rendement op de portefeuille met staatsobligaties 15,4% bedroeg in 2019. Beleggingen in andere vastrentende waarden deden het ook goed. Zo was het rendement op bedrijfsobligaties 11,9% en het rendement op de portefeuille met hypotheek 7,1%. Ook de wat riskantere beleggingen in vastrentende waarden lieten goede resultaten zien. Het rendement op de beleggingen in hoogrenderende bedrijfsobligaties was bijvoorbeeld 16,9% in 2019. Wederom profiteerde deze beleggingscategorie van de daling van de lange rente. Maar in 2019 namen de renteversillen tussen beleggingen in hoogrenderende bedrijfsobligaties en de risicovrije rentes (spreads) ook af. Als laatste was het rendement op de beleggingen in staatspapier van opkomende landen met 15,8% ook zeer goed. In opkomende landen daalde de rente ook. Bovendien droegen valuta-effecten positief bij. Tevens profiteerde de portefeuille met beleggingen in staatspapier van opkomende markten van de rentedaling in de VS.

Aandelenmarkten de winnaar van 2019

Aandelenmarkten beleefden een zeer goed jaar. Doordat centrale bankiers bang waren dat geopolitieke onrust het economisch herstel in gevaar zou brengen, verruimden zij het monetaire beleid, zoals eerder vermeld. Dit ondersteunde de rendementen op beleggingen in aandelen. De waarde van de portefeuille met beleggingen in aandelen steeg met 29,5% in 2019. Ook vastgoed beleefde een goed jaar, zij het minder goed dan aandelen. Het rendement op de portefeuille met vastgoedbeleggingen was 9,2% in 2019.

Rendement op cash-beleggingen negatief

Sinds begin 2017 heeft Philips Pensioenfonds een cash-belegging van 7,5% van de asset allocatie. Het aanhouden van cash beschermt de dekkingsgraad als de rente stijgt, of gedurende een crisis. Zonder deze cashpositie zou de dekkingsgraad van het Fonds tijdens de coronacrisis nog verder zijn weggezaakt. Maar in de regel blijft het rendement van cash achter bij het rendement van andere beleggingscategorieën. Dat was ook in 2019 het geval. Cash was de enige beleggingscategorie die in 2019 een negatief rendement liet zien. Dit komt doordat de rendementen op cash, vanwege de korte looptijd van deze beleggingscategorie, samenhangen met de beleidsrente van de ECB. Deze rente was negatief in 2019, waardoor het rendement op cash-beleggingen -0,5% was.

Afdekking valutarisico reduceerde het rendement in 2019

Het afdekken van valutarisico beschermt tegen het risico van waardedaling van de afgedekte valuta en heeft dus een positieve invloed op het rendement als die waardedaling zich voordoet. Als de afgedekte valuta echter stijgen in waarde, heeft de afdekking een negatieve invloed op het rendement. Deze situatie deed zich in het afgelopen boekjaar voor: Dit zagen we vooral bij de Amerikaanse dollar, die ten opzichte van de euro in waarde steeg. Hierdoor kostte de afdekking van het valutarisico 2,2%-punt aan rendement. Ondanks de negatieve bijdrage van het afdekken van het valutarisico in het afgelopen jaar, blijft het Fonds van mening, dat het verstandig is een belangrijk deel van het valutarisico af

te dekken. Enkele redenen hiervoor zijn dat de verplichtingen van het Fonds in euro's luiden en dat uit wetenschappelijk onderzoek blijkt, dat valutarisico een risico is waarvoor beleggers op de lange termijn niet beloond worden. Uitgangspunt is dus, dat het valutarisico voor een belangrijk deel wordt afgedekt. Het Fonds heeft wel stilgestaan bij de vraag hoe groot dat deel voor de diverse beleggingscategoriën moet zijn. Deze evaluatie heeft geleid tot het besluit om de afdekking van het valutarisico in beperkte mate af te bouwen in 2019. Het valutarisico van de aandelenportefeuille werd vanaf eind mei voor 50% afgedekt in plaats van 100%. Voor het overige bleef het beleid gelijk.

Rendementen in vergelijking met de benchmark

In de tabel op pagina 45 is per beleggingscategorie aangegeven of deze passief of actief belegd wordt. In een actief beheerde portefeuille probeert de beheerder zijn relevante benchmark te overtreffen. Een passief beheerde portefeuille bootst de benchmark na. Hoewel er de nodige actief beheerde portefeuilles zijn (ongeveer een derde van het vermogen), wordt het grootste deel van het vermogen van het Fonds passief beheerd (ongeveer tweederde van het vermogen), wat ook tot lagere vermogensbeheerkosten leidt. Het is de overtuiging van Philips Pensioenfonds dat actief beheer in veel gevallen onvoldoende extra rendement oplevert om de hogere kosten ervan te rechtvaardigen. Om die reden is het uitgangspunt 'passief beheer, tenzij passief beheer niet mogelijk is of het Fonds het vanwege bijzondere marktomstandigheden mogelijk acht met actief beheer een hoger rendement te behalen dan met passief beheer.

Rendement passief beheerde portefeuilles kunnen afwijken van de benchmarks

Vanwege het passieve beheer van de categorie Staatsobligaties wereldwijd was het rendement van deze categorie vrijwel gelijk aan dat van de bijbehorende benchmark.

Ook de categorie Aandelen wordt passief beheerd. Desondanks werd in deze categorie een hoger rendement behaald dan dat van de benchmark. Dit is te verklaren door het verschil in fiscale status van het Fonds en de aannames in de benchmark ten aanzien van de fiscale behandeling van ontvangen dividenden.

De meeste actief beheerde portefeuilles rendeerden beter dan de bijbehorende benchmarks

Met de actief beheerde beleggingen in Bedrijfsobligaties wereldwijd werd een rendement behaald dat hoger was dan het rendement van de benchmark. Dit kwam grotendeels doordat de beleggingen tezamen een hoger risicoprofiel hebben dan dat van de benchmark, wat gunstig uitpakte in 2019.

De beleggingen in Hoogrenderende bedrijfsobligaties behaalden een hoger rendement dan de benchmark vanwege selectie van individuele beleggingen, met name de beleggingen met een hoger risicoprofiel deden het goed.

De categorie Staatsobligaties uit opkomende markten behaalde een hoger rendement dan de benchmark. Landenpositionering in obligaties uitgegeven in lokale valuta én het inspelen op bewegingen in de valutamarkt zorgden voor dit positieve resultaat.

Rendement onroerendgoedportefeuille net lager dan de benchmark

De onderliggende beleggingen in niet-beursgenoteerd onroerend goed behaalden een rendement dat lager was dan de benchmark vanwege de selectie van de beleggingen. Omdat de niet-beursgenoteerd onroerendgoedportefeuille nog in opbouw was gedurende het verslagjaar werd tijdelijk een combinatie van beursgenoteerd onroerend goed en cash aangehouden, deze combinatie rendeerte in 2019 beter dan de benchmark (in tegenstelling tot voorgaande jaren). Hierdoor was het rendement van de gehele categorie 'Onroerend goed' alsnog bijna gelijk aan dat van de benchmark. Inmiddels zijn deze tijdelijke beleggingen beëindigd.

2.3.3 ESG-beleid

Philips Pensioenfonds stelt in het kader van het beleggingsbeleid, het financiële belang van zijn deelnemers voorop. Het Fonds is van mening dat deze verantwoordelijkheid naar zijn deelnemers prima samengaat met het integreren van milieu, sociale en governance (ESG) aspecten in het beleggingsbeleid. Philips Pensioenfonds is één van de ondertekenaars van de United Nations Principles for Responsible Investments (UNPRI). Het UNPRI-netwerk is een internationale groep van beleggers die zich inzetten voor de integratie van ESG in het beleggingsproces. Ook heeft Philips Pensioenfonds het Nederlandse convenant ondertekend voor Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen. Daarin zijn richtlijnen opgenomen voor de identificatie van ongewenste negatieve effecten van de bedrijven waarin wordt belegd en hoe deze te adresseren.

Beleid bestaat uit drie pijlers

Het ESG-beleid van Philips Pensioenfonds houdt in het kort in dat het Fonds bij zijn beleggingsbeslissingen rekening houdt met milieu (environment), sociale (social) en goed ondernemingsbestuur (governance) aspecten. Dit beleid sluit aan bij de United Nations Principles for Responsible Investment en de United Nations Global Compact. Het ESG-beleid is geïmplementeerd in alle categorieën waarin Philips Pensioenfonds belegt. Hieronder worden de drie pijlers van het ESG-beleid verder toegelicht:

1. Uitsluiting

Philips Pensioenfonds wenst niet te beleggen in bedrijven die zijn betrokken bij de productie van controversiële wapens. Dit zijn wapens die geen onderscheid maken tussen militaire en civiele doelen en vaak vele jaren na afloop van een conflict nog slachtoffers maken. In december 2017 heeft het Fonds besloten om niet langer te beleggen in tabak. Belangrijk argument voor dit besluit was het feit dat er zeer sterk wetenschappelijk bewijs is voor de schade die tabaksproducten opleveren voor de maatschappij en het milieu. Daarnaast speelt mee dat Global Compact eind 2017 heeft besloten dat tabaksproducenten niet langer kunnen aansluiten bij de Global Compact principes door de aard van het product. Omdat ons beleid is gekoppeld aan deze principes heeft dit ook een rol gespeeld in de discussie bij het Fonds.

Het Fonds kan besluiten niet te beleggen in ondernemingen die niet voldoen aan de UN Global Compact-principes. Voordat een onderneming uitgesloten wordt, wordt eerst een

dialogoog (zie pijler 3) met de betreffende onderneming gevoerd. Indien met deze dialogoog niet het gewenste resultaat wordt bereikt, kan het Fonds besluiten om deze onderneming uit te sluiten op basis van schendingen van de UN Global Compact-principes.

Ten slotte belegt het Fonds niet in staatsobligaties van landen waartegen substantiële internationale sancties zijn afgekondigd (waaronder begrepen sancties tegen personen die deel uitmaken van de regering) en van landen die significant achterblijven op ESG-gebied.

Het Fonds stelt jaarlijks een lijst van uitgesloten beleggingen vast. Hierbij maakt het Fonds gebruik van data van toonaangevende leveranciers.

2. Meten ESG-gehalte

Het Fonds heeft zich ten doel gesteld om alle beleggingen periodiek te beoordelen op criteria zoals milieu, mensenrechten, arbeidsomstandigheden en goed ondernemingsbestuur. Op basis van extern onderzoek van diverse leveranciers meet het Fonds op deze manier het ESG-gehalte van de verschillende portefeuilles. Hierbij wordt gebruikgemaakt van de tien principes van de UN Global Compact. Momenteel wordt dit uitgevoerd voor alle aandelen, staatsobligaties, bedrijfsobligaties en indirect onroerend goed portefeuilles.

Daarnaast is klimaatverandering geïdentificeerd als een systeemrisico met grote maatschappelijke impact. Het Fonds meet daarom jaarlijks de CO₂ voetafdruk van de portefeuille en voert scenariotesten uit om de effecten voor de portefeuille in kaart te brengen. Vanwege de complexiteit van dit probleem is het niet eenvoudig beleid te ontwikkelen om rekening te houden met de effecten hiervan. Het Fonds meet daarom eerst periodiek de CO₂ voetafdruk van de portefeuille en voert scenariotesten uit om de effecten voor de portefeuille in kaart te brengen.

3. Dialoog met achterblijvers

Het periodiek vaststellen van het ESG-gehalte van de portefeuilles stelt het Fonds vervolgens in staat om achterblijvers te identificeren. Ondernemingen die bijvoorbeeld schendingen van één of meer Global Compact-principes kennen, komen in aanmerking voor engagement. Dit houdt in dat de dialogoog wordt aangegaan met deze ondernemingen. Als deze zogenoemde Global Compact-engagement niet leidt tot de gewenste verandering, kan worden besloten om deze onderneming op de uitsluitingslijst te plaatsen (zie pijler 1). Bij de gevoerde dialogoog wordt eveneens gebruikgemaakt van het stemrecht dat Philips Pensioenfonds heeft als aandeelhouder in vele ondernemingen.

Stembeleid uitgevoerd door de vermogensbeheerder

Philips Pensioenfonds heeft de uitvoering van zijn stembeleid, net als de uitvoering van de beleggingen, overgedragen aan zijn vermogensbeheerder. De vermogensbeheerder brengt namens Philips Pensioenfonds stemmen uit op zoveel mogelijk aandeelhoudersvergaderingen wereldwijd. Philips Pensioenfonds blijft uiteraard eindverantwoordelijk voor het stemmen en ziet erop toe dat dit op de juiste wijze gebeurt. Philips Pensioenfonds geeft elk kwartaal informatie over de uitvoering van het stembeleid op de website van het Fonds.

Oordeel ESG-beleid, landelijk in middenmoot en internationaal goed

De Vereniging van Beleggers voor Duurzame Ontwikkeling (VBDO) voert jaarlijks onderzoek uit naar de duurzaamheid van pensioenfondsen. Uit het VBDO-onderzoek dat in 2019 heeft plaatsgevonden onder 50 pensioenfondsen blijkt dat pensioenfondsen steeds duurzamer beleggen. Philips Pensioenfonds bezet de 24-ste plaats op de totale ranglijst. De positie reflecteert dat het Fonds geen strategische allocatie naar zogenoemde doelinvesteringen in de portefeuille heeft. Dat zijn beleggingen die naast het behalen van financieel rendement ook andere maatschappelijke doelen nastreven. Wat goed wordt gewaardeerd zijn het uitsluitingsbeleid en het feit dat het verantwoord beleggingsbeleid wordt toegepast op alle beleggingen.

De internationale vredesorganisatie Pax maakt al enkele jaren onderzoeksrapportages over de financiering van kernwapenproductie. In de meest recente versie van de onderzoeksrapportage wordt Philips Pensioenfonds geroemd om het beleid waarin het investeringen in kernwapenproducenten volledig uitsluit. Daarmee staat het Fonds, net als in voorgaande jaren, in de zogenoemde 'Hall of fame'. Daarnaast maakt Pax ook een onderzoeksrapport over de financiering van cluster munitie. Ook in dit rapport staat Philips Pensioenfonds in de 'Hall of fame'.

Philips Pensioenfonds werkt aan implementatie van convenant voor verantwoord beleggen

In december 2018 heeft het Fonds het convenant met maatschappelijke organisaties (ngo's), vakbonden en de overheid voor Internationaal Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (IMVB) ondertekend. Pensioenfondsen beleggen om te zorgen dat de premies die deelnemers hebben ingelegd een goed inkomen opleveren bij pensionering. Het kan voorkomen dat een onderneming waarin belegd wordt ongewenste negatieve effecten heeft op de maatschappij of het milieu. In het IMVB-convenant staan richtlijnen voor de identificatie van deze negatieve effecten en hoe deze vervolgens te adresseren. Hierbij staan internationale standaarden centraal, namelijk de OESO-richtlijnen en de VN-richtlijnen (UNGP's). Het Fonds werkt de komende jaren, net als meer dan 70 andere Nederlandse pensioenfondsen, aan het implementeren van deze richtlijnen. Het Fonds heeft als doel om in 2020 het beleid aan te passen in lijn met de genoemde internationale standaarden.

Philips Pensioenfonds gaat het beleggingsbeleid koppelen aan de duurzame ontwikkelingsdoelen (SDGs) van de Verenigde Naties

In aanvulling op het bestaande beleid aan de hand van internationale standaarden, gaat het Fonds in 2020 een beleid opstellen om bij beleggingen specifiek rekening te houden met enkele doelen voor duurzame ontwikkeling, zoals die door de Verenigde Naties zijn geformuleerd. Dit is de uitkomst van een uitgebreide workshop die in 2019 in het Bestuur heeft plaatsgevonden en heeft geleid tot een concreet projectplan voor 2020. Bij de doelen voor duurzame ontwikkeling kun je bijvoorbeeld denken aan klimaatverandering en verantwoorde productie en consumptie. Dit zijn thema's die ook Royal Philips en Signify centraal stellen in hun duurzaamheidsbeleid, daar wordt bewust bij aansloten. De keuzes voor dit beleid zullen getoetst worden bij deelnemers. Philips Pensioenfonds wil op deze manier zorgen voor een duurzaam beleggingsbeleid dat aansluit bij de wensen die deelnemers op dat vlak hebben.

2.4 Pensioenen

2.4.1 Indexatie

In paragraaf 2.2.3 'Financiële ambitie en risicohouding' is de financiële ambitie van Philips Pensioenfonds opgenomen. In deze paragraaf wordt toegelicht hoe een eventuele verhoging van de pensioenen door indexatie gefinancierd wordt en wat de voorwaarden hiervoor zijn. Tevens wordt de besluitvorming over indexatie in het verslagjaar toegelicht.

Financiering pensioenverhogingen

De pensioenverhogingen worden met ingang van 1 januari 2019 volledig uit het pensioenvermogen en/of het beleggingsrendement van Philips Pensioenfonds gefinancierd. Dit betreft zowel de pensioenverhoging voor pensioenopbouwers als de verhoging voor pensioenontvangers en premievrije polishouders. Voor pensioenopbouwers is daarbij de looninflatie het uitgangspunt. De looninflatie is gebaseerd op de collectieve cao-schaalaanpassingen binnen Koninklijke Philips N.V. (ook voor Signify-medewerkers). Voor pensioenontvangers en premievrije polishouders is de verhoging gebaseerd op de afgeleide consumentenprijsindex van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS).

Jaarlijks besluit

Het Algemeen Bestuur besluit ieder jaar of en in welke mate de opgebouwde pensioenen worden verhoogd door indexatie. Dit besluit wordt genomen op basis van de zogenoemde indexatiestaffel (zie hierna).

Indexatiestaffel

Of de pensioenen verhoogd kunnen worden door indexatie, ligt vast in de zogenoemde indexatiestaffel. Met deze staffel krijgt de deelnemer meer duidelijkheid over de indexatie van het pensioen.

In de indexatiestaffel is precies vastgelegd wanneer gehele of gedeeltelijke indexatie kan plaatsvinden. Dat is afhankelijk van de beleidsdekkingsgraad van het Fonds. In het beleid is ook opgenomen wanneer het Algemeen Bestuur kan besluiten om de pensioenen en pensioenaanspraken te verlagen. Dat is de uiterste maatregel die genomen kan worden, als de financiële situatie van het Fonds slecht is. Overigens kan het Algemeen Bestuur onder omstandigheden besluiten af te wijken van de indexatiestaffel.

Op de website van het Fonds wordt maandelijks de dekkingsgraad van het Fonds in een grafiek gepubliceerd (www.philipspensioenfonds.nl/grafiek). In deze grafiek is te zien op welk niveau de dekkingsgraad zich bevindt binnen de indexatiestaffel.

Hoe staat het Fonds er financieel voor?	Welke beleidsdekkingsgraad hoort hierbij?	Kunnen de pensioenen worden verhoogd?
	Hoger dan 123%	Inhalen van gemiste indexatie is – binnen grenzen – mogelijk
	Hoger dan 123%	Volledige indexatie is mogelijk
	Tussen 110% en 123%	Gedeeltelijke indexatie is mogelijk
	Lager dan 110%	Indexatie is niet mogelijk
	Lager dan 100%	Mogelijkheid tot verlagen van pensioenen

Indexatiebesluit 2019

Hieronder is het indexatiebesluit opgenomen dat het Algemeen Bestuur begin 2019 heeft genomen. Hierbij is rekening gehouden met de per 1 januari 2019 gewijzigde indexatieambitie voor de pensioenopbouwers.

In 2018 steeg de beleidsdekkingsgraad van Philips Pensioenfonds naar 119,8% per 31 december 2018. Met deze dekkingsgraad kon het Fonds per 1 april 2019 75% van de indexatie-ambitie waarmaken.

Pensioenopbouwers

Het is de indexatie-ambitie van het Fonds om de opgebouwde pensioenen te verhogen met de looninflatie²³, die over de periode van 2 april 2018 tot en met 1 april 2019 3% bedroeg. Dit betrof de collectieve salarisverhoging van 3% per 1 september 2018. De opgebouwde pensioenen werden daarom per 1 april 2019 verhoogd met 2,25%.

Pensioenontvangers en premievrije polishouders

Net als bij vrijwel alle pensioenfondsen is de indexatieambitie van Philips Pensioenfonds gelijk aan de prijsinflatie volgens de afgeleide consumentenprijsindex. Over de periode van januari 2018 tot januari 2019 kwam de verhoging van deze index uit op 1,0%. De pensioenen van pensioenontvangers en houders van een premievrije polis werden daarom per 1 april 2019 verhoogd met 0,75%.

Indexatiebesluit 2020

In 2019 daalde de beleidsdekkingsgraad van Philips Pensioenfonds van 119,8% per 31 december 2018 naar 114,2% per 31 december 2019. Met deze dekkingsgraad kon het Fonds per 1 april 2020 32% van de indexatie-ambitie waarmaken.

²³ Onder looninflatie verstaat het Fonds de cao-schaalaanpassing bij Philips, ook voor diegenen die werkzaam zijn bij Signify. Voor het indexatiebesluit van 2019 kijken we naar de cao-schaalaanpassing van 2 april 2018 tot en met 1 april 2019.

Pensioenopbouwers

In de periode van 2 april 2019 tot en met 1 april 2020 bedroeg de collectieve salarisverhoging bij Philips 2,0%. De opgebouwde pensioenen werden daarom per 1 april 2020 verhoogd met 0,64%.

Pensioenontvangers en premievrije polishouders

Over de periode van januari 2019 tot januari 2020 kwam de verhoging van het afgeleide consumentenprijsindexcijfer uit op 2,0%. De pensioenen van pensioenontvangers en houders van een premievrije polis werden daarom per 1 april 2020 verhoogd met 0,64%.

Indexatie-achterstand

Bij een beleidsdekkingsgraad hoger dan 123% is inhalen van gemiste indexatie mogelijk. Het inhaalpercentage is voor alle deelnemers gelijk, met dien verstande dat op individueel niveau deelnemers niet meer kunnen inhalen dan ze feitelijk hebben gemist. Gelet op het feit dat de beleidsdekkingsgraad ultimo 2019 onder de 123% lag, was inhaalindexatie in het verslagjaar niet aan de orde.

De volgende tabel bevat een overzicht van de indexatie-achterstanden van de diverse groepen deelnemers van het Fonds. Vóór 2011 is er geen sprake van (niet ingehaalde) indexatieachterstanden. Er is een verschil tussen de indexatieachterstanden voor de diverse groepen omdat de indexatie-ambitie en -realisatie in het verleden voor de diverse groepen verschillend is geweest.

		Flex pensioen	Flex pensioen ES	
	Pensioenontvangers en houders van een premievrije polis	Pensioen-opbouwers cao-medewerkers	Pensioen-opbouwers Executives	Pensioen-opbouwers Senior Directors
Indexatie-achterstand 1 april 2019	Prijs: 9,8%	Loon: 13,7%	Loon: 15,6%	Loon: 13,7%
Indexatie-ambitie per 1 april 2020	Prijs: 2,0%	Loon: 2,0%	Loon: 2,0%	Loon: 2,0%
Feitelijke indexatie per 1 april 2020	Prijs: 0,64%	Loon: 0,64%	Loon: 0,64%	Loon: 0,64%
Indexatie-achterstand 1 april 2020	Prijs: 11,3%	Loon: 15,3%	Loon: 17,1%	Loon: 15,3%

De gemiste indexatie in de periode van 2 april 2019 tot en met 1 april 2020 is gelijk aan de indexatie-ambitie verminderd met de realisatie per 1 april 2020. Voor de pensioenopbouwers is de indexatie-ambitie 2,0% en voor de pensioenontvangers en houders van premievrije polissen (toevallig) eveneens 2,0%. De indexatieachterstand per 1

april 2020 wordt vastgesteld door de indexatieachterstand per 1 april 2019 te combineren met de gemiste indexatie per 1 april 2020 (bijvoorbeeld voor pensioenontvangers en houders van een premievrije polis is de gemiste indexatie $109,8\% \times 102,00\% / 100,64\% - / - 100\% = 111,3\%$).

2.4.2 Premie

Om de uitbetaling van pensioenen nu en in de toekomst zo goed mogelijk zeker te stellen, moet het Pensioenfonds ervoor zorgen dat het over voldoende financiële middelen beschikt. Het geld dat hiervoor nodig is, wordt enerzijds verkregen uit beleggingsopbrengsten en anderzijds via premiebetalingen. Afspraken over de premie zijn de uitkomst van de cao-onderhandelingen en worden vastgelegd in de Uitvoeringsovereenkomsten. Nadat de overeengekomen premie betaald is, hebben werkgevers en werknemers (financieel gezien richting het Pensioenfonds) geen verdere verplichtingen meer. Ook niet indien de financiële positie van het Fonds zich minder goed ontwikkelt dan gedacht op het moment dat de premie werd overeengekomen. Het Fonds is verplicht om buffers aan te houden om tegenvallers op te vangen. Indien die niet toereikend zijn, wordt in eerste instantie de indexatie verlaagd en kan uiteindelijk ook verlaging van opgebouwde pensioenen en -aanspraken worden doorgevoerd.

Premie werknemers

In de cao van de aangesloten ondernemingen is vastgelegd wat de bijdrage is die door de werknemers wordt betaald. Werknemers van zowel Philips als Signify betaalden in 2019 maandelijks een eigen bijdrage van 2% voor hun pensioen via hun salaris. De eigen bijdrage wordt berekend over de pensioengrondslag. De pensioengrondslag is het deel van het salaris waarover pensioen wordt opgebouwd. Oftewel het pensioengevend salaris minus de franchise. Overigens is de bijdrage van werknemers van Signify met ingang van 1 februari 2020 verhoogd van 2% naar 5% van de pensioengrondslag. Meer informatie hierover is opgenomen in paragraaf 2.8 'Verwachtingen 2020'.

Premie werkgevers

Vanaf 2014 dragen de aangesloten ondernemingen in de flex-regeling een vast premiepercentage van de salarissen af waaruit de pensioenopbouw betaald moet worden. Het premiepercentage is afgesproken door de aangesloten ondernemingen en de vakbonden en is inclusief de eigen bijdrage van de werknemers. Ook voor het flex pensioen ES, de pensioenregeling voor Executives en Senior Directors, geldt een vast premiepercentage. In tegenstelling tot de vorige cdc-periode (2014 tot en met 2018) is de bijdrage met ingang van 1 januari 2019 uitgedrukt in een percentage van de pensioengrondslagsom in plaats van de salarissom. Het vaste premiepercentage bedraagt in de periode van 1 januari 2019 tot en met 31 december 2021:

- Voor het flex pensioen cao 29,4%;
- Voor het flex pensioen ES (Executives en Senior Directors) 30,3%.

De in 2019 betaalde premie bedroeg in totaal € 238 miljoen.

Premiebeleid 2019

Jaarlijks wordt beoordeeld in welke mate de geambieerde pensioenopbouw (1,85% ouderdomspensioen) gerealiseerd kan worden met de verschuldigde premie.

Voor de jaren 2019 tot en met 2021 vindt deze toetsing plaats op basis van de gedempte kostendekkende premie. Deze gedempte kostendekkende premie wordt vergeleken met de feitelijke premie welke, bij het maken van de nieuwe cdc-afspraken, gemiddeld genomen een premiedekkingsgraad van 104,4% kende (oftewel, een kostendekkende premie met een solvabiliteitsopslag van 4,4%).

Ter beperking van het renterisico over de pensioenopbouw in 2019 tot en met 2021 (het risico dat in deze periode geen volledige pensioenopbouw kan plaatsvinden als gevolg van een dalende rente) is in 2018 in het kader van de besluitvorming door het Algemeen Bestuur over het in uitvoering nemen van de pensioenafspraken van de cao-partijen over de cdc-periode 2019 tot en met 2021, tevens besloten dit renterisico via aanvullende rentederivaten zoveel mogelijk te elimineren. Deze derivaten worden afzonderlijk gemanaged en geadministreerd. Als rekening gehouden wordt met deze renteafdekking (met een waarde voor de opbouw in 2019 van € 8 miljoen) dan bedraagt de premiedekkingsgraad over 2019 100,5%.

Premiereserve

De premiereserve komt voort uit de cao-afspraken in 2014. Dit was een aparte reserve die niet tot het pensioenvermogen behoorde en daarmee geen invloed had op de dekkingsgraad. De premiereserve is in de cdc-periode 2014-2018 ingezet voor de realisatie van het opbouwpercentage van 1,85%. Per 1 januari 2019 was nog een klein deel van de premiereserve over, namelijk € 1 miljoen. Dit bedrag is in 2019 volledig aangewend ter financiering van de pensioenopbouw in 2019. De premiereserve is daarmee per 31 december 2019 komen te vervallen.

In het volgende schema is weergegeven hoe de bestemde premiereserve zich heeft ontwikkeld in 2018 en 2019.

Verloop bestemde premiereserve	2019	2018
Bestemde premiereserve – beginstand	1	41
Onttrekking vanwege tekort op pensioenpremie	1	40
Onttrekking vanwege indexatie (verschil looninflatie min prijsinflatie)		
Bestemde premiereserve – eindstand	0	1

Overzicht premies

In de volgende tabel wordt de feitelijke premie vergeleken met de gedempte kostendekkende premie en de zuivere kostendekkende premie. Tevens is voor 2018 nog de interne kostendekkende premie opgenomen. Deze is vanaf 1 januari 2019 niet meer relevant omdat de toetsing van de geambieerde pensioenopbouw sindsdien op basis van de gedempte kostendekkende premie gebeurt.

Overzicht premie	2019	2018
Interne kostendekkende premie	-	273
Gedempte kostendekkende premie	211	184
Zuivere kostendekkende premie	290	276
Feitelijke premie ²⁴	239	238

Premiebeleid 2020

Er is geen wijziging doorgevoerd in het premiebeleid voor 2020. De premie wordt vastgesteld op basis van de laatst gepubliceerde parameters als bedoel in artikel 23a van het Besluit financieel toetsingskader pensioenfondsen. Bij de vaststelling van de gedempte premie die voor 2020 geldt wordt rekening gehouden met de per 1 oktober 2019 geldende parameters. Voor het rendement op vastrentende waarden wordt nog steeds uitgegaan van de per 31 december 2018 geldende rentetermijnstructuur, conform de wettelijke regels.

Volgens de prognose is in 2020 de feitelijke premie hoger dan de gedempte premie. Het opbouwpercentage is voor 2020 daarom gehandhaafd op 1,85%.

2.4.3 Verzekeringstechnische analyse

Net als ieder ander pensioenfonds maakt Philips Pensioenfonds voor zijn financiële opzet gebruik van veronderstellingen, die deels zijn gebaseerd op wet- en regelgeving. Deze veronderstellingen hebben onder andere betrekking op de marktrente, de verwachte hoogte van kosten en de verwachte sterfte onder deelnemers. De verzekeringstechnische analyse maakt inzichtelijk welke verschillen er zijn tussen de vooraf gedane veronderstellingen en de werkelijkheid zoals na afloop van het jaar vastgesteld. Deze analyse resulteert in technische winst- en verliesbronnen, oftewel geeft weer of de werkelijkheid in positieve dan wel negatieve zin afwijkt van de gedane veronderstellingen.

²⁴ Per 1 januari 2019 was nog een klein deel van de premiereserve over, namelijk € 1 miljoen. Dit bedrag is in 2019 beschikbaar als premie ter financiering van de pensioenopbouw in 2019. Dit bedrag is toegevoegd aan de premie als 'Premie overige regelingen' waardoor de totale premie € 239 miljoen bedraagt.

In het volgende overzicht is een samenvatting opgenomen van alle componenten van de verzekeringstechnische analyse. De ontwikkeling van het pensioenvermogen is inzichtelijk gemaakt, evenals de ontwikkeling van de voorziening pensioenverplichtingen. Het verschil in de ontwikkeling van het pensioenvermogen en de ontwikkeling van de voorziening pensioenverplichtingen levert het verzekeringstechnisch resultaat.

De verschillende onderdelen van de verzekeringstechnische analyse worden hierna toegelicht.

Verzekeringstechnische analyse	Pensioenvermogen	Voorziening pensioenverplichtingen	Resultaat
Stand einde vorig verslagjaar	18.572	16.204	
Beleggingen	3.046	-38	3.084
Salaris- en indexatieontwikkeling	0	162	-162
Premie	239	245	-6
Gehanteerde kanssystemen	0	-1	1
Pensioenuitkeringen	-658	-658	0
Saldo herverzekeringen	-2		-2
Waardeoverdrachten	7	9	-2
Kosten	-14	-17	3
Wijziging actuariële grondslagen	0	0	0
Rentetermijnstructuur	0	2.249	-2.249
Diversen	112	55	57
Stand einde verslagjaar	21.302	18.210	724

Beleggingen

Voor de directe beleggingsopbrengsten is in 2019 een positief resultaat van € 532 miljoen geboekt. Positieve resultaten op indirecte beleggingsopbrengsten (winsten als gevolg van waardewijzigingen van de beleggingen) van € 2.540 miljoen en kosten van vermogensbeheer van € 26 miljoen, zorgden per saldo voor een positief resultaat op beleggingen van € 3.046 miljoen. De renteonttrekking aan de voorziening pensioenverplichtingen bedroeg € 38 miljoen. Per saldo resulteerde dit in een positief resultaat van € 3.084 miljoen.

Salaris- en indexatieontwikkeling

Het Algemeen Bestuur heeft besloten om de pensioenen voor pensioenopbouwers in 2019 met 2,25% te verhogen door indexatie. Voor pensioenontvangers en houders van premievrije polissen bedroeg de indexatie per 1 april 2019 0,75%. De voorziening neemt hierdoor toe met € 82 miljoen respectievelijk € 89 miljoen. Daarnaast is in dit resultaat rekening gehouden met de indexatie per 1 november 2018. In het jaarverslag 2018 is hiervoor een inschatting meegenomen. De gerealiseerde stijging van de voorziening is lager geweest dan de inschatting, wat in 2019 een positief resultaat oplevert van € 9 miljoen.

Premie

De ontvangen premie (feitelijke premie) over 2019 bedroeg € 238 miljoen. Per 1 januari 2019 was nog een klein deel van de premiereserve over, namelijk € 1 miljoen. Dit bedrag is in 2019 beschikbaar als premie ter financiering van de pensioenopbouw in 2019. Dit bedrag is toegevoegd aan de premie als "Premie overige regelingen" waardoor de totale premie € 239 miljoen bedraagt. De premiereserve is daarmee per 31 december 2019 komen te vervallen.

De in de kolom 'voorziening pensioenverplichtingen' vermelde € 245 miljoen is de benodigde premie: de som van de actuarieel benodigde koopsom voor pensioenopbouw (€ 232 miljoen), de risicopremies voor herverzekering van het overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico (€ 10 miljoen) en de opslag voor uitvoeringskosten (€ 3 miljoen).

De opbrengst van de derivaten in verband met de afdekking van het renterisico over de pensioenopbouw (€ 8 miljoen) is overigens conform de voorschriften niet opgenomen als premieresultaat maar als beleggingsresultaat.

Gehanteerde kanssystemen

In de post 'Gehanteerde kanssystemen' is het resultaat op arbeidsongeschiktheid alsmede op sterfte als gevolg van langlevens en kortlevens opgenomen. Het resultaat op langlevens ontstaat doordat mensen langer leven dan eerder is aangenomen. Het resultaat op kortlevens ontstaat doordat er meer mensen overlijden dan verwacht.

Pensioenuitkeringen

De post 'Pensioenuitkeringen' bestaat uit de verrichte pensioenuitkeringen (€ 658 miljoen) c.q. de uit de voorziening vrijgevallen pensioenuitkeringen (€ 658 miljoen).

Saldo herverzekeringen

Het Fonds heeft het risico van overlijden en arbeidsongeschiktheid herverzekerd bij Elips Life AG. De premies en uitkeringen worden toegerekend aan de periode waarop de herverzekering betrekking heeft. In deze post zijn de betaalde risicopremies en de (te verwachten) uitkeringen van de herverzekeraar opgenomen.

Waardeoverdrachten

De € 7 miljoen genoemd in de kolom 'Pensioenvermogen' van de tabel 'Verzekeringstechnische analyse', is het saldo van de ontvangen, respectievelijk betaalde bedragen van inkomende waardeoverdrachten (€ 11 miljoen) en uitgaande waardeoverdrachten (€ 4 miljoen). De € 9 miljoen genoemd in de kolom 'Voorziening pensioenverplichtingen' van de tabel 'Verzekeringstechnische analyse', is het saldo van het effect van inkomende waardeoverdrachten (€ 13 miljoen) en uitgaande waardeoverdrachten (€ 4 miljoen) op de voorziening pensioenverplichtingen. Per saldo is derhalve € 7 miljoen binnengekomen en toegevoegd aan het pensioenvermogen, terwijl de voorziening pensioenvermogen is gestegen met € 9 miljoen. Anders gezegd: het Fonds heeft voor € 9 miljoen aan pensioenen of pensioenaanspraken toegekend, terwijl daarvoor € 7 miljoen is ontvangen. Dit verschil wordt veroorzaakt door verschillen tussen de wettelijke overdrachtsregels die gelden voor individuele waardeoverdrachten (die de omvang van de wettelijke overdrachtswaarde bepalen) en de actuariële grondslagen van Philips Pensioenfonds (die bepalen hoeveel de werkelijke waarde van de pensioenaanspraken is).

Kosten

Het resultaat op kosten is het verschil tussen de kosten waarmee in de veronderstellingen rekening is gehouden en de werkelijke kosten. Het resultaat op kosten kwam in het verslagjaar uit op € 3 miljoen positief.

Aanpassing actuariële grondslagen

Bij het bepalen van de voorziening pensioenverplichtingen dient rekening gehouden te worden met diverse risico's, zoals overlijden en arbeidsongeschiktheid. Deze risico's dienen zo goed als mogelijk te worden ingeschat. Deze inschattingen liggen vast in de actuariële grondslagen, die periodiek geëvalueerd worden.

Er zijn in 2019 geen aanpassingen geweest in de actuariële grondslagen.

Rentetermijnstructuur

De gemiddelde gewogen rente is met 0,70% ultimo 2019 lager dan de verwachte rente op basis van de ultimo 2018 rentetermijnstructuur van 1,44%. Dit leidde tot een verhoging van de voorziening pensioenverplichtingen met € 2.249 miljoen.

Diversen

Het resultaat op 'Diversen' bedroeg in het verslagjaar per saldo € 57 miljoen positief. De bate bestaat voornamelijk uit het resultaat met betrekking tot de prepensioneringsregeling. De prepensioneringsregeling kende een garantieregeling. Daarvoor werd een garantievoorziening aangehouden. Op 1 januari 2019 is de waardering van deze garantieregeling aangepast waardoor de garantievoorziening daalde met € 47 miljoen. Tegenover deze bate stond een last van € 7 miljoen. Deze last had betrekking op de

aanvullende garanties die zijn getroffen in verband met de opheffing van de prepensioneringsregeling per 1 oktober 2019. Op die datum zijn de opgebouwde pensioenkapitalen omgezet in pensioenaanspraken binnen de flexregelingen. Hiervoor was een bedrag aan pensioenkapitalen beschikbaar van € 103 miljoen. Daarnaast was er een bedrag van € 32 miljoen beschikbaar vanuit de (eerder met € 47 miljoen verlaagde) garantievoorziening voor de prepensioneringsregeling. Als gevolg van de inkoop van de extra pensioenaanspraken in de flexregelingen nam de voorziening pensioenverplichtingen toe met € 142 miljoen, namelijk € 103 miljoen, vermeerderd met € 32 miljoen, vermeerderd met € 7 miljoen.

2.4.4 Klachten

Als een deelnemer een klacht heeft over de uitvoering van een pensioenreglement door Philips Pensioenfonds, dan kan dit gemeld worden aan de Algemeen Directeur van het Fonds. De klacht moet schriftelijk ingediend worden. De klacht wordt dan behandeld binnen het Uitvoerend Bestuur, aangevuld met de Juridisch adviseur van Philips Pensioenfonds (de 'Klachtencommissie').

Het totaal aantal klachten in het jaar 2019 was minder dan aan het totaal aantal klachten in het voorgaande jaar.

	2019	2018	2017	2016	2015
Aantal klachten	7	11	11	7	12
Gehonoreerd	0	4	3	0	2
Afgewezen	7	7	8	7	10

De klachten hadden betrekking op terugvordering van te veel betaald pensioen, omzetting van ouderdomspensioen naar de pensioenrichtleeftijd van 68 jaar, terugwerkende kracht bij afschaffing korting groot leeftijdsverschil en het stoppen van het arbeidsongeschiktheidspensioen op de pensioenleeftijd van de regeling waarin de arbeidsongeschiktheid ontstond.

Wanneer de deelnemer het niet eens is met een beslissing van de Klachtencommissie, dan kan hij of zij zich wenden tot de Ombudsman Pensioenen (www.ombudsmanpensioenen.nl). Dit is een landelijke instantie die klachten over de uitvoering van pensioenreglementen behandelt. De Ombudsman neemt een klacht pas in behandeling indien deze eerst behandeld is door het betreffende pensioenfonds. De Ombudsman bekijkt de klacht grondig en zal op basis daarvan een advies uitbrengen over de vraag of de klacht gegrond is. In het verslagjaar heeft de Ombudsman de Klachtencommissie drie keer verzocht om een

toelichting op een besluit tot afwijzing van een klacht. De Ombudsman Pensioenen heeft steeds geoordeeld in het voordeel van het Fonds.

In 2019 heeft het Uitvoerend Bestuur met PGGM afgesproken dat potentiële klachten al vroeg worden doorgegeven aan het Bestuursbureau. Er wordt dan in voorkomende gevallen vanuit het Bestuursbureau contact opgenomen met betrokkene en zo nodig een afspraak gemaakt voor een gesprek met een lid van het Uitvoerend Bestuur. Dit heeft geresulteerd in een relatief laag aantal formele klachten ondanks de omzetting van aanspraken naar pensioenrichtleeftijd 68 jaar, de omzetting van de kapitalen in de prepensioneringsregeling en de DC-kapitalen in de EPP-regeling naar pensioenen.

2.4.5 Doorgevoerde vereenvoudigingen

Gedurende het verslagjaar zijn verschillende vereenvoudigingen in de pensioenregeling doorgevoerd. Als gevolg hiervan is de uitvoering van de pensioenregelingen aanzienlijk eenvoudiger geworden. Dit reduceert de kans op fouten. Bovendien zijn de uitvoeringskosten voor een eenvoudige regeling uiteraard lager dan voor een complexe regeling. Van de doorgevoerde vereenvoudigingen hebben we straks profijt als we overgaan naar de nieuwe pensioenuitvoerder. Vanaf 1 januari 2021 neemt Blue Sky Group de administratie van onze pensioenen over van de huidige pensioenuitvoerder PGGM.

Omzetting pensioenaanspraken naar pensioenrichtleeftijd 68 jaar

Per 1 januari 2019 is de pensioenrichtleeftijd van de opgebouwde pensioenen van de huidige pensioenopbouwers en premievrije pensioenen van de polishouders omgerekend naar 68 jaar. Bij deze omrekening is geen waarde verloren gegaan. Daarnaast is de mogelijkheid om het pensioen op een andere, door de deelnemer gewenste leeftijd te laten ingaan, blijven bestaan.

Omzetting prepensioneringskapitaal in pensioen

In het flex pensioen zoals dat tot 1 januari 2006 van kracht was, had men de mogelijkheid om een deel van het salaris opzij te zetten in de prepensioneringsregeling. Deze inleg werd belegd en zo werd een 'prepensioneringskapitaal' gevormd. Een prepensioneringskapitaal kon ook verkregen zijn uit de overgang van de eindloonregeling naar het flex pensioen in 1997 of 2005.

Het prepensioneringskapitaal werd op de pensioendatum omgezet in een pensioen. Dit laatste is in het verslagjaar veranderd. Het kapitaal is per 1 oktober 2019 omgezet in een aanspraak op pensioen. De betreffende deelnemers zijn hier uitvoerig over geïnformeerd. Ook heeft in september 2019 een webinar plaatsgevonden waarin de omzetting nog eens mondeling is toegelicht.

Wijziging voor ontvangers van een arbeidsongeschiktheidspensioen

Voor deelnemers die voor 1 januari 2015 een arbeidsongeschiktheidspensioen zijn gaan ontvangen van Philips Pensioenfonds, is er per 1 januari 2020 iets veranderd in de pensioensituatie. Tot 1 januari 2020 vond de pensioenopbouw voor deze pensioenontvangers plaats op basis van de pensioenregeling die op de deelnemer specifiek

van toepassing was toen het dienstverband met Philips eindigde vanwege de arbeidsongeschiktheid.

Vanaf 1 januari 2020 is het opgebouwde pensioen en de pensioenopbouw ondergebracht in het huidige flex pensioen. De betreffende ontvangers van een arbeidsongeschiktheids-pensioen zijn eind 2019 per brief over deze wijziging geïnformeerd.

Omzetting pensioenkapitaal Executives Pension Plan naar flex pensioen ES

Het Executives Pension Plan was eind 2019 enkel nog van toepassing op drie arbeidsongeschikte deelnemers. De arbeidsongeschikten zijn met ingang van 1 januari 2020 opgenomen in het flex pensioen ES. Voor de premievrije polishouders is het beschikbare premiedeel in de regeling beëindigd per 1 oktober 2019 en zijn de aanspraken opgenomen in het flex pensioen ES.

2.4.6 Selectieproces keuze pensioenuitvoerder

Philips Pensioenfonds heeft de ambitie om nu en in de toekomst de pensioenen voor werknemers van Philips en Signify in Nederland te blijven verzorgen, ook indien de pensioenovereenkomsten die beide ondernemingen met hun werknemers hebben afgesloten zouden veranderen. Veranderingen in de pensioenovereenkomsten zouden kunnen voortvloeien uit interne ontwikkelingen binnen de beide ondernemingen, maar ook uit de landelijke pensioendiscussie. Of er veranderingen gaan komen en wat die zullen inhouden, is op dit moment niet bekend, maar het is tegen de achtergrond van de genoemde ambitie en ontwikkelingen van groot belang, dat Philips Pensioenfonds op alle mogelijke veranderingen zo goed mogelijk voorbereid is. Of anders gezegd: zo agile mogelijk is. Dit alles uiteraard tegen redelijke kosten.

Daarvoor heeft Philips Pensioenfonds een pensioenuitvoerder nodig, die op de punten flexibiliteit/agility en kosten tot de marktleiders behoort. Het Bestuur heeft in 2018 geconcludeerd, dat de enige manier om er echt achter te komen, wat de markt op deze punten te bieden heeft, het houden van een selectieprocedure is. Daarom is, relatief kort na het vorige selectieproces, op grond waarvan een contract is gesloten met PGGM (dat ultimo 2020 eindigt), gedurende het verslagjaar een nieuwe selectieprocedure gestart. De keuze voor een nieuw selectieproces had als doel optimaal voorbereid te zijn op de toekomst, en had niets te maken met kwaliteit van de huidige dienstverlening van PGGM: de scores van PGGM op naleving van de Service Level afspraken en op klanttevredenheid waren alleszins tevredenstellend. PGGM is één van de partijen die meegedaan heeft in het selectieproces. Om elke mogelijke (schijn van) belangenverstrengeling te voorkomen heeft de voorzitter van het Algemeen Bestuur, de heer Wijmenga, geen enkele betrokkenheid gehad bij het vraagstuk inzake de toekomstige pensioenuitvoering. Dit in verband met zijn commissariaat bij Achmea, een belangrijke aanbieder van pensioenadministratiediensten in de Nederlandse markt. De (voorzitters)rol van de heer Wijmenga werd in deze overgenomen door de vice-voorzitter van het Algemeen Bestuur, de heer Mangelmanns.

Vanaf 1 januari 2021 gaat pensioenbeheerder Blue Sky Group de administratie van de pensioenen verzorgen, evenals de informatievoorziening aan deelnemers. Begin april 2020

is de overeenkomst voor deze dienstverlening getekend. Tot 1 januari 2021 blijft de huidige pensioenbeheerder, PGGM, de administratie van de pensioenen verzorgen. Gedurende het jaar 2020 wordt de transitie voorbereid. De transitie naar een nieuwe pensioenbeheerder is een belangrijk en veelomvattend proces. Het zal projectmatig worden aangepakt onder uiteindelijke verantwoordelijkheid van het Algemeen Bestuur van het Fonds. Het Fonds stelt alles in het werk om ervoor te zorgen dat de overgang voor deelnemers zo geruisloos mogelijk verloopt en eventueel ongemak tot een minimum wordt beperkt.

2.5 Goed pensioenfondsbestuur

2.5.1 Code Pensioenfondsen

Per 1 januari 2014 is de 'Code Pensioenfondsen' van kracht geworden, welke in 2018 is hernieuwd. De Pensioenfederatie en de Stichting van de Arbeid hebben samen de Code Pensioenfondsen opgesteld. De Code is een gedragscode voor de sector en bestaat uit normen die de sector zichzelf oplegt. De normen zijn in de vernieuwde versie gegroepeerd aan de hand van acht thema's en het aantal normen is handzamer gemaakt. De inhoud van de oorspronkelijke Code is niet wezenlijk gewijzigd. De Code bevat de volgende acht thema's:

1. Vertrouwen waarmaken
2. Verantwoordelijkheid nemen
3. Integer handelen
4. Kwaliteit nastreven
5. Zorgvuldig benoemen
6. Gepast belonen
7. Toezicht houden en inspraak waarborgen
8. Transparantie bevorderen

Door de normen in deze Code na te leven, wil de pensioenfondssector zorgen voor goed functionerende pensioenfondsbesturen, de verhoudingen binnen het pensioenfonds transparanter maken en verzekeren dat er adequaat met belanghebbenden gecommuniceerd wordt.

Naleving Code Pensioenfondsen

De Code Pensioenfondsen is wettelijk verankerd. De normen in de Code zijn een aanvulling op wet- en regelgeving. Er is ruimte om af te wijken van de normen, mits dit weloverwogen gebeurt. De Code gaat derhalve uit van het 'pas toe of leg uit'-beginsel. Daar waar niet (geheel) wordt voldaan aan de voorschriften van de Code, dient dit te worden uitgelegd. Overigens bepaalt de Code dat het gaat om de intentie, niet om de naleving van de letter. Philips Pensioenfonds voldoet aan de meeste voorschriften in de Code. In deze paragraaf wordt uitgelegd op welke punten het Fonds niet of niet geheel voldoet en wordt aangegeven wat daarvoor de redenen zijn. Ondanks het pas-toe-of-leg-uit karakter van de Code Pensioenfondsen zijn er normen die altijd een toelichting veronderstellen²⁵. Voor deze normen wordt in het schema verderop in deze paragraaf verwezen naar de vindplaatsen ervan in dit jaarverslag.

Thema: zorgvuldig benoemen, onderdeel Diversiteit

De Code Pensioenfondsen (norm 31 tot en met 39) schrijft voor dat het bestuur ervoor moet zorgen dat de samenstelling van de fondsorganen een redelijke afspiegeling vormt van de belanghebbenden. Daarbij moet rekening worden gehouden met opleiding,

²⁵ Bron: nalevingsrapportage Monitoringcommissie 2018/2019

achtergrond, persoonlijkheid, geslacht en leeftijd. Het bestuur moet de geschiktheid van bestuursleden toetsen bij het aantreden en gedurende het bestuurslidmaatschap.

De Code schrijft voor dat in het Bestuur en in het Verantwoordingsorgaan zowel mensen van boven als onder de 40 jaar zitting hebben. Per 1 januari 2019 is een nieuw aspirant-lid van het Algemeen Bestuur benoemd. Op het moment van benoeming was deze persoon jonger dan 40 jaar. In het verslagjaar heeft het Algemeen Bestuur in het diversiteitsbeleid een plan van aanpak opgenomen om de doelstellingen voor wat betreft het aantal jongeren in organen van het Fonds te stimuleren. Enkele actiepunten uit dit plan van aanpak zijn:

- Philips Pensioenfonds zal in overleg met de ondernemingen bezien of jongeren binnen specifieke 'talent pools' of andere netwerken binnen de ondernemingen voor een functie in het Algemeen Bestuur of het Verantwoordingsorgaan geïnteresseerd kunnen worden.
- Voordragende instanties worden zo vroeg mogelijk geattendeerd op vacatures die volgens het rooster van aftreden gaan ontstaan en de bijbehorende functieprofielen. Dit om te bevorderen dat er voldoende tijd is om te zoeken naar een geschikte jongere kandidaat.

Thema: zorgvuldig benoemen, onderdeel Zittingsduur en herbenoeming

De Code Pensioenfonds schrijft voor dat de zittingsduur van een bestuurslid maximaal vier jaar is. Daarnaast mag een bestuurslid maximaal twee keer worden herbenoemd. De statuten van Philips Pensioenfonds zijn daarmee in lijn, zij het dat de termijn van vier jaar kan worden verlengd of verkort via het zogenoemde rooster van aftreden.

Voor wat betreft de herbenoemingstermijn van maximaal twee keer, wijkt Philips Pensioenfonds voor de onafhankelijke voorzitter van het Fonds en de uitvoerend bestuurders af. Zij zijn benoemd voor onbepaalde tijd. De overige niet-uitvoerende bestuursleden zien erop toe dat de zittingstermijn van de voorzitter en de uitvoerend bestuursleden niet langer duurt dan door hen wenselijk wordt geacht. Zo nodig kunnen de voorzitter en de uitvoerend bestuursleden door hen op ieder moment worden ontslagen. Naar het oordeel van de niet-uitvoerende bestuursleden is deze regeling in overeenstemming met de strekking van de Code.

Thema: gepast belonen, onderdeel prestatiebeloning

De Code Pensioenfonds schrijft voor dat het bestuur terughoudend is als het gaat om prestatiegerelateerde beloningen. Prestatiegerelateerde beloningen mogen niet hoger zijn dan 20 procent van de vaste beloning (norm 43).

Philips Pensioenfonds kent een eigen arbeidsvoorwaardenbeleid waarbij de leidraad is dat het Fonds marktconforme beloningen aan zijn uitvoerende bestuurders en medewerkers van het Bestuursbureau betaalt. De uitvoerende bestuurders en medewerkers ontvangen een vast salaris. Daarnaast kan er afhankelijk van de prestaties een variabele beloning worden betaald. Een variabele beloning mag niet tot perverse prikkels leiden. In verband hiermee wordt voor het bepalen van een eventuele variabele beloning rekening gehouden met meerdere criteria, waarbij het belang van het Fonds steeds centraal staat. Voor alle functies geldt dat de maximale variabele beloning lager is dan 20%. Voor enkele medewerkers gold

op basis van eerder gemaakte afspraken een beperkt hogere maximale variabele beloning. Deze wordt in stappen afgebouwd om deze in lijn te brengen met de Code.

De Code Pensioenfondsen kent acht normen die rapportage over de naleving van deze normen in het jaarverslag vereisen. Deze acht normen worden 'rapportagenormen' genoemd. In de volgende tabel is per rapportagenorm een verwijzing opgenomen naar de vindplaats in de toelichting jaarverslag.

Rapportagenorm**Vindplaats toelichting
jaarverslag****Norm 5**

Het bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Ook geeft het bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op korte en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau.

Hoofdstuk 2
(Bestuursverslag)

Norm 31

De samenstelling van fondsorganen is wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit, afspiegeling van belanghebbenden en continuïteit, vastgelegd in beleid. Zowel bij aanvang van een termijn als ook tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.

Paragraaf 2.5 (Goed Pensioenfondsbestuur)

Norm 33

In zowel het bestuur als in het VO of het BO is er tenminste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.

Paragraaf 2.5 (Goed Pensioenfondsbestuur)

Norm 47

Het intern toezicht betreft de Code bij de uitoefening van zijn taak.

Hoofdstuk 3 (Intern Toezicht)

Norm 58

Het bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie.

Paragraaf 2.2.6
(Risicomanagement/-
proces &
aandachtspunten)

Norm 62

Het bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden.

Paragraaf 2.3
(Beleggingen)

Norm 64

Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode (zoals bedoeld in de normen 15 en 16) en deze Code, net als over de evaluatie van het functioneren van het bestuur.

Paragraaf 2.5 (Goed Pensioenfondsbestuur)

Norm 65

Het bestuur zorgt voor een adequate klachten- en geschillenprocedure die voor belanghebbenden eenvoudig toegankelijk is. In het jaarverslag rapporteert het bestuur over de afhandeling van klachten en de veranderingen in regelingen of processen die daaruit voortvloeien.

Paragraaf 2.4
(Pensioenen)

2.5.2 Gedragscode en Klokkenluiderregeling

Bij het Fonds is een Gedragscode van kracht. De compliance officer van het Fonds houdt toezicht op de naleving van de Gedragscode. Eén van de items daarbij is het vaststellen dat alle aan het Fonds verbonden personen de Gedragscode voor akkoord hebben ondertekend. Tevens beoordeelt de compliance officer of ontvangen relatiegeschenken en nevenfuncties van verbonden personen in overeenstemming zijn met de in de Gedragscode opgenomen normen hiervoor.

Bij het Fonds is tevens een Klokkenluiderregeling van kracht. Op grond van die regeling kunnen misstanden binnen het Fonds, desgewenst anoniem, worden gemeld. In het verslagjaar 2019 zijn geen meldingen ontvangen. In 2019 is de Klokkenluiderregeling op enkele punten nader aangescherpt. Zo heeft het Algemeen Bestuur besloten om de drempel voor meldingen te verlagen door een andere externe vertrouwenspersoon aan te stellen die geen band heeft met het Fonds als organisatie. Gelet op de diversiteit, is besloten een vrouw te benoemen als externe vertrouwenspersoon. De externe vertrouwenspersoon is gecontracteerd bij het Nederlands Compliance Instituut (NCI).

2.5.3 Vergaderingen fondsorganen

Het Algemeen Bestuur vergaderde in 2019 negen keer. De Auditcommissie vergaderde in 2019 vijf keer. Het Verantwoordingsorgaan heeft in 2019 drie keer met (een afvaardiging van) het Algemeen Bestuur vergaderd en een keer met het Niet Uitvoerend Bestuur. Daarnaast vergaderde het Verantwoordingsorgaan vijf keer met het Uitvoerend Bestuur. Er vond eenmaal een overleg tussen het Verantwoordingsorgaan en de externe accountant en externe actuaris plaats.

2.5.4 Zelfevaluatie Algemeen Bestuur

Het Bestuur besteedt veel aandacht aan het eigen functioneren. In verband hiermee wordt onder meer het navolgende gedaan: De voorzitter van het Algemeen Bestuur houdt jaarlijks 1-op-1 gesprekken met alle bestuursleden. Eenmaal per jaar vindt in de vorm van een plenaire sessie een zelfevaluatie plaats. Eén keer in de drie jaar betreft het Bestuur een derde partij bij de evaluatie.

Viermaal per jaar wordt door de niet-uitvoerende bestuursleden de wijze van uitoefening van hun toezichtstaak geëvalueerd.

Dit proces voor de zelfevaluatie is in overeenstemming met Code Pensioenfondsen. Ook over het verslagjaar 2019 heeft een zelfevaluatie plaatsgevonden. In de zelfevaluatie is onder meer aan de orde geweest het functioneren van het Algemeen Bestuur, de Auditcommissie en het Uitvoerend Bestuur, waarbij onder meer is gesproken over de samenstelling en competenties van de gremia, de vergaderdocumenten, de algehele effectiviteit en de communicatie met de verschillende stakeholders van het Fonds.

2.5.5 Geschiktheid van het Algemeen Bestuur

Het besturen van een pensioenfonds is een grote verantwoordelijkheid. Die verantwoordelijkheid vraagt om specifieke geschiktheid. De eisen voor geschiktheid van de bestuursleden liggen vast in de 'Beleidsregel Geschiktheid'. Deze beleidsregel is door De Nederlandsche Bank opgesteld.

Geschiktheidsplan

Philips Pensioenfonds beschikt over een geschiktheidsplan waarin vastligt over welke deskundigheid, competenties en professioneel gedrag de bestuursleden dienen te beschikken. Het geschiktheidsplan beschrijft:

- de benodigde geschiktheidskenmerken voor het Algemeen Bestuur;
- de methodiek die het Algemeen Bestuur hanteert in geschiktheidsontwikkeling;
- hoe permanente educatie wordt bevorderd en geborgd;
- hoe evaluatie- en opvolgingsbeleid zijn ingericht;
- hoe de door het Fonds gehanteerde aanpak aansluit bij de eisen van de toezichthouder.

Visie op leren

Philips Pensioenfonds maakt gebruik van zowel formele als informele leeroplossingen om het geschiktheidsbeleid in te vullen. De formele kant bestaat uit trainingen voor bestuursleden. Verder biedt het Fonds mogelijkheden tot het ontwikkelen van specifieke vaardigheden en tot het onderhouden van deskundigheid via het bezoeken van themabijeenkomsten, seminars en congressen en het bijhouden van actualiteiten.

Intern organiseert het Bestuur periodiek opleidingsdagen om actuele thema's te behandelen. De opleidingsdagen van het Algemeen Bestuur vonden in het verslagjaar plaats in de maand oktober en stonden geheel in het teken van het onderwerp 'beleggingen'. Tijdens de opleidingsdagen is in samenwerking met externe sprekers onder meer ingezoomd op illiquide beleggingscategorieën en heeft een nadere verkenning plaatsgevonden op het onderwerp maatschappelijk verantwoord beleggen (ESG).

Beoordeling van nieuwe leden van het Algemeen Bestuur vindt plaats op grond van een door het Bestuur opgesteld geschiktheidsprofiel en de 'Beleidsregel geschiktheid' van DNB. In beginsel worden nieuwe leden van het Algemeen Bestuur geacht om een opleiding

gericht op het besturen van een ondernemingspensioenfonds te volgen. Ook het doorlopen van een assessment, uitgevoerd door een externe onafhankelijke partij behoort tot de mogelijkheden.

Profiel van het Algemeen Bestuur

Bij de samenstelling van het Algemeen Bestuur wordt actief gestuurd om kandidaten aan boord te krijgen die de deskundigheidsgebieden op hoog niveau en op basis van ruime ervaring kunnen afdekken en wordt ernaar gestreefd om vrouwelijke en/of jongere kandidaten aan te trekken (zie ook paragraaf 2.5.1 'Code Pensioenfonds'). Voor alle bestuurders geldt dat ze een grondige kennis van de eigen regeling en beleidskeuzes die daaraan ten grondslag liggen dienen te bezitten. Evenals inzicht in de risico's en manieren en momenten om die te beheersen en bij te sturen. Voor de uitvoerend bestuurders en de onafhankelijke voorzitter geldt daarnaast dat deze over zeer ruime werk- en managementervaring in de financiële sector dienen te beschikken. De eisen die het Fonds stelt aan specifieke functies binnen het Algemeen Bestuur zijn uitgewerkt in het Geschiktheidsplan.

2.5.6 Verkiezingen

Het Verantwoordingsorgaan bestaat uit zes leden: vier leden namens de gepensioneerden, één lid namens de werknemers en één lid namens de werkgevers. Daarnaast is voor de werknemers en de werkgevers een plaatsvervangend lid aangewezen. Leden worden benoemd voor een periode van vier jaar. In 2019 zijn nieuwe vertegenwoordigers voor de gepensioneerden gekozen. De heren Coutinho en Takken zijn de heren Boost en Hanneman opgevolgd. De twee zittende vertegenwoordigers die zich herkiesbaar hadden gesteld, de heren Cuperus en Verhagen, zijn ook herkozen. Daarnaast is de heer Jongma benoemd tot lid namens de werkgevers en is de heer Hoozeveld aangewezen als plaatsvervangend lid. De heer Jongma heeft de heer Van de Luitgaarden opgevolgd.

Het Bestuur bedankt de afgetreden leden van het Verantwoordingsorgaan, de heren Boost, Hanneman en Van de Luitgaarden, voor de grote inzet waarmee zij jarenlang hun werkzaamheden voor het Verantwoordingsorgaan hebben verricht.

2.5.7 Reglement Verantwoordingsorgaan

In Reglement Verantwoordingsorgaan is de nieuwe benoemingsprocedure van de vertegenwoordigers van werkgevers en werknemers, zoals deze in de statuten is opgenomen, verwerkt. Hiermee sluit dit reglement aan bij het feit dat het Fonds twee aangesloten werkgevers kent.

Verder is het reglement op een aantal punten aangepast aan de gewijzigde Code Pensioenfonds.

2.6 Communicatiebeleid

2.6.1 Strategisch communicatiebeleid

In paragraaf 2.2.1 'Ambities en principes' is de communicatie-ambitie van Philips Pensioenfonds geformuleerd. Deze communicatie-ambitie is gebaseerd op het strategisch communicatieplan met een looptijd van 2020 tot eind 2022. Begin 2020 is het strategisch communicatieplan 2020-2022, na een positief advies van het Verantwoordingsorgaan, door het Algemeen Bestuur vastgesteld. Het vorige strategisch communicatieplan had een looptijd tot eind 2018. In 2019 is de strekking van het nieuwe plan, dat officieel geldt vanaf 2020, al toegepast in de invulling van de communicatieactiviteiten. Meer over deze communicatieactiviteiten gedurende het verslagjaar is opgenomen in deze paragraaf.

2.6.2 Actuele communicatiethema's in 2019

In het verslagjaar speelden onder meer de volgende actuele thema's: het indexatiebesluit, het beleggingsbeleid van het Fonds, de verkiezingen voor het Verantwoordingsorgaan, de omzetting van eerder opgebouwde pensioenen naar de pensioenrichtleeftijd van 68 jaar, de kosten die het Fonds maakt, het Pensioenakkoord, de beëindiging van de Prepensioneringsregeling, het thema 'Zorg goed voor elkaar' tijdens de landelijke Pensioen3daagse, het werven van e-mailadressen van premievrije polishouders en de omzetting van pensioen van arbeidsongeschikte deelnemers naar de huidige flex-pensioenregeling. Deze thema's hebben in 2019 centraal gestaan in de diverse communicatiemiddelen die Philips Pensioenfonds in het verslagjaar heeft ingezet.

Naast alle activiteiten die zijn verricht ter uitvoering van het eerder genoemde strategisch communicatieplan 2015-2018, heeft het Fonds gewerkt aan de ontwikkeling van een nieuw strategisch communicatieplan en is gewerkt aan de communicatie rond Philips Pensioenfonds Hypotheken. Ook is de nodige tijd besteed aan de ontwikkeling en implementatie van de nieuwe algemene website van het Fonds. Met de nieuwe website van het Fonds is ook een vernieuwing van de huisstijl van het Fonds doorgevoerd.

2.6.3 Middelen

Gedurende het verslagjaar is op verschillende manieren met de aangeslotenen van het Fonds gecommuniceerd over onder andere de hiervoor genoemde thema's. De belangrijkste communicatiemiddelen worden hier aangestipt.

Brief over financiële situatie van het Fonds

Eind maart 2019 zijn alle aangeslotenen van het Fonds geïnformeerd over de financiële positie van het Fonds en over het indexatiebesluit 2019. Alle pensioenopbouwers zijn daarbij ook geïnformeerd over het feit dat zij in 2019 volledig pensioen opbouwen (1,85%). Alle pensioenontvangers en premievrije polishouders zijn per brief geïnformeerd. De

pensioenopbouwers kregen een e-mail op het zakelijk e-mailadres met een beknopte samenvatting van de brief en de mogelijkheid om door te klikken naar de volledige brief. Pensioenopbouwers zonder e-mailadres zijn per brief geïnformeerd. In deze communicatie is ook de interactieve dialoogsessie (webinar) aangekondigd die in juni 2019 plaatsvond.

Generaties

Het magazine Generaties is in 2019 driemaal verschenen: in januari, juni en december. In de uitgave van januari is onder andere aandacht besteed aan de financiële positie van het Fonds, is terugkoppeling gegeven over de deelnemers-onderzoeken die hebben plaatsgevonden en is beschreven wat ALM precies is en waarvoor het Fonds dit gebruikt. Ook is een artikel opgenomen over de omrekening van alle oude pensioenen naar de pensioenrichtleeftijd 68 jaar. Daarnaast zijn in dit magazine verschillende misverstanden over pensioen ontkracht en is een oproep opgenomen om kandidaten te werven voor de verkiezingen voor het Verantwoordingsorgaan.

De juni-editie is van Generaties omgezet naar de nieuwe huisstijl. In het magazine is aandacht besteed aan de publicatie van het jaarverslag door middel van een interview met bestuursleden Leo Uittenbroek en Mike Pernot over het jaar 2018. Ook was er aandacht voor de nieuwe website. Andere onderwerpen waren onder andere: 'kosten' en 'eerder of later met pensioen gaan'.

In de december-editie van Generaties is een interview opgenomen met Eric Coutinho en Christiane van der Wateren over hun rol in het Verantwoordingsorgaan. Ook werd aandacht besteed aan het Pensioenakkoord met een verwijzing naar de website voor meer achtergrondinformatie. Daarnaast werd in deze uitgave aandacht besteed aan het thema 'zorg voor elkaar' over de nabestaandenvoorzieningen binnen de pensioenregeling.

Gener@ties

De digitale nieuwsbrief Gener@ties is in 2019 elk kwartaal verschenen. In Gener@ties wordt aandacht besteed aan de financiële positie van het Fonds en actuele pensioenontwikkelingen. Daarnaast worden medewerkers en pensioenontvangers aan het woord gelaten over pensioengerelateerde onderwerpen. In een extra uitgave in juni 2019 was er speciale aandacht voor de lancering van de nieuwe website van Philips Pensioenfonds en werd ingegaan op het onderwerp 'Kosten'. Zowel deelnemers van het Fonds als andere geïnteresseerden hebben de mogelijkheid zich te abonneren op de digitale nieuwsbrief die per e-mail wordt verstuurd. Vanuit de nieuwsbrief kan worden doorgeklikt naar de website van Philips Pensioenfonds waar verdere informatie te vinden is.

Kwartaalverslag

Elk kwartaal publiceert het Fonds het kwartaalverslag op de website. In dit kwartaalverslag zijn de belangrijkste financiële gegevens van het Fonds opgenomen. Alle deelnemers en andere geïnteresseerden kunnen het kwartaalverslag via de website bekijken.

Interactieve dialoogsessie

Op 12 juni 2019 heeft voor de tweede keer een dialoogsessie in webinar-vorm plaatsgevonden. Deze keer hebben aanzienlijk meer deelnemers dan het jaar daarvoor deelgenomen aan het webinar. Tijdens de uitzending hebben de kijkers gereageerd op

zogenoemde 'poll-vragen' en zijn veel vragen gesteld door de kijkers. Naast de opgenomen versie van de uitzending zijn de algemene vragen en antwoorden op de website gepubliceerd.

Website en 'Mijn Philips Pensioenfonds'

De openbare website van het Fonds en 'Mijn Philips Pensioenfonds' spelen een grote rol in onze digitale strategie. Met deze communicatiemiddelen bieden we gemak aan deelnemers door op een snelle manier en op maat te communiceren met deelnemers, waarbij de online (persoonlijke) informatie 24/7 beschikbaar is. Service bieden staat dus centraal. Als een deelnemer zelf behoefte heeft aan persoonlijk contact of informatieverstrekking op papier, dan blijft dat – zonder drempels – mogelijk.

Op de website van Philips Pensioenfonds kunnen deelnemers veel informatie vinden over hun pensioen en over algemene zaken binnen het Fonds. De website van Philips Pensioenfonds is de basis voor alle generieke communicatie van het Fonds naar deelnemers en stakeholders. De informatie op de website is zo actueel mogelijk. De website wordt ingezet om meer informatie te geven over onderwerpen waarover de deelnemer bijvoorbeeld per brief is geïnformeerd. Hierdoor wordt de informatie 'gelaagd' aangeboden.

Met MijnPPF heeft de deelnemer op ieder gewenst moment via een online beveiligde omgeving inzicht in zijn of haar pensioen. De deelnemer kan zelf een aantal persoonlijke gegevens wijzigen. De Pensioenplanner voor pensioenopbouwers en premievrije polishouders is onderdeel van MijnPPF.

(Uniform) Pensioenoverzicht

Halverwege het verslagjaar hebben alle pensioenopbouwers hun Uniform Pensioenoverzicht 2019 ontvangen. In het overzicht is de omzetting van alle opgebouwde pensioenen naar de pensioenrichtleeftijd van 68 jaar zichtbaar gemaakt. Deelnemers die wilden weten hoe de omzetting naar 68 jaar voor hen persoonlijk heeft plaatsgevonden, kunnen dit zien via een rekentool die op de website van het Fonds staat. Voor iedereen is het Uniform Pensioenoverzicht bovendien gepubliceerd in de persoonlijke MijnOmgeving op de website.

2.7 Kosten

Bedragen in miljoenen euro's

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de kosten van het Philips Pensioenfonds en de beheersing daarvan. Hierbij worden de 'aanbevelingen uitvoeringskosten' van de Pensioenfederatie gevolgd.

Daar waar geen volledig inzicht in de kosten bestaat, werkt het Fonds met schattingen. Deze schattingen zijn gebaseerd op enerzijds informatie van de vermogensbeheerders van het Fonds en anderzijds informatie van de Pensioenfederatie (inzake private equity).

Tot de kosten wordt ook btw gerekend voor zover deze niet kan worden teruggevorderd (circa € 3 miljoen in 2019 (€ 3 miljoen in 2018)). Kosten in vreemde valuta zijn omgerekend naar euro's op basis van een gemiddelde omrekenkoers. Kosten die niet direct betrekking hebben op pensioenbeheer danwel vermogensbeheer zijn toegerekend aan pensioenbeheer en vermogensbeheer naar rato van de direct aan beide activiteiten toerekenbare kosten.

Onderstaande tabel loopt door op de volgende pagina.

Kosten	2019		2018		2017	
<i>Bedragen in miljoenen euro's</i> <i>(tenzij anders vermeld)</i>	Separaat vermeld in jaarrekening	Verrekend met rendement	Separaat vermeld in jaarrekening	Verrekend met rendement	Separaat vermeld in jaarrekening	Verrekend met rendement
<u>Pensioenuitvoeringskosten</u>						
Kosten pensioenbeheer ²⁶	5,8	-	5,9	-	5,6	-
Kosten bestuur en financieel beheer	0,6	-	0,9	-	0,7	-
Incidentele baten en lasten	-0,8	-	0,1	-	0,0	-
Opslag voor indirecte kosten	0,6	-	0,7	-	0,7	-
Totaal	6,2	-	7,6	-	7,0	-

²⁶ Betreft kosten pensioenbeheer voor pensioenopbouwers, pensioenontvangers en houders van een premievrije polis

Totaal pensioenuitvoeringskosten	6,2		7,6		7,0	
Pensioenuitvoeringskosten	€ 92		€ 112		€ 100	
<i>in euro per deelnemer²⁷</i>						
<u>Vermogensbeheerkosten</u>						
Vaste beheerkosten van beleggingen	24,9	18,5	22,3	18,0	25,5	10,6
Prestatieafhankelijke vergoedingen	-	0,0	-	0,0	-	0,0
Kosten bewaarloon	0,8	-	0,8	-	0,8	-
Overige kosten	1,5	-	1,4	-	1,8	-
Incidentele baten en lasten	-1,3	-	-	-	-	-
Opslag voor indirecte kosten	4,8	-	4,4	-	4,2	-
Totaal	30,7	18,5	28,9	18,0	32,3	10,6
Totaal vermogensbeheerkosten	49,2		46,9		42,9	
Vermogensbeheerkosten						
<i>Als percentage van het gemiddeld belegd vermogen</i>	0,24%		0,24%		0,22%	
<u>Transactiekosten</u>						
Totaal	0,6	26,9	0,6	27,8	0,6	27,5

²⁷ Het aantal deelnemers is gedefinieerd als de som van het aantal actieve deelnemers en gepensioneerd aan het einde van het boekjaar. In 2019 zijn dit 67.030 personen (2018: 67.760 personen).

Totaal transactiekosten	27,5		28,4		28,1	
Als percentage van het gemiddeld belegd vermogen	0,13%		0,15%		0,15%	
	37,5²⁸	45,4	37,1	45,8	39,9	38,1
Totaal kosten	82,9		82,9		78,0	

2.7.1 Pensioenuitvoeringskosten

Achtergrond

De pensioenuitvoeringskosten bestaan onder meer uit de kosten van de pensioenbeheerder waaraan het Fonds de pensioenadministratie heeft uitbesteed. Daarnaast vallen ook onder de pensioenuitvoeringskosten: de aan het pensioenbeheer toe te rekenen kosten van het Algemeen Bestuur en het Bestuursbureau, alsmede een deel van de toezichtskosten, kosten voor financieel beheer en projectkosten.

De kosten per deelnemer zijn sterk afhankelijk van de schaalgrootte van een pensioenfonds maar ook van onder meer het serviceniveau en de wijze van communiceren naar deelnemers. Deze factoren kunnen substantieel invloed hebben op het kostenniveau.

Ontwikkeling van de pensioenuitvoeringskosten

Het totaalbedrag aan pensioenuitvoeringskosten bedroeg over 2019 € 6,2 miljoen, oftewel € 92 per deelnemer. Hiervan betreft € 0,3 miljoen (€ 5 per deelnemer) incidentele lasten gerelateerd aan de selectie van een nieuwe pensioenuitvoerder. Daarnaast betreft -/- € 1,1 miljoen (-/- € 17 per deelnemer) incidentele baten. Deze bestaan uit een btw bate die betrekking heeft op de jaren 2011-2018 en uit een incidentele bate die voortvloeit uit het sluiten van een vaststellingsovereenkomst inzake werkzaamheden die de voormalige pensioenuitvoerder in 2016 heeft verricht in het kader van de transitie naar de huidige pensioenuitvoerder.

Gecorrigeerd voor deze incidentele baten en lasten bedragen de pensioenuitvoeringskosten over 2019 € 7,0 miljoen (2018: € 7,6 miljoen), oftewel € 105 per deelnemer (2018: € 112 per deelnemer). De kosten zijn dus afgenomen ten opzichte van 2018. De oorzaak van deze afname ligt voornamelijk in minder kosten die verband houden met externe pensioenadvisering. Zo zijn er in 2019 geen nieuwe AG prognosetafels gepubliceerd,

²⁸ De aansluiting met de kosten genoemd in de jaarrekening is als volgt te maken: in bovenstaande tabel bedraagt het totaal van de kolom 'separaat vermeld in jaarrekening' € 37,5 miljoen. Deze kosten komen in de jaarrekening terug onder toelichting '[11] beleggingsresultaat voor risico pensioenfondsen' voor € 26 miljoen, onder toelichting '[14] pensioenuitvoeringskosten' voor € 14 miljoen en onder toelichting '[25] overige baten en lasten' (overige incidentele resultaten) voor -/- € 2 miljoen.

waardoor er geen advieskosten zijn gemaakt voor het bepalen van de fondsspecifieke ervaringssterfte.

Ook de opslag voor indirecte kosten is afgenomen ten opzichte van 2018. Indirecte kosten zijn bijvoorbeeld personeelskosten, bestuurskosten, kosten adviseurs en kosten toezicht die niet direct aan pensioenuitvoering kunnen worden toegerekend. In 2019 werd 11% (2018: 14%) van de totale indirecte kosten aan pensioenuitvoering toegerekend. Dit percentage wordt bepaald door de verhouding tussen de direct toerekenbare kosten aan pensioenuitvoering versus vermogensbeheer.

Het totaalbedrag pensioenuitvoeringskosten is lager dan het bedrag zoals vermeld in de jaarrekening (zie toelichting [14] Pensioenuitvoeringskosten op pagina 156). Dit komt doordat de indirecte kosten in de jaarrekening volledig opgenomen zijn als pensioenuitvoeringskosten. In dit hoofdstuk zijn de indirecte kosten overeenkomstig de aanbevelingen van de Pensioenfederatie voor een groot deel toegerekend aan vermogensbeheerkosten.

2.7.2 Vermogensbeheerkosten

Het totaalbedrag aan vermogensbeheerkosten bedroeg in 2019 € 49,2 miljoen (2018: € 46,9 miljoen), oftewel 0,24% van het gemiddeld belegd vermogen (2018: 0,24%).

Hierin is een incidentele bate van € 1,3 miljoen (-/- 0,01% van het gemiddeld belegd vermogen) opgenomen. Dit betreft een btw bate die betrekking heeft op de jaren 2011-2018.

Achtergrond en totstandkoming

Van de totale vermogensbeheerkosten betreft € 0,1 miljoen (2018: € 0,1 miljoen) schattingen. Schattingen zijn gebruikt voor het bepalen van de kosten die gemaakt worden op het laagste niveau van de fondsbeleggingen in private equity, zijnde de bedrijven waarin de private equity fondsen beleggen. De berekening van deze kosten staat verder toegelicht op pagina 80 onder 'bestanddelen van vermogensbeheerkosten'.

De 'kosten separaat vermeld in de jaarrekening' zijn kosten die direct aan het Fonds gefactureerd worden, en andere kosten die direct door het Fonds betaald worden (zoals personeelskosten). Inzake de 'kosten verrekend met het rendement' ontvangt het Fonds geen factuur, maar worden de kosten direct verrekend met het rendement.

De vermogensbeheerkosten zijn sterk afhankelijk van de omvang van het belegd vermogen, alsmede van de beleidskeuzes van het Fonds betreffende onder meer het risicoprofiel van het Fonds en de hieruit voortkomende beleggingsmix. Andere belangrijke factoren zijn de mate van actief dan wel passief beheer alsook de mate waarin het Fonds direct belegt in beleggingstitels of gebruikmaakt van beleggingsfondsen (indirect). De volgende tabel van de beleggingen voor risico van het Pensioenfonds geeft weer hoe de beleidskeuzes zich vertalen naar de beleggingsportefeuille. Deze keuzes kunnen leiden tot substantiële verschillen in de beheervergoeding. De tabel geeft de situatie weer ultimo 2019.

Beleggingen voor risico pensioenfondsen	Omvang in € mln	% van totaal	Actief/ passief	Direct/ Indirect
Vastrentende waarden	11.920	56%		
Staatsobligaties wereldwijd	6.227	29%	Passief	Direct
Bedrijfsobligaties wereldwijd	1.029	5%	Actief	Direct
Hypotheken	887	4%	Actief	Direct
Hoogrenderende bedrijfsobligaties	1.078	5%	Actief	Direct
Staatsobligaties uit opkomende markten	1.050	5%	Actief	Direct
Liquiditeiten	1.649	8%	Actief	Direct / indirect
Zakelijke waarden	9.264	44%		
Aandelen	6.533	31%	Passief	Direct
Onroerend goed	2.728	13%	Actief / passief	Direct / indirect
Private equity	3	0%	Actief	Indirect
Valuta-afdekking	3	0%	Nvt	Direct
Rente- en inflatie-afdekking	87	0%	Nvt	Direct
Totaal	21.274²⁹	100%		

Bestanddelen van vermogensbeheerkosten

Het Fonds heeft het beheer van de beleggingen uitbesteed aan de vermogensbeheerder BlackRock. De kosten voor dit beheer worden aan het Fonds gefactureerd. De beheervergoeding betreft een vast percentage per gedeelte van het beheerd vermogen. Dit percentage is onder meer gebaseerd op de beleggingscategorie en beleggingsstijl zoals opgenomen in de tabel.

²⁹ Betreft de beleggingen voor risico pensioenfondsen ultimo 2019 zoals opgenomen in de balans in de jaarrekening (€ 24.182) gesaldeerd met de beleggingen (derivaten) met een negatieve waarde (€ 2.533 miljoen) en de terugbetalingsverplichting uit hoofde van ontvangen liquiditeitenonderpand (€ 375 miljoen).

Voor fiduciair beheer, zoals aanstelling en monitoring van externe beheerders, risico-management, vermogensbeheeradministratie en advisering, is met BlackRock een aparte vergoeding afgesproken. Dit betreft een vast percentage over het totaal beheerd vermogen.

De directe onroerendgoedportefeuille van € 1 miljoen (onderdeel van de post 'Onroerend goed' in de tabel) wordt door het Fonds zelf beheerd. De vermogensbeheerkosten hiervan hebben onder meer betrekking op interne kosten en externe advieskosten.

Vanaf 2011 belegt het Fonds eveneens in onroerendgoedfondsen met een wereldwijd mandaat. Liquiditeiten die bestemd zijn voor beleggingen in onroerendgoedfondsen worden (tijdelijk) belegd in beursgenoteerd onroerend goed.

Eind 2019 belegde het Fonds voor een marktwaarde van € 1.886 miljoen (eind 2018: € 1.790 miljoen) in geldmarktfondsen. De kosten voor het beheer van deze geldmarktfondsen alsmede andere kosten zoals bewaarkosten en administratiekosten, zijn bepaald op basis van de prospectussen en jaarrekeningen van deze fondsen, en zijn opgenomen onder de vermogensbeheerkosten.

Ook de kosten van andere beleggingsfondsen waarin het Fonds belegt, zijn opgenomen onder vermogensbeheerkosten. De beleggingen in private equity met een totale marktwaarde ultimo 2019 van € 3 miljoen (eind 2018: € 4 miljoen) kennen een zogenoemde 'fonds-van-fondsen-structuur'. Dit betekent dat het Fonds niet direct belegt in beleggingstitels maar in fondsen die op hun beurt beleggen in onderliggende beleggingsfondsen. De vermogensbeheerkosten in deze onderliggende fondsen zijn over het algemeen niet inzichtelijk en vaak niet beschikbaar. Daarom heeft het Fonds de vermogensbeheerkosten in onderliggende private equity-fondsen geschat op basis van informatie van de Pensioenfederatie. Dit betreft 2% van het gemiddeld beheerd vermogen voor beleggingen in venture capital en 1,65% voor overige private equity strategieën.

Onder vermogensbeheerkosten zijn tevens de kosten voor bewaring en administratie van de beleggingen opgenomen.

Tenslotte zijn onder de vermogensbeheerkosten nog diverse andere kosten opgenomen die direct verband houden met vermogensbeheer dan wel geheel of gedeeltelijk toe te rekenen zijn aan vermogensbeheer. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om advieskosten en interne kosten van het Fonds waaronder personeelskosten. Daarnaast omvatten de vermogensbeheerkosten de aan vermogensbeheer toe te rekenen kosten van het Algemeen Bestuur en het Bestuursbureau alsmede een deel van de toezichtskosten, kosten voor financieel beheer en projectkosten.

De wijze waarop vermogensbeheerkosten hiervoor zijn gepresenteerd, is gebaseerd op de aanbevelingen van de Pensioenfederatie. Deze aanbevelingen wijken af van de regels voor de presentatie van de vermogensbeheerkosten in de jaarrekening (zie toelichting [11] Beleggingsresultaten voor risico pensioenfondsen op pagina 155).

Ontwikkeling van de vermogensbeheerkosten

Ten opzichte van 2018 zijn de vermogensbeheerkosten met € 2,3 miljoen toegenomen. De belangrijkste ontwikkelingen die hiertoe hebben geleid zijn:

1. De toename van het gemiddeld belegd vermogen van € 19,4 miljard in 2018 naar € 20,4 miljard in 2019. Omdat de meeste vermogensbeheerkosten een percentage bedragen van het belegd vermogen, nemen de vermogensbeheerkosten in absolute zin automatisch toe als het belegd vermogen toeneemt. De toename van het belegd vermogen in 2019 heeft geleid tot een toename van ongeveer € 2,6 miljoen in de vermogensbeheerkosten.
2. Binnen het belegd vermogen is in 2019 sprake geweest van verschuivingen die impact hebben op de vermogensbeheerkosten. De beleggingen in 'indirect onroerend goed' zijn gemiddeld genomen toegenomen met ongeveer € 250 miljoen. Deze beleggingscategorie kent relatief hoge vermogensbeheerkosten. Verdere opbouw van deze beleggingscategorie heeft geleid tot € 0,4 miljoen extra vermogensbeheerkosten verrekend met het rendement, en tot € 0,8 miljoen extra beheerkosten 'separaat vermeld in jaarrekening';
3. Daar staat tegenover dat een incidentele btw bate heeft geleid tot een afname van de vermogensbeheerkosten van € 1,3 miljoen.
4. Overige wijzigingen in de portefeuille leidden tot een verdere afname van ongeveer € 0,2 miljoen.

2.7.3 Transactiekosten

Achtergrond en totstandkoming

Transactiekosten zijn de kosten die gemaakt moeten worden om een (beleggings-) transactie tot stand te brengen en uit te voeren. Dit zijn over het algemeen geen kosten die aan de vermogensbeheerder worden betaald, maar kosten die bijvoorbeeld aan de beurs of aan een broker moeten worden betaald. Het verkrijgen van inzicht in deze kosten is niet eenvoudig omdat wereldwijd gewerkt wordt met zogenoemde 'netto' prijzen. Dit betekent dat de transactiekosten zijn 'verborgen' in de transactiepreizen.

Om een indicatie te geven van deze transactiekosten wordt veelal gebruik gemaakt van schattingen. Het gaat dan met name om transacties in vastrentende waarden en bepaalde derivaten. Het Fonds heeft voor deze schattingen informatie gebruikt van de vermogensbeheerder. Omdat transactiekosten deel uitmaken van de transactiepreizen, is in het rendement reeds rekening gehouden met deze kosten.

Bestanddelen van de transactiekosten

De totale transactiekosten over 2019 bedroegen € 27,5 miljoen (2018: € 28,4 miljoen). € 25,8 miljoen (2018: € 26,5 miljoen) hiervan betreft schattingen. De verdeling van de totale kosten is als volgt:

- In- en uitstapkosten bij beleggingsfondsen: € 0,1 miljoen (2018: € 0,2 miljoen);
- Aan- en verkoopkosten bij directe beleggingen: € 15,0 miljoen (2018: € 15,3 miljoen);
- Transactiekosten bij onroerend goed: € 0,4 miljoen (2018: € 0,4 miljoen);
- Transactiekosten binnen beleggingsfondsen: € 12,0 miljoen (2018: € 12,5 miljoen).

Onder *in- en uitstapkosten bij beleggingsfondsen* zijn opgenomen de door de vermogensbeheerder geschatte instapkosten gemaakt bij de uitbreiding van de beleggingen in onroerendgoedfondsen.

Voor *aan- en verkoopkosten* bij aandelen- en futuretransacties zijn de werkelijk betaalde broker- en commissiekosten opgenomen voor een totaalbedrag van € 0,8 miljoen (2018: € 0,8 miljoen).

Het Fonds belegt ook in swaps. De hiermee gepaard gaande transactiekosten worden gedurende de looptijd van de swap verrekend met het rendement op de swap beleggingen.

De overige aan- en verkoopkosten hebben betrekking op vastrentende waarden en derivaten (valutatermijntransacties). Het grootste deel van deze kosten zijn door de vermogensbeheerders geschat door een gemiddeld transactiekosten-percentage te relateren aan het werkelijke totale transactievolume (in euro's) per beleggingscategorie in 2019.

De *transactiekosten bij onroerend goed* houden verband met de verkoop- en verhuurkosten van het directe onroerend goed en betroffen in 2019 onder meer makelaarscourtage. Ook de advieskosten gemaakt bij de selectie van onroerendgoedfondsen zijn opgenomen als transactiekosten onroerend goed.

De Pensioenfederatie beveelt aan dat tevens de *transactiekosten binnen de fondsbeleggingen* worden opgenomen, tenzij de fondsbeheerder deze niet beschikbaar heeft. De fondsbeheerders hebben deze gegevens verstrekt: in totaal gaat het om een bedrag van € 12,0 miljoen (2018: € 12,5 miljoen).

Ontwikkeling van de transactiekosten

De transactiekosten namen met € 0,9 miljoen licht af. De belangrijkste oorzaak is een lichte afname van de transactiekosten binnen onroerend goed fondsen (van € 12,1 miljoen in 2018 naar € 11,7 miljoen in 2019). Deze transactiekosten hangen samen met aankopen en verkopen van vastgoed-objecten die plaatsvinden binnen de tientallen fondsen waarin het Fonds belegt. Daarom zijn deze kosten volatiel van aard.

2.7.4 Kosten per beleggingscategorie

Bovenstaande vermogensbeheerkosten en transactiekosten kunnen toegerekend worden aan de verschillende beleggingscategorieën waarin het Fonds belegt. In de navolgende tabel is hiervan een overzicht gegeven:

	2019		2018		2017	
Beleggingscategorie	Vermogens beheer- kosten	Transactie kosten	Vermogens beheer- kosten	Transactie kosten	Vermogens beheer- kosten	Transactie kosten
Vastrentende waarden	13,0	6,7	11,7	7,0	14,0	12,7
Aandelen	2,0	0,8	2,0	0,7	2,1	1,6
Onroerend goed	21,4	12,2	20,1	12,8	12,8	4,6
Grondstoffen	-	-	-	-	-	-
Alternatieven: Private Equity	0,1	0,0	0,2	0,0	0,3	0,5
Hedgefonds	-	-	-	-	-	-
Overige beleggingen	0,8	0,3	0,7	0,4	1,0	0,4
Overlay beleggingen	2,1	7,5	1,9	7,5	1,9	8,3
Niet te alloceren aan een beleggingscategorie	9,8	-	10,3	-	10,8	-
Totaal	49,2	27,5	46,9	28,4	42,9	28,1

Bovenstaande indeling is ontleend aan de indeling die DNB jaarlijks uitvraagt bij pensioenfondsen. De beleggingen in private equity staan in de jaarrekening onder de categorie overige beleggingen. In bovenstaande tabel betreffen de overige beleggingen de liquiditeiten in de diverse portefeuilles inclusief de beleggingen in geldmarktfondsen.

Onder de kosten die niet te alloceren zijn aan een beleggingscategorie vallen bijvoorbeeld het bewaarloon, de kosten van het fiduciair beheer door de vermogensbeheerder en algemene kosten, zoals advieskosten, accountantskosten, toezichtskosten en personeelskosten.

Voor een toelichting op de ontwikkeling van de vermogensbeheer- en transactiekosten per beleggingscategorie wordt verwezen naar paragraaf 2.7.2 'Vermogensbeheerkosten' respectievelijk naar paragraaf 2.7.3 'Transactiekosten'.

2.7.5 Vergelijking van de vermogensbeheerkosten met andere pensioenfondsen

Het Fonds heeft deelgenomen aan de CEM Benchmarking vergelijking van vermogensbeheerkosten over het jaar 2018. CEM Benchmarking is een onafhankelijk

Canadees instituut voor kosten- en rendementsbenchmarking. Het CEM rapport over het jaar 2019 komt pas eind 2020 beschikbaar en is dus niet opgenomen in dit bestuursverslag.

Het CEM rapport geeft een vergelijking van Philips Pensioenfonds met een peer groep. In de peer groep zitten Nederlandse pensioenfondsen met een vergelijkbare omvang.

Uitkomsten van de vergelijking

De vermogensbeheerkosten van het Fonds bedroegen over 2018 0,24% van het gemiddeld belegd vermogen, versus de mediaan van de Nederlandse peer groep van 0,33%. De mediaan van alle Nederlandse deelnemers aan CEM bedraagt 0,41%. De vermogensbeheerkosten van Philips Pensioenfonds zijn dus relatief laag. Bij deze vergelijking is echter geen rekening gehouden met verschillen tussen pensioenfondsen voor wat betreft fondsomvang, beleggingsmix en beleggingsstijl.

CEM heeft daarnaast benchmark kosten berekend (met behulp van peer groep data) die wél zijn gecorrigeerd voor fondsomvang en beleggingsmix. Dit is voor Philips Pensioenfonds een meer realistische benchmark. Over 2018 bedroegen de benchmark kosten 0,27%. PPF lag daar dus 0,03% procentpunt onder. De oorzaak hiervan is voornamelijk dat Philips Pensioenfonds in vergelijking met de Nederlandse peer groep in hogere mate passief belegt in plaats van actief, en dat het Fonds lagere beheervergoedingen heeft bedongen dan andere pensioenfondsen in de peer groep.

2.7.6 Relatie van de vermogensbeheerkosten met fondsrendement en risicoprofiel

In de hiernavolgende tabel worden de vermogensbeheer- en transactiekosten weergegeven in relatie tot het rendement van het Fonds:

	2019	2018	2017
Bruto rendement	16,86%	-2,19%	6,00%
Vermogensbeheerkosten (verrekend met rendement) ³⁰	-0,09%	-0,09%	-0,05%
Transactiekosten (verrekend met rendement)	-0,13%	-0,15%	-0,15%
Gerapporteerd rendement (in jaarverslag) ³¹	16,64%	-2,43%	5,80%
Vermogensbeheerkosten (separaat vermeld in jaarrekening) ²⁸	-0,15%	-0,15%	-0,17%
Transactiekosten (separaat vermeld in jaarrekening)	-0,00%	-0,00%	-0,00%
Netto rendement	16,49%	-2,58%	5,63%

De vermogensbeheerkosten hangen samen met de beleggingsstrategie die een fonds hanteert, en de wijze waarop deze strategie wordt vertaald naar beleggingsmandaten. In het algemeen kan men stellen dat standaard beleggingscategorieën als staatsobligaties en aandelen lagere kosten met zich meebrengen dan alternatieve beleggingscategorieën als indirect onroerend goed, private equity en hedge fondsen.

Vermogensbeheerkosten hangen ook samen met de wijze waarop de beleggingsstrategie wordt geïmplementeerd. Het Fonds hanteert als beleggingsprincipe dat passief wordt belegd tenzij het Fonds verwacht dat de extra kosten die gepaard gaan met actief beheer meer dan gecompenseerd worden door een hoger verwacht rendement, of een passieve implementatie niet mogelijk is. Er vindt dus een afweging plaats of de extra kosten van actief beheer opwegen tegen het verwachte extra rendement dat actief beheer oplevert. Deze aanpak heeft tot gevolg dat het grootste deel van het vermogen van het Fonds passief wordt belegd.

Vergeleken met andere pensioenfondsen zijn de vermogensbeheerkosten van Philips Pensioenfonds laag. Dit kan deels verklaard worden door de hoofdzakelijk passieve invulling van de portefeuille. Daarnaast speelt het feit dat niet of nauwelijks wordt belegd in private equity en hedge fondsen een rol.

³⁰ De vermogensbeheerkosten (verrekend met rendement) opgeteld bij de vermogensbeheerkosten (separaat vermeld in de jaarrekening) is gelijk aan het totaal aan vermogensbeheerkosten (als percentage van het gemiddeld belegd vermogen).

³¹ Het gerapporteerde rendement is berekend op basis van werkelijke cijfers. Het in deze tabel vermelde bruto rendement en netto rendement zijn van dit gerapporteerde rendement afgeleid.

2.8 Verwachtingen 2020

In deze paragraaf worden verschillende verwachte ontwikkelingen in 2020 aangestipt.

Invloed van coronacrisis

- De coronacrisis heeft geen invloed op de uitbetaling van de pensioenen*

Ondanks de coronacrisis worden alle pensioenen gewoon uitbetaald, en op korte termijn (dit jaar) heeft de crisis ook geen invloed op de hoogte van de pensioenen. De dekkingsgraad van het Fonds heeft helaas wel zwaar te lijden onder de crisis. De wereldeconomie staat onder druk door het coronavirus. Beleggers maken zich zorgen over de economische gevolgen en daardoor zijn financiële markten hard onderuitgegaan. De onrust en de daarna door overheden en centrale banken genomen maatregelen hebben ook invloed op de rentestand. Daardoor is de dekkingsgraad van Philips Pensioenfonds sinds eind 2019 aanzienlijk gedaald.

Het Bestuur volgt de huidige marktontwikkelingen op de voet, maar blijft zich richten op de lange termijn. Aangenomen mag worden, dat indien het virus bedwongen is, ook de economische activiteit in de wereld weer op gang zal komen en de financiële markten zich geleidelijk gaan herstellen. In dat geval zal ook de dekkingsgraad van het Fonds weer gaan stijgen. Hoe snel en in welke mate de economie zal herstellen is uiteraard onbekend. De onzekerheid is op dit moment groot. De actuele dekkingsgraad van het Fonds lag ultimo april 2020 rond de 105%. Als die situatie niet verbetert, zal ook de beleidsdekkingsgraad zich over een klein jaar ergens rond de 105% bevinden. Er moet ernstig rekening mee gehouden worden dat de beleidsdekkingsgraad van het Fonds de komende jaren niet hoog genoeg zal zijn, dat wil zeggen boven de 110%, om de pensioenen gedeeltelijk te kunnen verhogen. Ook is de kans flink toegenomen dat de beleidsdekkingsgraad van Philips Pensioenfonds onder de 100% komt te liggen. Als dat gebeurt, komt de vraag aan de orde of de pensioenen verlaagd moeten worden. Dat is een vraagstuk dat voor veel pensioenfondsen speelt. En waarover ook de politiek zich buigt, mede tegen de achtergrond van een mogelijk nieuw pensioenstelsel. Uiteraard zal het Bestuur ook die ontwikkelingen laten meewegen als een mogelijke verlaging van de pensioenen aan de orde komt. Maar het kan ook zo zijn dat de wereldeconomie zich nog dit jaar weer herstelt, waardoor de dekkingsgraad weer voldoende stijgt. In dat geval is verlaging van de pensioenen ook in het huidige stelsel niet aan de orde. En bij een hele snelle stijging van de dekkingsgraad kan zelfs gedeeltelijke indexatie weer in beeld komen. We weten niet hoe het gaat lopen, de onzekerheid is onverminderd groot.
- Herstelplan*

De beleidsdekkingsgraad lag op 31 maart 2019 (118,7%) onder het vereiste niveau (118,74%). Hiermee bevond het Fonds zich op dat moment in een tekortsituatie. In verband daarmee is eind juni 2019 een herstelplan ingediend bij DNB. Dit herstelplan is goedgekeurd door DNB. Ultimo 2019 was nog steeds sprake van een tekortsituatie. Eind maart 2020 is daarom een geactualiseerd herstelplan bij DNB ingediend. Aangezien dit plan is gebaseerd op de beleidsdekkingsgraad van het Fonds ultimo 2019, is de herstelperiode relatief kort, circa 1 jaar. Als gevolg van de coronacrisis

bevond de actuele dekkingsgraad van het Fonds zich ultimo april 2020 rond de 105%. Als die situatie langer aanhoudt, zal het Fonds uiteraard langer in een tekortsituatie blijven, dan de periode van 1 jaar die nu uit het geactualiseerde herstelplan blijkt.

- *Maatregelen bij Philips Pensioenfonds*
Philips Pensioenfonds houdt zich aan de maatregelen van de overheid. Zo wordt vanuit huis gewerkt als dat redelijkerwijs mogelijk is. Het Bestuur en het Crisisteam van Philips Pensioenfonds volgen de ontwikkelingen op de voet.
De pensioenuitvoering en het vermogensbeheer van Philips Pensioenfonds zijn uitbesteed. Daarom wordt nauwlettend gevolgd of onze pensioenuitvoerder en vermogensbeheerder voldoende doen om in te spelen op de steeds veranderende situatie. Deze partijen houden op hun beurt het Fonds dagelijks op de hoogte van maatregelen die zij nemen. Deze maatregelen zijn erop gericht om te zorgen dat de belangrijke processen doorgaan en de dienstverlening voor deelnemers op peil blijft. Tot nu toe (medio mei 2020) hebben deze maatregelen het beoogde effect gehad.

Beleggingen

- *Herbeleggen cash-allocatie en meer spreiding aanbrengen in LDI-portefeuille*
In het begin van 2020 heeft Philips Pensioenfonds besloten zijn beleggingsmix aan te passen. De cash-beleggingen zullen worden afgebouwd en er zal meer spreiding aangebracht worden in de LDI-portefeuille. Sinds begin 2017 heeft Philips Pensioenfonds een cash-belegging van 7,5% van de asset allocatie. Het aanhouden van cash beschermt de dekkingsgraad als de rente stijgt, of gedurende een crisis. Zonder deze cashpositie zou de dekkingsgraad van het Fonds tijdens de coronacrisis nog verder zijn weggezakt. Maar in de regel blijft het rendement van cash achter bij het rendement van andere beleggingscategorieën. Om deze reden heeft Philips Pensioenfonds besloten om de cash-beleggingen terug te brengen naar 1% van de asset allocatie. Het vrijgekomen vermogen zal herbelegd worden in meerdere beleggingscategorieën waar Philips Pensioenfonds reeds in belegt. Op deze manier wordt het beleggingsrisico zo goed mogelijk gespreid.
- *Negatief beleggingsrendement in eerste kwartaal 2020 door uitbraak coronavirus*
Door de uitbraak van het coronavirus had Philips Pensioenfonds in de eerste drie maanden van het jaar een negatief rendement op zijn beleggingsportefeuille. Om verspreiding van het coronavirus te stoppen, zijn overheden wereldwijd gedwongen zware beperkingen op te leggen aan het sociaal/economische verkeer. Dit heeft ertoe geleid dat de wereldeconomie in een diepe recessie terecht is gekomen. Hierdoor zijn financiële markten onder druk komen te staan. De rendementen op de portefeuilles met aandelen en beursgenoteerd vastgoed waren het meest negatief. Beleggingen in hoogrenderende bedrijfsobligaties (High Yield) en beleggingen in staatsobligaties van opkomende landen (EMD) kregen ook harde klappen te verwerken. Door de onzekerheid omtrent de uitbraak van het coronavirus daalde de lange rente. Hierdoor was het rendement op de portefeuille met staatsobligaties positief. Ook de beleggingen in hypotheek lieten een licht positief rendement zien.
- *Nieuwe ontwikkelingen op het gebied van verantwoord beleggen*

Philips Pensioenfonds gaat het beleggingsbeleid koppelen aan de duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG's) van de Verenigde Naties. Daarvoor wordt een deelnemersonderzoek uitgevoerd. Daarnaast werkt Philips Pensioenfonds aan de implementatie van het convenant voor verantwoord beleggen door pensioenfonds. Meer informatie hierover is opgenomen in paragraaf 2.3.3 'ESG-beleid'.

Pensioenen

- *Transitie naar nieuwe pensioenuitvoerder*
Vanaf 1 januari 2021 gaat pensioenbeheerder Blue Sky Group de administratie van de pensioenen verzorgen, evenals de informatievoorziening aan deelnemers. Begin april 2020 is de overeenkomst voor deze dienstverlening getekend. Tot 1 januari 2021 blijft de huidige pensioenbeheerder, PGGM, de administratie van de pensioenen verzorgen. Gedurende het jaar 2020 wordt de transitie voorbereid. De transitie naar een nieuwe pensioenbeheerder is een belangrijk en veelomvattend proces. Het zal projectmatig worden aangepakt onder uiteindelijke verantwoordelijkheid van het Algemeen Bestuur van het Fonds. Het Fonds stelt alles in het werk om ervoor te zorgen dat de overgang voor deelnemers zo geruisloos mogelijk verloopt en eventueel ongemak tot een minimum wordt beperkt.
- *Nieuw pensioenstelsel*
Kort na de vaststelling van dit jaarverslag, wordt een hoofdlijnennotitie over de uitwerking van het nieuwe pensioenstelsel verwacht. Uiteraard gaat Philips Pensioenfonds hiermee aan de slag. Allereerst door de mogelijke gevolgen van die notitie voor Philips Pensioenfonds en de aangesloten ondernemingen in kaart te brengen. Daarnaast door de aangesloten ondernemingen en de vakbonden te ondersteunen bij alle keuzes die in het kader van de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel gemaakt zullen moeten worden, te beginnen bij de keuze voor de contractvariant: de doorontwikkeling van de verbeterde premieregeling, of de variant met meer collectieve elementen. Verder zal Philips Pensioenfonds via de Pensioenfederatie zijn bijdrage blijven leveren aan de beantwoording van de vragen die ook na het verschijnen van de hoofdlijnennotitie over de uitwerking van het nieuwe pensioenstelsel nog beantwoord zullen moeten worden.

Organisatie Philips Pensioenfonds

- *Aantal medewerkers*
Verwacht wordt dat in 2020 het aantal medewerkers van het Fonds ongeveer gelijk blijft.
- *Verkiezingen Algemeen Bestuur*
In de tweede helft van 2020 worden verkiezingen gehouden voor twee gepensioneerd leden binnen het Algemeen Bestuur.

Eindhoven, 26 mei 2020

Het Algemeen Bestuur

3 Intern toezicht

Algemeen

Het Bestuur van Philips Pensioenfonds is ingericht als one tier board volgens het omgekeerd gemengd model. De one tier board wordt gekenmerkt door het, binnen één bestuur, hebben van uitvoerend en niet-uitvoerend bestuurders met ieder (deels) eigen taken.

De invulling van het intern toezicht bij Philips Pensioenfonds is binnen het omgekeerd gemengd bestuursmodel belegd bij het Niet-Uitvoerend Bestuur.

Het Niet-Uitvoerend Bestuur heeft op grond van artikel 104, lid 2 van de Pensioenwet naast zijn bestuurlijke taken, waarbij ruimhartige delegatie aan het Uitvoerend Bestuur plaatsvindt, tot taak toezicht te houden op:

- Het beleid van het Bestuur (Algemeen Bestuur en Uitvoerend Bestuur)
- De uitvoering van het beleid door het Uitvoerend Bestuur
- De algemene gang van zaken in het Fonds

Het Niet-Uitvoerend Bestuur is onder meer belast met het toezien op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging. In 2019 heeft het Niet-Uitvoerend Bestuur viermaal separaat vergaderd en heeft de voorzitter van het Niet-Uitvoerend Bestuur vrijwel wekelijks overleg gehad met (de voorzitter van) het Uitvoerend Bestuur.

De wijze waarop het intern toezicht bij Philips Pensioenfonds is ingevuld, is vastgelegd in een interne beleidsnotitie over intern toezicht en mede verankerd in de vaste agenda die het Niet-Uitvoerend Bestuur hanteert voor zijn overleggen. Aan de genoemde beleidsnotitie liggen naast de wettelijke bepalingen omtrent intern toezicht, ook onder meer de VITP Toezicht code en de Code Pensioenfonds ten grondslag.

Bij het uitoefenen van zijn toezichtsrol wordt het Niet-Uitvoerend Bestuur bijgestaan door de Auditcommissie.

Het Niet-Uitvoerend Bestuur legt (periodiek) verantwoording af over de uitoefening van het intern toezicht aan het Verantwoordingsorgaan, aan de aangesloten werkgevers en in dit bestuursverslag.

De invulling van het intern toezicht bij Philips Pensioenfonds is ingericht langs de volgende lijnen:

- In het kader van haar toezichtsrol vergadert het Niet-Uitvoerend Bestuur periodiek separaat. In de agenda voor die vergaderingen komen alle toezichtsonderwerpen die de wet aan het Niet-Uitvoerend Bestuur toewijst aan de orde. In 2019 vonden 4 van dergelijke Niet-Uitvoerend Bestuur-vergaderingen plaats.
- De organisatie en de processen zijn zodanig ingericht dat er de nodige 'checks and balances' zijn, dat er voldoende 'countervailing power' is tussen enerzijds het Niet-Uitvoerend Bestuur en anderzijds het Uitvoerend Bestuur en dat er waarborgen zijn voor integer handelen.
- Het Uitvoerend Bestuur rapporteert over de aan hem gedelegeerde taken aan het Niet-Uitvoerend Bestuur. Het Niet-Uitvoerend Bestuur hanteert hierbij een kritische grondhouding jegens het Uitvoerend Bestuur.
- Het Niet-Uitvoerend Bestuur verlaat zich niet alleen op rapportages van het Uitvoerend Bestuur, maar gebruikt, wanneer wenselijk geacht, ook rapportages van onafhankelijke derden bij zijn oordeelsvorming.

- Het Niet-Uitvoerend Bestuur laat zich, afgezien van de ondersteuning door de Auditcommissie, waar nodig ook door derden ondersteunen bij de uitoefening van zijn toezichtstaken.
 - Het Niet-Uitvoerend Bestuur heeft overleg met en legt verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan over de uitoefening van het intern toezicht.
- Op de taken van de Auditcommissie en de rol van het Verantwoordingsorgaan wordt verderop in deze paragraaf nog teruggekomen.

Informatievoorziening aan het Niet-Uitvoerend Bestuur

Om goed toezicht te kunnen houden op het beleid van het Algemeen Bestuur en het Uitvoerend Bestuur, de uitvoering van het beleid door het Uitvoerend Bestuur en de algemene gang van zaken binnen het Fonds, is een goede informatievoorziening van essentieel belang.

Informatie over het beleid van het Algemeen Bestuur ontvangen de Niet-Uitvoerend Bestuurders reeds uit hoofde van hun functie als lid van het Algemeen Bestuur.

Informatie over het beleid van het Uitvoerend Bestuur, de uitvoering van het beleid door het Uitvoerend Bestuur en de algemene gang van zaken verkrijgt het Niet-Uitvoerend Bestuur onder meer door:

- het Uitvoerend Bestuur schriftelijke rapportages te laten uitbrengen. Dit kunnen zowel reguliere rapportages zijn, als bijzondere rapportages, bijvoorbeeld in het kader van het uitdiepen van een bepaald toezichtsthema (zie verderop in deze paragraaf). De reguliere rapportages (maand- en kwartaalrapportages) worden behandeld tijdens de vergaderingen van het Algemeen Bestuur. Onderdelen van de kwartaalrapportages worden daarnaast uitvoerig besproken in de Auditcommissie.
- het Uitvoerend Bestuur mondeling te laten rapporteren, onder meer tijdens vergaderingen van het Algemeen Bestuur, vergaderingen van de Auditcommissie en bij tussentijdse contacten tussen (de voorzitters van) het Niet-Uitvoerend Bestuur en het Uitvoerend Bestuur.
- onafhankelijke externe partijen te laten rapporteren over de algemene gang van zaken binnen het Fonds en de door het Uitvoerend Bestuur uitgevoerde activiteiten.
- de Auditcommissie te laten kijken naar onder meer de risicobeheersing van het Fonds, de operationele risicomanagementprocessen, de administratieve organisatie en eventuele andere onderwerpen, bijvoorbeeld in het kader van een toezichtsthema.
- tweemaal per jaar een gesprek te hebben met de afdeling Integraal Risicomanagement. Integraal Risicomanagement toetst en adviseert onafhankelijk over de eerstelijns risicomanagement-activiteiten, met als doel te bewerkstelligen dat het Fonds alle risico's voldoende beheerst.

Uitoefening van het intern toezicht - algemeen

In zijn algemeenheid is de doelstelling van het intern toezicht om vast te stellen dat datgene waarop toezicht wordt uitgeoefend, voldoet aan bepaalde, van tevoren vastgestelde eisen of criteria. Hieronder wordt dit per toezichtgebied beschreven.

Het beleid van het Algemeen Bestuur en het Uitvoerend Bestuur

In de Pensioenwet wordt vermeld dat het Niet-Uitvoerend Bestuur in ieder geval moet toezien op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging. Het beleid moet, met andere woorden, zorgvuldig en evenwichtig zijn.

In de Niet-Uitvoerend Bestuur-vergaderingen blikt het Niet-Uitvoerend Bestuur onder meer terug op de genomen besluiten. Hierbij wordt zowel inhoudelijk gekeken (kwaliteit besluitvorming) als naar de wijze waarop de besluiten zijn voorbereid en uitgevoerd. Het Niet-Uitvoerend Bestuur heeft geconcludeerd dat de vaststelling van het beleid in 2019 zorgvuldig en evenwichtig heeft plaatsgevonden. Het NUB heeft hiertoe een selectie van besluiten onder de loep genomen, waaronder:

Tender pensioenuitvoering

In 2019 heeft Philips Pensioenfonds het traject van de tender voor de pensioenuitvoering verder doorlopen. Het Niet-Uitvoerend Bestuur heeft gekeken naar de zorgvuldigheid van de processen van voorbereiding, RFI en RFP alsmede de selectie met betrekking tot de tender. Daarbij is tevens vastgesteld dat de verschillende invalshoeken en argumenten ruim aan de orde zijn gekomen. Er zijn diverse externe deskundigen ingeschakeld ten behoeve van het verkrijgen van additionele expertise, analyses en verrijking van de afwegingen. Om elke mogelijke (schijn van) belangenverstrengeling te voorkomen heeft de voorzitter van het Algemeen Bestuur, de heer Wijmenga, geen enkele betrokkenheid gehad bij het vraagstuk inzake de toekomstige pensioenuitvoering. Dit in verband met zijn commissariaat bij Achmea, een belangrijke aanbieder van pensioenadministratiediensten in de Nederlandse markt. De (voorzitters)rol van de heer Wijmenga werd in deze overgenomen door de vice-voorzitter van het Algemeen Bestuur, de heer Mangelmans (zie voor een nadere toelichting paragraaf 2.4.6 'Selectieproces keuze pensioenuitvoerder'). Het Niet-Uitvoerend Bestuur is van oordeel dat de besluitvorming over de voorkeurspartij zorgvuldig en op een zeer afgewogen manier heeft plaatsgevonden. Ook heeft het Niet-Uitvoerend Bestuur zich positief uitgesproken over de besluiten die het Uitvoerend Bestuur heeft genomen (waaronder het aantrekken van externe adviseurs en het opzetten van een projectteam).

Implementatie van de IORP II-regelgeving

Het Niet-Uitvoerend Bestuur heeft zich positief uitgesproken over de wijze waarop het Uitvoerend Bestuur de opdracht van het Algemeen Bestuur om de IORP II-regelgeving te implementeren, heeft uitgevoerd en over de besluiten die het Uitvoerend Bestuur in het kader van deze opdracht heeft genomen (waaronder het vaststellen van de (concept) charters voor de sleutelfunctiehouders en het vaststellen van de geschiktheid van de sleutelfunctiehouders). Over de door het Fonds gekozen lijn is afstemming gezocht met De Nederlandsche Bank (DNB). De documentatie terzake van de sleutelfunctiehouders is tijdig aangepast naar aanleiding van opmerkingen van DNB.

Uitvoeringsovereenkomsten

Het Niet-Uitvoerend Bestuur heeft stilgestaan bij de vraag of de besluitvorming door het Algemeen Bestuur over de Uitvoeringsovereenkomsten zorgvuldig heeft plaatsgevonden. Aanleiding hiervoor was het feit dat na de besluitvorming over de nieuwe pensioenregeling er geruime tijd is verstreken voordat de Uitvoeringsovereenkomsten tot stand zijn gekomen omdat er aanvullende punten kwamen van Philips en ook het Verantwoordingsorgaan

enkele opmerkingen had. Het Niet-Uitvoerend Bestuur heeft zich afgevraagd of een en ander voorzien had kunnen worden. Het Niet-Uitvoerend Bestuur is na zorgvuldig overleg tot de conclusie gekomen dat de vraag ontkennend beantwoord moet worden.

De uitvoering van het beleid door het Uitvoerend Bestuur

Het Niet-Uitvoerend Bestuur stelt vast of het beleid door het Uitvoerend Bestuur tijdig, juist, efficiënt en beheerst is uitgevoerd. Onder 'beheerst' is begrepen de vraag of er sprake is geweest van adequate risicobeheersing. Het Niet-Uitvoerend Bestuur wordt hierbij ondersteund door de Auditcommissie. Zo bespreekt de Auditcommissie in het kader van de risicobeheersing het risicobeeld, de risico controlematrix en de rapportage over incidenten. Deze onderwerpen staan iedere Auditcommissie-vergadering op de agenda. De Auditcommissie geeft hierover een terugkoppeling aan het Niet-Uitvoerend Bestuur. De genoemde onderwerpen maken tevens deel uit van de kwartaalrapportage. De kwartaalrapportage wordt integraal in de bestuursvergadering besproken. Het Niet-Uitvoerend Bestuur heeft in 2019 toezicht gehouden op de uitvoering van het beleid door het Uitvoerend Bestuur door onder andere:

- Het Uitvoerend Bestuur te bevragen over de stand van zaken van onderwerpen die het Uitvoerend Bestuur in uitvoering heeft.
- Tijdens vergaderingen van het Algemeen Bestuur vragen te stellen over de door het Uitvoerend Bestuur uitgebrachte kwartaalrapportages en door de Compliance Officer uitgebrachte integriteitsrisicorapportages.
- De Auditcommissie te laten rapporteren over haar bevindingen ten aanzien van de rapportages over risicobeeld, risico controle matrix en incidenten,
- Tussentijdse terugkopplingen van het Uitvoerend Bestuur over de implementatie van het beleid.

Het Niet-Uitvoerend Bestuur heeft geconcludeerd dat de uitvoering van de besluiten door het Uitvoerend Bestuur tijdig, efficiënt en beheerst heeft plaatsgevonden. Het Niet-Uitvoerend Bestuur heeft hierbij specifiek gekeken naar de volgende onderwerpen:

Vereenvoudigingen pensioenregelingen

Het Niet-uitvoerend Bestuur is gedurende het jaar periodiek op de hoogte gesteld van de stand van zaken ten aanzien van de vereenvoudigingen van de pensioenregelingen (zie ook paragraaf 2.4.5 'Doorvoeren vereenvoudigingen in pensioenregeling'). Het Niet-Uitvoerend Bestuur is tevreden over de wijze waarop een en nader is afgewikkeld. Van de afwikkeling van de afschaffing van de prepensioneringsregeling zijn van deelnemers positieve geluiden vernomen. Het Niet-Uitvoerend Bestuur heeft het Uitvoerend Bestuur gevraagd om in 2020 een afrondende bespreking te agenderen.

Kostenraming en budget

Als onderdeel van zijn toezichtsrol heeft het Niet-Uitvoerend Bestuur vastgesteld dat door het Uitvoerend Bestuur de kosten goed zijn beheerst en bewaakt, ook in relatie tot het budget. Aanvullend op deze constatering heeft het Niet-Uitvoerend Bestuur eind 2019 aan het Uitvoerend Bestuur gevraagd om inzicht te geven in de inhoud van de activiteiten die het Uitvoerend Bestuur uitvoert ten aanzien van (het evalueren van) de fees van de

belangrijkste uitbestedingspartners. Het Uitvoerend Bestuur brengt dit in 2020 nader in kaart.

Kwartaalrapportages

Bij de bespreking van de kwartaalrapportages zijn opmerkingen gemaakt dan wel vragen gesteld over verschillende zaken, waaronder de performance van de uitbestedingspartners, de kosten, de beleggingen, de premiedekkingsgraden en ESG. Op een aantal van deze punten is naar aanleiding van opmerkingen van het Niet-Uitvoerend Bestuur actie ondernomen. Verder heeft het Niet-Uitvoerend Bestuur aan het Uitvoerend Bestuur verzocht om bepaalde informatie aan de kwartaalrapportage toe te voegen (meer in het bijzonder betreft dit informatie over hedging en liquiditeit).

Rapportages van de Auditcommissie over haar bevindingen ten aanzien van de rapportages over risicobeeld, risico controle matrix en incidenten

Tijdens de vergaderingen van de Auditcommissie zijn onder meer de door Integraal Risicomanagement onder eigen verantwoordelijkheid opgestelde rapportages risico controle matrix en incidenten besproken. Ook de onder verantwoordelijkheid van het Uitvoerend Bestuur opgestelde rapportages over het risicobeeld zijn in de AC aan de orde geweest. De Auditcommissie heeft haar bevindingen ten aanzien van deze rapportages aan het Niet-Uitvoerend Bestuur teruggekoppeld. De rapportages zijn tevens opgenomen in de kwartaalrapportages voor het Niet-Uitvoerend Bestuur.

Algemene gang van zaken in het Fonds

Op grond van artikel 143 van de Pensioenwet dient een pensioenfonds de organisatie zo in te richten, dat een beheerste en integere bedrijfsvoering is gewaarborgd.

In het kader van het toezicht op de algemene gang van zaken stelt het Niet-Uitvoerend Bestuur vast:

- of de bedrijfsvoering beheerst en integer is geweest;
- of het gedrag en de cultuur van de organisatie voldoen aan de daaraan door het Niet-Uitvoerend Bestuur gestelde eisen.

Het Niet-Uitvoerend Bestuur heeft in 2019 toezicht gehouden op de algemene gang van zaken door onder andere te kijken naar:

Bedrijfsvoering: de interne beheersing binnen het Fonds

In het kader van de jaarverslaglegging brengt de externe accountant jaarlijks een rapportage uit die onder meer ziet op de interne beheersing binnen het Fonds. De externe accountant heeft laten weten dat de kwaliteit van de interne beheersing van hoog niveau is. Ook ten aanzien van de punten die zien op de jaarlijkse (algehele) controle in het kader van de jaarverslaglegging, hebben de externe accountant en actuaire aangegeven geen materiële aanbevelingen te hebben.

Bedrijfsvoering: de integriteitsrisico-rapportage en de rapportages incidenten en risico controle matrix zijn in het Algemeen Bestuur besproken. Bij de bespreking van de rapportages in het Algemeen Bestuur, zijn de door het Niet-Uitvoerend Bestuur gestelde vragen beantwoord.

Bedrijfsvoering: zelfevaluatie

In oktober 2019 heeft de zelfevaluatie van het Algemeen Bestuur plaatsgevonden. Tijdens de zelfevaluatie is in het kader van de invulling van het intern toezicht stilgestaan bij het functioneren van de Auditcommissie en het Uitvoerend Bestuur. Het niet-uitvoerend Bestuur heeft aangegeven positief te zijn over het functioneren van beide gremia.

Bedrijfsvoering: beoordeling en remuneratie

Een delegatie van het Niet-Uitvoerend Bestuur is belast met de beoordeling en remuneratie van het Uitvoerend Bestuur en het Bestuursbureau. Deze delegatie geeft tijdens de vergaderingen van het Niet-Uitvoerend Bestuur een terugkoppeling over haar werkzaamheden. In dit kader is onder meer aan de orde geweest dat het Uitvoerend Bestuur beheerst optreedt voor wat betreft de beoordeling van medewerkers van het Bestuursbureau. Ook zijn stappen gezet met het in lijn brengen van de variabele beloning van enkele personen met de Code Pensioenfondsen (zie ook paragraaf 2.5.1 'Code Pensioenfondsen').

Bedrijfsvoering: afwikkeling vastgoedbelegging Symphony

Het Niet-Uitvoerend Bestuur is gedurende het jaar periodiek op de hoogte gesteld van de stand van zaken ten aanzien van de afwikkeling van de vastgoedbelegging Symphony. De stand van zaken is besproken en daarover zijn vragen gesteld. Het Niet-uitvoerend Bestuur heeft naar aanleiding daarvan geconcludeerd dat in deze kwestie alles wordt gedaan wat redelijkerwijs mogelijk is om tot een spoedige en tegelijkertijd zorgvuldige afwikkeling te komen.

Gedrag en cultuur: inzet van people beliefs voor toezicht op cultuur en gedrag

Begin 2019 is ingegaan op mogelijke manieren voor het Niet-uitvoerend Bestuur om onderzoek naar gedrag en cultuur binnen het Fonds als toezichtthema vorm te geven. Begin 2020 is het thema onderzocht door middel van een zogenoemde 'thermometer-benadering' en zijn enkele medewerkers van het Bestuursbureau geïnterviewd over de people beliefs.

Informatie over de bedrijfsvoering en over gedrag en cultuur wordt door het Niet-uitvoerend Bestuur ook verkregen via de gesprekken die een delegatie uit het Niet-uitvoerend Bestuur tweemaal per jaar heeft met de afdeling Integraal Risico Management van het Fonds.

Het Niet-uitvoerend Bestuur is van oordeel dat er sprake is van een beheerste en integere bedrijfsvoering en dat het gedrag en de cultuur van de organisatie voldoen aan de daaraan door het Niet-uitvoerend Bestuur gestelde eisen.

In het kader van de verantwoordelijkheid van het Niet-uitvoerend Bestuur voor het toezicht op de algemene gang van zaken in en rond het Fonds, is in 2019 een traject in gang gezet en doorlopen met als doel het functioneren van het Verantwoordingsorgaan en de interactie tussen Algemeen Bestuur en Verantwoordingsorgaan te optimaliseren. Dat heeft tot een sterk verbeterde onderlinge samenwerking geleid. Daarnaast is in 2019 de opzet van de agenda voor het Niet-uitvoerend Bestuur onder de loep genomen met als doel de agenda (nog) beter te laten aansluiten op de formele taken van het Niet-uitvoerend Bestuur en de

invulling die binnen het Fonds hieraan gegeven wordt. Dit heeft erin geresulteerd dat de agenda op enkele punten is aangepast.

Uitoefening van het intern toezicht – toezichtthema's

Het is uiteraard niet mogelijk ieder jaar (de uitvoering van) alle besluiten en de gehele bedrijfsvoering onder de loep te nemen. Daarom worden er jaarlijks toezichtthema's benoemd. De thema's kunnen betrekking hebben op alle drie de hiervoor genoemde toezichtterreinen. Daarnaast wordt ook gekeken naar thema's van de toezichthouder(s). De toezichtthema's worden bij aanvang van ieder kalenderjaar vastgesteld en besproken met het Verantwoordingsorgaan. Bij het vaststellen van de thema's kunnen ontwikkelingen bij het Fonds tot inspiratie dienen, maar ook externe ontwikkelingen of documenten als de Code Pensioenfondsen of de VITP Toezicht-code. Hetzelfde geldt voor communicatie van DNB of AFM. De toezichtthema's worden vooraf vastgesteld waarbij zo mogelijk ook wordt vastgesteld hoe het onderzoek naar de specifieke thema's op hoofdlijnen zal gaan plaatsvinden. Uitgangspunt bij het vaststellen van de toezichtthema's is dat alle aspecten van de bedrijfsvoering van tijd tot tijd aan de orde komen.

In 2019 zijn de volgende toezichtthema's door het Niet-Uitvoerend Bestuur onderzocht:

Uitvoering rebalancing beleid

Het Uitvoerend Bestuur heeft in de Auditcommissie een uitgebreide toelichting gegeven op de uitvoering van het rebalancing beleid. Het Niet-Uitvoerend Bestuur heeft aan de hand van de terugkoppeling van de Auditcommissie geconcludeerd dat rebalancing via een goed beheerst proces verloopt. In bijzondere situaties wordt door het Uitvoerend Bestuur adequaat gereageerd. Besluitvorming rondom rebalancing vindt op gedetailleerde en heldere wijze door het Uitvoerend Bestuur plaats binnen het geldende mandaat.

Fraudepreventie

Een van de risicomanagers van het Fonds heeft in de Auditcommissie uitvoerig toegelicht op welke wijze fraudepreventie binnen het Fonds is vormgegeven. Het Niet-Uitvoerend Bestuur heeft aan de hand van de terugkoppeling van de Auditcommissie geconcludeerd dat het frauderisico bij het Fonds op adequate wijze wordt beheerst en in lijn is met de risicobereidheid.

Niet liquide beleggingen

Tijdens de jaarlijkse opleidingsdagen van het Algemeen Bestuur heeft een opleiding 'illiquide asset classes' plaatsgevonden, begeleid door een deskundige van het Bestuursbureau en externe adviseurs. Tijdens deze deep dive werd onder andere gefocust op de beleggingscategorieën die al in de portefeuille van het Fonds zijn opgenomen (zoals hypotheek en indirect onroerend goed). Daarnaast werd, deels in de vorm van interactieve workshops, ingegaan op enkele nog niet in de portefeuille opgenomen illiquide beleggingscategorieën, zoals hefboomleningen en infrastructuur fondsen. Het Niet-Uitvoerend Bestuur is van mening dat de opleidingssessie een waardevolle bijdrage heeft geleverd aan het vergroten van het kennisniveau van het Niet-Uitvoerend Bestuur op het gebied van illiquide beleggingen.

Met betrekking tot de illiquide beleggingscategorieën die al in de portefeuille zijn opgenomen, heeft het Niet-Uitvoerend Bestuur vastgesteld dat deze beleggingen passen bij de beleggingsstrategie en doelstelling van het Fonds. De gerelateerde restrisco's worden hierbij voldoende onderkend, beheerst en gemonitord. De restrisco's zijn acceptabel.

In het Handboek Vermogensbeheer van het Fonds is een paragraaf 'evaluatie beleggingscategorieën' opgenomen. Als onderdeel van het periodieke evaluatieproces van nieuwe en bestaande beleggingscategorieën, rapporteert het Uitvoerend Bestuur jaarlijks aan het Algemeen Bestuur, al dan niet in combinatie met voorstellen tot aanpassing van het beleggingsbeleid. Op basis van deze rapportage kan het Niet-Uitvoerend Bestuur (en het Algemeen Bestuur) zich een oordeel vormen over de vraag in welke beleggingscategorieën het Fonds al dan niet wil beleggen en over de wijze waarop iedere beleggingscategorie wordt ingericht. Ook gedurende het jaar kan het evaluatieproces leiden tot bespreking/besluitvorming in het Algemeen Bestuur.

Datakwaliteit

Eind 2019 was er nog een DNB-onderzoek 'datakwaliteit' gaande bij de pensioenuitvoerder (PGGM). Mede op basis van de uitkomst van het DNB-onderzoek wordt gedefinieerd of er nog een aanvullende deep dive dient plaats te vinden en bij bevestigende beantwoording van deze vraag, wat de scope is van deze deep dive. Het toezichtthema 'datakwaliteit' loopt derhalve door in 2020.

Ondersteuning door de Auditcommissie

Het Niet-Uitvoerend Bestuur heeft een Auditcommissie ingesteld zoals bedoeld in de Pensioenwet. In het kader van het toezicht op de uitvoering van besluiten door het Uitvoerend Bestuur en op de algemene gang van zaken in het Fonds, is de ondersteuning die het Niet-Uitvoerend Bestuur krijgt van de Auditcommissie, van groot belang.

De Auditcommissie komt ten minste viermaal per jaar bijeen (voor de samenstelling en werkwijze van de Auditcommissie zie paragraaf 1.2.2 'Structuur'). In 2019 heeft de Auditcommissie vijfmaal vergaderd.

De kerntaken van de Auditcommissie bestaan uit:

- het ondersteunen van het Niet-Uitvoerend Bestuur bij het houden van toezicht op de risicobeheersing van het Pensioenfonds;
- het ondersteunen van het Niet-Uitvoerend Bestuur bij het houden van toezicht op het beleggingsbeleid en de risico's in het beleggingsbeleid van het Pensioenfonds;
- het ondersteunen van het Niet-Uitvoerend Bestuur bij het houden van toezicht op de financiële informatieverschaffing en de budgettering van het Pensioenfonds en het adviseren van het Niet-Uitvoerend Bestuur of het Algemeen Bestuur over deze onderwerpen.

De Auditcommissie diept enkele malen per jaar een door het Niet-Uitvoerend Bestuur aangewezen (beleggings)onderwerp uit (deep dive) en brengt de risico's daarvan in kaart. Over de uitkomsten van de deep dives wordt vervolgens gerapporteerd aan de Niet-

Uitvoerend Bestuurders die geen lid zijn van de Auditcommissie. De financiële informatieverstopping en de budgettering door het Pensioenfonds. De Auditcommissie:

- evalueert de administratieve organisatie
- monitort de afhandeling van inhoudelijke bevindingen in het accountantsverslag en het rapport van de certificerende externe actuaris

De kerntaken van de Auditcommissie zijn nader uitgewerkt in het reglement Auditcommissie. Verder spreekt de Auditcommissie met de externe accountant en certificerende actuaris over hun bevindingen naar aanleiding van de jaarlijkse controle van de jaarrekening. Tot slot adviseert de Auditcommissie het Algemeen Bestuur en/of het Niet-Uitvoerend Bestuur op verzoek over bepaalde onderwerpen. Deze adviserende rol staat los van de taken van de Auditcommissie in het kader van de ondersteuning van het Niet-Uitvoerend Bestuur bij de uitoefening van zijn toezichtstaken.

Verantwoording

Het Niet-Uitvoerend Bestuur legt (periodiek) verantwoording af over de uitoefening van het intern toezicht aan het Verantwoordingsorgaan, de werkgevers en in dit bestuursverslag.

De beoogde toezichtthema's voor het desbetreffende kalenderjaar, worden op voorhand besproken met het Verantwoordingsorgaan. Achteraf legt het Niet-Uitvoerend Bestuur verantwoording af over de uitoefening van het intern toezicht aan het Verantwoordingsorgaan. Eenmaal per jaar vindt er een specifiek toezichtoverleg tussen Niet-Uitvoerend Bestuur en Verantwoordingsorgaan plaats. Het toezichtoverleg wordt doorgaans gepland in het eerste kwartaal van het kalenderjaar. In het toezichtoverleg komt zowel de invulling van het intern toezicht in het afgelopen kalenderjaar als de thema's voor het komend kalenderjaar aan de orde.

Na afloop van het verslagjaar (medio februari 2020) heeft het Niet-Uitvoerend Bestuur over de invulling van het intern toezicht over 2019 verantwoording afgelegd aan het Verantwoordingsorgaan. Tevens is een vooruitblik gegeven op de toezichtthema's voor het lopende kalenderjaar.

4 Verantwoording

Oordeel Verantwoordingsorgaan 2019

1. Hoofdtaken verantwoordingsorgaan

Het Algemeen Bestuur (Bestuur) legt verantwoording af aan het Verantwoordingsorgaan (VO) over het beleid en de wijze waarop het is uitgevoerd. Concreet heeft het VO de bevoegdheid een algemeen oordeel te geven over het handelen van het Bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie waaronder de bevindingen van het Intern Toezicht (het niet-uitvoerend bestuur, NUB), over het door het Bestuur gevoerde beleid in het afgelopen kalenderjaar, evenals over beleidskeuzes voor de toekomst. Voorts legt ook het NUB als Intern Toezicht bij PPF verantwoording af aan het VO (en aan de werkgevers: Philips en Signify).

2. Activiteiten verantwoordingsorgaan 2019

Het VO vergaderde in 2019 onderling 12 keer, vijf keer met (een delegatie van) het Uitvoerend Bestuur (UB), één keer met het Intern Toezicht (NUB) en vier keer met het bestuur. Naast dit structurele overleg is er een aantal ad hoc vergaderingen geweest m.n. in het kader van de nieuwe pensioenovereenkomst met Philips en Signify. Het VO heeft ook overleg gevoerd met de externe accountant van het Fonds en de waarmede actuaire in het kader van de jaarverslaggeving 2018.

In het VO zijn de deelnemers en de pensioengerechtigden evenredig op basis van onderlinge getalsverhoudingen vertegenwoordigd: één lid gekozen door de werknemers, vier leden gekozen door de pensioengerechtigden. Verder zijn de aangesloten werkgevers vertegenwoordigd met één lid. De samenstelling van het VO staat vermeld op blz. [xx] van dit jaarverslag. In het voorjaar van 2019 zijn verkiezingen gehouden onder de gepensioneerden, op basis waarvan twee vertegenwoordigers zijn herkozen. Dit betroffen Jan Cuperus namens FNV en Ad Verhagen namens de Federatie van Philips Gepensioneerden.

In verband met het verstrijken van hun benoemingstermijn waren Peter Boost en Henk Hanneman aftredend en zijn twee nieuwe vertegenwoordigers, Eric Coutinho en Roland Takken, in hun plaats verkozen namens de Federatie van Philips Verenigingen van Gepensioneerden.

Het VO heeft uit zijn midden Eric Coutinho benoemd tot voorzitter en Ad Verhagen tot vicevoorzitter.

Verder is gedurende het verslagjaar het plaatsvervangend werkgeverslid Jurjen Jongma door Philips aangewezen als werkgeverslid (die de plaats innam van Gabriel van de Luitgaarden) en is een nieuw plaatsvervangend werkgeverslid Jan Hoogeveen aangewezen door Signify. Tot slot is ook Gerard den Otter van Signify als nieuw plaatsvervangend werknemerslid in overleg met Signify aangewezen door het werknemerslid.

Het VO wil deze gelegenheid gebruiken om alle vertrokken VO leden heel hartelijk te danken voor hun waardevolle inzet en professionaliteit gedurende meerdere jaren.

In de loop van het jaar is VO-Lid Christiane van der Wateren op haar verzoek ontheven van haar rol als secretaris VO en heeft Rick Crauwels van het bestuursbureau PPF zich bereid verklaard als ambtelijk secretaris deze rol over te nemen. Ook hen beiden zijn wij zeer erkentelijk voor hun beider rol.

Mede ten gevolge van de wisseling binnen het VO gedurende het lopende jaar heeft het VO aandacht besteed aan de vraag hoe de continuïteit maximaal te waarborgen. In dit verband is afgesproken gedurende de periode medio 2019-2020 extra inspanningen te plegen in opleiding en teambuilding binnen het VO, evenals in de samenwerking met de andere fondsorganen. Daartoe is een off site kennismakings-/opleidingssessie gedurende twee dagen gehouden. Ook zijn, naast de opleiding die het Philips Pensioenfonds organiseert voor bestuur en VO, cursussen gevolgd bij SPO (Fundament voor Verantwoordingsorganen) en zijn de periodieke bijeenkomsten van de Pensioenfederatie bijgewoond. In een aantal sessies met het bestuur is specifiek aandacht besteed aan hoe de samenwerking en interacties tussen het bestuur en het VO nog verder kunnen worden verbeterd. Als voorbeeld daarvan kan worden genoemd de verhelderende en verdiepende sessie die is gehouden tussen het NUB en het VO als voorbereiding op het afleggen van verantwoording over het gevoerde toezicht door het NUB over 2019.

Het VO kijkt met positieve verwachtingen uit naar het verder intensiveren van de onderlinge relaties met behoud van ieders rol en verantwoordelijkheid, met aandacht voor de te volgen procedures in het bijzonder waar het gaat om de VO-adviesrol.

3. Uitgebrachte adviezen 2019

Naast het afleggen van verantwoording aan het VO door het bestuur en het Intern Toezicht dient het bestuur het VO in de gelegenheid te stellen advies uit te brengen over een aantal onderwerpen ('medezeggenschap').

Het VO heeft de volgende adviesaanvragen behandeld:

Adviesaanvraag beloningsbeleid d.d. 8 april 2019

Met deze adviesaanvraag is een tweetal documenten waarmee invulling wordt gegeven aan de regels rond het beloningsbeleid voortvloeiend uit de implementatie van de tweede IORP-richtlijn ter advisering voorgelegd aan het verantwoordingsorgaan. Het VO heeft hierover positief geadviseerd. Het VO heeft wel aangegeven, voor de aankomende adviesaanvraag omtrent het nieuwe interne beloningsbeleid meer details en inzichten te verwachten.

Adviesaanvraag voorgenomen keuze Uniforme Rekenmethodiek d.d. 24 mei 2019

Met deze adviesaanvraag is de keuze voor een van de drie voorgeschreven scenario's volgens de Uniforme Rekenmethodiek (URM), welke deelnemers inzicht verschaft in de koopkracht en risico's die samenhangen met hun pensioenopbouw, ter advisering aan het VO voorgelegd. Het VO heeft een sessie gehad met het bestuur waarbij de drie scenario's uitgebreid behandeld zijn. De keuze voor de generieke rekenmethodiek ligt voor de hand en

dit heeft derhalve geleid tot een positief advies. Het VO heeft positief geadviseerd over de voorgenomen keuze van het bestuur voor de generieke rekenmethodiek, aangezien dit de beste (want meest nauwkeurige) en (bij PGGM) goedkoopste methode is. Het VO was zeer tevreden met het proces, de uitleg en de onderbouwing van het voorgenomen besluit door het Uitvoerend Bestuur.

Adviesaanvraag strategisch communicatieplan d.d. 22 november 2019

Met betrekking tot het strategisch communicatieplan heeft het VO de gelegenheid gehad om suggesties te doen ter verdere verbetering van het plan, met name gericht op de verschillende doelgroepen van het fonds. Deze suggesties zijn door het bestuur in belangrijke mate overgenomen. De totstandkoming van het strategisch communicatieplan was een robuust proces, waarin het VO goed is meegenomen. Het plan is evenwichtig in haar benadering waarbij vanuit het perspectief van de verschillende belanghebbenden bij het Philips Pensioenfonds de communicatiebehoeften in kaart zijn gebracht. Het VO heeft positief geadviseerd over het plan.

4. Opvolging aanbevelingen voor 2019 en aandachtsgebieden 2019

In haar oordeel over het verslagjaar 2018 is door het VO een tweetal punten expliciet benoemd als wederkerende discussiepunten met het bestuur. Dit betrof enerzijds het beloningsbeleid en anderzijds de risicobereidheid van de deelnemers. Met betrekking tot het laatste punt is met het bestuur afgesproken dat met het VO tijdig overlegd zal worden over de doelstellingen en beleidsuitgangspunten, waaronder de risicobereidheid van Philips Pensioenfonds, en zal het bestuur het VO tijdig betrekken bij (de opzet van) risicobereidheidsonderzoeken. Uiteraard juicht het VO dat toe. Met betrekking tot het beloningsbeleid is er gedurende 2019 met het bestuur overleg gepleegd en zal, naar verwachting, in de loop van 2020 nieuw beleid geformuleerd worden. Het bestuur heeft toegezegd dat het VO in dit proces wordt meegenomen en dat, uiteraard, de elementen die adviesplichtig zijn, aan het VO ter advies worden voorgelegd.

Daarnaast heeft het VO in zijn oordeel over 2018 gewezen op het belang van optimale informatievoorziening aan de deelnemers van het fonds. Zoals eerder genoemd heeft het fonds een nieuw communicatieplan opgesteld, wat ter advies aan het VO is voorgelegd. Het VO is van mening dat hiermee goed invulling is gegeven aan de aanbevelingen die in het oordeel van 2018 zijn gedaan.

In het oordeel over 2018 heeft het VO ook een tweetal zorgen geuit, die ook nu nog relevant blijken te zijn. In de eerste plaats is dat het feit dat het contract met de huidige pensioenuitvoerder – PGGM – eind 2020 afloopt. Het bestuur heeft besloten om middels een tenderprocedure de contractspartner te selecteren voor de uitbesteding van het pensioenbeheer nadien. De overgang van Aon Hewitt - vier jaar geleden - naar PGGM vergde een intensieve en kostbare inspanning. Het bestuur heeft het VO geïnformeerd over de inrichting van een degelijk projectmanagement om mede gebaseerd op de ervaringen met de vorige overgang en de afgelopen periode, aan dit proces, de uiteindelijke keuze en de mogelijke overgang naar een nieuwe contractspartner optimaal uitvoering te geven.

In de tweede plaats blijft het VO bezorgd over de voortdurende onzekerheid door het uitblijven van een pensioenakkoord, in combinatie met de aanhoudende lage rekenrente. Uiteraard is dit een terugkerend thema in het overleg van het VO onderling, maar ook in de afstemming tussen bestuur en VO.

Tenslotte heeft het VO een aanbeveling gedaan om in de toekomst de realisatie van gestelde doelen meer expliciet te verantwoorden. Concreet gaf men hierbij aan dat hoewel binnen de missie, visie en strategie van het fonds, het einddoel vaststaat, namelijk volledige indexatie en inhaal van gemiste indexatie in een periode van 15 jaar, de te bereiken subdoelen binnen die periode niet concreet zijn gemaakt zodat ook minder duidelijk is of het fonds op weg is de ambitie in te vullen. In een reactie hierop heeft het bestuur toegezegd extra aandacht te besteden aan het verduidelijken van de realisatie van de ambitie, wat in het jaarverslag 2019 ook tot uitdrukking is gekomen.

5. Oordeel 2019

Het VO heeft kennisgenomen van het jaarverslag en de jaarrekening 2019 van Philips Pensioenfonds en het verslag van het Intern Toezicht (NUB). Daarnaast heeft het VO apart gesproken met het NUB, de externe accountant en de waarmede actuaire en de sleutelfunctionarissen voor risicobeheer, actuariaat en interne audit. Ten slotte heeft het VO in een aparte bespreking gesproken met het bestuur over de periodieke verslaglegging, de status van het pensioenfondsplan, de beleggingen, de indexatie en de bedrijfsvoering inclusief uitvoerings- en vermogensbeheerkosten. Dit heeft het VO in staat gesteld zich een goed oordeel te vormen over het door het bestuur gevoerde beleid in het afgelopen kalenderjaar, evenals over beleidskeuzes voor de toekomst.

Het VO stelt vast dat in 2019 belangrijke stappen zijn gezet in de verdere verbetering van de interne organisatie van het pensioenfonds. Zo zijn verschillende documenten, zoals handboek vermogensbeheer en ALM-analyses, opnieuw vastgesteld zoals gepland en is ook het handboek IRM definitief vastgesteld. Bevindingen uit het DNB beleggingsonderzoek zijn opgevolgd en de ESG ambitie is herijkt. Daarnaast zijn in 2019 de verschillende sleutelposities conform IORP II ingevuld en is de vereenvoudiging van de pensioenregelingen grotendeels afgerond. Op een zeer professionele manier is via een tender een keuze gemaakt voor een nieuwe uitbestedingspartner voor de pensioenuitvoering. Goede vooruitgang is gemaakt in de communicatie rond de klokkenluidersregeling en op de thema's cybersecurity en datakwaliteit. Ten slotte is het strategisch communicatieplan 2020-2022 vastgesteld, een nieuwe website gelanceerd en is verder opvolging gegeven aan het interactief pensioen webinar.

De eerste stappen worden gezet met de sociale partners over de mogelijkheden voor een toekomstige pensioenregeling na de huidige CDC periode welke eind 2021 afloopt. Uiteraard zullen deze in belangrijke mate worden beïnvloed door de uitwerking van het pensioenakkoord. De landelijke ontwikkelingen worden nauwgezet gevolgd.

Op basis van het bovenstaande komt het verantwoordingsorgaan tot een positief oordeel over het functioneren van het bestuur en het door het Intern Toezicht gevoerde toezicht.

6. Aanbevelingen voor 2020 en aandachtsgebieden 2020

De recente ontwikkelingen en extreme volatiliteit op de financiële markten heeft pensioenfondsen voor enorme uitdagingen geplaagd voor de komende periode. Nog verder dalende rente, scherpe dalingen op aandelenmarkten en de risico's van een verder escalerende corona pandemie zullen het uiterste vergen van goed crisismanagement van fondsbesturen. Dit zal ongetwijfeld topprioriteit zijn van het fondsbestuur, naast de eerder aangegeven aandachtspunten voor 2020 (datakwaliteit, overgang naar de nieuwe uitvoerder, uitvoering en effectiviteit van implementatie van sleutelfunctie houders, en het uitvoering geven aan het nieuwe strategisch communicatieplan).

Ook zal een belangrijk aandachtspunt blijven de verdere uitwerking van het pensioenakkoord en het denken in scenario's rond het nieuwe pensioencontract. Hierin zullen ook de werkgevers Philips en Signify en de sociale partners moeten worden meegenomen, mede gezien het aflopen van de huidige uitvoeringsovereenkomst op 31 december 2021 en de lange voorbereidingstijd voor een nieuwe overeenkomst. Bij dit alles zal het proces van een ordelijke overgang naar de nieuwe pensioenuitvoerder maximale aandacht vergen van bestuur en organisatie.

Het bestuur heeft zich voorgenomen om naar de toekomst toe op gestandaardiseerde wijze en zo mogelijk explicieter inzichtelijk te maken hoe evenwichtige belangenafweging in voorgenomen besluiten van het bestuur is meegenomen, en waar mogelijk meer inzicht te geven in de kwantificering van al dan niet behaalde doelen. Het VO kijkt met belangstelling uit naar het verder vorm geven van deze voornemens.

Daarnaast is het VO voornemens continu bezig te zijn met verdiepende kennisopbouw, teambuilding binnen het VO en investeren in de goede contacten met andere organen van het fonds en deze waar nodig te verbeteren.

Ten slotte wil het VO benadrukken dat het positief is over de diverse initiatieven om de samenwerking tussen Bestuur en VO nog effectiever te maken, en wil het een woord van waardering uitspreken voor die samenwerking gedurende het verslagjaar.

Ook de wijze waarop, onder de moeilijke omstandigheden die zich in de loop van 2020 hebben gemanifesteerd en waarbij de organisatie noodgedwongen veelal vanuit huis in een crisistijd heeft moeten werken, het pensioenfonds is blijven functioneren, verdient groot respect en waardering van het VO.

Oordeel 2019 d.d. 26 mei 2020

Verantwoordingsorgaan Philips Pensioenfonds

Reactie Algemeen Bestuur

Het Algemeen Bestuur (hierna 'Bestuur') dankt het Verantwoordingsorgaan voor zijn inspanningen in het afgelopen jaar en spreekt zijn waardering uit voor het positieve oordeel en de inzet van het Verantwoordingsorgaan. Het bestuur herkent zich in de aandachtsgebieden die het Verantwoordingsorgaan noemt en de aanbevelingen die het doet. De daarbij benoemde thema's als de impact van de corona-pandemie, de uitwerking van het pensioenakkoord en het meenemen van de sociale partners daarbij, en de overgang naar een nieuwe pensioenuitvoerder zullen komend jaar regelmatig onderwerp van gesprek met het Verantwoordingsorgaan zijn. Daarbij zal uiteraard ook voldoende aandacht worden besteed aan de formele rol die het Verantwoordingsorgaan heeft. Het Bestuur ziet uit naar het voortzetten van de constructieve samenwerking met het Verantwoordingsorgaan in de komende jaren.

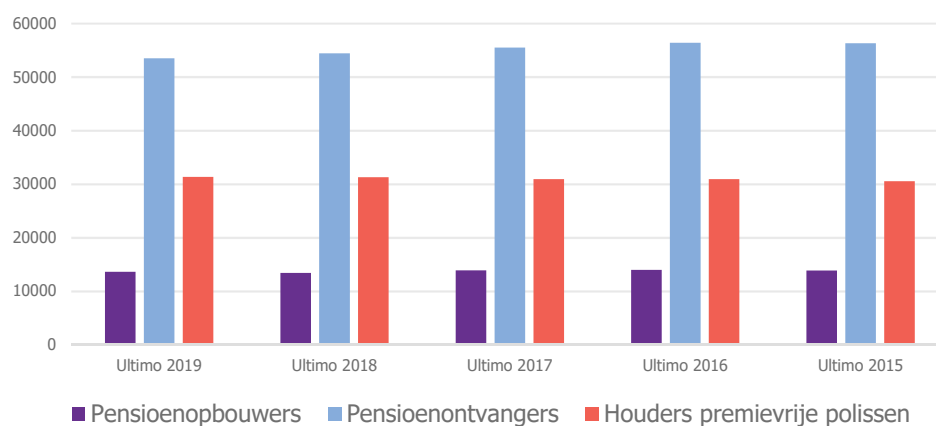
5 Philips Pensioenfonds in cijfers

5.1 Kerncijfers: vijfjarenvergelijking

Bedragen in miljoenen euro's

5.1.1 Pensioenen

Aantal deelnemers	Eind 2019	Eind 2018	Eind 2017	Eind 2016	Eind 2015
Pensioenopbouwers	13.525	13.320	13.812	13.912	13.788
Pensioenontvangers	53.505	54.440	55.516	56.411	56.329
Houders premievrije polissen	31.295	31.255	30.900	30.895	30.483
Totaal	98.325	99.015	100.228	101.218	100.600

Premies	2019	2018	2017	2016	2015
Werkgevers	221	218	221	210	204
Werkgevers koopsommen	1	2	2	3	2
Werknemers pensioenregeling	16	17	16	15	14
Werknemers vrijwillige verzekeringen	1	1	1	1	1
Totaal	239	238	240	229	221

Uitkeringen	2019	2018	2017	2016	2015
Pensioenen	658	660	669	674	683
Uitgaande waardeoverdrachten individueel	4	6	3	4	4
Totaal	662	666	672	678	687

Indexaties (in %)	2019	2018	2017	2016	2015
Pensioenopbouwers in het flex pensioen	2,25%	0,6	0	0	0
Pensioenopbouwers in het Executives Pension Plan	2,25%	0,6	0	0	0
Indexatie pensioenontvangers en houders premievrije polissen	0,75%	0,6	0	0	0

5.1.2 Beleggingen

Verdeling belegd vermogen³²	Eind 2019	Eind 2018	Eind 2017	Eind 2016	Eind 2015
Onroerend goed	2.728	2.554	2.465	2.027	1.904
Aandelen	6.533	5.208	6.411	6.040	5.145
Vastrentende waarden	11.920	11.037	10.701	10.936	10.377
Overig	94	-244	-91 ³⁶	-127 ³⁶	142 ³⁶
Totaal	21.274	18.554	19.486	18.876	17.568

³² In paragraaf 6.5 'Toelichting op de balans' zijn de beleggingen voor risico pensioenfonds gebaseerd op een andere grondslag (RJ610). Deze cijfers zijn exclusief de beleggingen voor risico deelnemers.

Resultaten beleggingen (in %)	2019	2018	2017	2016	2015
Indirect onroerend goed	9,2	3,1	5,8	5,0	5,1
Aandelen	29,5	-5,0	9,9	10,9	8,3
Vastrentende waarden	13,0	1,7	-2,5	10,7	1,2
Totaal beleggingsresultaat	16,6	-2,4	5,8	10,2	0,2

5.1.3 Financiële positie

	Eind 2019	Eind 2018	Eind 2017	Eind 2016	Eind 2015
Pensioenvermogen	21.302	18.572	19.449	18.799	17.443
Voorziening pensioenverplichtingen	18.210	16.204	16.136	16.729	15.941
Gewogen gemiddelde marktrente ³³	0,70%	1,34%	1,44%	1,27%	1,62%
Actuele dekkingsgraad	117,0%	114,5%	120,4%	112,3%	109,3%
Beleidsdekkingsgraad	114,2%	119,8%	117,2%	108,0%	111,6%
Vereiste dekkingsgraad	118,6%	118,8%	119,0%	117,8%	116,7%
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,1%	104,1%	104,1%	104,2%	104,2%

³³ De gewogen gemiddelde marktrente komt voort uit de door DNB voorgeschreven curve ter bepaling van de marktwaarde van de pensioenverplichtingen

5.2 Ontwikkeling deelnemers

	Opbouwers	Houders premievrije polissen	Ontvangers ouderdoms-pensioen	Ontvangers nabestaand en-pensioen	Ontvangers wezenpensioen
Saldo einde vorig verslagjaar	13.320	31.255	36.912	17.282	246
Toetreding	1.539	-60			
Vertrek / Revalidatie	-1.142	1.142			
Arbeidsongeschiktheid					
Pensioentoekenning	-176	-914	1.090	923	15
Overlijden	-16	-34	-1.648	-1.177	
Afkoop			-79	-48	-16
Afloop					-43
Waardeoverdracht		-56			
Andere oorzaken		-38	48		
Saldo mutaties	205	40	-589	-302	-44
Stand einde verslagjaar	13.525	31.295	36.323	16.980	202

5.3 Pensioenregelingen

Philips Pensioenfonds voerde in 2019 vier pensioenregelingen uit die van toepassing waren op verschillende groepen deelnemers: het flex pensioen, het flex pensioen ES, de eindloonregeling en het Executives Pension Plan. Naast de vier (basis)pensioenregelingen voerde het Fonds in 2019 twee aanvullende regelingen uit die zijn gebaseerd op een individuele beschikbare premieregeling: het Structured DC-plan (onderdeel van het Executives Pension Plan) en de prepensioneringsregeling (onderdeel van het flex pensioen). Beide regelingen waren gesloten voor nieuwe deelnemers.

In 2019 zijn diverse vereenvoudigingen in de uitvoering van de pensioenregelingen gerealiseerd. De opgebouwde aanspraken op ouderdomspensioen zijn omgezet naar ouderdomspensioenen ingaand op pensioenrichtleeftijd 68 jaar. Ook is de eindleeftijd van de opgebouwde tijdelijke pensioenen aangepast naar pensioenrichtleeftijd 68 jaar waarbij de uitkeringsperiode gelijk is gebleven. De houders van premievrije polissen uit de oude flex pensioenregelingen zijn overgebracht naar het huidige flex pensioen. Verder is voor arbeidsongeschikten de pensioenregeling met ingang van 1 januari 2020 aangepast. Voor deze deelnemers vindt de pensioenopbouw voortaan plaats op basis van het huidige flex pensioen (ES). Meer informatie over de doorgevoerde vereenvoudigingen is opgenomen in paragraaf 2.4.5 'Doorvoeren vereenvoudigingen in pensioenregeling'.

Hierna worden de pensioenregelingen flex pensioen, flex pensioen ES en eindloon kort beschreven. Omdat in 2019 nog pensioen werd opgebouwd in de oude pensioenregelingen worden deze regelingen ook kort toegelicht. De vermelde aantallen pensioenopbouwers betreffen in dat geval de aantallen arbeidsongeschikten die per 1 januari 2020 voortaan pensioen opbouwen in het huidige flex pensioen.

Flex pensioen

Deze middelloonregeling met voorwaardelijke na-indexatie is van toepassing op 12.383 pensioenopbouwers (stand per 31 december 2019). Tot 1 januari 2018 gold een pensioenrichtleeftijd van 67 jaar. Sinds 1 januari 2018 is de pensioenrichtleeftijd gelijk aan 68 jaar. De tot en met 31 december 2017 opgebouwde aanspraken op ouderdomspensioen zijn per 1 januari 2019 omgezet naar aanspraken op ouderdomspensioen met een pensioenrichtleeftijd van 68 jaar. Voor deelnemers van wie het dienstverband wegens arbeidsongeschiktheid is beëindigd tussen 1 april 1997 en 1 januari 2006 en voor wie de pensioenopbouw wordt voortgezet, gold tot 1 januari 2020 een pensioenrichtleeftijd van 62,5 jaar (van toepassing op 176 deelnemers). Voor deelnemers van wie het dienstverband wegens arbeidsongeschiktheid tussen 1 januari 2006 en 31 december 2013 is beëindigd, gold een pensioenrichtleeftijd van 65 jaar tot 1 januari 2020 (van toepassing op 122 deelnemers).

Het flex pensioen heeft het karakter van een uitkeringsovereenkomst. Omdat de meeste actieve aangeslotenen van Philips Pensioenfonds deelnemer zijn aan het flex pensioen, zijn de kerngegevens van de flex-regeling samengevat in onderstaand overzicht.

Flex pensioen ES

Vanaf 1 januari 2015 voert Philips Pensioenfonds het flex pensioen voor Executives en Senior Directors (ES) uit. Deelnemers aan het Executives Pension Plan zijn per 1 januari 2015 overgegaan naar deze nieuwe pensioenregeling. Naast de Executives nemen ook Senior Directors vanaf 1 januari 2015 deel aan deze regeling. Deze pensioenregeling is van toepassing op 819 deelnemers (stand per 31 december 2019).

Het flex pensioen ES is inhoudelijk gelijk aan het flex pensioen, met uitzondering van de premieafspraken die met de werkgevers zijn gemaakt.

**Flex pensioen en
Flex pensioen ES**
(kernegegevens per 1 januari 2020)

Franchise	€ 14.484
Maximaal pensioengevend salaris	€ 110.111
Opbouwpercentage ouderdomspensioen	1,85% ³⁴ van de pensioengrondslag
Pensioenrichtleeftijd	68 jaar
Percentage nabestaandenpensioen	70% van het ouderdomspensioen
Werknemersbijdrage pensioenregeling	2% van de pensioengrondslag ³⁵

Pensioenregeling bij ABN AMRO Pensioenen

De aangesloten ondernemingen hebben voor medewerkers met een salaris boven € 110.111 (maximaal pensioengevend salaris per 1 januari 2020) een voorziening getroffen bij ABN AMRO Pensioenen voor het nabestaandenpensioen boven € 110.111 en de voortzetting van pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid vanaf € 110.111. Daarnaast hebben deze medewerkers de mogelijkheid om voor hun ouderdomspensioen bij ABN AMRO Pensioenen vrijwillig deel te nemen aan de netto pensioenregeling, die de aangesloten ondernemingen in het leven hebben geroepen.

Eindloonregeling

De eindloonregeling was in 2019 van toepassing op 320 pensioenopbouwers (stand per 31 december 2019). De pensioenleeftijd is 60 jaar of 65 jaar. De eindloonregeling heeft het karakter van een uitkeringsovereenkomst. Er kunnen geen deelnemers meer toetreden in de eindloonregeling. De pensioenopbouwers zijn allen arbeidsongeschikten die per 1 januari 2020 zijn overgegaan naar flex pensioen.

³⁴ Dit is een geambieerd opbouwpercentage. Het feitelijke opbouwpercentage kan ook lager zijn.

³⁵ Per 1 februari 2020 bedraagt de werknemersbijdrage voor de pensioenregeling voor Signify-medewerkers 5% van de pensioengrondslag.

Executives Pension Plan

Dit betreft een middelloonregeling met voorwaardelijke na-indexatie gecombineerd met een beschikbare premieregeling (Structured DC-plan). De pensioenrichtleeftijd was 62,5 jaar. Het Executives Pension Plan is per 1 januari 2015 opgeheven voor vrijwel alle deelnemers. De regeling was eind 2019 enkel nog van toepassing op 3 arbeidsongeschikte deelnemers. De arbeidsongeschikten zijn met ingang van 1 januari 2020 opgenomen in de pensioenregeling Flex ES. De premievrije polishouders zijn per 1 oktober 2019 opgenomen in de regeling Flex ES. De kapitalen zijn omgezet in pensioenaanspraken bij het Fonds, met uitzondering van het kapitaal voor één deelnemer met een premievrije polis die heeft gekozen voor overdracht van het kapitaal naar ABN AMRO Pensioenen.

Prepensioneringsregeling

De Prepensioneringsregeling was onderdeel van de flexpensioenregeling (ES). De deelname aan deze regeling was vrijwillig. In de prepensioneringsregeling had de deelnemer de mogelijkheid om het beschikbare premiedeel te beleggen in drie verschillende fondsen: het aandelenfonds, het obligatiefonds en het geldmarktfonds. De beleggingen in deze fondsen waren voor rekening en risico van de deelnemers. Het was niet meer mogelijk om actief in de prepensioneringsregeling in te leggen. Per 1 oktober 2019 is voor 1.476 deelnemers het kapitaal omgezet in pensioenaanspraken bij het Fonds. De prepensioneringsregeling is daarmee beëindigd.

6 Jaarrekening

6.1 Balans per 31 december 2019

Bedragen in miljoenen euro's

Na bestemming van saldo van baten en lasten

Activa		2019	2018
Beleggingen voor risico pensioenfonds	[1]	24.182	20.504
Beleggingen voor risico deelnemers	[2]	-	97
Vordering risicoherverzekeraar	[3]	12	6
Vorderingen en overlopende activa	[4]	8	4
Liquide middelen	[5]	46	44
Totaal activa		24.248	20.655
Passiva		2019	2018
Algemene reserve	[6]	3.092	2.368
Technische voorziening	[7]	18.210	16.204
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers	[8]	-	97
Overige schulden en overlopende passiva	[9]	2.946	1.986
Totaal passiva		24.248	20.655

Het pensioenvermogen ultimo 2019 bedraagt € 21.302 miljoen (ultimo 2018: € 18.572 miljoen exclusief beleggingen voor risico deelnemers en € 18.669 miljoen inclusief beleggingen voor risico deelnemers) en betreft het totaal van de post 'Algemene reserve' en de post 'Technische voorziening' en ultimo 2018 de post 'Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers'.

6.2 Staat van baten en lasten over 2019

Bedragen in miljoenen euro's

Baten

		2019	2018
Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)	[10]	239	238
Premiebijdragen voor risico deelnemers		0	0
Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds	[11]	3.046	-508
Beleggingsresultaten voor risico deelnemers	[12]	7	0

Lasten

		2019	2018
Pensioenuitkeringen	[13]	-658	-660
Pensioenuitvoeringskosten	[14]	-14	-13
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds:			
- Pensioenopbouw	[15]	-245	-223
- Toeslagverlening	[16]	-162	-107
- Rentetoevoeging	[17]	38	42
- Technisch resultaat		1	-9
- Onttrekking pensioenuitkeringen		658	661
- Onttrekking pensioenuitvoeringskosten		17	16
- Wijziging marktrente	[18]	-2.249	-599

- Wijziging actuariële grondslagen	[19]	0	167
- Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	[20]	-9	-13
- Overige wijzigingen	[21]	-55	-3
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers	[22]	97	17
Saldo overdrachten van rechten	[23]	7	11
Saldo herverzekeringen	[24]	-2	-2
Overige baten en lasten	[25]	8	40
Saldo van baten en lasten		724	-945

Bestemming van het saldo van baten en lasten**2019****2018**

- Algemene reserve		724	-945
--------------------	--	-----	------

6.3 Kasstroomoverzicht over 2019

Bedragen in miljoenen euro's

Onderstaande bedragen hebben betrekking op daadwerkelijke kasstromen in het verslagjaar en kunnen afwijken van de bedragen in de Staat van baten en lasten waarin de bedragen worden verantwoord in het jaar waarop zij betrekking hebben.

Kasstroom uit pensioenactiviteiten	2019	2018
Ontvangen premies	238	238
Ontvangen waardeoverdrachten	11	16
Betaalde pensioenuitkeringen	-658	-660
Saldo herverzekeringen	-2	-2
Betaalde waardeoverdrachten	-5	-6
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-16	-13
Overige ontvangsten en betalingen	-5	9
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	-437	-418
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten	2019	2018
Verkopen en mutaties in beleggingen voor risico pensioenfonds	4.816	3.940
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	537	546
Aankopen beleggingen	-4.853	-4.075
Betaalde kosten van vermogensbeheer	-20	-29
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten	480	382
Mutatie kasmiddelen	43	-36

De kasmiddelen betreffen de liquide middelen zoals deze getoond worden in de balans. Deze nemen in het verslagjaar toe van € 44 miljoen naar € 46 miljoen (zie toelichting [5]). Tevens zijn als kasmiddelen aangemerkt de in de beleggingsportefeuille aangehouden

liquiditeiten die niet in geldmarktfondsen zijn belegd. Deze nemen in het verslagjaar toe van € 60 miljoen naar € 101 miljoen (zie toelichting [1]).

6.4 Toelichting behorende tot de jaarrekening

Bedragen in miljoenen euro's

6.4.1 Inleiding

De Stichting³⁶ heeft ten doel ten behoeve van de aangeslotenen, premievrije polishouders, de pensioengerechtigden en de overige aanspraakgerechtigden, door de aangesloten ondernemingen gesloten pensioenovereenkomsten als bedoeld in de Pensioenwet, uit te voeren, in de ruimste zin van het woord en in overeenstemming met de pensioenreglementen die zijn vastgesteld op basis van de pensioenovereenkomsten en de tussen de Stichting Philips Pensioenfonds (verder aangeduid als: het Fonds) en de aangesloten ondernemingen gesloten financierings- of uitvoeringsovereenkomsten.

Het Fonds zal, hetzij de dekking van de pensioenaanspraken en -rechten op pensioen voortvloeiende uit bovenvermelde pensioenreglementen in eigen beheer (voor eigen risico) houden, hetzij overeenkomsten van verzekering sluiten met één of meer verzekeraars als bedoeld in artikel 1 van de Pensioenwet. Het Fonds ontvangt ter verwezenlijking van het gestelde doel bijdragen van de aangesloten werkgevers, waaronder de bijdragen van aangeslotenen. Ook kan het Fonds andere bijdragen ontvangen.

Om de uitbetaling van pensioenen nu en in de toekomst zo goed mogelijk zeker te stellen, moet het Pensioenfonds zorgdragen dat het over voldoende financiële middelen beschikt. Het geld dat hiervoor nodig is, wordt enerzijds verkregen uit beleggingsopbrengsten en anderzijds via premiebetalingen. Afspraken over de premie zijn tussen de werkgevers en het Pensioenfonds gemaakt en vastgelegd in de uitvoeringsovereenkomsten. Nadat de overeengekomen premie betaald is, hebben de werkgevers geen verdere financiële verplichtingen meer. Ook niet indien de financiële positie van het Fonds zich minder goed ontwikkelt dan gedacht op het moment dat de premie werd overeengekomen. Om tegenvallers op te vangen, houdt het Fonds zo mogelijk buffers aan. Indien die niet toereikend zijn, wordt in eerste instantie niet of niet volledig geïndexeerd en kan in het uiterste geval verlaging van opgebouwde aanspraken worden doorgevoerd. Het Fonds houdt voor de 'regeling risico deelnemers' (van toepassing tot en met september 2019) geen buffers aan om tegenvallers op te vangen. Waardemutaties komen daardoor direct ten gunste of ten laste van de voor betreffende deelnemers aanwezige middelen.

Het Fonds is bevoegd de administratie van de uitgevoerde pensioenregelingen en het beheer van het vermogen, inclusief dat deel van het vermogen dat wordt aangehouden ten

³⁶ Stichting Philips Pensioenfonds, met statutaire zetel in Eindhoven (High Tech Campus 5.2, 5656 AE, Eindhoven), KvK nummer 41087111

behoefte van de uitvoering van één of meer premieovereenkomsten, geheel of ten dele op te dragen aan één of meer derden.

Indien het Fonds werkzaamheden uitbesteedt aan een derde draagt het Fonds er zorg voor dat deze derde de bij of krachtens de wet gestelde regels, die op de uitbesteding van toepassing zijn, naleeft. Het Fonds zal daartoe onder meer een uitbestedingsovereenkomst, die voldoet aan de gestelde eisen, aangaan met deze derde.

6.4.2 Overeenstemmingsverklaring

De Jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 Burgerlijk Wetboek en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving (RJ). De Jaarrekening is gebaseerd op de bepalingen van het Financieel Toetsingskader.

6.4.3 Algemene grondslagen

Algemeen

Alle bedragen zijn vermeld in miljoenen euro's. Beleggingen en pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op actuele waarde. Overige activa en passiva worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, tenzij anders vermeld. Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben.

Cijfers ter vergelijking zijn voor vergelijkingsdoeleinden waar nodig aangepast.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het Fonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting

aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het moment waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde. Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post 'nog af te wikkelen transacties'. Deze post kan zowel een actief als passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het Bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa, verplichtingen en van baten en lasten. De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

Wijzigingen in schattingen worden toegelicht onder de desbetreffende waarderingsgrondslag. Het financieel effect wordt gekwantificeerd vermeld in de toelichting op de jaarrekening.

In 2019 hebben geen schattingswijzigingen plaatsgevonden.

In 2018 heeft een schattingswijziging plaatsgevonden van de voorziening pensioenverplichtingen inzake de toepassing van de prognosetafel AG2018 en fondsspecifieke ervaringssterfte. In 2018 hebben tevens schattingswijzigingen plaatsgevonden met betrekking tot de bepaling van de actuele waarde van de beleggingen in hypotheek.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsresultaten in de staat van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen actuele waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta worden omgerekend tegen

de koers per transactiedatum. Alle valutakoersverschillen zijn verwerkt in de staat van baten en lasten.

	Eind 2019	Eind 2018	Eind 2017	Eind 2016	Eind 2015
USD	1,1225	1,1432	1,2008	1,0547	1,0863
GBP	0,8473	0,8976	0,8877	0,8536	0,7370
JPY	121,9876	125,4207	135,2701	123,0208	130,6765
CHF	1,0870	1,1269	1,1702	1,0720	1,0874
SEK	10,5078	10,1350	9,3266	9,5820	9,1582

6.4.4 Specifieke grondslagen

Beleggingen

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd op actuele waarde. Slechts indien de actuele waarde van een belegging niet betrouwbaar kan worden vastgesteld, vindt waardering plaats op basis van geamortiseerde kostprijs.

Participaties in beleggingsinstellingen die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen van dat soort beleggingen.

Beleggingen voor risico pensioenfondsen en voor risico deelnemers worden op dezelfde wijze gewaardeerd.

Lopende interestposities uit hoofde van beleggingen worden verantwoord als onderdeel van de marktwaarde van de betreffende beleggingscategorie.

Op grond van de RJ610 worden vorderingen en schulden in verband met beleggingstransacties onder de beleggingsrubriek geassocieerd, behorend bij de portefeuille waarin deze zijn opgenomen. Tijdelijke banksaldi in verband met beleggingstransacties worden geassocieerd onder vastrentende waarden indien ze in geldmarktfondsen belegd zijn, en onder overige beleggingen indien ze niet in geldmarktfondsen belegd zijn.

Schulden uit hoofde van derivaten, en schulden uit hoofde van ontvangen liquiditeitenonderpand worden evenwel opgenomen onder 'overige schulden'. Voor

derivaten geldt hierbij dat de openstaande posities niet gesaldeerd worden weergegeven, maar dat het totaal van alle 'deals' met een positieve waarde wordt verantwoord onder beleggingen, en dat het totaal van alle 'deals' met een negatieve waarde wordt verantwoord onder de 'overige schulden'.

Vastgoedbeleggingen

Beleggingen in direct vastgoed worden gewaardeerd tegen actuele waarde. De actuele waarde is gebaseerd op twee door onafhankelijke deskundigen verrichte taxaties, waarbij de laagste waarde van beide taxaties is aangehouden voor het totaal van het direct vastgoed. Resultaten door wijziging in actuele waarde worden in de staat van baten en lasten verantwoord. Bij de waardering wordt gebruikgemaakt van zowel de huurkapitalisatie- als de Discounted Cash Flow-methode (DCF). De taxaties worden hierbij uitgevoerd door Vastgoed gecertificeerde taxateurs. Bij de taxaties is gewerkt volgens de richtlijnen van de RICS (Royal Institution of Chartered Surveyors), ROZ/IPD (vereniging Raad voor Onroerende Zaken / Investment Property Databank) en IVS (International Valuation Standard) alsmede volgens de aanbevelingen van het platform taxateurs en accountants. Ten behoeve van de taxaties worden de objecten bezocht door de taxateurs. De taxateurs hebben bevestigd dat ze ten behoeve van de taxaties de gevraagde informatie ontvangen hebben c.q. door het Fonds is verklaard dat het Fonds alle relevante informatie aan taxateurs heeft aangeleverd.

Beleggingen in direct vastgoed waarvoor een verkoopovereenkomst tot stand is gekomen doch die aan het eind van het verslagjaar nog niet geleverd zijn, zijn gewaardeerd tegen de overeengekomen verkoopprijs.

Beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers.

Niet-beursgenoteerde indirecte vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum, waarbij de onderliggende vastgoedbeleggingen zijn gewaardeerd op actuele waarde die in de meeste gevallen is ontleend op basis van onafhankelijke taxatie, en in enkele gevallen aangevuld met schattingen van het management van het vastgoedfonds. Bij niet-beursgenoteerde indirecte vastgoedbeleggingen worden periodieke analyses van resultaten uitgevoerd, evenals analyse van de gecontroleerde jaarrekeningen van de indirecte vastgoedbeleggingen, en vergelijking met de waarde-opgaven van de fondsmanagers. Niet in alle gevallen zijn gecontroleerde jaarrekeningen beschikbaar voor vaststelling van de jaarrekening.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Participaties in niet-beursgenoteerde beleggingsinstellingen worden gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde ultimo boekjaar, waarbij de onderliggende aandelenbeleggingen zijn gewaardeerd op marktwaarde conform de hiervoor genoemde grondslagen voor (directe) beleggingen.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoersen inclusief opgelopen interest. Indien vastrentende waarden of participaties in beleggingsinstellingen niet-beursgenoteerd zijn, vindt waardebepaling plaats op basis van de geschatte toekomstige netto kasstromen (rente en aflossingen) die uit de beleggingen zullen voortvloeien, contant gemaakt tegen de ultimo boekjaar geldende marktrente en rekening houdend met het risicoprofiel en de looptijden.

De actuele waarde van de hypotheekleningen bestaat uit de netto contante waarde van de verwachte rente- en aflossingsstromen uit de hypotheekportefeuille. De verwachte kasstromen worden bepaald rekening houdend met gemiddelde voortijdige aflossingen. De verwachte kasstromen van de woning hypotheekleningen worden contant gemaakt met behulp van een rentevoet die is gebaseerd op consumententarieven die gesegmenteerd zijn naar risico- klassen, lossende en niet-lossende leningen en gecorrigeerd voor kosten en risico's die zich reeds hebben voorgedaan. De verwachte kasstromen van de bedrijfshypotheekleningen worden contant gemaakt met behulp van een rentevoet, die is gebaseerd op de som van componenten voor geschatte kosten en risico's behorend bij de portefeuille bedrijfshypotheekleningen.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, te weten de relevante marktnoteringen of, als die er niet zijn, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingsmodellen. In deze waarderingsmodellen wordt de waarde van interest rate swaps en inflation linked swaps bepaald op basis van het verschil tussen de waarde van alle toekomstige betalingen door de tegenpartij aan het Fonds en de waarde van alle toekomstige betalingen door het Fonds aan de tegenpartij. Voor interest rate swaps worden deze kasstromen bepaald op basis van de in het contract vastgelegde rente (veelal Euribor of Libor) en wordt de OIS-curve (Overnight indexed swapcurve) gehanteerd bij de contantmaking van die verwachte kasstromen. Voor inflation linked swaps worden de verwachte kasstromen afgeleid uit een curve van 'forward nulcouponswaps', de zogenoemde 'break-even inflatiecurve' en wordt de OIS-curve gehanteerd bij de contantmaking van die verwachte kasstromen.

De marktwaarde van valutatermijnaffaires wordt bepaald door de waarde van de vreemde valuta tegen de termijnkoersen op het afsluitmoment af te zetten tegen de waarde van de vreemde valuta tegen de termijnkoersen op de balansdatum.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd op reële waarde. Voor beleggingen in private equity is dit de intrinsieke waarde ultimo boekjaar ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers gecorrigeerd voor kasstromen in de periode tot balansdatum.

Beleggingen voor risico deelnemers

De grondslagen voor de waardering van de beleggingen voor risico deelnemers zijn gelijk aan die voor de beleggingen die voor rekening van het Fonds worden aangehouden.

Onttrekkingen uit beleggingen voor risico deelnemers betreffen de overdrachten van door deelnemers opgebouwde middelen vanuit de beschikbare premiefondsen naar het pensioenvermogen van het Fonds of naar een verzekeraar (onder toekenning van aanspraken).

Vordering risicoherverzekeraar

De vordering risicoherverzekeraar wordt gewaardeerd op actuele waarde en heeft betrekking op het met Elips Life AG afgesloten herverzekeringscontract voor de duur van 4 jaar ter dekking van de arbeidsongeschiktheidsrisico's. De vordering is daarbij gelijk gesteld aan twee maal de ingeschatte risicoherverzekeringspremie per 1 januari volgend op de balansdatum welke premie is bepaald op basis van de contante waarde van de toekomstige opbouw van ouderdomspensioen en nabestaandenpensioen over de periode van 1 juli van jaar 3 volgend op de vaststellingsdatum en het bereiken van de pensioenrichtleeftijd. De contante waarde wordt berekend op basis van de actuariële grondslagen van het Fonds zoals deze per 1 januari van het betreffende jaar van toepassing zijn. Indien de kredietwaardigheid van de risicoherverzekeraar hiertoe aanleiding geeft, wordt een afslag toegepast bij het bepalen van de waarde van de vordering.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, tenzij anders vermeld, onder aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op actuele waarde, zijnde de contante waarde van de beste inschatting van toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen van het Fonds. De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Het financieel effect van de rentetermijnstructuur wordt toegelicht onder [7] Technische voorziening. Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen wordt uitgegaan van de op de balansdatum geldende pensioenreglementen en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkeling. Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen. De berekeningen worden uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- Sterftekansen: Prognosetafel AG 2018 gecorrigeerd met de fonds specifieke ervaringssterfte, gebaseerd op het Willis Towers Watson ervaringssterftemodel 2018.
- Partnersysteem voor het waarderen van het niet-ingegaan nabestaandenpensioen tot pensionering: onbepaalde partnersysteem met fonds specifieke partnerfrequenties
- Partnersysteem voor het waarderen van het niet-ingegaan nabestaandenpensioen na pensionering: bepaalde partnersysteem.

- De partners van de (gewezen) mannelijke aangeslotenen worden verondersteld drie jaar jonger te zijn.
- De partners van de (gewezen) vrouwelijke aangeslotenen worden verondersteld drie jaar ouder te zijn.
- Een opslag van 2,0% van de voorziening pensioenverplichtingen ter dekking van toekomstige uitvoeringskosten.
- Arbeidsongeschiktheidsrisico op basis van de verwachte schadelast, vastgesteld als drie maal de ingeschatte risicoherverzekeringspremie per 1 januari volgend op de balansdatum.

Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

Hieronder wordt de totale actuele waarde van de door deelnemers gespaarde pensioenkapitalen in beschikbare premieregelingen opgenomen. De waarde van de door deelnemers te verwerven pensioenrechten is daarmee gelijk aan de waarde van het gespaarde kapitaal.

Langlopende schulden

Premiereserve

De 'premiereserve' komt voort uit de cao-afspraken in 2013 en was een aparte post die niet tot het pensioenvermogen behoorde en daarmee geen invloed had op de dekkingsgraad. Aan de premiereserve kon een premieoverschot worden toegevoegd. Uit de premiereserve kon een opname worden gedaan ten behoeve van de financiering van de pensioenopbouw van 1,85% en extra indexatie voor de pensioenopbouwers ter grootte van het verschil tussen de cao-verhoging (looninflatie) en de prijsinflatie.

Voor de nieuwe cdc-termijn van 1 januari 2019 t/m 31 december 2021 zijn nieuwe afspraken gemaakt over de financiering van de pensioenopbouw (zie paragraaf 2.4.2 van het Bestuursverslag). Hierbij is de premiereserve afgeschaft. Per 1 januari was nog een klein deel van de premiereserve over, namelijk € 1 miljoen. Dit bedrag was in 2019 beschikbaar als premie ter financiering van de pensioenopbouw in 2019. De premiereserve is daarmee per 31 december 2019 volledig komen te vervallen.

Overige schulden en overlopende passiva

Overige schulden en overlopende passiva worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs.

Actuele- en beleidsdekkingsgraad

Het Fonds baseert beleidsbeslissingen op de beleidsdekkingsgraad, voor zover dat wettelijk vereist is. De beleidsdekkingsgraad wordt berekend als een voortschrijdend gemiddelde van de actuele dekkingsgraden over de afgelopen twaalf maanden. De actuele dekkingsgraad wordt berekend als het quotiënt van de middelen ter dekking van de pensioenverplichtingen en de technische voorziening en de voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers. De middelen ter dekking van de technische voorziening en de voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers zijn gelijk aan het totaal van de activa minus

de schulden en de overlopende passiva. Voor het bepalen van de actuele dekkingsgraad wordt de technische voorziening bepaald op basis van de door DNB maandelijks gepubliceerde rentetermijnstructuur.

Premiebijdragen

Premiebijdragen zijn aan de periode toegerekend waarop zij betrekking hebben.

Beleggingsresultaten

Beleggingsresultaten zijn aan de periode toegerekend waarop ze betrekking hebben. Directe en indirecte resultaten en aan de verslagperiode toe te rekenen (gefactureerde of nog te factureren) kosten van beleggingen, worden afzonderlijk gepresenteerd. Onder de directe resultaten worden opbrengsten uit rente, dividend en dergelijke gepresenteerd. Ten aanzien van dividend is uitsluitend het in het verslagjaar ter beschikking gestelde dividend als opbrengst verantwoord. Waardeveranderingen zijn indirecte beleggingsresultaten en worden aan de periode toegerekend waarin zij optreden. Onder de beleggingsresultaten voor risico deelnemers zijn opgenomen de directe en de indirecte beleggingsopbrengsten, onder aftrek van hieraan toerekenbare kosten zoals transactiekosten en kosten van beheer en bewaring.

Overige baten

Overige baten zijn aan de periode toegerekend waarop ze betrekking hebben.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen worden opgenomen in de periode waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten betreffen de aan het verslagjaar toe te rekenen kosten van pensioenbeheer en overige kosten welke verband houden met het besturen van het Fonds.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico pensioenfonds

Pensioenopbouw

De pensioenopbouw wordt toegerekend aan de periode waarin de opbouw van pensioenaanspraken plaatsvindt.

Toeslagverlening

De verhoging van de technische voorziening uit hoofde van indexering, wordt in de staat van baten en lasten opgenomen op het moment waarop de toezegging wordt gedaan.

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Aan de technische voorziening wordt een rente van -0,24% toegevoegd (2018: rente van -0,26%) op basis van de éénjaarsrente op de interbancaire swapmarkt. Omdat de éénjaarsrente negatief is, is er feitelijk sprake van een onttrekking aan de voorziening.

Technisch resultaat

In de post 'Technisch resultaat' is het resultaat op arbeidsongeschiktheid alsmede op sterfte als gevolg van langlevens en kortlevens opgenomen. Het resultaat op langlevens ontstaat doordat mensen korter of langer leven dan eerder is aangenomen. Het resultaat op kortlevens ontstaat doordat er meer of minder mensen overlijden dan verwacht.

Pensioenuitkeringen

De post 'Pensioenuitkeringen' bestaat uit de verrichte pensioenuitkeringen c.q. de uit de voorziening vrijgevallede pensioenuitkeringen.

Onttrekking pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

De vrijval wordt ten gunste van de staat van baten en lasten gebracht in de periode waarin de lasten bij de berekening van de voorziening waren voorzien.

Wijziging rentetermijnstructuur

De pensioenverplichtingen worden contant gemaakt tegen de nominale marktrente op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. De wijziging van de voorziening pensioenverplichtingen op de balansdatum als gevolg van wijzigingen in de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur, wordt in de staat van baten en lasten opgenomen.

Wijziging actuariële grondslagen

De mutatie van de voorziening als gevolg van de aanpassing van actuariële grondslagen in het verslagjaar wordt in de staat van baten en lasten opgenomen.

Wijziging uit hoofde van overdracht van aanspraken

Individuele waardeoverdrachten worden in de staat van baten en lasten verwerkt op het moment waarop deze betaald dan wel ontvangen worden. Collectieve waardeoverdrachten worden in de staat van baten en lasten verwerkt op moment van betaling van het overeengekomen voorschotbedrag.

Overige wijzigingen

De overige mutaties worden toegerekend aan de periode waarop zij betrekking hebben.

Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

De mutatie in de voorziening heeft betrekking op toegevoegd rendement, onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten en omzetting naar technische voorziening.

Saldo overdrachten van rechten

Waardeoverdrachten worden in de staat van baten en lasten opgenomen op het moment van overdracht van de pensioenverplichtingen.

Saldo herverzekeringen

Het Fonds heeft het risico van overlijden en arbeidsongeschiktheid herverzekerd bij Elips Life AG. De premies en uitkeringen worden toegerekend aan de periode waarop de herverzekering betrekking heeft. Het herverzekerde overlijdensrisico is de contante waarde van het nog niet opgebouwde nabestaandenpensioen. Voor alle deelnemers wordt een risicokapitaal verzekerd en uitgekeerd bij overlijden, ongeacht of er sprake is van een partner. De kapitalen in de premiebepaling van het herverzekeringscontract ter dekking van overlijden zijn gebaseerd op het onbepaald partnersysteem met leeftijdsafhankelijke

partnerfrequenties. De verzekering van de premievrijstelling van pensioenopbouw is gebaseerd op de premie die benodigd is voor de jaarlijkse pensioenopbouw. De verzekering van het arbeidsongeschiktheidspensioen is gebaseerd op de uit te keren arbeidsongeschiktheidspensioenen. Voor de verzekering van het arbeidsongeschiktheidsrisico wordt rekening gehouden met een wachttijd van 3 jaar, te rekenen vanaf de eerste ziektedag.

Overige lasten

Overige lasten zijn aan de periode toegerekend waarop ze betrekking hebben.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de directe methode opgesteld. Dit houdt in dat alle ontvangsten en uitgaven ook als zodanig worden gepresenteerd en zijn gebaseerd op waargenomen kasstromen. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en kasstromen uit beleggingsactiviteiten.

6.5 Toelichting op de balans

Bedragen in miljoenen euro's

[1] Beleggingen voor risico pensioenfonds

2019	Vastgoed	Aandelen	Vast- rentende waarden	Derivaten	Overige beleg- gingen	Totaal
Beleggingen met positieve waarde	2.987	6.228	10.153	2.580	3	21.951
Overige vorderingen	15	16	37	-	-	68
Liquiditeiten	-	-	2.109	-	101	2.210
	3.002	6.244	12.299	2.580	104	24.229
Overige schulden	-16	-0	-31	-	-	-47
	2.986	6.244	12.268	2.580	104	24.182
Beleggingen met positieve waarde	2.987	6.228	10.153	2.580	3	21.951
Beleggingen met negatieve waarde	-	-	-	-2.533	-	-2.533
Beleggingen exclusief gerelateerde vorderingen en schulden	2.987	6.228	10.153	47	3	19.418

2018	Vastgoed	Aandelen	Vast- rentende waarden	Derivaten	Overige beleg- gingen	Totaal
Beleggingen met positieve waarde	2.598	4.942	9.480	1.565	4	18.589
Overige vorderingen	8	18	45	-	-	71
Liquiditeiten	-	-	1.850	-	60	1.910
	2.606	4.960	11.375	1.565	64	20.570
Overige schulden	-7	-6	-53	-	-	-66
	2.599	4.954	11.322	1.565	64	20.504
Beleggingen met positieve waarde	2.598	4.942	9.480	1.565	4	18.589
Beleggingen met negatieve waarde	-	-	-	-1.887	-	-1.887
Beleggingen exclusief gerelateerde vorderingen en schulden	2.598	4.942	9.480	-322	4	16.702

De beleggingen onder vastrentende waarden zijn inclusief de opgelopen interest.

Per balansdatum is € 0 miljoen aan beleggingen uitgeleend (eind 2018: € 0 miljoen).

Ontvangen en verstrekt onderpand

Het Fonds ontvangt en verstrekt onderpand uit hoofde van valuta-, rente- en inflatiederivaten in de vorm van liquiditeiten en vastrentende waarden gebaseerd op de waardeontwikkelingen van genoemde derivaten. In geval van een positieve waardeontwikkeling ontvangt het Fonds onderpand en in geval van een negatieve waardeontwikkeling verstrekt het Fonds onderpand.

Liquiditeiten

Ultimo 2019 bedraagt het door het Fonds ontvangen liquiditeitenonderpand als gevolg van een netto positieve waardeontwikkeling van valuta-, rente- en inflatiederivaten € 375 miljoen (2018: € 63 miljoen). Dit bedrag staat vermeld zowel onder liquiditeiten als onder de overige schulden en overlopende passiva als terugbetalingsverplichting, zie toelichting [9] op pagina 149. Daarnaast bedraagt het door het Fonds ultimo 2019 in liquiditeiten verstrekte onderpand € 1 miljoen (2018: € 4 miljoen).

Vastrentende waarden

Ultimo 2019 bedraagt de actuele waarde van de door het Fonds als onderpand verstrekte vastrentende waarden als gevolg van een negatieve waardeontwikkeling van de valuta-, rente- en inflatiederivaten € 428 miljoen (2018: € 552 miljoen). Dit bedrag is verantwoord als belegging met een positieve waarde onder vastrentende waarden. Het Fonds heeft ultimo 2019 geen vastrentende waarden als onderpand ontvangen (2018: € 0 miljoen).

Liquiditeiten

De in de beleggingsportefeuilles aangehouden liquiditeiten die niet in geldmarktfondsen belegd zijn ten bedrage van € 101 miljoen (2018: € 60 miljoen) worden opgenomen onder overige beleggingen. Hiervan betreft € 3 miljoen liquiditeitenonderpand (2018: € 3 miljoen).

Onder vastrentende waarden worden opgenomen de door het Fonds gehouden participaties in geldmarktfondsen.

Geldmarktfondsen	2019	2018
BlackRock Euro Institutional Liquidity Fund	2.074	1.838
BlackRock USD Institutional Liquidity Fund	35	11
BlackRock GBP Institutional Liquidity Fund	0	1
Totaal	2.109	1.850

Met ingang van het verslagjaar bevat bovenstaande tabel ook het in de geldmarktfondsen belegde onderpand. Hierdoor is eenvoudiger aansluiting te maken met tabel [1]. De cijfers van 2018 zijn hierop aangepast. Het in geldmarktfondsen belegde onderpand betreft een bedrag van € 372 miljoen (2018: € 60 miljoen).

De Euro / USD / GBP Institutional Liquidity Funds zijn conservatief beheerde fondsen bestaande uit korte termijn geldmarktproducten met hoge kredietwaardigheid. De fondsen hebben een Aaa rating (Moody's).

Verloopoverzicht beleggingen

Beleggingen	Vastgoed	Aandelen	Vastrent- ende waarden	Derivaten	Overige belegging -en	Totaal
Stand per 31 december 2017	2.446	5.977	9.278	-181	11	17.531
Aankopen/verstrekkingen	436	642	3.010	-	-	4.088
Verkopen/aflossingen	-313	-1.281	-2.713	434	-7	-3.880
Waardeverschillen en verkoopresultaten	29	-396	-95	-575	0	-1.037
Stand per 31 december 2018	2.598	4.942	9.480	-322	4	16.702
Aankopen/verstrekkingen	368	1.086	3.378	-	-	4.832
Verkopen/aflossingen	-273	-1.144	-3.811	571	-1	-4.658
Waardeverschillen en verkoopresultaten	294	1.344	1.106	-202	0	2.542
Stand per 31 december 2019	2.987	6.228	10.153	47	3	19.418

Actuele waarde

Zoals vermeld in de 'Algemene grondslagen' zijn de beleggingen van het Fonds gewaardeerd tegen actuele waarde per balansdatum en is het over het algemeen mogelijk en gebruikelijk om de actuele waarde binnen een aanvaardbare bandbreedte van schattingen vast te stellen. Schattingen van de actuele waarde zijn momentopnamen, gebaseerd op de marktomstandigheden en de beschikbare informatie over het financiële instrument. Deze schattingen zijn van nature subjectief en bevatten onzekerheden en een significante oordeelsvorming (bijvoorbeeld rentestand, volatiliteit, schatting van kasstromen etcetera) en zijn derhalve gewaardeerd op basis van de beste inschatting die van bovenstaande factoren gemaakt kan worden. Voor sommige financiële instrumenten zoals beleggingsvorderingen en -schulden, geldt dat de actuele waarde als gevolg van het korte termijn karakter van de vorderingen en schulden de boekwaarde benadert.

De waardering van de beleggingen is bepaald met behulp van onderstaande methodes (classificatie is gebaseerd op RJ 290.916):

Beleggingen	Vastgoed	Aandelen	Vastrent- ende waarden	Derivaten	Overige belegging- en	Totaal
2019						
(Genoteerde) marktprijzen	1.076	6.222	9.107	1	-	16.406
Onafhankelijke taxaties	1	-	-	-	-	1
Netto contante waarde berekeningen		-	886	46	-	932
Andere methode	1.910	6	160	-	3	2.079
Totaal	2.987	6.228	10.153	47	3	19.418
2018						
(Genoteerde) marktprijzen	903	4.941	8.680	-1	-	14.523
Onafhankelijke taxaties	1	-	-	-	-	1
Netto contante waarde berekeningen	-	-	745	-321	-	424
Andere methode	1.694	1	55	-	4	1.754
Totaal	2.598	4.942	9.480	-322	4	16.702

Liquiditeiten van het Fonds die zijn geïnvesteerd in geldmarktfondsen zoals opgenomen onder vastrentende waarden, behoren tot '(genoteerde) marktprijzen' en zijn niet opgenomen in bovenstaande overzichten. Geldmarktfondsen en andere beleggingsfondsen kunnen als '(genoteerde) marktprijzen' geclassificeerd worden indien door deze fondsen dagelijks een intrinsieke waarde wordt afgegeven waartegen ook dagelijks kan en wordt gehandeld.

Bij de bepaling van de waardering van de beleggingen zijn de volgende uitgangspunten gebruikt:

(Genoteerde) marktprijzen

Beleggingen met genoteerde marktprijzen worden verhandeld op een actieve markt. Hieronder vallen de beursgenoteerde aandelen in vastgoedfondsen, aandelen, obligaties en futures.

Onafhankelijke taxaties

Onafhankelijke taxaties worden toegepast voor de waardering van direct vastgoed in bezit van het Fonds. Ultimo 2019 bedroeg de waarde van het direct vastgoed € 1 miljoen (2018: € 1 miljoen). Voor de belangrijkste uitgangspunten bij de waardering van het (directe) vastgoed wordt verwezen naar de grondslagen voor deze post in de 'Algemene grondslagen'.

Netto contante waarde berekeningen

De reële waarde van de hypothecaire leningen wordt bepaald met behulp van een netto contante waarde methode. Ultimo 2019 bedroeg de waarde van de hypothecaire leningen € 886 miljoen (2018: € 745 miljoen). De verwachte kasstromen van woninghypotheken worden contant gemaakt met behulp van een rentevoet die is gebaseerd op consumententarieven en de kenmerken van de individuele hypotheekleningen.

De verwachte kasstromen van bedrijfshypotheken worden contant gemaakt met behulp van een rentecurve die is gebaseerd op de euro-swapcurve vermeerderd met een spread voor onder meer fundingkosten, kredietrisico en andere kosten.

De netto contante waarde berekening van de rentederivaten vindt plaats aan de hand van de OIS-curve. Voor de valutaderivaten en inflatiederivaten wordt aansluiting gezocht bij marktdata. Ultimo 2019 bedroeg de actuele waarde van deze derivaten € 46 miljoen positief (2018: € 321 miljoen negatief). Verder wordt verwezen naar de grondslagen voor de post derivaten in de 'Algemene grondslagen'.

Andere methode

Voor de niet-beursgenoteerde indirecte vastgoedbeleggingen wordt de waardering bepaald op basis van de laatst ontvangen fondsrapportages (andere methode). Deze rapportages zijn niet door een accountant gecontroleerd en de periode van deze rapportages loopt niet (in alle gevallen) synchroon met het boekjaar van het Fonds. Om deze onzekerheid te mitigeren, vinden monitoringactiviteiten plaats gedurende het jaar, wordt op kwartaalbasis de waardeontwikkeling gevolgd en beoordeeld aan de hand van ontwikkelingen in de markt. Daarnaast wordt jaarlijks achteraf een aansluiting gemaakt met de gecontroleerde jaarrekeningen van deze fondsen. De waardering kan hoger of lager zijn, maar is gezien de mitigerende maatregelen naar inschatting niet materieel voor vermogen en resultaat. Ultimo 2019 bedroeg de waarde van de niet-beursgenoteerde indirecte vastgoedbeleggingen € 1.910 miljoen (2018: € 1.694 miljoen).

Ook bij private equity (ultimo 2019: € 3 miljoen; ultimo 2018: € 4 miljoen, opgenomen onder overige beleggingen) wordt de waardering bepaald op basis van de laatst ontvangen fondsrapportages.

Voor aandelen en vastrentende waarden wordt de waardering bepaald door uit te gaan van een prijs die tot stand is gekomen op een actieve markt. Wanneer voor minimaal vijf opeenvolgende werkdagen geen prijsupdate is ontvangen wordt uitgegaan van de laatst bekende marktprijs. In dit geval wordt de belegging gerapporteerd onder 'andere methode'. Een groot deel van de toename van aandelen en vastrentende waarden onder 'andere methode' wordt hierdoor verklaard. Een kleiner deel van de toename onder vastrentende waarden wordt verklaard door een toename van het aantal niet-genoteerde bankleningen.

Vastgoed	2019	2018
Direct vastgoed	1	1
Indirect beursgenoteerd vastgoed	1.076	903
Indirect niet-beursgenoteerd vastgoed	1.910	1.694
Stand per 31 december	2.987	2.598

Direct vastgoed is getaxeerd door onafhankelijke, gecertificeerde taxateurs.

Gezien de geringe waarde van het resterende direct vastgoed, is er ultimo 2019 geen taxatie verricht, maar zijn de taxatiewaarden van ultimo 2015 gehanteerd. Het Fonds heeft vastgesteld dat er geen relevante marktontwikkelingen zijn die ertoe zouden leiden dat de taxatiewaarden van ultimo 2015 in belangrijke mate afwijken van de marktwaarde van het resterende direct vastgoed ultimo 2019.

Indirect vastgoed betreft beleggingen in beursgenoteerde en niet-beursgenoteerde vastgoedfondsen. De beursgenoteerde beleggingen zijn tegen de beurskoers per balansdatum opgenomen voor een bedrag van € 1.076 miljoen (2018: € 903 miljoen). Deze beleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde.

Aandelen	2019	2018
Aandelen ontwikkelde markten	5.536	4.416
Aandelen opkomende markten (niet zijnde BRIC)	489	367
Aandelen BRIC (Brazilië, Rusland, India, China)	203	159
Stand per 31 december	6.228	4.942

De aandelenbeleggingen zijn beursgenoteerd.

De indeling in bovenstaande tabel is gebaseerd op de landenclassificatie volgens de definitie van de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling). De toepassing van OESO sluit aan bij hetgeen DNB voorschrijft voor de toezichtsrapportages.

Vastrentende waarden	2019	2018
Staatsobligaties	7.289	6.903
Bedrijfsobligaties	1.976	1.826
Hypotheken	886	745
Inflation linked bonds	2	6
Stand per 31 december	10.153	9.480

De staatsobligaties, bedrijfsobligaties en inflation linked bonds worden verhandeld op een actieve markt.

Waardering hypotheke

De actuele waarde van de hypotheke wordt bepaald door de verwachte kasstromen van de woninghypotheke per individuele lening contant te maken met behulp van een rentevoet die is gebaseerd op consumenten die gesegmenteerd zijn naar risicoklassen, lossende en niet-lossende leningen en gecorrigeerd voor kosten en risico's die zich reeds zijn hebben voorgedaan. De verwachte kasstromen van de bedrijfshypotheke worden contant gemaakt met behulp van een rentevoet die is gebaseerd op de som van componenten voor geschatte kosten en risico's behorend bij de portefeuille bedrijfsleningen.

Bij het schatten van de verwachte kasstromen wordt per ultimo 2019 rekening gehouden met voortijdige aflossingen van 5,0% (2018: 5,5%) op jaarbasis voor wat betreft woninghypotheke en 7,0% (2018: 4,0%) op jaarbasis voor wat betreft bedrijfshypotheke. Deze parameters zijn geschat op basis van de werkelijke vervroegde aflossingen in de portefeuilles in de laatste jaren, waarbij deze ook worden vergeleken met de gemiddelde vervroegde aflossingen in de markt. De percentages worden toegepast op de uitstaande hoofdsom per prognoseperiode

Daarnaast wordt bij het vertalen van markttarieven van woninghypotheke naar de rentevoet waarmee de woninghypotheke worden verdisconteerd, rekening gehouden met kosten- en risico-opslagen in de markttarieven die niet meer van toepassing zijn op al bestaande leningen of die zich reeds hebben voorgedaan in bestaande leningen.

Derivaten

Voor de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt onder meer gebruikgemaakt van financiële derivaten. Het Fonds gebruikt derivaten hoofdzakelijk om vormen van marktrisico zoveel mogelijk af te dekken.

De marktwaarde van de derivatenposities ultimo 2019 en ultimo 2018 blijkt uit onderstaande tabel:

Derivaten	2019			2018		
	Saldo	Positief	Negatief	Saldo	Positief	Negatief
Valutaderivaten	15	92	-77	-51	83	-134
Aandelenderivaten	0	0	0	-1	1	-2
Rentederivaten	667	2.488	-1.821	137	1.481	-1.344
Inflatiederivaten	-635	-	-635	-407	-	-407
Stand per 31 december	47	2.580	-2.533	-322	1.565	-1887

Het Fonds dekt een deel van het renterisico af door middel van renteswaps. In 2019 is de rente gedaald zodat de marktwaarde van de renteswaps is toegenomen. Daarnaast dekt het Fonds ook een deel van het inflatierisico af. Omdat de toekomstige inflatieverwachting in 2019 is afgenomen leidde dit tot een verdere afname van de marktwaarde van inflatieswaps.

In 2018 heeft het Fonds in het kader van de Pensioenafspraken 2019 op zo efficiënt mogelijke wijze via rentederivaten het renterisico met betrekking tot de pensioenopbouw in de jaren 2019 tot en met 2021 afgedekt. Ultimo 2019 bedraagt de waarde van deze derivaten € 115 miljoen (2018: € 24 miljoen). Deze waarde is begrepen in de bedragen in vorenstaand overzicht.

In de volgende tabel worden de uitstaande derivatenposities vermeld uitgedrukt in notional bedragen die door het Fonds zijn aangegaan uit hoofde van het strategisch afdekkingsbeleid.

**Derivaten
(notionals³⁷)****2019****2018**

	Saldo	Long	Short	Saldo	Long	Short
Valutaderivaten	-9.151	3.070	-12.221	-10.249	5.077	-15.326
Rentederivaten	1.094	5.325	-4.231	1.045	5.667	-4.622
Inflatiederivaten	2.232	2.232	-	2.143	2.143	-

Daarnaast heeft het Fonds derivatencontracten afgesloten voor efficiënt portefeuillebeheer waaronder aandelerderivaten. De notional bedragen hiervan kunnen fluctueren, maar zijn over het algemeen beperkt.

Overige beleggingen**2019****2018**

Private Equity	3	4
Stand per 31 december	3	4

**[2] Beleggingen voor risico
deelnemers****Zakelijke
waarden****Vastrentende
waarden****Liquiditeiten****Totaal**

Stand per 31 december 2017	22	79	13	114
Aankopen/verstrekkingen	-	-	6	6
Verkopen/aflossingen	-6	-11	-6	-23
Waardeverschillen en verkoopresultaten	-1	1	0	0
Stand per 31 december 2018	15	69	13	97
Aankopen/verstrekkingen	-	-	-	-
Verkopen/aflossingen	-17	-74	-13	-104
Waardeverschillen en verkoopresultaten	2	5	-0	7
Stand per 31 december 2019	-	-	-	-

³⁷ nominaal bedrag, de (fictieve) hoofdsom van de onderliggende waarde die als rekeneenheid wordt gehanteerd

De beleggingen voor risico deelnemer bestonden uit kapitalen van deelnemers aan de prepensioneringsregeling en de per 1 januari 2015 beëindigde beschikbare premieregeling van het Executives Pension Plan (EPP). Per 1 oktober 2019 zijn de prepensioneringsregeling en het beschikbare premiedeel van de EPP regeling opgeheven (met uitzondering van de beschikbare premieregeling voor arbeidsongeschikte deelnemers in de EPP regeling, die per 31 december 2019 is opgeheven). De kapitalen vanuit deze regelingen zijn gebruikt om aanspraken op pensioen in te kopen in één van de flex regelingen of elders, zie ook toelichting '[22] mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers'. Er was derhalve geen voorziening pensioenverplichtingen meer voor risico deelnemers ultimo 2019.

[3] Vordering risicoherverzekeraar**2019****2018**

Stand 1 januari	6	-
Aangroei vordering risicoherverzekeraar	6	6
Stand per 31 december	12	6

Het Fonds heeft met ingang van 2018 het risico van overlijden en arbeidsongeschiktheid verzekerd bij Elips Life AG. Bij arbeidsongeschiktheid geldt een wachttijd van 3 jaar. Bovenstaande vordering is de actuele waarde van de verwachte toekomstige uitkering door Elips Life AG inzake arbeidsongeschiktheid. Deze vordering heeft een looptijd tussen de één en drie jaar.

Elips Life AG heeft per balansdatum een credit rating van A (bron: AM Best Rating Services) en is daarmee in voldoende mate kredietwaardig. Met de verzekeraar is geen (technische) winstdelingsregeling overeengekomen.

Ten aanzien van de verzekering van het arbeidsongeschiktheidsrisico gelden de volgende bepalingen bij contractbeëindiging:

- de verzekeraar blijft ongewijzigd aansprakelijk voor reeds erkende respectievelijk nog te erkennen aanspraken op een uitkering.
- indien een arbeidsongeschiktheidsrente is verzekerd: een wijziging van het uitkeringspercentage van een arbeidsongeschiktheidsrente wordt altijd in aanmerking genomen als deze leidt tot indeling in een lagere arbeidsongeschiktheidsklasse of beëindiging van de uitkering maar ook als deze leidt tot indeling in een hogere arbeidsongeschiktheidsklasse. Voor premievrijstellingsrentes wordt uitsluitend een verlaging van het uitkeringspercentage of beëindiging van de uitkering in aanmerking genomen.

Ten aanzien van de verzekering van het overlijdensrisico geldt dat tussentijdse beëindiging van de overeenkomst niet meer mogelijk is.

[4] Vorderingen en overlopende activa**2019****2018**

Vordering op werkgevers	-	-
Waardeoverdrachten	-	-
Belastingen	0	1
Overige vorderingen	8	3
Stand per 31 december	8	4

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd korter dan één jaar.

[5] Liquide middelen**2019****2018**

Liquide middelen	46	44
Stand per 31 december	46	44

Onder liquide middelen wordt verstaan bij banken aangehouden rekening-courantsaldi, kasmiddelen en bij banken aangehouden overige middelen, die niet opgenomen zijn onder en bestemd zijn voor beleggingen. De laatste zijn namelijk opgenomen als onderdeel van de beleggingen. De liquide middelen zijn direct opeisbaar.

[6] Algemene reserve

Stand per 31 december 2017	3.313
Uit bestemming saldo van baten en lasten	-945
Stand per 31 december 2018	2.368
Uit bestemming saldo van baten en lasten	724
Stand per 31 december 2019	3.092

Overeenkomstig de statutaire bepalingen is het resultaat over het boekjaar 2019 toegevoegd aan de algemene reserve.

Solvabiliteit

Op basis van FTK-grondslagen kan het volgende overzicht worden gegeven:

	2019	2018
Algemene reserve	3.092	2.368
Minimaal vereist eigen vermogen (buffer)	740	658
Vereist eigen vermogen (buffer) op basis van de strategische beleggingsmix	3.383	3.046
Vereist eigen vermogen (buffer) op basis van de feitelijke beleggingsmix	3.411	2.915
Minimaal vereiste dekkingsgraad	104,1%	104,1%
Vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische beleggingsmix	118,6%	118,8%
Vereiste dekkingsgraad op basis van de feitelijke beleggingsmix	118,7%	118,0%
Actuele dekkingsgraad	117,0%	114,5%
Beleidsdekkingsgraad	114,2%	119,8%

De berekening van de actuele- en beleidsdekkingsgraad is tot en met september 2019 inclusief de beleggingen en voorziening voor pensioenverplichtingen voor risico deelnemers. Voor de beschrijving van de wijze van berekenen van de actuele- en beleidsdekkingsgraad wordt verwezen naar de Algemene grondslagen.

Herstelplan

De beleidsdekkingsgraad van het fonds was per 31 maart 2019 gelijk aan 118,7%. De wettelijk vereiste dekkingsgraad per 31 maart 2019 was gelijk aan 118,74%. Omdat de beleidsdekkingsgraad lager was dan de vereiste dekkingsgraad, heeft het Fonds een herstelplan opgesteld en ingediend bij De Nederlandsche Bank (DNB).

Het ingediende herstelplan is goedgekeurd door DNB. Het is de verwachting dat de (beleids)dekkingsgraad met het huidige beleid tijdig herstelt en dat geen aanvullende maatregelen nodig zijn. Per eind 2019 was nog steeds sprake van een tekort en de verwachting is dat het tekort nog een tijd aanhoudt. Per eind maart 2020 is een geactualiseerd herstelplan ingediend bij DNB.

[7] Technische voorziening**2019****2018**

Voorziening pensioenverplichtingen	18.210	16.204
Gewogen gemiddelde disconteringsvoet (marktrente)	0,70%	1,34%

In 2019 is de door de DNB voorgeschreven rente gedaald (ultimo 2019: 0,70%; ultimo 2018: 1,34%).

Het mutatieoverzicht voor de voorziening pensioenverplichtingen is als volgt:

	2019	2018
Stand per 1 januari	16.204	16.136
Pensioenopbouw	245	223
Toeslagverlening	162	107
Rentetoevoeging	-38	-42
Technisch resultaat	-1	9
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-658	-661
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	-17	-16
Wijziging marktrente	2.249	599
Wijziging actuariële grondslagen	-	-167
Wijziging uit hoofde van overdracht van aanspraken	9	13
Overige wijzigingen	55	3
Stand per 31 december	18.210	16.204

Voor een toelichting wordt verwezen naar de toelichting op de verschillende posten uit de staat van baten en lasten.

De voorziening pensioenverplichtingen is naar categorieën van deelnemers als volgt samengesteld:

	2019	2018
Pensioenopbouwers	4.490	3.707
Pensioenontvangers	9.260	8.851
Houders van premievrije polissen	4.460	3.646
Totaal	18.210	16.204

	2019	2018
Netto pensioenverplichtingen	17.835	15.868
Toekomstige kosten uitvoering pensioenregeling	357	318
Voorziening voor zieken	18	18
Totaal	18.210	16.204

Het aantal deelnemers per categorie is als volgt:

Aantal deelnemers	2019	2018
Pensioenopbouwers	13.525	13.320
Pensioenontvangers	53.505	54.440
Houders premievrije polissen	31.295	31.255
Totaal	98.325	99.015

Pensioenregelingen

Philips Pensioenfonds voerde in 2019 vier pensioenregelingen uit, die van toepassing waren op verschillende groepen deelnemers. Daarnaast voerde het Fonds in 2019 twee regelingen uit met het karakter van een beschikbare premieregeling.

In 2019 zijn diverse vereenvoudigingen in de uitvoering van de pensioenregelingen gerealiseerd. De aanspraken op ouderdomspensioen zijn omgezet naar ouderdomspensioenen ingaand op pensioenrichtleeftijd 68 jaar. Ook de datum van de opgebouwde tijdelijke pensioenen is aangepast naar pensioenrichtleeftijd 68 jaar waarbij de

uitkeringsperiode gelijk is gebleven. De houders van premievrije polissen uit de oude flex pensioenregelingen zijn overgebracht naar het huidige flex pensioen (ES). Verder is voor arbeidsongeschikten de pensioenregeling met ingang van 1 januari 2020 aangepast. Voor deze deelnemers vindt de pensioenopbouw voortaan plaats op basis van het huidige flex pensioen cao of flex pensioen ES. Meer informatie over de doorgevoerde vereenvoudigingen is opgenomen in het Bestuursverslag in paragraaf 2.4.5 'Doorvoeren vereenvoudigingen in pensioenregeling'.

Hierna worden de pensioenregelingen flex pensioen, flex pensioen ES en eindloon kort beschreven. Omdat in 2019 nog pensioen werd opgebouwd in de oude pensioenregelingen worden deze regelingen ook kort toegelicht. De vermelde aantallen pensioenopbouwers betreffen in dat geval de aantallen arbeidsongeschikten die per 1 januari 2020 voortaan pensioen opbouwen in het flex pensioen (ES).

1. Flex pensioen: deze middelloonregeling met voorwaardelijke na-indexatie is van toepassing op 12.383 pensioenopbouwers (stand per 31 december 2019). Tot 1 januari 2018 gold een pensioenrichtleeftijd van 67 jaar. Sinds 1 januari 2018 is de pensioenrichtleeftijd gelijk aan 68 jaar. De tot en met 31 december 2017 opgebouwde aanspraken op ouderdomspensioen zijn per 1 januari 2019 omgezet naar aanspraken op ouderdomspensioen met een pensioenrichtleeftijd van 68 jaar. Voor deelnemers die arbeidsongeschikt zijn geworden tussen 1997 en 2006 en voor wie de pensioenopbouw wordt voortgezet, gold tot 1 januari 2020 een pensioenrichtleeftijd van 62,5 jaar (van toepassing op 176 deelnemers). Voor deelnemers die tussen 1 januari 2006 en 31 december 2013 arbeidsongeschikt zijn geworden, gold een pensioenrichtleeftijd van 65 jaar tot 1 januari 2020 (van toepassing op 122 deelnemers). Pensioenreglement flex pensioen heeft een franchise van € 14.484 en een opbouw van maximaal 1,85% van de pensioengrondslag. Het flex pensioen geldt voor diegenen op wie de bij de aangesloten ondernemingen geldende cao van toepassing is.
2. Flex pensioen ES: vanaf 1 januari 2015 is deze middelloonregeling met voorwaardelijke na-indexatie van toepassing op 819 pensioenopbouwers (stand per 31 december 2019). De pensioenrichtleeftijd is 68 jaar. Het flex pensioen ES heeft het karakter van een cdc-regeling. Pensioenreglement flex ES kent een franchise van € 14.484 en een opbouw van maximaal 1,85% van de pensioengrondslag. Deze regeling geldt voor Executives en Senior Directors.
3. Eindloonregeling: deze eindloonregeling was in 2019 van toepassing op 320 pensioenopbouwers (stand per 31 december 2019). De pensioenrichtleeftijd is 60 jaar of 65 jaar. De eindloonregeling heeft het karakter van een uitkeringsovereenkomst. Er kunnen geen deelnemers meer toetreden in de eindloonregeling. De pensioenopbouwers zijn allen arbeidsongeschikten die per 1 januari 2020 zijn overgegaan naar het flex pensioen.
4. Executives Pension plan: dit betreft een middelloonregeling met voorwaardelijke na-indexatie gecombineerd met een beschikbare premiereregeling (Structured DC-plan). De pensioenrichtleeftijd was 62,5 jaar. Het Executives Pension Plan is per 1

januari 2015 opgeheven voor vrijwel alle deelnemers. De regeling was eind 2019 enkel nog van toepassing op 3 arbeidsongeschikte deelnemers. De arbeidsongeschikten zijn met ingang van 1 januari 2020 opgenomen in de pensioenregeling Flex ES. De premievrije polishouders zijn per 1 oktober 2019 opgenomen in de regeling Flex ES. De kapitalen zijn omgezet in pensioenaanspraken bij het Fonds, met uitzondering van het kapitaal voor één premievrije polishouder die heeft gekozen voor overdracht van het kapitaal naar ABN AMRO Pensioenen.

5. Prepensioneringsregeling: dit betrof een beschikbare premieregeling, waarbij de beleggingen voor rekening en risico van de deelnemer zijn. Het was niet meer mogelijk om actief in de prepensioneringsregeling in te leggen. Per 30 september 2019 is voor 1.476 deelnemers het kapitaal omgezet in pensioenaanspraken bij het Fonds. De prepensioneringsregeling is daarmee per 1 oktober 2019 beëindigd.

Toeslagverlening gedurende verslagjaar

Het Algemeen Bestuur streeft ernaar om toeslagverlening in de toekomst mogelijk te maken en hiermee een pensioen te bieden dat op lange termijn zijn koopkracht behoudt. Het Algemeen Bestuur vindt het belangrijk de pensioenen te kunnen verhogen door indexatie.

De werkelijk toe te kennen percentages voor de toeslagverlening worden ieder jaar bepaald op basis van een indexatiestaffel. Het Algemeen Bestuur behoudt altijd de mogelijkheid om af te wijken van de indexatiestaffel.

Ambitie pensioenontvangers en premievrije polishouders

Net als bij vrijwel alle pensioenfondsen is het de ambitie van Philips Pensioenfonds om de pensioenen van de pensioenontvangers en premievrije polishouders jaarlijks te verhogen met de afgeleide consumentenprijsindex. Hierbij wordt de referteperiode aangehouden van januari van het voorafgaande jaar tot januari van het jaar waarin de toeslagverlening wordt gegeven.

Ambitie pensioenopbouwers

Het is de ambitie van Philips Pensioenfonds om de opgebouwde pensioenen jaarlijks te verhogen met de looninflatie over de periode van 2 april van het voorafgaande jaar tot en met 1 april van het jaar waarin toeslag wordt verleend. Dit betreft de collectieve salarisverhoging over de betreffende periode bij Koninklijke Philips N.V.. Voor de pensioenopbouwers van Signify geldt dezelfde indexatie-ambitie.

Naast voormelde indexatieambitie streeft Philips Pensioenfonds voor pensioenopbouwers tevens naar volledige pensioenopbouw met een opbouwpercentage van 1,85%. Voor de nieuwe cdc-termijn van 1 januari 2019 tot en met 31 december 2021 zijn nieuwe premieafspraken gemaakt, waardoor de zekerheid op volledige pensioenopbouw voor de pensioenopbouwers fors is vergroot (zie paragraaf 2.4.2). Er is echter geen garantie van 100% op de pensioenopbouw van 1,85%. Het risico voor het niet kunnen geven van het geambieerde opbouwpercentage is inherent aan een CDC-regeling.

Indexatiestaffel

Voor vaststelling van de verhoging op basis van de prijsinflatie wordt de volgende staffel gehanteerd:

1. Indien de beleidsdekkingsgraad 110% of lager is, dan wordt geen indexatie toegekend (realisatiepercentage = 0%);
2. Indien de beleidsdekkingsgraad hoger is dan 110%, maar lager is dan 123%, dan wordt gedeeltelijke indexatie toegekend, op basis van lineaire interpolatie (bijvoorbeeld bij een beleidsdekkingsgraad van 120% wordt $(120\% - 110\%) / (123\% - 110\%) * 100\% = 77\%$ van de indexatiemaatstaf toegekend; realisatiepercentage = 77%);
3. Indien de beleidsdekkingsgraad 123% of hoger is, dan wordt 100% van de indexatiemaatstaf toegekend (realisatiepercentage = 100%).

Het Algemeen Bestuur behoudt altijd de mogelijkheid om af te wijken van de indexatiestaffel.

Inhaalindexatie

Indien de beleidsdekkingsgraad in enig jaar hoger is dan 123%, dan kan in dat jaar van het surplus boven 123% 1/5e deel worden aangewend voor inhaalindexatie of het repareren van verlagingen uit het verleden.

[8] Voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers

	2019	2018
Stand per 1 januari	97	114
Mutatie voorziening voor risico deelnemers	-97	-17
Stand per 31 december	0	97

De voorziening voor risico deelnemers bestond ultimo 2018 uit een voorziening uit hoofde van de prepensioneringsregeling van het flex pensioen en nog een zeer beperkt deel van het per 1 januari 2015 gesloten beschikbare premiedeel van het Executives Pension Plan (EPP). Per 1 oktober 2019 zijn de prepensioneringsregeling en het beschikbare premiedeel van de EPP regeling opgeheven (met uitzondering van de beschikbare premieregeling voor arbeidsongeschikte deelnemers in de EPP regeling, die per 31 december 2019 is opgeheven). De kapitalen vanuit deze regelingen zijn gebruikt om aanspraken op pensioen in te kopen in één van de flex regelingen of elders. Er is derhalve geen voorziening pensioenverplichtingen meer voor risico deelnemers ultimo 2019. Een specificatie van de wijziging van de voorziening staat vermeld bij de toelichting [22] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers.

[9] Overige schulden en overlopende passiva	2019	2018
Schulden aan werkgevers	-	-
Uitkeringen	-	-
Derivaten	2.533	1.887
Belastingen en premies sociale verzekeringen	14	14
Waardeoverdrachten	-	-
Terugbetalingsverplichtingen (ontvangen onderpand)	375	63
Kortlopend deel premiereserve	-	1
Overige schulden en overlopende passiva	24	21
Stand per 31 december	2.946	1.986

Alle schulden hebben een resterende looptijd van korter dan 1 jaar met uitzondering van derivaten. De resterende looptijd van de terugbetalingsverplichtingen is mede afhankelijk van de ontwikkeling van de waarde van het onderliggende derivaat en naar zijn aard derhalve onzeker. Derivaten en terugbetalingsverplichtingen zijn verder gespecificeerd onder toelichting [1] Beleggingen voor risico pensioenfondsen.

De premiereserve bedroeg ultimo 2018 € 1 miljoen (kortlopend deel). In 2019 is dit resterende gedeelte van de premiereserve volledig gebruikt ter financiering van de pensioenopbouw in 2019.

Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Investeringsverplichtingen

Per balansdatum bestaan er de volgende investerings- en stortingsverplichtingen in beleggingsfondsen:

	2019	2018
Private equity	3	3
Indirect vastgoed	255	188

Verbonden Partijen

Identiteit van verbonden partijen

De aangesloten ondernemingen, medewerkers van het Fonds en bestuurders van het Fonds zijn te kwalificeren als verbonden partijen.

Transacties met bestuurders

Inzake de beloning van bestuurders wordt verwezen naar toelichting [14]

Pensioenuitvoeringskosten. Het Fonds heeft voor in totaal € 0,8 miljoen aan hypothecaire leningen verstrekt aan leden van het Bestuur (2018: € 0,8 miljoen), verdeeld over zes leningdelen. Hiervan staat ultimo 2019 nog € 0,5 miljoen aan hoofdsom open verdeeld over zes leningdelen. De gemiddelde (ongewogen) rentevoet bedraagt 2,5%, en in 2019 is € 0,0 miljoen aan aflossingen ontvangen. Een deel van deze hypotheekleningen zijn verstrekt met een rentekorting die tot en met 2016 gold voor werknemers van het Fonds. De overige hypotheekleningen zijn marktconform. Er zijn geen andere leningen verstrekt aan, noch vorderingen op bestuurders.

Overige transacties met verbonden partijen

Met ingang van 2014 is er met Koninklijke Philips N.V. een gewijzigde uitvoeringsovereenkomst overeengekomen met betrekking tot de financiering van de aanspraken en de uitvoering van de regeling. Met ingang van 27 mei 2016 is er een separate uitvoeringsovereenkomst gesloten met Philips Lighting (inmiddels Signify N.V.). Deze komt inhoudelijk overeen met de uitvoeringsovereenkomst met Koninklijke Philips N.V.

Met ingang van 2019 zijn er met de aangesloten ondernemingen nieuwe uitvoeringsovereenkomsten overeengekomen. Conform deze overeenkomsten betalen de aangesloten ondernemingen jaarlijks een vaste premie van 29,4% van de salarissen voor de pensioenopbouw (30,3% voor de regeling flex ES). Dat percentage staat vast tot 2022. De ondernemingen zullen geen extra premie of bijdragen betalen indien het Fonds te weinig reserves heeft.

Ultimo 2019 had het Fonds voor in totaal € 0,4 miljoen aan hypothecaire leningen verstrekt aan één medewerker van het Fonds, niet zijnde bestuurder, onderverdeeld in twee leningdelen (2018: € 0,4 miljoen onderverdeeld in twee leningdelen inzake één medewerker).

Medewerkers van het Fonds nemen deel aan de pensioenregeling van het Fonds onder reguliere condities. Medewerkers van het Fonds ontvangen tevens salaris, zie ook toelichting [14] pensioenuitvoeringskosten.

Van het totaal van de beleggingen voor risico van het Fonds is € 0 miljoen (2018: € 0 miljoen) direct, dan wel indirect belegd in de ondernemingen waarvoor de pensioenregelingen worden uitgevoerd.

6.6 Toelichting op de staat van baten en lasten over 2019

Bedragen in miljoenen euro's

[10] Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)	2019	2018
Werkgeversgedeelte regulier	221	218
Werknemersgedeelte regulier	16	17
Premie overige regelingen	1	1
Inkoopsommen	1	2
Totaal	239	238

Samenstelling premiebijdragen

De totale premie van de flex cao-regeling is voor een periode van drie jaar (1 januari 2019 t/m 31 december 2021) vastgesteld op 29,4% van de pensioengrondslag. Sinds januari 2015 betalen de pensioenopbouwers in de flex-regeling een deel van deze totale premie, namelijk 2% van de pensioengrondslag. Vanaf 1 februari 2020 zijn de pensioenopbouwers van Signify een eigen bijdrage van 5% van de pensioengrondslag gaan betalen.

De premie voor de flex ES-regeling bedraagt 30,3% van de pensioengrondslag en staat eveneens vast voor een periode van drie jaar (1 januari 2019 t/m 31 december 2021). Pensioenopbouwers in de flex ES regeling betalen eveneens een deel van deze totale premie, namelijk 2% van de pensioengrondslag.

Voor de deelnemers die op 1 januari 2006 zijn overgegaan van de flex 62,5-regeling naar de flex 65-regeling is een voorwaardelijke suppletietoeslag van toepassing. Dit betreft een zogenoemde VPL-toezegging. De suppletietoeslag is per individu vastgesteld afhankelijk van de leeftijd van betrokkene op 31 december 2005. Deze per individu vastgestelde suppletietoeslag wordt tot uiterlijk 1 januari 2021 tijdsevenredig opgebouwd en ingekocht. De benodigde premie voor inkoop van het tijdsevenredig deel van de toeslag is opgenomen in de (reguliere) CDC-premie. Voor degenen die voor 1 januari 2021 met pensioen gaan wordt het resterend deel van de toeslag ineens ingekocht. Hiervoor wordt een aparte koopsom bij de werkgevers in rekening gebracht. Het tijdsevenredig deel van de toeslag wordt na inkoop onvoorwaardelijk en toegevoegd aan de pensioenverplichtingen van het Fonds. Bij de vaststelling van de te verkrijgen pensioenaanspraken wordt rekening gehouden met de verhoging van de pensioenrichtleeftijd op 1 januari 2014 en 1 januari 2018.

Voor de arbeidsongeschikte deelnemers met een recht op suppletietoelage wordt de inkoop over het laatste jaar (2020) in één keer afgefinancierd op 1 januari 2020. Dit gebeurt als onderdeel van de omzetting van de aanspraken van de arbeidsongeschikten in de oude flexregelingen naar het actuele flex pensioen in verband met de fiscale regelgeving.

Per 1 januari 2019 was nog een klein deel van de premiereserve over, namelijk € 1 miljoen. Dit bedrag was in 2019 beschikbaar als premie ter financiering van de pensioenopbouw in 2019. Dit bedrag is toegevoegd aan de premie als "Premie overige regelingen". De premiereserve is daarmee per 31 december 2019 komen te vervallen.

Kostendekkende premie

De kostendekkende en feitelijke premie exclusief premiebijdrage voor risico deelnemers zijn als volgt:

	Gedempte kostendekkende premie³⁸		Zuivere kostendekkende premie³⁹	
Pensioenopbouw actieven	103		232	
Risicopremies arbeidsongeschiktheidsrisico's	6		6	
Risicopremies overlijdensrisico's	4		4	
Totaal actuariële inkooppremie		113		242
Opslag voor vereist eigen vermogen	22		45	
Opslag voor de uitvoeringskosten	3		3	
Opslag voor voorwaardelijke toeslagverlening	73		0	
Totaal kostendekkende premie		211		290
Feitelijke pensioenpremie		239		

Jaarlijks wordt beoordeeld in welke mate de geambieerde pensioenopbouw (1,85% ouderdomspensioen) gerealiseerd kan worden. Met ingang van het boekjaar 2019 toetst het pensioenfonds daarvoor de feitelijke premie aan de gedempte kostendekkende premie. Tot 1 januari 2019 werd hiervoor de feitelijke premie aan de interne kostendekkende premie getoetst. Voor de nieuwe cdc-termijn van 1 januari 2019 tot en met 31 december 2021 vindt de toets op het kostendekkend zijn van de pensioenpremie plaats op basis van de gedempte kostendekkende premie. Bij deze gedempte kostendekkende premie, wordt

³⁸ De gedempte kostendekkende premie is de premie als bedoeld in artikel 128 lid 2 van de Pensioenwet, waarbij demping plaatsvindt op basis van verwacht rendement.

³⁹ De zuivere kostendekkende premie is de premie als bedoeld in artikel 128 lid 1 van de Pensioenwet.

uitgegaan van demping op basis van verwacht rendement minus inflatie. Voor de demping kiest het fonds als discontovoet het verwacht rendement van de portefeuille verminderd met de verwachte prijsinflatie, als bedoeld in artikel 4 lid 2b uit het Besluit FTK. Het Fonds gaat voor het berekenen van het verwacht rendement uit van de maximale parameters zoals bepaald door de commissie parameters en bij het berekenen van de prijsinflatie voor de minimale parameter hiervoor. Aangezien gekozen is voor verwacht rendement minus prijsinflatie wordt een opslag voor prijsinflatie in de gedempte kostendekkende premie meegenomen voor zover deze groter is dan de opslag voor vereist eigen vermogen.

Bij het toegroeien van het actuele naar het structurele niveau van de verwachte prijsinflatie wordt rekening gehouden met het indexatiemoment van 1 april. Het rendement op vastrentende waarden als onderdeel van het toekomstig rendement is per eind december 2018 voor 3 jaar vastgesteld op basis van de toen geldende rentecurve. Ook de curve voor de verwachte prijsinflatie is per eind 2015 voor 5 jaar vastgesteld.

Onderstaand volgt een overzicht waarin de hiervoor genoemde premies zijn opgenomen.

Overzicht premie	2019	2018
Interne kostendekkende premie ⁴⁰	nvt	273
Gedempte kostendekkende premie	211	184
Zuivere kostendekkende premie	290	276
Feitelijke premie	239	238

Voor de nieuwe cdc-termijn van 1 januari 2019 tot en met 31 december 2021 wordt de feitelijke premie getoetst aan de gedempte kostendekkende premie. De feitelijke premie van € 239 miljoen ligt boven de gedempte kostendekkende premie van € 211 miljoen. De feitelijke premie is daarmee toereikend.

De premiebijdragen voor risico deelnemers bedragen gedurende 2019 € 0 miljoen (2018: € 0 miljoen).

⁴⁰ De interne kostendekkende premie was tot en met 2018 de intern benodigde premie voor de financiering van de pensioenopbouw.

**[11]
Beleggingsresultaten
voor risico
pensioenfondsen****Directe
beleggings-
opbrengsten****Indirecte
beleggings-
opbrengsten****Kosten van
vermogens-
beheer****Totaal****2019**

Vastgoedbeleggingen	79	294	-4	368
Aandelen	137	1.344	-8	1.473
Vastrentende waarden	315	1.106	-12	1.410
Derivaten	1	-202	-0	-201
Overige beleggingen	-	-0	-0	-0
Liquiditeiten	0	-2	-2	-4
Totaal	532	2.540	-26	3.046

2018

Vastgoedbeleggingen	77	64	-3	138
Aandelen	128	-394	-6	-272
Vastrentende waarden	318	-96	-12	210
Derivaten	-10	-574	-0	-584
Overige beleggingen	-	0	-0	0
Liquiditeiten	-7	10	-3	0
Totaal	506	-990	-24	-508

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten over het verslagjaar zijn transactiekosten opgenomen. Van deze transactiekosten is € 2 miljoen (2018: € 2 miljoen) op betrouwbare wijze vastgesteld. De overige transactiekosten zijn gebaseerd op schattingen van vermogensbeheerders en zijn niet op een andere, meer betrouwbare wijze vast te stellen. Dit heeft te maken met het feit dat voor veel transacties sprake is van zogenoemde nettoprijzen waarbij de kosten onderdeel uitmaken van de transactieprijs en niet afzonderlijk worden vermeld. Deze kosten maken wel onderdeel uit van de gerapporteerde indirecte beleggingsopbrengsten.

Onder 'Kosten vermogensbeheer' zijn de kosten opgenomen van de beheerders en bewaarder. Deze zijn aan de verschillende beleggingscategorieën toegekend naar rato van het belegd vermogen. Exploitatiekosten vastgoed zijn – gesaldeerd met huuropbrengsten – opgenomen als onderdeel van de directe beleggingsopbrengsten van vastgoedbeleggingen.

In 2018 heeft het Fonds in het kader van de Pensioenafspraken 2019 op zo efficiënt mogelijke wijze via rentederivaten het renterisico met betrekking tot de pensioenopbouw in de jaren 2019 tot en met 2021 afgedekt. Het resultaat op deze derivaten bedroeg in 2019 € 111 miljoen (€ 24 miljoen in 2018). Dit resultaat is begrepen in de beleggingsopbrengsten op de rentederivaten.

[12] Beleggingsresultaten voor risico deelnemers	2019	2018
Beleggingsresultaat prepensioneringsregeling van het flex pensioen	7	0
Totaal	7	0

De beleggingsresultaten voor risico deelnemers zijn overwegend indirecte beleggingsresultaten. Het aandeel van directe beleggingsresultaten en vermogensbeheerkosten in de beleggingsresultaten is zeer beperkt en wordt daarom niet uitgesplitst.

[13] Pensioenuitkeringen	2019	2018
Ouderdomspensioen	-499	-501
Nabestaandenpensioen (inclusief wezenpensioen)	-156	-156
Arbeidsongeschiktheidspensioen	-3	-3
Afkopen	-0	-0
Totaal	-658	-660

[14] Pensioenuitvoeringskosten	2019	2018
Kosten pensioenbeheer	-6	-6
Overige kosten	-8	-7
Totaal	-14	-13

De overige kosten in bovenstaande tabel betreffen onder andere personeelskosten, vergoedingen aan bestuursleden en kosten voor toezicht vanuit DNB en AFM.

Overeenkomstig artikel 96 van de Pensioenwet wordt vermeld dat het Fonds in het afgelopen jaar geen dwangsommen en boetes zijn opgelegd.

Beloning bestuurders

Vergoedingen aan de leden van het Algemeen Bestuur van het Fonds vinden als volgt plaats:

- Gepensioneerdenleden van het Algemeen Bestuur ontvangen een vaste vacatievergoeding;
- De Onafhankelijke Voorzitter van het Fonds ontvangt een vaste vergoeding. De Onafhankelijk Voorzitter is niet in dienst van het Fonds;
- De leden van het Uitvoerend Bestuur zijn in dienst van het Fonds en ontvangen een salaris.

Over 2019 is in dit verband een totaalbedrag aan vergoedingen en salaris (inclusief pensioenlasten) betaald van € 1,4 miljoen (2018: € 1,4 miljoen).

Daarnaast vergoedt het Fonds de door werknemersleden van het Algemeen Bestuur bestede tijd met betrekking tot het besturen van het Fonds aan de bedrijfsonderdelen van beide aangesloten ondernemingen waar de betrokken leden werkzaam zijn. Deze vergoedingsregeling wordt gezien als een belangrijke randvoorwaarde voor het optimaal functioneren van de werknemersleden binnen het Bestuur. Over 2019 is in dit verband een totaalbedrag aan vergoedingen betaald van € 0,1 miljoen (in 2018: € 0,1 miljoen).

Een dergelijke vergoeding vindt niet plaats voor de werkgeversleden van het Algemeen Bestuur, vanwege het feit dat zij ex-officio zitting hebben in het Bestuur.

In het verslagjaar zijn geen voorschotten of leningen verstrekt aan leden van het Algemeen Bestuur. De resterende hoofdsom van eerder aan leden van het Algemeen Bestuur verstrekte leningen bedraagt € 0,5 miljoen (2018: € 0,5 miljoen). Het betreft leningen aan één bestuurslid. Meer hierover op pagina 151.

Personeelsbestand (inclusief leden Uitvoerend Bestuur)

Gedurende het boekjaar 2019 bedroeg het gemiddeld aantal werknemers bij het Fonds 22 (2018: 22, gemeten in fte's). De kosten van deze werknemers kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Salarissen	2019	2018
Bruto salarissen	-4	-4
Sociale lasten en pensioenlasten	-1	-1

Honoraria Accountant	EY	Overig EY Netwerk	Totaal EY
2019			
1. Controle jaarrekening	-0,2	-	-0,2
2. Overige controleopdrachten	-	-	-
3. Adviesdiensten op fiscaal terrein	-	-	-
4. Andere niet-controlediensten	-	-	-
Totaal	-0,2	-	-0,2
2018			
1. Controle jaarrekening	-0,2	-	-0,2
2. Overige controleopdrachten	-	-	-
3. Adviesdiensten op fiscaal terrein	-	-	-
4. Andere niet-controlediensten	-	-	-
Totaal	-0,2	-	-0,2

Deze honoraria betreffen de honoraria voor het onderzoek van de jaarrekening over 2019, alsmede eventuele honoraria voor het onderzoek van de jaarrekening over 2018, voor zover de hiervoor in boekjaar 2018 opgenomen kosteninschatting niet toereikend is gebleken.

[15] Pensioenopbouw	2019	2018
Actuarieel benodigde koopsom voor pensioenopbouw en risicodekking	-242	-220
Opslag voor uitvoeringskosten	-3	-3
Totaal	-245	-223

De benodigde premie door toevoeging van nieuwe nominale pensioenopbouw voor de pensioenopbouwers (flex cao en flex ES) en voor uitvoeringskosten aan de voorziening pensioenverplichtingen bedroeg over 2019 € 245 miljoen (2018: € 223 miljoen voor flex cao en flex ES).

[16] Toeslagverlening**2019****2018**

Verleende toeslagen	-162	-97
Overige	-0	-10
Totaal	-162	-107

Per 1 april 2019 heeft het Algemeen Bestuur besloten de pensioenen te verhogen met een realisatiepercentage van 75%, in lijn met de indexatiestaffel van het Fonds. Voor pensioenopbouwers zijn de pensioenen verhoogd met 75% van de looninflatie. De looninflatie over de periode 2 april 2018 tot en met 1 april 2019 bedroeg 3%. Dat heeft geresulteerd in een verhoging per 1 april 2019 met 2,25%. De pensioenen van pensioenontvangers en houders van premievrije polissen zijn verhoogd met 75% van de prijsinflatie (afgeleide Consumentenprijsindexcijfer januari 2019). De prijsinflatie was over 2018 1,0%. Dit heeft geresulteerd in een verhoging per 1 april 2019 met 0,75%.

**[17] Rentetoevoeging voorziening
pensioenverplichtingen****2019****2018**

Oprenting pensioenverplichtingen	38	42
Gehanteerde percentage oprenting	-0,24%	-0,26%

De rentetoevoeging ten behoeve van de voorziening pensioenverplichtingen wordt bepaald op basis van de 1-jaarsrente van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur voor pensioenfondsen (-0,24%). Door de negatieve 1-jaarsrente is er feitelijk sprake van een rente-onttrekking.

[18] Wijziging marktrente**2019****2018**

Wijziging marktrente	-2.249	-599
Totaal	-2.249	-599

De gemiddelde gewogen rente (yield) is met 0,70% ultimo 2019 lager dan de verwachte yield op basis van de ultimo 2018 geldende rentetermijnstructuur van 1,44%. De afname van de rentetermijnstructuur in 2019 leidt tot een toename van de voorziening met € 2.249 miljoen.

[19] Wijziging actuariële grondslagen**2019****2018**

Overlevingstafels AG-Prognosetafel 2016 naar AG Prognosetafel 2018	-	153
Aanpassing ervaringssterfte	-	16
Garantieregelingen bij inkoop ouderdomspensioen uit prepensioneringskapitaal	-	-2
Totaal	-	167

Jaarlijks worden de actuariële grondslagen en/of methoden beoordeeld en mogelijk herzien ten behoeve van de berekening van de actuele waarde van de pensioenverplichtingen. Het effect van deze wijzigingen wordt verantwoord in het resultaat op het moment dat de actuariële grondslagen worden herzien.

In 2018 had het Actuarieel Genootschap een nieuwe prognosetafel opgesteld van de levensverwachting (AG-Prognosetafel 2018). Deze prognosetafel is door het Fonds met ingang van november 2018 toegepast. Tevens had een analyse plaatsgevonden van de fondsspecifieke correctiefactoren op deze prognosetafel op basis van de ervaringssterfte bij het Fonds. De wijzigingen van deze actuariële grondslagen hadden per saldo een verlagend effect van de voorziening pensioenverplichtingen met € 169 miljoen.

Het overig resultaat in 2018 had betrekking op garantieregelingen (inkoop ouderdomspensioen uit prepensioneringskapitaal) uit het verleden. De voorzieningen voor deze garantieregelingen waren als gevolg van nieuwe reglementsfactoren in 2018 verhoogd met € 2 miljoen. Voor 2019 was geen aanpassing van deze voorziening aan de orde vanwege het beëindigen van de prepensioneringsregeling. De garantievoorziening bestaat niet meer.

[20] Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten in de voorziening pensioenverplichtingen**2019****2018**

Toevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen	-13	-19
Onttrekking aan de voorziening pensioenverplichtingen	4	6
Totaal	-9	-13

**[21] Overige wijzigingen in de voorziening
pensioenverplichtingen**

	2019	2018
Overdracht tussen regelingen	-63	-14
Overig	8	11
Totaal	-55	-3

De post overdracht tussen regelingen van € 63 miljoen (2018: € 14 miljoen) betreft het effect van de verwerking van prepensioneringskapitalen naar pensioenaanspraken in de flex-regeling.

De post overig van € 8 miljoen (2018: € 11 miljoen) is het saldo van diverse mutaties. Dit betreft bijvoorbeeld het gevolg van het flexibiliseren van aanspraken en de verwerking van waardeoverdrachten van vóór 2019.

In 2018 betrof de post overig voornamelijk het effect van de omzetting van de pensioenrichtleeftijd naar 68 jaar.

**[22] Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico
deelnemers**

	2019	2018
Premiebijdragen	-0	0
Beleggingsopbrengsten	-7	-0
Waardeoverdrachten	104	17
Totaal	97	17

De mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers is gelijk aan de mutatie in de beleggingen voor risico deelnemers. Het rendement in 2019 is € 7 miljoen positief en verhoogt de voorziening pensioenverplichtingen voor risico deelnemers. Een bedrag van € 104 miljoen is onttrokken uit de voorziening ten gevolge van pensionering, ontslag, echtscheiding of overlijden van de deelnemer, of ten gevolge van de opheffing van de prepensioneringsregeling en het beschikbare premiedeel van de EPP regeling.

Dit vrijvallende bedrag is aangewend voor aankoop van pensioenaanspraken bij het fonds in één van de flexregelingen. Deelnemers in de EPP regeling hadden de keuze om hun kapitaal aan te wenden om aanspraken in te kopen of om hun kapitaal over te dragen naar ABN AMRO Pensioenen. Er is één gewezen deelnemer in de EPP regeling geweest die heeft gekozen voor overdracht naar ABN AMRO Pensioenen. Daarnaast is er in 2019 één

deelnemer geweest die is gepensioneerd en het EPP kapitaal heeft aangewend om elders pensioen in te kopen.

[23] Saldo overdracht van rechten**2019****2018**

Inkomende waardeoverdrachten	11	17
Uitgaande waardeoverdrachten	-4	-6
Totaal	7	11

Waardeoverdracht betreft de ontvangst of overdracht van een overdrachtswaarde van respectievelijk aan een pensioenfonds of pensioenverzekeraar van respectievelijk de vorige of nieuwe werkgever. De overdrachtswaarde is de contante waarde van de over te dragen premievrije pensioenaanspraken vastgesteld op basis van wettelijke tarieven. De ontvangen koopsommen worden aangewend voor de inkoop van die pensioenaanspraken Bij Philips Pensioenfonds.

[24] Saldo herverzekeringen**2019****2018**

Premie risicoherverzekering	-10	-10
Uitkeringen uit risicoherverzekering	2	2
Mutatie vordering risicoherverzekeraar	6	6
Totaal	-2	-2

Het Fonds heeft het risico van overlijden en arbeidsongeschiktheid herverzekerd bij Elips Life AG. Het overlijdensrisico kent een kapitaaldekking en het arbeidsongeschiktheidsrisico een rentedekking.

[25] Overige baten en lasten**2019****2018**

Incidentele resultaten uit pensioenadministratie	6	0
Onttrekking uit premiereserve	0	40
Overige incidentele resultaten	2	-
Totaal	8	40

De mutatie in de premiereserve is nader toegelicht onder toelichting [9].

6.7 Risicobeheer

Een belangrijk risico voor het Fonds betreft het solvabiliteitsrisico, oftewel het risico dat het Fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. Het Fonds is wettelijk verplicht om buffers aan te houden volgens hiervoor geldende algemene normen alsook naar de specifieke normen die door de toezichthouder worden opgelegd. De aan te houden buffers vertalen zich in een vereiste dekkingsgraad, ook wel vereist eigen vermogen genoemd. De hoogte van het vereist eigen vermogen is onder meer afhankelijk van het door het Fonds gevoerde beleid waarvan het beleggingsbeleid de belangrijkste is. De beleidsdekkingsgraad ultimo 2019 bevindt zich onder de vereiste dekkingsgraad. Derhalve is een herstelplan van kracht. Indien de solvabiliteit van het Fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het Fonds aanvullende maatregelen moet treffen.

Het Fonds heeft in zijn beleid een onder- en bovengrens van het vereist eigen vermogen gesteld. Informatie over het vereist eigen vermogen en de ontwikkeling hiervan wordt elk kwartaal aan het Algemeen Bestuur gerapporteerd.

Solvabiliteitsrisico

De solvabiliteitstoets bevat een kwantificering van de bestuursvisie op de Fonds specifieke restrisico's (na afdekking). In de volgende tabel zijn de benodigde buffers en het tekort of het surplus berekend op basis van de feitelijke beleggingsmix in de evenwichtssituatie. Bij de evenwichtssituatie wordt verondersteld dat de aanwezige middelen zodanig zijn dat de aanwezige solvabiliteit precies gelijk is aan de gewenste solvabiliteit (het vereist eigen vermogen).

	Eind 2019	Eind 2018
Voorziening pensioenverplichtingen (a)	18.210	16.204
Buffers:		
S1 Renterisico	220	349
S2 Risico zakelijke waarden	2.552	2.102
S3 Valutarisico	726	259
S4 Grondstoffenrisico	-	-
S5 Kredietrisico	1.040	948
S6 Verzekeringstechnisch risico	429	382
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	-	-
S9 Operationeel risico	-	-
S10 Actief beheer risico	-	-
Diversificatie-effect	-1.556	-1.125
Totaal S (vereiste buffers) (b)	3.411	2.915
Vereist vermogen (art. 132 Pensioenwet) (a+b)	21.621	19.119
Aanwezig vermogen (Totaal activa – schulden = pensioenvermogen)	21.302	18.572
Surplus / Tekort	-319	-547
Vereist eigen vermogen op basis van de feitelijke beleggingsmix (in percentage van de voorziening pensioenverplichtingen)	118,7%	118,0%

De stijging van het percentage vereist eigen vermogen ultimo 2019 ten opzichte van ultimo 2018 kent een aantal oorzaken. Het belang van zakelijke waarden in de portefeuille is groter geworden. Dit zorgde ervoor dat de aan te houden buffer ook toenam. Daarnaast is er een wijziging geweest van het valuta-afdeckingsbeleid. Uit deze beleidswijziging volgt dat er minder vreemde valuta worden afgedekt, hierdoor nam het valutarisico in de portefeuille toe waardoor ook de buffer voor dit risico is toegenomen. Daarentegen is de aan te houden buffer voor het renterisico afgenomen. Dit kwam voornamelijk doordat de rente gedurende het jaar is afgenomen, en hoe lager de rente, hoe lager de buffer. Per saldo is het feitelijk vereist eigen vermogen toegenomen.

Voor het vaststellen of een pensioenfonds zich bevindt in een tekortsituatie is vanaf 1 januari 2015 het vereist eigen vermogen op basis van de strategische beleggingsmix bepalend. Ultimo 2019 bedroeg dit vereist eigen vermogen in percentage van de voorziening pensioenverplichtingen 118,6%. Ultimo 2019 bedroeg de beleidsdekkingsgraad 114,2% waardoor het Fonds zich in een tekortsituatie bevindt. Het vereist eigen vermogen op basis van de feitelijke beleggingsmix (118,7%) wijkt af van het vereist eigen vermogen op basis van de strategische beleggingsmix (118,6%). Dit heeft een aantal oorzaken waarvan we hier de belangrijkste noemen:

- De feitelijke asset allocatie kan afwijken van de strategische verdeling. Benchmarkgewichten worden niet continu aangepast naar hun Allocatie Richtniveau, maar kunnen driften als gevolg van marktbewegingen. Ook heeft de vermogensbeheerder de ruimte om binnen bepaalde grenzen hiervan af te wijken (efficiënt portefeuillebeheer).
- Binnen een beleggingscategorie kunnen de feitelijke beleggingen afwijken van de voor het strategisch vereist eigen vermogen gemodelleerde benchmarkverdeling.
- Voor de bepaling van het renterisico (S1) gaat het Fonds voor het strategisch vereist eigen vermogen uit van de theoretisch gewenste hedge. Dit betekent bijvoorbeeld dat wordt verondersteld dat het mogelijk is om alle looptijdpunten, ook de hele lange looptijden, van de reële verplichtingen in de gewenste mate af te dekken. Het feitelijke vereist eigen vermogen gaat uit van de rentegevoelige posities die daadwerkelijk in portefeuille aanwezig zijn.

Door het Fonds zijn bij de bepaling van de inputvariabelen ter bepaling van de te onderscheiden risico's de uitgangspunten van DNB gehanteerd, waarbij ten aanzien van derivaten rekening is gehouden met de desbetreffende exposurewaarde.

Het Fonds berekent de vereiste dekkingsgraad conform het standaardmodel van DNB. Het Fonds kan gebruikmaken van het standaardmodel omdat de beleggingsportefeuille van het Fonds:

- beleggingsproducten bevat die DNB heeft gebruikt bij de bepaling van de te hanteren risicoscenario's en correlatieparameters in het standaardmodel;
- goed gespreid is over diverse assetcategorieën en regio's;
- geen complexe derivatenconstructies bevat;
- geen gestructureerde producten bevat waarin transparantie ontbreekt over de onderliggende risico's.

Tevens voert het Fonds jaarlijks een analyse uit of de wijze waarop het Fonds de vereiste dekkingsgraad berekent, moet worden aangepast. Te denken valt aan de toepasbaarheid van het standaardmodel waarbij het Fonds onder andere analyseert of eventuele opslagen benodigd zijn voor liquiditeitsrisico (S7), concentratierisico (S8), operationeel risico (S9) en actief beheer risico (S10).

Doordat geen of te lage buffers kunnen doorwerken in indexatiebesluiten of zelfs kunnen leiden tot kortingsmaatregelen, ligt het solvabiliteitsrisico uiteindelijk bij de deelnemers. De aanwezige buffers verkleinen dit risico voor de deelnemers.

De in de tabel genoemde risico's worden onderstaand nader toegelicht:

Marktrisico (S1 – S4)

Marktrisico betreft het risico dat het Fonds financiële verliezen lijdt door bewegingen op de financiële markten. Hieronder vallen onder meer het renterisico (S1), koersrisico op zakelijke waarden (S2) (het risico van daling van aandelenkoersen), valutarisico (S3) (het risico van koersdalingen van directe of indirecte valutapositities) en het grondstoffenrisico (S4). Met name de beheersing van het renterisico is voor het Fonds van groot belang vanwege het feit dat de waardering van de pensioenverplichtingen is gebaseerd op de actuele rentetermijnstructuur. Een daling van de rente leidt tot een toename van de waarde van de pensioenverplichtingen. Voor het Fonds is het daarom belangrijk dat het beleggingsbeleid zo goed mogelijk is afgestemd op de rentegevoeligheid van de pensioenverplichtingen rekening houdend met de financiële ambitie en risicohouding van het Fonds.

Renterisico (S1)

Het renterisico is het risico dat de waarde van vastrentende waarden, rentederivaten en de pensioenverplichtingen verandert als gevolg van veranderingen in de marktrente. Onderdeel van het beleid van het Fonds is dat het rentehedge-percentage niet vast is, maar afhankelijk is van de omvang van de vastrentende waarden die bedoeld zijn voor een stuk zekerheid tezamen met de rentederivaten versus de verwachte toekomstige pensioenuitkeringen van het Fonds. Het Fonds heeft namelijk gekozen voor een vaste verdeling tussen vastrentende waarden en zakelijke waarden. Ultimo 2019 bedroeg de nominale rentehedge 61,6% (ultimo 2018: 63,0%). In augustus 2019 is de berekening van de nominale rentehedge gewijzigd. In de jaarrekening van 2018 was een percentage van 56,5% gerapporteerd. De impact van de wijziging is derhalve een stijging van 6,5 %-punt. In het beleggingsbeleid van het Fonds wordt uitgegaan van de reële voorziening pensioenverplichtingen (op basis van de 1-dags swapcurve gecorrigeerd met de volledige inflatiecurve) die beter afgestemd is op de financiële ambitie van het Fonds. Ultimo 2019 bedroeg de reële rentehedge 32,3% (ultimo 2018: 31,8%).

In onderstaande tabel zijn de modified durations opgenomen van enerzijds de vastrentende waarden en derivaten die bedoeld zijn om het renterisico af te dekken en anderzijds de reële voorziening pensioenverplichtingen (op basis van de 1-dags swapcurve gecorrigeerd met de volledige inflatiecurve). De modified duration is een maatstaf voor de rentegevoeligheid.

Modified Duration	2019	2018
Vastrentende waarden (bedoeld voor renteafdekking)	21,4	20,3
Reële voorziening pensioenverplichtingen - beleid	21,7	20,6

Rentegevoeligheid hypotheke

In onderstaande gevoeligheidsanalyse is beoordeeld wat het effect op de waardering van de hypotheekportefeuille is van een mutatie van de gehanteerde opslagen op de rentevoet (euro swapcurve).

**Gevoeligheidsanalyse
hypotheekportefeuille****2019****2018**

	Verandering in waardering	Totale waardering hypotheke	Verandering in waardering	Totale waardering hypotheke
Verandering in risico-opslag basispunten:				
- afname van 50 basispunten	+32	918	+25	770
- toename van 50 basispunten	-32	854	-25	720
- toename van 100 basispunten	-64	822	-49	696

Inflatierisico

Het inflatierisico is het risico dat de waarde van de portefeuille onvoldoende meegroeit om de toename van de pensioenverplichtingen als gevolg van inflatie bij te houden. Om dit risico deels af te dekken, heeft het Fonds inflatieprotectie in de portefeuille opgenomen in de vorm van inflation linked swaps. Bij een stijging van de inflatie met 1%, neemt de waarde van de inflation linked swaps toe met ongeveer € 541 miljoen (2018: € 453 miljoen).

Looptijdverdeling

De samenstelling van de vastrentende waarden (met uitzondering van de beleggingen in hypotheke en geldmarktfondsen) naar looptijd is als volgt:

	2019 (%)	2018 (%)
Resterende looptijd < 5 jaar	13,5	12,5
Resterende looptijd > 5 & < 10 jaar	13,4	14,5
Resterende looptijd > 10 & < 20 jaar	24,8	22,7
Resterende looptijd > 20 jaar	48,3	50,4
Totaal	100,0	100,0

Risico zakelijke waarden (S2)

Risico zakelijke waarden is het risico van waardewijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen, die worden veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren. Omdat alle beleggingen worden gewaardeerd tegen actuele waarde waarbij waardewijzigingen onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt, zijn alle wijzigingen in marktomstandigheden direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Het prijsrisico kan worden beperkt door diversificatie.

De procentuele verdeling van de beleggingen in aandelen is weergegeven in de volgende tabellen:

Verdeling naar markt	2019 (%)	2018 (%)
Ontwikkelde markten, waarvan:	88,9	89,4
- Verenigde Staten	59,7	56,4
- Japan	8,7	9,0
- Verenigd Koninkrijk	5,5	7,0
- Overig	26,1	27,6
Opkomende markten	11,1	10,6
Totaal	100,0	100,0

De indeling in bovenstaande tabel is gebaseerd op de landenclassificatie volgens de definitie van de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling). De toepassing van OESO sluit aan bij hetgeen DNB voorschrijft voor de toezichtsrapportages.

Verdeling naar sector	2019 (%)	2018 (%)
Basisindustrie	4,3	4,8
Communicatie	12,5	12,0
Cyclische consumentengoederen	10,5	10,7
Niet-cyclische consumentengoederen	21,4	22,1
Energie	5,5	6,3
Financiële instellingen	18,3	18,8
Industrie	9,9	9,8
Technologie	14,0	11,7
Nutsbedrijven	3,4	3,5
Diversen	0,2	0,3
Totaal	100,0	100,0

In de aandelenbeleggingen zijn geen individuele beleggingen aanwezig groter dan 5% van de totale waarde van de aandelenbeleggingen.

In de niet-beursgenoteerde directe en indirecte vastgoedportefeuille zijn ultimo 2019 opgenomen:

2019	Woningen	Kantoren	Winkels	Industrieel	Overig	Totaal
Europa	148	183	227	119	31	708
Azië	7	72	15	22	8	124
Australië	5	171	28	55	3	262
Noord Amerika	323	210	65	181	38	817
Totaal	483	636	335	377	80	1.911
2018	Woningen	Kantoren	Winkels	Industrieel	Overig	Totaal
Europa	123	194	289	124	29	759
Azië	6	56	35	13	6	116
Australië	3	133	28	49	2	215
Noord Amerika	218	189	66	114	18	605
Totaal	350	572	418	300	55	1.695

In de niet-beursgenoteerde directe en indirecte vastgoedportefeuille zijn geen individuele beleggingen aanwezig groter dan 5% van de totale waarde van deze portefeuille ultimo 2019.

In de indirect vastgoedportefeuille zijn enkele beleggingen waarvoor geldt dat het kapitaalbelang van Philips Pensioenfonds in het vastgoedfonds 20% of meer bedraagt. Deze beleggingen zijn niet aangemerkt als deelneming omdat zij slechts aangehouden worden voor rendement en niet ten dienste van de eigen werkzaamheid van Philips Pensioenfonds worden aangehouden. Het gaat om drie vastgoedfondsen met een kapitaalbelang van in totaal € 80 miljoen.

Valutarisico (S3)

Het strategische beleid van het Fonds met betrekking tot het afdekken van valutarisico is als volgt:

- Voor valuta in ontwikkelde markten is het uitgangspunt dat Vastrentende Waarden en Vastgoed volledig worden afgedekt, met name omdat het niet afdekken van valutarisico hier onevenredig veel risico toevoegt. Aandelen worden deels (50%) afgedekt, omdat een beperkte verlaging van de valuta-afdekking relatief weinig risico toevoegt bij een

volatiele categorie als aandelen. Hierdoor wegen andere argumenten zwaarder, bijvoorbeeld diversificatie in crisisperioden, kosten en liquiditeit.

- Voor valuta in opkomende markten is het uitgangspunt dat deze niet worden afgedekt. De kosten van afdekken zijn voor deze valuta namelijk relatief hoog, terwijl het risico op totaalniveau voor het Fonds beperkt is.

Het totaal dat buiten de euro wordt belegd, bedraagt ultimo boekjaar circa 63% (2018: 61%) van de beleggingsportefeuille. Per einde boekjaar is de waarde van de uitstaande valutatermijncontracten € 15 miljoen positief (2018: € 51 miljoen negatief). Het valutarisico wordt in onderstaande tabel weergegeven waarbij de beleggingen in vreemde valuta voor afdekking per categorie als volgt kunnen worden gespecificeerd:

	2019				2018			
	Aandelen	Vast-rentende waarden	Vastgoed	Overige beleggingen en derivaten	Aandelen	Vast-rentende waarden	Vastgoed	Overige beleggingen en derivaten
GBP	293	726	68	4	317	695	60	-2
JPY	484	1	126	4	399	-	101	2
USD	3.646	2.521	1.546	92	2.729	2.381	1.217	59
Overige valuta	1.224	2.168	462	6	991	1.991	444	22
Totaal	5.647	5.416	2.202	106	4.436	5.067	1.822	81

De valutapositie voor en na afdekking door valutaderivaten is als volgt weer te geven:

	2019		2018	
	Voor afdekking	Effect valuta-derivaten	Nettopositie (na afdekking)	Nettopositie (na afdekking)
EUR	7.889	9.105	16.994	17.398
GBP	1.091	-982	109	-24
JPY	615	-376	239	-19
USD	7.805	-5.647	2.158	171
Overige valuta	3.860	-2.085	1.775	1.028
Totaal	21.260	15	21.275	18.554

Grondstoffenrisico (S4)

Ultimo 2019 en ultimo 2018 had het Fonds geen exposure naar grondstoffen.

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het Fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het Fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst en marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan.

Een voor beleggingsactiviteiten specifiek onderdeel van het kredietrisico is het tegenpartijrisico. Dit heeft betrekking op het risico dat partijen waarmee het Fonds transacties is aangegaan niet meer in staat zijn hun tegenprestatie te verrichten waardoor het Fonds financiële verliezen lijdt. Beheersing vindt plaats door:

- het stellen van limieten aan tegenpartijen;
- het uitsluitend werken met tegenpartijen waarmee ISDA/CSA-overeenkomsten zijn afgesloten zodat posities van het Fonds, uit hoofde van OTC-derivaten adequaat worden afgedekt door onderpand;
- het gebruiken van Central Clearing voor een deel van de derivatenpositie;
- het vragen van extra zekerheden, zoals onderpand bij hypothecaire geldleningen;
- het hanteren van prudente verstrekkingnormen bij hypothecaire geldleningen;
- het enkel beleggen in markten waar een voldoende betrouwbaar clearing- en settlementsysteem functioneert ter afdekking van het settlementrisico. Voordat in nieuwe markten wordt belegd, wordt eerst onderzoek gedaan naar de waarborgen op dit gebied.

Ten aanzien van de kredietwaardigheid van de debiteuren in de vastrentende waarden portefeuille (exclusief geldmarktfondsen) wordt het volgende overzicht gegeven:

	2019 (%)	2018 (%)
AAA	43,0	42,8
AA	30,0	30,5
A	5,6	5,8
BBB	8,5	8,6
BB	4,8	4,5
B	6,1	5,8
Overig	2,0	2,0
Totaal	100,0	100,0

Ten aanzien van de sectorverdeling zijn de beleggingen in vastrentende waarden (exclusief geldmarktfondsen) als volgt onderverdeeld:

	2019 (%)	2018 (%)
Overheidsinstellingen, waarvan:	71,8	72,8
Frankrijk	9,4	9,6
Duitsland	9,4	9,6
België	9,3	9,4
Nederland	9,3	9,5
Canada	9,7	9,8
Verenigde Staten	9,3	9,5
Verenigd Koninkrijk	9,5	9,6
Oostenrijk	9,3	9,4
Overig	24,8	23,6
Bedrijfsobligaties	19,5	19,3
Hypotheken	8,7	7,9
Inflation linked bonds	0,0	0,1
Totaal	100,0	100,0

Inzake concentratie van risico's kan worden gemeld dat ultimo 2019 geen sprake is van beleggingen in een individuele tegenpartij groter dan 5% van het totaal aan beleggingen in vastrentende waarden (niet meegenomen bovengenoemde overheidsinstellingen) (2018: idem).

De hoge concentratie naar overheidsinstellingen is een gevolg van het beleggingsbeleid van het Fonds. Dit beleid is erop gericht om een deel van de pensioenuitkeringen die het Fonds in de toekomst verwacht te moeten doen in aanzienlijke mate zeker te kunnen stellen. Om dit te bereiken, belegt het Fonds een belangrijk deel van het vermogen in een wereldwijd gespreide portefeuille van relatief veilige staatsobligaties.

Voor de portefeuille hypotheke gelden de volgende opdelingen.

Opdeling lossende woninghypotheken**2019****2018**

Hypotheke met NHG	41	43
Hypotheke 50-65% van woningwaarde	9	8
Hypotheke minder dan 50% van woningwaarde	50	39
	100	90

Opdeling niet-lossende woninghypotheken**2019****2018**

Hypotheke met NHG	35	38
Hypotheke 50-65% van woningwaarde	27	25
Hypotheke minder dan 50% van woningwaarde	670	526
	732	589

Opdeling bedrijfshypotheke**2019****2018**

Hypotheke meer dan 65% van pandwaarde	4	6
Hypotheke 40-65% van pandwaarde	26	40
Hypotheke minder dan 40% van pandwaarde	24	20
	54	66

Verzekeringstechnisch risico (S6)

De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijden en arbeidsongeschiktheid. Het langlevensrisico is het belangrijkste verzekeringstechnische risico. Langlevensrisico is het risico dat deelnemers langer blijven leven dan gemiddeld verondersteld wordt bij de bepaling van de voorziening pensioenverplichtingen. Met andere woorden het risico dat de opbouw van het pensioenvermogen niet volstaat voor de uitkering van de pensioenverplichting. Voor de inschatting van de voorziening pensioenverplichtingen in het kader van de levensverwachting is het Fonds in het verslagjaar uitgegaan van de ultimo 2018 gehanteerde overlevingstabellen AG-Prognosetafel 2018 alsmede de fonds specifieke ervaringssterfte.

Op deze wijze is het langlevensrisico naar verwachting adequaat verdisconteerd in de waardering van de pensioenverplichtingen. Dit neemt niet weg dat toekomstige ontwikkelingen kunnen leiden tot nog verdere verbetering of verslechtering van de levensverwachting en dat dientengevolge in de toekomst verdere verhoging of verlaging van de voorziening pensioenverplichtingen aan de orde kan komen.

Het overlijdensrisico ontstaat doordat deelnemers eerder komen te overlijden dan gemiddeld verondersteld in de tarifiering. Dit geldt voor pensioenvormen waarvoor een uitkering bij overlijden is verzekerd (bijvoorbeeld nabestaandenpensioen).

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het Fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. Waar de overige risicocomponenten vooral de langere termijn betreffen (solvabiliteit), gaat het hierbij om de kortere termijn. Dit risico wordt beheerst door in het strategische en tactische beleggingsbeleid voldoende ruimte aan te houden voor de liquiditeitsposities. Er wordt eveneens rekening gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten zoals premies. Inzake het liquiditeitsrisico kan het volgende worden gemeld:

- Ultimo 2019 is tussen de 70% en 80% van de beleggingen te beschouwen als liquide, wat wil zeggen dat de beleggingen onmiddellijk zonder waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt om eventuele onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren. Ongeveer € 1.886 miljoen van de beleggingen bestaan uit liquide beleggingen in geldmarktfondsen.
- Voor de uitstaande swaps houdt het Fonds dekking aan via liquiditeiten en obligaties.

Uit voorgaande concludeert het Fonds dat het op dit moment geen aanleiding ziet om in de solvabiliteitstoets buffer aan te houden voor liquiditeitsrisico's.

Concentratierisico (S8)

Concentraties kunnen ertoe leiden dat het Fonds bij grote veranderingen in bijvoorbeeld de waardering (marktrisico) of de financiële positie van een tegenpartij (kredietrisico) grote (veelal financiële) gevolgen hiervan ondervindt. Concentratierisico's kunnen optreden als adequate spreiding van activa en passiva ontbreekt.

Voor aanwezige concentratierisico's moet, in zijn algemeenheid, een pensioenfonds een passende solvabiliteit aanhouden. De scenario's in het standaardmodel gaan uit van goed gediversifieerde portefeuilles van zowel beschikbare activa als voorzienbare pensioenverplichtingen.

Het strategische beleggingsbeleid van Philips Pensioenfonds betreft niet een enkele beleggingsmix, maar een bandbreedte van beleggingsmixen. Deze bandbreedte wordt de strategische ruimte genoemd. Binnen de strategische ruimte worden zogenoemde Allocatie Richtniveaus vastgesteld, die onder meer aangeven welk deel van de portefeuille wordt belegd in vastrentende waarden en welk deel in zakelijke waarden. Op dit moment is het Allocatie Richtniveau voor vastrentende waarden 57,5% en voor zakelijke waarden 42,5%.

Het grootste deel van de vastrentende waarden is ultimo 2019 belegd in hoge kwaliteit obligaties, met als doel een deel van de toekomstige pensioenuitkeringen zeker te stellen. Om te zorgen voor voldoende diversificatie wordt niet alleen in Euro staatsobligaties, maar ook in wereldwijde staatsobligaties, wereldwijde bedrijfsobligaties en hypotheek belegd. Daarnaast zijn obligatiecategorieën met een hoger risico opgenomen, namelijk hoogrenderende bedrijfsobligaties en staatsobligaties uit opkomende markten. Binnen zakelijke waarden wordt het vermogen gespreid over wereldwijde aandelen en wereldwijd vastgoed.

Voor iedere beleggingscategorie wordt een portefeuille aangehouden die breed gespreid is over landen/regio's en sectoren. Staatsobligaties en aandelen worden hierbij passief beheerd tegen respectievelijk Barclays en MSCI benchmarks die breed gespreid zijn. Voor de overige categorieën (m.u.v. hypotheek, waar geen goede benchmark beschikbaar is) worden de portefeuilles eveneens beheerd tegen een breed gespreide benchmark.

Omdat de beleggingen goed zijn gespreid over diverse beleggingscategorieën, regio's en sectoren concludeert het Fonds dat er op dit moment geen aanleiding is om in de solvabiliteitsbuffer aan te houden voor concentratierisico's.

Operationeel risico (S9)

Het operationeel risicomanagement is het geheel van activiteiten dat PPF uitvoert om in control te zijn over het behalen van de ambitie en de daarvan afgeleide strategie en financiële en niet financiële doelstellingen.

Het Operationeel Risicomanagement is ingericht rond vier pijlers:

1. De eerste pijler is de interne beheersomgeving omtrent Gedrag en Cultuur. Effectief risicomanagement kan niet worden bereikt zonder het juiste gedrag van de medewerkers, waarbij de 'tone at the top' voor een gedragen risicocultuur essentieel is.

Omdat PPF een groot deel van zijn activiteiten heeft uitbesteed, wordt het beleid, dat wordt uitgevoerd door de uitbestedingspartners, vertaald in een mandaat voor de uitbestedingspartners waarop effectieve monitoring dient plaats te vinden.

2. De tweede pijler bestaat uit het geheel van beheersmaatregelen die worden uitgevoerd door het lijnmanagement. Deze beheersmaatregelen zijn opgenomen in actuele en normatieve beschrijvingen van de processen, de AO/IB beschrijvingen. Vaak betreft het hier zogenoemde hard controls zoals functiescheiding, plausibiliteitscontroles, autorisaties etc. De AO/IB beschrijvingen zijn in het verslagjaar geactualiseerd.
3. De derde pijler bestaat uit de beschikbaarheid van heldere bestuurs- en verantwoordingsrapportages en een goede informatievoorziening.
4. De vierde pijler bestaat uit de risicomanagement activiteiten die worden verricht vanuit de tweede lijnsfunctie. De Risico Controle Matrix en het Incidentenbeleid en -management zijn hiervoor de belangrijkste instrumenten.

Het Fonds heeft de uitvoerende werkzaamheden voor het pensioen- en vermogensbeheer uitbesteed aan externe partijen. Om te waarborgen dat het Fonds zekerheid heeft dat deze partijen de risico's voor de uitbestede activiteiten toereikend beheersen, zijn met alle partijen uitbestedingsovereenkomsten aangegaan. In de overeenkomsten is onder meer geregeld dat de externe partijen periodiek rapporteren over de werkzaamheden die zij voor het Fonds uitvoeren. Deze rapportages gaan in op de gang van zaken binnen de primaire processen. Onderdeel daarvan is ook een incidentenrapportage. High impact incidenten worden direct gemeld. In 2019 hebben zich geen high impact incidenten voorgedaan.

Een andere belangrijke beheersingsmaatregel betreft de 'ISAE3402'-rapportages. Deze rapportages beschrijven een groot aantal processen bij de externe partijen en de wijze waarop deze processen worden beheerst. De rapportages worden voorzien van het oordeel van een onafhankelijke auditor. De ontvangen rapportages worden door het Fonds beoordeeld.

Uit voorgaande concludeert het Fonds dat het op dit moment geen aanleiding ziet om in de solvabiliteitstoets een buffer aan te houden voor operationeel risico.

Actief beheer risico (S10)

Het actief beheer risico als onderdeel van het vereist eigen vermogen heeft betrekking op de ruimte om bij de uitvoering van het beleggingsbeleid af te wijken van de strategisch nagestreefde portefeuille. De mate van actief beheer wordt doorgaans bepaald aan de hand van de tracking error ten opzichte van de voor de (deel)portefeuille vastgelegde benchmark.

Het actief beheer risico wordt bepaald conform de handreiking van DNB. Het risicoscenario voor actief beheerrisico is alleen op het aandelenrisico (beursgenoteerde aandelen) van toepassing. Hierbij merkt DNB op dat portefeuilles met een tracking error kleiner dan 1% buiten beschouwing worden gelaten.

De allocatie naar aandelen is geheel passief belegd. De tracking errors van deze mandaten liggen tussen 0% en 0,8% zodat het Fonds het actief beheerrisico als zeer laag inschat en hiervoor geen buffer toepast in de solvabiliteitstoets.

6.8 Gebeurtenissen na balansdatum

Indexatie 2020

Eind 2019 was de beleidsdekkingsgraad van Philips Pensioenfonds 114,2%. Met deze dekkingsgraad kan het Fonds 32% van de indexatieambitie waarmaken.

Voor pensioenopbouwers is het de ambitie van het Fonds om de opgebouwde pensioenen te verhogen met de looninflatie, die het afgelopen jaar 2% bedroeg. De opgebouwde pensioenen zijn daarom per 1 april 2020 verhoogd met 0,64%.

Voor pensioenontvangers en premievrije polishouders is de indexatieambitie van Philips Pensioenfonds gelijk aan de prijsinflatie volgens de afgeleide consumentenprijsindex. Het afgelopen jaar kwam deze index uit op 2%. De pensioenen van pensioenontvangers en houders van een premievrije polis zijn daarom per 1 april 2020 verhoogd met 0,64%.

Invloed van coronacrisis

Door het coronavirus staat de wereldeconomie onder druk. Beleggers maken zich zorgen over de economische gevolgen van het virus en daardoor gaan financiële markten hard onderuit. Ook zien we de invloed van de onrust op de rentestand. Daardoor daalt de actuele dekkingsgraad van Philips Pensioenfonds. Het Fonds had ultimo april 2020 een actuele dekkingsgraad van rond 105%. Dit is behoorlijk lager dan de actuele dekkingsgraad per balansdatum. Ook de beleidsdekkingsgraad ligt als gevolg van de coronacrisis op een lager niveau dan per balansdatum. Op basis hiervan is er nog geen directe invloed op de pensioenen. Wel is de verwachting dat de toekomstige indexatie-mogelijkheden door de coronacrisis beïnvloed worden. Dat is een vraagstuk dat voor veel pensioenfondsen speelt. En waarover ook de politiek zich buigt, mede tegen de achtergrond van een mogelijk nieuw pensioenstelsel. Uiteraard zal het Bestuur ook die ontwikkelingen laten meewegen als een mogelijke verlaging van de pensioenen aan de orde komt. Maar het kan ook zo zijn dat de wereldeconomie zich nog dit jaar weer herstelt, waardoor de dekkingsgraad weer voldoende stijgt. In dat geval is verlaging van de pensioenen ook in het huidige stelsel niet aan de orde. En bij een hele snelle stijging van de dekkingsgraad kan zelfs gedeeltelijke indexatie weer in beeld komen. We weten niet hoe het gaat lopen, de onzekerheid is onverminderd groot.

Herstelplan 2020

Het Fonds bevindt zich sinds 31 maart 2019 in een tekortsituatie. Ook per 1 januari 2020 is sprake van een tekortsituatie, omdat de beleidsdekkingsgraad (114,2%) onder het niveau ligt van het vereist eigen vermogen op basis van de strategische beleggingsmix (118,6%). Om die reden heeft het Fonds op 31 maart 2020 een geactualiseerd herstelplan ingediend bij De Nederlandsche Bank (DNB). In het herstelplan is opgenomen dat het Fonds binnen één jaar herstelt naar het niveau van de vereiste dekkingsgraad op basis van de strategische beleggingsmix zonder dat het nemen van additionele beleidsmaatregelen noodzakelijk is. Deze hersteltermijn past binnen de door het Fonds gestelde maximale hersteltermijn van zes jaar. Als gevolg van de coronacrisis bevond de actuele dekkingsgraad van het Fonds zich ultimo april 2020 rond de 105%. Als die situatie langer aanhoudt, zal het

Fonds uiteraard langer in een tekortsituatie blijven, dan de periode van circa 1 jaar die nu uit het geactualiseerde herstelplan blijkt.

Eindhoven, 26 mei 2020

Het Algemeen Bestuur

Dhr. R.Th. Wijmenga	Mevr. F.E. Leene
Dhr. T.J.J. Denteneer	Dhr. B.F.W. Lindenhovius
Dhr. J.S. de Greeff	Dhr. R.W.L.M. Mangelmans
Dhr. R.G.A. ter Huurne	Dhr. M.J.M. Pernot
Mevr. A.C. Joosten-Hendriks	Dhr. C.J.M. Reuvers
Dhr. J.B.J. Kemme	Dhr. A.L. Uittenbroek

7 Overige gegevens

7.1 Financiering en uitvoering

Uitvoeringsovereenkomsten

De aangesloten ondernemingen hebben zich jegens Philips Pensioenfonds bij overeenkomst (de uitvoeringsovereenkomsten) verbonden tot het betalen van de totale door werkgevers en werknemers gezamenlijk verschuldigde pensioenpremie.

Beheer van middelen

Ten aanzien van het beheer van de middelen van het Fonds bepalen de statuten onder meer:

Artikel 12

1. Het Algemeen Bestuur voert een beleggingsbeleid dat in overeenstemming is met de doelstellingen van de Stichting en de prudent-person regel als bedoeld in artikel 135 PW. De waarden worden belegd in het belang van de Aangeslotenen. De beleggingen worden gewaardeerd op basis van marktwaardering.
2. De middelen van de Stichting zullen niet worden belegd in aandelen van de aangesloten ondernemingen, noch in geldleningen aan de aangesloten ondernemingen.

Uitvoering van de pensioenregelingen

Ten aanzien van de uitvoering van de pensioenregelingen bepalen de statuten van het Fonds onder meer:

Artikel 4

1. De Stichting heeft een omgekeerd gemengd bestuur, als bedoeld in artikel 99 van de Pensioenwet.
2. Het Algemeen Bestuur is belast met het bestuur van de Stichting. Daartoe behoort het nastreven van de doelstellingen van de Stichting, waaronder het beheer van de middelen van de Stichting. Bij het vervullen van hun taak richten de leden van het Algemeen Bestuur en de personen die het beleid van de Stichting bepalen of mede bepalen zich naar de belangen van de deelnemers, de gewezen deelnemers, de pensioengerechtigden, de andere aanspraakgerechtigden en de aangesloten ondernemingen. Zij zorgen ervoor dat dezen zich door hen op evenwichtige wijze vertegenwoordigd kunnen voelen.
3. Het Algemeen Bestuur is binnen de doelstellingen van de Stichting bevoegd tot alle daden van beheer en beschikking, daaronder begrepen het sluiten van de in artikel 291, lid 2, van het tweede Boek van het Burgerlijk Wetboek bedoelde overeenkomsten.
4. Het Algemeen Bestuur bestaat uit negen niet-uitvoerende bestuursleden, te weten: de voorzitter, drie leden A, drie leden B en twee leden C en ten minste twee uitvoerende bestuursleden, die gelden als leden D. De niet-uitvoerende bestuursleden stellen het aantal uitvoerende bestuursleden vast.

5. Het Algemeen Bestuur is (eind)verantwoordelijk voor het bestuur van de Stichting. Het Algemeen Bestuur is verantwoordelijk voor het vaststellen van de visie, strategie en governance van de Stichting en het vaststellen van het strategisch beleid. Het Algemeen Bestuur bestaat uit alle bestuursleden. De navolgende onderwerpen blijven, onverminderd het elders in de statuten bepaalde, voorbehouden aan de besluitvorming door het Algemeen Bestuur:
 - a. het nemen van maatregelen van algemene strekking;
 - b. het sluiten, wijzigen of beëindigen van uitvoeringsovereenkomst(en);
 - c. het vaststellen en wijzigen van een interne klachten- en geschillenprocedure;
 - d. het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid; en
 - e. de onderwerpen die daartoe zijn aangewezen in een besluit van het Algemeen Bestuur.

De vaststelling van het beleid inzake beloningen blijft voorbehouden aan de niet-uitvoerendebestuursleden.

6. De uitvoerende bestuursleden vormen het Uitvoerend Bestuur van de Stichting en zijn, met inachtneming van principes van afstemming en raadpleging binnen het Algemeen Bestuur, onder andere verantwoordelijk voor de nadere uitwerking en uitvoering van de door het Algemeen Bestuur vastgestelde visie en strategie, het door het Algemeen Bestuur vastgesteld strategisch beleid, het vaststellen en uitvoeren van het overige beleid en het dagelijks bestuur van de Stichting, een en ander als nader in het bestuursreglement geregeld. Onverminderd het voorgaande is het Algemeen Bestuur belast met de in lid 5 vermelde onderwerpen en met hetgeen op grond van het elders in deze statuten bepaalde voorbehouden blijft aan het bestuur als geheel. De taakverdeling en de verdeling van de bevoegdheden binnen het Algemeen Bestuur en het Uitvoerend Bestuur en tussen de uitvoerende bestuursleden, de niet-uitvoerende bestuursleden en de voorzitter wordt nader in het bestuursreglement geregeld.
7. De niet-uitvoerende bestuursleden zijn belast met het intern toezicht op het beleid van het Algemeen Bestuur en het Uitvoerend Bestuur, de uitvoering van het beleid door het Uitvoerend Bestuur en de algemene gang van zaken in de Stichting. De wijze waarop het intern toezicht wordt uitgeoefend wordt nader door het Algemeen Bestuur vastgesteld.
8. De voorzitter ziet toe op een goede samenstelling en het functioneren van het Algemeen Bestuur en het Uitvoerend Bestuur en is namens het Algemeen Bestuur eerste aanspreekpunt voor het Verantwoordingsorgaan over het functioneren van het Algemeen Bestuur.
9. De uitvoerende bestuursleden geven leiding aan het bestuursbureau; het Algemeen Bestuur kan één van hen specifiek daarmee belasten.

Artikel 10

1. De Stichting heeft een bestuursbureau. Het Uitvoerend Bestuur, casu quo het conform artikel 4 lid 9 aangewezen lid D, geeft leiding aan het bestuursbureau. De medewerkers van het bestuursbureau worden benoemd en ontslagen door het Uitvoerend Bestuur.
2. Medewerkers van het bestuursbureau zijn in dienst van de Stichting, voorzover het Algemeen Bestuur niet anders bepaalt.
3. Medewerkers van het bestuursbureau dienen zich bij de uitoefening van hun werkzaamheden te richten naar het belang van de Stichting en de in artikel 5 lid 17 bedoelde gedragscode in acht te nemen. Zij zullen geen instructies aannemen van derden, met uitzondering van de in het kader van de uitoefening van hun werkzaamheden regulier te achten instructies van hun leidinggevende(n).

Artikel 3.4

De Stichting is bevoegd de administratie van de door haar uitgevoerde pensioenovereenkomsten en het beheer van haar vermogen, inclusief dat deel van het vermogen dat wordt aangehouden ten behoeve van de uitvoering van één of meer premieovereenkomsten, geheel of ten dele op te dragen aan één of meer derden.

Bestemming van het saldo van baten en lasten

Ten aanzien van de bestemming van het resultaat bepalen de statuten onder meer:

Artikel 3.3

De Stichting ontvangt ter verwezenlijking van het gestelde doel bijdragen van deelnemers en/of van de aangesloten ondernemingen. Zij kan ook andere bijdragen ontvangen. De Stichting bestemt de door haar ontvangen middelen ter verwezenlijking van het doel.

Artikel 13.3

Het Algemeen Bestuur stelt het jaarverslag, alsmede de bestemming van het resultaat, vast en zorgt ervoor dat de ingevolge de PW vereiste bescheiden binnen zes maanden na afloop van het boekjaar aan De Nederlandsche Bank worden overgelegd.

7.2 Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Philips Pensioenfonds te Eindhoven is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2019.

Onafhankelijkheid

Als waarmede actuaire ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Philips, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 159.000.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 7.950.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn beoordeling van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet.

De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-personregel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar hoger dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132 (vereist eigen vermogen).

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, doch hoger dan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Philips is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

In het kader van dit oordeel wijs ik op de ontwikkelingen na balansdatum als gevolg van de Coronacrisis, zoals die door het pensioenfonds in het jaarverslag zijn toegelicht.

Apeldoorn, 26 mei 2020

R. Kruijff AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V.

7.3 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het algemeen bestuur van Stichting Philips Pensioenfonds

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2019

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2019 van Stichting Philips Pensioenfonds te Eindhoven gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Philips Pensioenfonds op 31 december 2019 en van het resultaat over 2019, in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2019;
- de staat van baten en lasten over 2019;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Philips Pensioenfonds (hierna: de stichting) zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit € 159 miljoen

Toegepaste benchmark	0,75% van het pensioenvermogen per 31 december 2019 (afgerond), zijnde het totaal van de technische voorziening en de algemene reserve.
----------------------	---

Nadere toelichting

Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat de basis vormt voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Voor het bepalen van het percentage hebben wij gelet op de financiële positie van de stichting en de mate waarin de beleidsdekkingsgraad zich rondom een kritieke grens bevindt. Aangezien de stichting zich per jaareinde in een herstelsituatie bevindt hebben wij de materialiteit gesteld op 0,75% van het pensioenvermogen.

De wijze waarop wij de materialiteit hebben bepaald, is niet gewijzigd ten opzichte van voorgaand boekjaar. Doordat er sprake is van een herstelsituatie in tegenstelling tot voorgaand jaar, is het gehanteerde percentage verlaagd van 1% tot 0,75% van het pensioenvermogen.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de audit commissie overeengekomen dat wij aan het algemeen bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven de € 7,95 miljoen rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met het algemeen bestuur en de audit commissie gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

Wij hebben in vergelijking met voorgaand jaar geen wijzigingen in de kernpunten van onze controle aangebracht.

Wij hebben onze controlewerkzaamheden met betrekking tot deze kernpunten bepaald in het kader van de jaarrekeningcontrole als geheel. Onze bevindingen ten aanzien van de individuele kernpunten moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen over deze kernpunten.

Ontwikkeling van de (beleids)dekkingsgraad

Kernpunt	De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad brengt de verhouding tussen de (netto) activa en pensioenverplichtingen tot uitdrukking en is daarmee een graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. De beleidsdekkingsgraad is de
----------	--

	gemiddelde dekkingsgraad van de twaalf maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling. De stichting is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te hanteren als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld inzake indexatie en kortingen. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of de stichting voldoende buffers heeft. De dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad zijn toegelicht in toelichting '[6] Algemene reserve' van de jaarrekening. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de (beleids)dekkingsgraad niet juist wordt vastgesteld.
Onze controleaanpak	Door controle van de balans onderzoeken wij de samenstellende delen van de dekkingsgraad. De balans en daarmee de dekkingsgraad per 31 december 2019 hebben wij mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van de certificerend actuaris gecontroleerd. Wij hebben de ontwikkelingen in de financiële positie van de stichting beoordeeld op basis van het actuarieel rapport zoals gecontroleerd door de certificerend actuaris en onze controle van de jaarcijfers. Vanwege de gevoeligheid van schattingselementen hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van de (illiquide) beleggingen en de waardering van de technische voorziening. De werkzaamheden die wij in dit kader hebben uitgevoerd zijn in de kernpunten hierna beschreven. Wij controleren geen andere maandelijkse dekkingsgraden dan de dekkingsgraad ultimo boekjaar. Ten aanzien van andere maandelijkse dekkingsgraden hebben wij de navolgende toetsingswerkzaamheden verricht, die minder zekerheid geven dan een controle van twaalf maand-dekkingsgraden: • Wij hebben de opzet van het totstandkomingsproces van de berekening van de maandelijkse dekkingsgraad onderzocht alsmede de juiste maandtoerekening van zogenaamde key items vastgesteld. Dit jaar betrof het key item het indexatiebesluit in 2019. • Daarnaast heeft de certificerend actuaris een plausibiliteitstoets uitgevoerd op de maandelijkse ontwikkeling van de technische voorziening en de maandelijkse ontwikkeling van de dekkingsgraad gedurende het jaar in relatie tot de ontwikkelingen in de belangrijkste factoren, zoals de rentecurve. Wij hebben kennisgenomen van de uitkomst van deze werkzaamheden van de certificerend actuaris.

Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd in de vaststelling van de dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2019.
-------------------------	--

Waardering en toelichting van niet-(beurs)genoteerde beleggingen

Kernpunt	De beleggingen zijn een significante post op de balans van de stichting. Alle beleggingen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. Voor een groot deel van de beleggingen is deze marktwaarde te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen). Er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van onafhankelijke taxaties, netto-contante-waardeberekeningen of een andere geschikte methode, waaronder de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet (beurs)genoteerde fondsen. De waarderingsonzekerheid neemt inherent toe bij (onafhankelijke) taxaties en netto-contante-waardeberekeningen en hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. Bij de stichting betreffen dit met name de posities in hypotheek en derivaten. De posities in indirect niet-beursgenoteerd vastgoed kennen eveneens inherent relatief veel waarderingsonzekerheid doordat de waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers gecorrigeerd voor kasstromen tot aan balansdatum. De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de beleggingen beschreven in de paragraaf '6.4.4 Specifieke grondslagen' en een nadere toelichting opgenomen in toelichting '[1] beleggingen voor risico pensioenfonds'. Uit deze toelichting blijkt dat per 31 december 2019 voor € 1.910 miljoen is belegd in indirect niet-beursgenoteerd vastgoed, € 47 miljoen (netto positie) in derivaten en dat € 886 miljoen is belegd in hypotheek. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat niet-(beurs)genoteerde beleggingen niet juist gewaardeerd zijn en dat de toelichting niet voldoet aan relevante verslaggevingsvereisten.
Onze controleaanpak	Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2019. De controle omvatte mede voor een deelwaarneming onderzoek van de waardering van de derivaten en de gehanteerde rentecurve. Inzake de hypotheekportefeuille omvatte de controle mede onderzoek van de gehanteerde disconteringscurve inclusief opslag voor risicokenmerken. Voor zowel de derivatenwaardering als de hypotheekwaardering hebben wij onze eigen waarderingsspecialisten betrokken. Inzake indirect niet-beursgenoteerd vastgoed omvatte de controle mede onderzoek van de meest recente

rapportages en gecontroleerde jaarrekeningen 2019 alsmede uitkomsten van backtesting procedures.

Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de beleggingen onderzocht.

Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering van niet-(beurs)genoteerde beleggingen per 31 december 2019 en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.
-------------------------	--

Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorziening

Kernpunt	De technische voorziening waaronder de voorziening pensioenverplichtingen betreft een significante post in de balans van de stichting. De technische voorziening dient krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meest recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuarieel Genootschap (AG). In aanvulling op de tafels wordt gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij de stichting, zijnde de fondsspecifieke ervaringssterfte. Deze veronderstellingen hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waaraan eveneens schattingen ten grondslag liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle. De stichting heeft de waarderingsgrondslagen voor de voorziening pensioenverplichtingen beschreven in paragraaf '6.4.4 Specifieke grondslagen' en een nadere toelichting opgenomen op de mutaties in de voorziening pensioenverplichtingen in '[7] Technische voorziening' en '6.6 Toelichting op de staat van baten en lasten over 2019'. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorziening niet toereikend gewaardeerd of toegelicht zijn.
Onze controleaanpak	Bij de controle van de technische voorziening hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de certifierend actuaire van de stichting. De certifierend actuaire onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorziening en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certifierend actuaire heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel

hebben wij met de certificerend actuaire onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2019. Hierbij hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de ervaringssterfte op basis van de toegepaste prognosetabels, de toereikendheid van de kostenopslag alsmede de toepassing van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.

Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen beoordeeld en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2019. Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het uitvoerend bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn alsmede de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaire. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden hebben wij een eigen actuariële specialist betrokken en specifiek de uitkomsten van de door de stichting uitgevoerde analyses op de ervaringssterfte en kostenopslag beoordeeld. Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de technische voorziening onderzocht.

Bij de controle van de pensioen gerelateerde posten in de jaarrekening, inclusief de administratieve basisgegevens, hebben wij gebruik gemaakt van de werkzaamheden van een andere accountant. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel, hebben wij met de andere accountant de aard en omvang bepaald van de uit te voeren werkzaamheden en deze vastgelegd in instructies. Daarnaast hebben wij een kwaliteitsreview uitgevoerd met betrekking tot de uitgevoerde werkzaamheden en de uitkomsten daarvan. Door deze werkzaamheden, gecombineerd met de zelfstandig verrichte werkzaamheden, hebben wij voldoende en geschikte controle-informatie verkregen met betrekking tot de pensioen gerelateerde posten inclusief de administratieve basisgegevens om een oordeel te geven over de jaarrekening.

Belangrijke observaties

Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering per 31 december 2019 of de toelichting van de technische voorziening.

Benadrukking van de gevolgen van de Corona uitbraak voor het pensioenfonds

De ontwikkelingen rondom het Corona (Covid-19) virus hebben grote invloed op de gezondheid van mensen en onze samenleving en daarbij ook op de operationele en financiële prestaties van organisaties en de beoordeling van de mogelijkheid om de continuïteit te handhaven. De jaarrekening en onze controleverklaring daarbij zijn gebaseerd op de condities op het moment dat deze zijn opgemaakt. De situatie verandert van dag tot

dag en heeft inherent gevolgen. Ook Stichting Philips Pensioenfonds heeft te maken met de gevolgen, zoals uiteen gezet in het bestuursverslag in met name de secties inzake het 'Voorwoord', '[2.2] Risicoparagraaf' en '[2.8] Verwachtingen 2020' en in de toelichting op de jaarrekening ten aanzien van de gebeurtenissen na balansdatum onder '[6.8] Gebeurtenissen na balansdatum'. Wij vestigen de aandacht op deze uiteenzettingen. Ons oordeel is niet aangepast als gevolg van deze aangelegenheid.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens.
- andere informatie, bestaande uit: voorwoord, kerngegevens, profiel en personalia, intern toezicht, verantwoording, Philips Pensioenfonds in cijfers, English Summary en het colofon.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het uitvoerend bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het uitvoerend bestuur, algemeen bestuur en audit commissie voor de jaarrekening

Het uitvoerend bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het uitvoerend bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het uitvoerend bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het uitvoerend bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het uitvoerend bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het algemeen bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het uitvoerend bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden

waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De audit commissie is belast met toezicht op de financiële informatievervalsing door de stichting. Het algemeen bestuur is verantwoordelijk voor het vaststellen van de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het uitvoerend bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het uitvoerend bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen

controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat de stichting haar continuïteit niet langer kan handhaven;

- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het algemeen bestuur en de audit commissie onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bevestigen aan de audit commissie en het algemeen bestuur dat wij de relevante ethische voorschriften over onafhankelijkheid hebben nageleefd. Wij communiceren ook met de audit commissie en het algemeen bestuur over alle relaties en andere zaken die redelijkerwijs onze onafhankelijkheid kunnen beïnvloeden en over de daarmee verband houdende maatregelen om onze onafhankelijkheid te waarborgen.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met het algemeen bestuur en de audit commissie hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Den Haag, 26 mei 2020

Ernst & Young Accountants LLP

w.g. S.B. Spiessens RA

8 English Summary

8.1 Key Data

Amounts in millions of euro

This section contains the key data of Philips Pensioenfondsen. The texts included in this section are the main disclosures that are discussed in more detail in other sections of this annual report.

8.1.1 Financial position

	End 2019	End 2018
Total net assets ⁴¹	21,302	18,572
Total net actuarial liabilities	18,210	16,204
Actual funding ratio ⁴²	117.0%	114.5%
Policy funding ratio ⁴¹	114.2%	119.8%
Mandatory funding ratio ⁴³	118.6%	118.8%
Minimum mandatory funding ratio	104.1%	104.1%
Real funding ratio	92.4%	97.7%
Real market interest coverage ratio	84.4%	82.4%
Premium funding ratio	97.4%	120.2%

This section explains the pension fund's actual and policy funding ratios. For notes on the pension fund's other funding ratios, see section 2.1.1 'Toelichting verschillende dekkingsgraden'.

The current funding ratio shows the relationship between the assets of a pension fund and the pension obligations (all pensions to be paid now and in the future). For the current funding ratio, we assume the nominal pension obligations. By this we mean the pension

⁴¹ The total net assets are the sum of the investments at the Fund's risk, receivables, prepayments and liquid assets less other debts and accruals and deferred income. The displayed pension assets at the end of 2018 are therefore exclusive of investments for risk participants. The pension capital, including investments for risk participants, was € 18,669 million at the end of 2018. At the end of 2019, there is no longer any investments for risk participants.

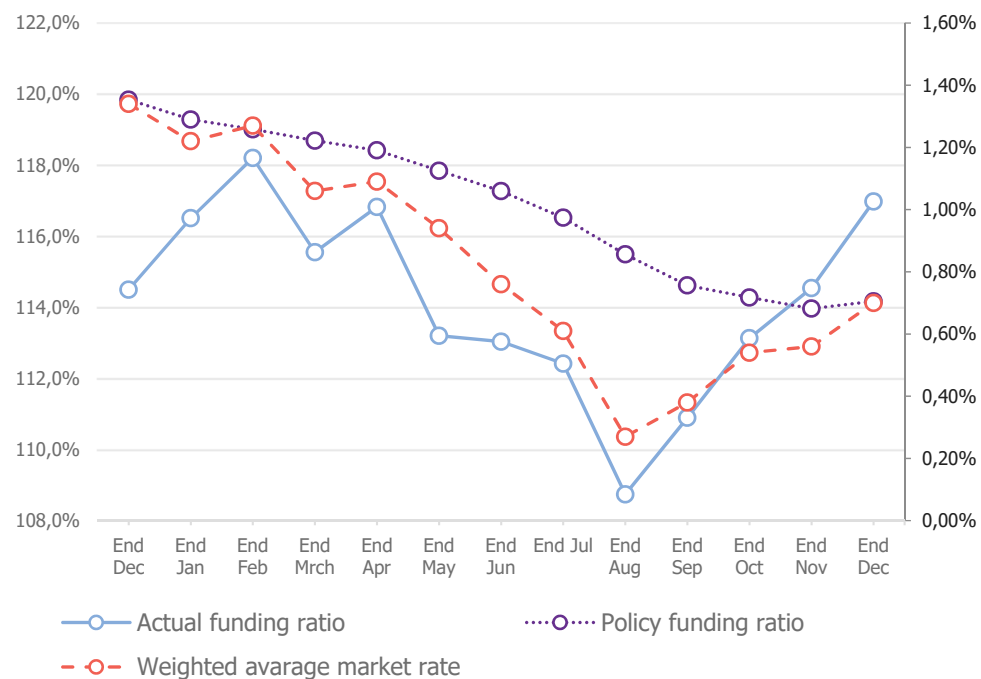
⁴² The investments for risk participants and the provision for pension liabilities for risk participants are also included in the calculation of both the current and the policy funding ratio at the end of 2018.

⁴³ The mandatory funding ratio is based on the strategic investment policy.

obligations where we do not take into account the increase of the pensions through indexation in the future.

The policy funding ratio is calculated by taking the average of the current funding ratios over the past twelve months. This means that the effect of the development of the current funding ratio can be seen muted in the policy funding ratio. Therefore, only the development of the current funding ratio is explained.

Movements in the actual and policy funding ratio in 2019

The current funding ratio increased from 114.5% at the end of 2018 to 117.0% at the end of 2019. Up to and including August, the current funding ratio decreased. Financial markets were gripped by the trade war between the US and China and, to a lesser extent, the threat of a hard Brexit. Central banks feared that these geopolitical developments would slow down the economic recovery. This caused both the Fed and the European Central Bank to cut interest rates in 2019. Although lower policy rates led to good returns on equity markets, the funding ratio declined as long-term interest rates also fell. As a result, the funding ratio decreased. However, the current funding ratio started to rise again from September. In the last four months of 2019, it became increasingly clear that the US and China were entering into a trade deal. This reduced the risk of an escalation in the trade war. Aided by the election gains of the Conservatives in the UK, the chances of a hard Brexit in the short term also diminished. With the return of calm to the geopolitical stage, the prospects for the global economy improved. Long-term interest rates rose again and stock markets continued their rally.

Despite the rise in long-term interest rates in the last months of 2019, long-term interest rates for the year 2019 as a whole fell. Although this led to gains on the portfolio with fixed-

income securities, the positive effect of this on the funding ratio was offset by an increase in the provision for pension liabilities. This was negative for the development of the current funding ratio. Lower Fed and ECB policy rates and a better outlook at the end of 2019 meant that equity markets had a very good year. The increase in the value of the equity portfolio is therefore the main reason why the current funding ratio rose by 2.5 percentage points in 2019 despite the interest rate decline.

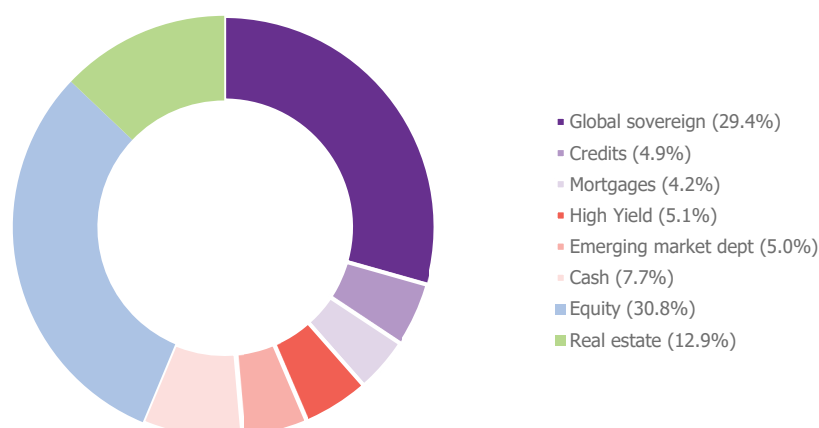
Recovery plan

The policy funding ratio was on 31 March 2019 (118.7%) below the required level (118.74%). At that time, the Fund was in a deficit situation. In connection with this, a recovery plan was submitted to DNB at the end of June 2019. This recovery plan has been approved by DNB. At the end of 2019, there was still a shortage. Therefore, an updated recovery plan was submitted to DNB at the end of March 2020. As this plan is based on the Fund's policy funding ratio at the end of 2019, the recovery period is relatively short, approximately 1 year. As a result of the Corona crisis, the current funding ratio of the Fund at the end of April 2020 was around 105% (end of April 2020). If this situation continues for longer, the Fund will of course remain in a deficit for longer than the 1-year period now shown in the updated recovery plan.

8.1.2 Investments

	Year-end 2019	Year-end 2018
Total distribution of investment assets	21,274	18,554

Actual distribution of portfolio (year-end 2019)

Results of investments**2019****2018**Total return on investments⁴⁴

16.6%

-2.4%

Overview of the investment policy

The objective (ambition) of the investment policy is to make an important contribution to the realization of a real pension. This means a stable pension for pension recipients and non-contributory policyholders and a stable pension for pension builders. In order to realize this ambition, it is very important that the pensions can be indexed. In order to allow indexation of the pensions, the Fund must achieve sufficient return on its investments.

During 2019, the following strategic split between fixed income and corporate securities was in effect. In the opinion of the Board, this distribution offers a good chance of achieving the ambition, namely a real pension, without the risks becoming too great. This is based on the scenarios that the Fund uses, partly based on history, to determine whether the ambition is feasible.

At the end of 2019, the strategic distribution was as follows:

- *57.5% of the pension fund's assets are invested in fixed-income securities.*
These largely consist of relatively "safe" investments, which can provide significant safeguards for some of the retirement benefits that the Fund expects to make in the future. Think in particular of government bonds with a global spread. It also invests in riskier fixed-income securities, such as corporate and emerging market bonds. The higher risk is offset by a higher return expectation. Cash also falls within the category of fixed-income securities. Cash is invested in capital market funds / loans with a very short term and good creditworthiness. Cash therefore has a low risk profile.
- *42.5% of the pension fund's assets are invested in variable-yield securities.*
Those are the more "risky" investments. The commercial values aim to achieve an excess return over the liabilities. Think of investments in shares and real estate.

⁴⁴ The given return includes hedging interest rate, currency and inflation risk. The total return excluding hedging of interest and inflation risk was 14.8% at the end of 2019 and -2.4% at the end of 2018. The return given is the reported return. This is calculated based on actual figures. The gross and net return derived from this reported return is included in Section 2.7.6 'Relatie van de vermogensbeheerkosten met fondsrendement en risicoprofiel'.

8.1.3 Pensions

Number of members	Year-end 2019	Year-end 2018
Members not yet retired⁴⁵	13,525	13,320
- Flex pension	12,383	12,146
- Flex pension ES	822	805
- Final pay scheme	320	365
- Executives Pension Plan	0	4
Retired members	53,505	54,440
- Retirement pension	36,323	36,912
- Survivor's pension	16,980	17,282
- Orphan's pension	202	246
Non-contributors with vested rights	31,295	31,255
Total	98,325	99,015

Movements in number of members and other data

The total number of pension builders of the Fund increased from 13,320 to 13,525 in 2019.

The pension builders also include ex-employees who, due to incapacity for work or a severance scheme (only in 2018), are entitled to a non-contributory continuation of their pension accrual. The breakdown of pension builders is shown in the following table.

Number of members not yet retired	End 2019	End 2018
Employees	12,840	12,547
Former employees with a severance scheme	0	3
Former employees who are disabled	685	770
Total	13,525	13,320

⁴⁵ Since their accrual is being continued, participants who receive an occupational disability pension (end 2019: 685 participants) have been included in the numbers under 'pension builders'.

Contributions*Amounts in millions of euro*

	2019	2018
Employer's	221	218
Employer's one-off single premium	1	2
Employees' pension plan	16	17
Employees' voluntary insurances	1	1
Total	239	238

Benefit payments*Amounts in millions of euro*

	2019	2018
Pensions	658	660
Surrender	0	0
Value transfers, individual	4	6
Total	662	666

Indexations

	2019	2018⁴⁶
Members not yet retired, flex pension	2.25%	0.6%
Members not yet retired, Executives Pension Plan	2.25%	0.6%
Retired members and non-contributors with vested rights	0.75%	0.6%

⁴⁶ Indexation in 2018 includes the partial indexation of 0.22% awarded effective 1 April 2018 and the additional indexation of 0.38% effective 1 November 2018.

Colofon

Digitaal jaarverslag

Dit jaarverslag is digitaal beschikbaar op de website van Philips Pensioenfonds. U kunt het downloaden op www.philipspensioenfonds.nl/downloads. Wilt u een digitale versie via e-mail toegestuurd krijgen, neemt u dan contact op met de Klantenservice via het contactformulier op www.philipspensioenfonds.nl/contact

Algemene pensioeninformatie

Heeft u vragen over pensioenzaken? Bel dan tussen 9.00 en 17.00 uur met de Klantenservice van Philips Pensioenfonds via +31 (0)30 – 277 56 40. U kunt ook een bericht sturen aan de Klantenservice via het contactformulier www.philipspensioenfonds.nl/contact. Voor meer informatie kunt u ook onze website bezoeken: www.philipspensioenfonds.nl

Bezoekadres

Noordweg Noord 150

3704 JG ZEIST

Postadres

Postbus 716

3700 AS ZEIST

Postadres Bestuursbureau en Algemeen Bestuur

Postbus 80031

5600 JZ EINDHOVEN

E-mailadres Bestuursbureau en Algemeen Bestuur

algemeenbestuur.ppf@philips.com

Redactie

Stichting Philips Pensioenfonds

Copyright © Stichting Philips Pensioenfonds